

Türk ve Kuzey Kıbrıs Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlılık Sigortası

Tuğçe Sır

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Hukuk Yüksek
Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Haziran 2022
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Ali Hakan Ulusoy
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Hukuk Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof. Dr. M. Turgut Turhan
Hukuk Fakültesi Dekanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Hukuk Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Prof. Dr. Şükran Ertürk
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Prof. Dr. Nuri Erişgin

2. Prof. Dr. Şükran Ertürk

3. Doç. Dr. Arzu Alibaba

ÖZ

Türk Sosyal Güvenlik Hukuku'nda ve Kuzey Kıbrıs Sosyal Güvenlik Hukuku'nda yaşlılık riski karşısında korucuyu düzenlemeler yer almaktadır. Yaşlılık sigortasının sağladığı yardımlar ve bu yardımlardan yararlanılabilmesi için öngörülmüş olan şartlar incelenmiştir. Her iki ülke mevzuatlarında benzerlik gösteren hususlar ve farklılaşan hükümler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Sosyal Güvenlik, Yaşlılık Sigortası, Yaşlılık Aylığı, KKTC.

ABSTRACT

There are protective regulations against the risk of old age both in the Turkish Social Security Law and the Northern Cyprus Social Security Law. In this thesis the benefits provided by the old age insurance and the conditions foreseen to benefit from these benefits are examined. Similarities and diverging provisions in the legislations of both countries are discussed.

Keywords: Old age, Social Security, Old Age Insurance, Old Age Pension, TRNC.

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım süresince tüm bilgi ve birikimi ile bana yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Şükran ERTÜRK'e; tüm destek ve yardımları için sayın hocam Yrd. Doç. Dr. Hakan BİLGEÇ'e; her kararında benimle birlikte olan annem Aysel SIR'a ve babam Aykut SIR'a; sevgisini ve desteğini hiç esirgemeyen hayat arkadaşım Ömer YAVAŞ'a ve sabrıyla her koşulda yanımda olan canım meslektaşım Nisa SUNCA'ya ve enerjisiyle bana destek olan meslektaşım Merve Nur DEĞERLİ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
KISALTMALAR	xii
TABLO LİSTESİ	xiv
GİRİŞ	1
1 TÜRK VE KUZEY KIBRIS SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNDA YAŞLILIK SİGORTASI KAVRAMI VE KAPSAMI	5
1.1 Sosyal Güvenlik Kavramı	5
1.2 Sosyal Risk: Yaşlılık	12
1.3 Türk Sosyal Güvenlik Hukuku’nda Yaşlılık Sigortası Kavramı.....	13
1.3.1 Genel Olarak.....	13
1.3.2 Türk Sosyal Güvenlik Hukuku’nda Yaşlılık Sigortasının Tarihsel Gelişimi	15
1.3.3 Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Tabi Sigortalılık Kavramı ve Kapsamı ...	17
1.4 Kuzey Kıbrıs Hukuku’nda Yaşlılık Sigortası Kavramı	27
1.4.1 Genel Olarak.....	27
1.4.2 Kuzey Kıbrıs Hukuku’nda Yaşlılık Sigortası Tarihsel Gelişimi	28
1.4.3 Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Tabi Sigortalılık Kavramı ve Kapsamı ...	29
1.5 Yaşlılık Sigortasının Finansmanı	37
2 TÜRK SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU’NDA YAŞLILIK SİGORTASI YARDIMI OLARAK YAŞLILIK AYLIĞI	40
2.1 Genel Olarak	40

2.2 Zorunlu Sigortalılığın Sonucu Olarak Yaşlılık Aylığına Hak Kazanmanın Koşulları.....	42
2.2.1 Belirli Bir Yaşın Doldurulması ve Prim Ödeme Gün Sayısının Tamamlanması.....	43
2.2.1.1 08.09.1999 Tarihinden Önce Sigortalı Olanlar Açısından.....	44
2.2.1.1.1 506 Sayılı Kanun’a Tabi Olan Sigortalılar	46
2.2.1.1.2 1479 Sayılı Kanun’a Tabi Olan Sigortalılar	56
2.2.1.1.3 5434 Sayılı Kanun’a Tabi Olan Sigortalılar	60
2.2.1.2 08.09.1999-30.04.2008 Tarihleri Arasında Sigortalı Olanlar Açısından	66
2.2.1.2.1 506 Sayılı Kanun’a Tabi Olan Sigortalılar	66
2.2.1.2.2 1479 Sayılı Kanun’a Tabi Olan Sigortalılar	68
2.2.1.2.3 5434 Sayılı Kanun’a Tabi Olan Sigortalılar	69
2.2.1.3 30.04.2008 Tarihinden Sonra Sigortalı Olanlar Açısından.....	70
2.2.1.3.1 SSGSSK m.4/1-a’lı Sigortalılar	76
2.2.1.3.2 SSGSSK m.4/1-b’li Sigortalılar.....	79
2.2.1.3.3 SSGSSK m.4/1-c’li Sigortalılar.....	79
2.2.1.4 Özel Koşullara Tabi Sigortalılar Açısından	84
2.2.1.4.1 İleri Yaştaki Sigortalılar.....	84
2.2.1.4.2 Hastalığı veya Engeli Bulunan Sigortalılar	85
2.2.1.4.3 Yeraltı Maden İşyerinde Çalışan Sigortalılar	91
2.2.1.4.4 Erken Yaşlanan Sigortalılar	93
2.2.1.4.5 Sürekli Bakıma Muhtaç Derecede Ağır Engelli Çocuğu Bulunan Kadın Sigortalılar	95
2.2.2 İşten Ayrılma ve Kuruma Başvuru	97

2.2.2.1 SSGSSK m.4/1-a Kapsamında Sigortalı Olanlar	98
2.2.2.2 SSGSSK m.4/1-b Kapsamında Sigortalı Olanlar.....	101
2.2.2.3 SSGSSK m.4/1-c Kapsamında Sigortalı Olanlar	102
2.3 Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşullarının Etkilenmesi	103
2.3.1 Yaş ve Prim ile İlgili Koşullarını Etkileyen Nedenler.....	103
2.3.2 Sigortalılık Süresi ve Prim Ödeme Gün Sayısı ile İlgili Koşulları Etkileyen Nedenler.....	107
2.3.2.1 Hizmet Borçlanması.....	108
2.3.2.1.1 Yurt İçi Hizmet Borçlanması	109
2.3.2.1.1.1 Doğum Borçlanması	112
2.3.2.1.1.2 Askerlik Süreleri Borçlanması.....	116
2.3.2.1.1.3 Aylıksız İzin Süreleri Borçlanması.....	117
2.3.2.1.1.4 Doktora ve Tıpta Uzmanlık Sürelerinin Borçlanması.....	118
2.3.2.1.1.5 Avukatlık Staj Süresinin Borçlanması	118
2.3.2.1.1.6 Tutukluluk veya Gözaltında Geçen Sürelerin Borçlanması.....	119
2.3.2.1.1.7 Grev ve Lokavtta Geçen Sürelerin Borçlanması.....	119
2.3.2.1.1.8 Hekimlerin Fahri Asistanlıkta Geçen Sürelerinin Borçlanması	120
2.3.2.1.1.9 Seçim Sebebiyle Açıkta Geçen Sürelerin Borçlanması.....	121
2.3.2.1.1.10 Kısmi Süreli Çalışılan Aylardaki Eksik Sürelerin Borçlanması	122

2.3.2.1.1.11 Yurt Dışı Eğitiminde Geçen Sürelerin Borçlanması.....	123
2.3.2.1.1.12 Bazı Özel Sürelerin Borçlanması	123
2.3.2.1.2 Yurt Dışı Hizmet Borçlanması	125
2.3.2.2 Fiili Hizmet Süresi Zammı.....	131
2.4 Yaşlılık Aylığının Hesaplanması	135
2.5 İsteğe Bağlı Sigortalılığın Sonucu Olarak Yaşlılık Aylığı.....	137
2.5.1 Genel Olarak.....	137
2.5.2 İsteğe Bağlı Sigortalıların Yaşlılık Aylığına Hak Kazanabilme Koşulları	137
2.5.3 İsteğe Bağlı Sigortalılığın Sona Erme Halleri	140
2.6 Yaşlılık Aylığı Alanların Yeniden Çalışmaya Başlaması.....	141
2.6.1 Yaşlılık Aylığının Kesilmesi	141
2.6.2 Destek Primi Ödenerek Çalışılması.....	143
2.7 Toptan Ödeme ve İhya	152
3 KUZHEY KIBRIS SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU'NDA YAŞLILIK SİGORTASI YARDIMI OLARAK YAŞLILIK AYLIĞI	155
3.1 Genel Olarak	155
3.2 Zorunlu Sigortalılığın Sonucu Olarak Yaşlılık Aylığına Hak Kazanmanın Koşulları.....	158
3.2.1 Belirli Bir Yaşın Doldurulması ve Prim Ödeme Gün Sayısının Tamamlanması.....	159
3.2.1.1 01.01.2008 Tarihinden Önce İlk Kez Sigortalı Olanlar	159
3.2.1.1.1 Bir Hizmet veya Çıraklık Akdine Dayanarak Çalıştırılan Sigortalılar	160

3.2.1.1.2 Kamu Görevlisi Olarak Çalışan Sigortalılar	170
3.2.1.1.3 Kendi Nam ve Hesabına Bağımsız Çalışan Sigortalılar	176
3.2.1.2 01.01.2008 Tarihinden Sonra İlk Kez Sigortalı Olanlar	177
3.2.2 Özel Koşullara Tabi Sigortalılar Açısından.....	179
3.2.2.1 Erken Yaşlılık Aylığı Bağlanan Sigortalılar	180
3.2.2.2 Engeli Bulunan Sigortalılar.....	181
3.2.2.3 Yeraltı Maden veya Zehirleyici Maddelerle Çalışan İşyerinde Çalışan Sigortalılar.....	183
3.2.2.4 İleri Yaştaki Sigortalılar.....	184
3.2.3 İşten Ayrılma ve Kuruma Başvuru	185
3.3 Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşullarını Etkileyen Nedenler	191
3.3.1 Yaş ile İlgili Koşulları Etkileyen Nedenler	191
3.3.2 Sigortalılık Süresi ve Prim Ödeme Gün Sayısı ile İlgili Koşulları Etkileyen Nedenler.....	193
3.3.2.1 Hizmet Borçlanması.....	195
3.3.2.2 Özel Hizmet Süresi Eklenmesi	197
3.4 Yaşlılık Aylığının Hesaplanması	199
3.5 İsteğe Bağlı Sigortalılığın Sonucu Olarak Yaşlılık Aylığı.....	201
3.5.1 Genel Olarak.....	201
3.5.2 İsteğe Bağlı Sigortalıların Yaşlılık Aylığına Hak Kazanabilme Koşulları	203
3.5.3 İsteğe Bağlı Sigortalılığın Sona Erme Halleri	204
3.6 Toptan Ödeme ve İhya	204
3.7 Türkiye ile Kıbrıs Arasındaki Sosyal Güvenliğe İlişkin İkili Sözleşme	209

3.7.1 Genel Olarak.....	209
3.7.2 Sosyal Güvenlik Anlaşmasının Hükümleri	211
3.7.2.1 Sosyal Güvenlik Anlaşmasının Uygulanması.....	212
SONUÇ	215
KAYNAKLAR	221

KISALTMALAR

Anay	Anayasa
AÜSBE	Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
AYM	Anayasa Mahkemesi
BAM	Bölge Adliye Mahkemesi
Bkz	Bakınız
C	Cilt
D	Dosya
Dan	Danıştay
E	Esas
geç.	Geçici
HD	Hukuk Dairesi
İK	İş Kanunu
İSMMMO	İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
K	Karar
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KTFD	Kıbrıs Türk Federe Devletleri
m.	Madde
MÜBSE	Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü
MÜSBE	Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
RG	Resmi Gazete
s.	Sayfa
S	Sayı
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu

SSGSSK	Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
SSIY	Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği
SÜSBE	Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
sy.	Sayılı
T	Tarih
TBK	Türk Borçlar Kanunu
TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
vd	ve devamı
Y	Yıl
YHGK	Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİM	Yüksek İdare Mahkemesi
Y9HD	Yargıtay 9. Hukuk Dairesi
Y10HD	Yargıtay 10. Hukuk Dairesi
Y21HD	Yargıtay 21. Hukuk Dairesi

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Kadın Sigortalıların Tabi Olduğu Kademeli Geçiş Sistemi.....	52
Tablo 2: Erkek Sigortalıların Tabi Olduğu Kademeli Geçiş Sistemi.....	53
Tablo 3: Kadın Sigortalılar için Kısmi Yaşlılık Aylığına İlişkin Geçiş Dönemi.....	55
Tablo 4: Erkek Sigortalılar için Kısmi Yaşlılık Aylığına İlişkin Geçiş Dönemi.....	56
Tablo 5: Kadın Sigortalılar için Geçiş Hükümleri.....	58
Tablo 6: Erkek Sigortalılar için Geçiş Hükümleri.....	58
Tablo 7: Kadın Sigortalılar için Kısmi Yaşlılık Aylığına İlişkin Geçiş Dönemi.....	59
Tablo 8: Erkek Sigortalılar için Kısmi Yaşlılık Aylığına İlişkin Geçiş Dönemi.....	59
Tablo 9: Kadın Devlet Memurları için Geçiş Hükümleri.....	63
Tablo 10: Erkek Devlet Memurları için Geçiş Hükümleri.....	64
Tablo 11: Kadın ve Erkek Sigortalı için Öngörülen Yaş Şartları.....	76
Tablo 12: Kadın ve Erkek Sigortalı için Kademeli Geçiş Hükümleri.....	78
Tablo 13: Zorunlu Emeklilik Yaşı.....	80
Tablo 14: 4658 sayılı Kanun ile Getirilmiş Olan Kademeli Geçiş Hükümleri.....	89
Tablo 15: Fiili Hizmet Süresi Zammı Uygulaması.....	132

GİRİŞ

Yaşlılık, tüm canlıların gerçekleşmesine engel olamayacağı, kaçınılmaz bir olgudur. İnsanlar, yaşamlarının son evresinde karşılaştıkları yaşlılık ve beraberinde gelen sorunlar karşısında korunma ihtiyacı duymuşlardır. Yaşlılığın önlenemez olmaması, yaşlılığa bağlı sorunlar karşısında koruyucu çözüm arayışına girilmesine sebep olmuştur. Yaşlılığın getirdiği en temel sorunlardan biri olarak kabul edilen yoksulluk, sorunun gerek bireysel, gerekse toplumsal olarak önemli boyutlarda etki gösterdiğinin kabul edilmesi, bireyleri ve toplumları ortak noktada buluşturmuştur. Bu doğrultuda yaşlılık sebebiyle yaşanan sorunlara ilişkin çözüm arayışı bireylerin ve toplumların ortak noktası olmuştur.

Toplumsal boyuttaki etkileri sebebiyle yaşlılığın sosyal bir risk olarak kabul edilmesi, riskin sonuçlarına karşı güvence ihtiyacı ve arayışı sosyal güvenliğin ortaya çıkışını oluşturmuştur. Bireylerin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını gidermeyi, bugünlerini ve geleceklerini güvence altına almayı ve sosyal riskler karşısında bireylere önleyici ve koruyucu önlemler sağlamayı amaçlayan sosyal güvenlik kamusal yapıya sahip bir sosyal politika aracıdır.

Sosyal güvenliğin önemli sorunlarından sayılan yaşlılık riski karşısında kalıcı güvence ihtiyacı ve çözüm arayışı, yaşlılık sigortası kavramını ortaya çıkarmıştır. Yaşlılık sigortası ile bireylerin çalışma hayatlarının sona ermesiyle karşılaşacakları gelir yokluğuna karşı belirli bir güvence sağlanması amacıyla hareket edilmiştir. Sosyal güvenlik sistemlerinde, bireylere uzun vadeli sigorta kolu olan yaşlılık sigortası ile yaşlılık riskine karşı öngörülmüş olan yardımlardan yararlanma hakkı tanınmıştır.

Çalışmamızda Türk sosyal güvenlik hukukunda ve Kuzey Kıbrıs sosyal güvenlik hukukunda yaşlılık riski karşısında bireylere tanınan temel yardımlar ve

yardımlardan yararlanabilmek için sağlanması gereken şartlar detaylı olarak açıklanmaya çalışılacaktır.

Türk sosyal güvenlik hukukunda ve Kuzey Kıbrıs sosyal güvenlik hukukunda uygulanmakta olan yaşlılık sigortasına ilişkin hükümler, tarihsel süreçleri ile birlikte incelenecektir. Yaşlılık sigortası ve yardımlarına hak kazanma koşullarını kapsayan hükümler açısından her iki ülke mevzuatında pek çok kez yasal değişiklikler yapılmıştır. Ülkemizde olduğu gibi, Kuzey Kıbrıs sosyal güvenlik hukukunda da sosyal güvenlik uygulamalarında norm ve standart birliğinin sağlanması amacıyla farklı statülerde çalışan tüm sigortalılar tek bir çatı altında birleştirilmiştir.

Türk Sosyal Güvenlik Hukuku'nda önemli yeri bulunan ve köklü değişiklikler öngören 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (SSGSSK)¹ 30.04.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. SSGSSK'dan önce devlet memuru olan sigortalılara ilişkin hükümler 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu² ile hizmet sözleşmesine tabi çalışan sigortalılara ilişkin hükümler 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu³ ile bağımsız çalışan sigortalılara ilişkin hükümler ise 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu⁴ ile düzenlenmiştir. SSGSSK ile hizmet akdine tabi çalışan, bağımsız çalışan ve devlet memuru sigortalıları kapsayan ortak düzenlemeler öngörülmüştür. Kanunun yürürlüğünden önce sigortalı olanların haklarının korunması amacıyla bahse konu Kanunda birçok geçiş hükmüne yer verilmiştir.

¹ 5510 sayı ve 31.05.2006 tarihli Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu 26200 sayılı Resmi Gazete'de 30.04.2008 tarihinde yürürlüğe girmek şartıyla yayımlanarak kabul edilmiştir. Çalışmamızda kanun "SSGSSK" olarak anılacaktır.

² 5434 sayı ve 17.06.1949 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu 7235 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Çalışmamızda kanun "5434 sayılı Kanun" olarak anılacaktır.

³ 506 sayı ve 17.17.1964 tarihli Sosyal Sigortalar Kanunu 11776 ve 11779 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Çalışmamızda kanun "506 sayılı Kanun" olarak anılacaktır.

⁴ 1479 sayı ve 02.09.1971 tarihli Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu 13956 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Çalışmamızda kanun "1479 sayılı Kanun" olarak anılacaktır.

Kuzey Kıbrıs sosyal güvenlik hukukunda ise önemli yere sahip 73/2007 sayılı Sosyal Güvenlik Yasası⁵ 01.01.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yasa ile yürürlük tarihinden sonra ilk kez sigortalı olan tüm çalışan gruplar kapsama alınmıştır. Sosyal Güvenlik Yasası'ndan önce ise hizmet sözleşmesine tabi çalışanlar ile kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanları kapsayan Kıbrıs Türk Federe Devleti döneminde 16/1976 sayılı Kıbrıs Türk Sosyal Sigortalar Yasası⁶ yürürlüğe girmişti. Kamu görevlisi sigortalıları kapsamına almak üzere ise yine anılan dönemde yürürlüğe girmiş olan, 26/1977 sayılı Emeklilik Yasası⁷ düzenlenmişti. Ayrıca Sosyal Güvenlik Yasası ile yürürlük tarihinden önce sigortalı olanlar hakkında yine geçiş hükümleri öngörülmüştür.

Bu genel gelişmeler de dikkate alınarak çalışmamızın birinci bölümünde yaşlılık sigortasının dayanağı olan sosyal güvenlik kavramı ile yaşlılık kavramı hakkında bilgi verildikten sonra, yaşlılık sigortasının gelişimi ve finansman yapısı ile Türk sosyal güvenlik hukukunda ve Kuzey Kıbrıs sosyal güvenlik hukukunda yaşlılık sigortasının kapsamı ve buna ilişkin hükümler genel hatlarıyla ele alınmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Türk Sosyal Güvenlik Hukuku'nda uygulanan kanunlar kapsamında sigortalıların yaşlılık sigortası yardımı olarak yaşlılık aylığına hak kazanabilme şartları ve bu şartları etkileyen hususlar belirtilmiştir. Ayrıca sigortalıların yaşlılık aylığına tabi oldukları şartları sağlamamaları sebebiyle hak kazanamamaları halinde, yaşlılık sigortasının diğer bir yardımı olan toptan ödeme haklarına değinilmiştir.

⁵ 73/2007 sayı ve 09.07.2007 tarihli Sosyal Güvenlik Yasası, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak 01.01.2008 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Çalışmamızda yasa, "*Sosyal Güvenlik Yasası*" olarak anılacaktır.

⁶ 16/1976 sayı ve 04.05.1976 tarihli Kıbrıs Türk Sosyal Sigortalar Yasası, Kıbrıs Türk Federe Devleti Başkanı tarafından onaylanarak 01.06.1976 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Çalışmamızda yasa, "*1976 Yasası*" olarak anılacaktır.

⁷ 26/1977 sayı ve 13.05.1977 tarihli Emeklilik Yasası, Kıbrıs Türk Federe Devleti Başkanı tarafından onaylanarak 27.05.1977 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Çalışmamızda yasa "*26/1977 Yasası*" olarak anılacaktır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise Kuzey Kıbrıs Sosyal Güvenlik Hukuku'nda yaşlılık sigortası ile sağlanan temel yardımlar ve koşullarına ilişkin hükümler açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuç kısmında ise, genel değerlendirmelerle birlikte Türk Sosyal Güvenlik Hukuku'nda SSGSSK kapsamında ve Sosyal Güvenlik Yasası kapsamında sigortalıların yaşlılık sigortasıyla sağlanan yardımlara hak kazanmaları esaslarında ve şartlarındaki benzerlikler ile farklılıklara değinilerek çalışmamız sonlandırılmıştır.

Bölüm 1

TÜRK VE KUZHEY KIBRIS SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNDA YAŞLILIK SİGORTASI KAVRAMI VE KAPSAMI

1.1 Sosyal Güvenlik Kavramı

Bireyler ve toplumlar özellikle sosyal ve ekonomik hayatlarını etkileyecek tehlikelere karşı korunma duygusu ve çabası içinde olmuştur. Tehlikelere karşı güvence ve kalıcı çözüm arayışları sosyal güvenliğin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir⁸.

Sosyal güvenlik kavramının belirli bir tanımının yapılabilmesi ve kapsamının belirlenebilmesi oldukça güçtür. Buna karşın sosyal güvenlik, insan hayatında tehlike arz edebilecek olaylara karşı tedbir ve koruma amacı ile gerçekleşen sosyal riskler karşısında asgari güvencenin sağlanabilmesi olarak ifade edilebilir.

Öte yandan sosyal güvenlik genellikle sosyal güvenlik politikaları ile sosyal güvenlik sistemlerini kapsayacak biçimde açıklanmaktadır. Sosyal güvenlik politikalarının, sosyal güvenliğin amaçlarını ifade ettiği, sosyal güvenlik sistemlerinin ise hem amaçları hem de amaçlara ulaşmak için gerekli hukuki sistemleri ifade ettiği

⁸ Tuncay, C. A./Ekmekçi, Ö., Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 20. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 2; Güzel, A./Okur, A. R./Caniklioğlu, N., Sosyal Güvenlik Hukuku, 19. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 1; Korkusuz, R./Uğur, S., Sosyal Güvenlik Hukuku, 7. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa 2020, s. 3; Arıcı, K., Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, Gazi Kitabevi, Ankara 2015, s. 4, (Sosyal Güvenlik).

belirtilmektedir⁹. Dolayısıyla sosyal güvenlik kavramının aynı anda hem bir düşünceyi hem de bu düşüncenin somut görünümünü kapsadığı söylenebilir.

Tarih boyunca devletlerin çözüm arayışı içerisinde olduğu ortak bir sorun olan sosyal güvenlik ile ilgili ilk adımların işçileri kapsamak üzere, iş kazaları ve meslek hastalıklarına bağlı zararların tazminine ilişkin olduğu görülmektedir¹⁰. Bu bağlamda 1883 tarihli İtalyan, 1884 tarihli Alman, 1894 tarihli Norveç, 1897 tarihli İngiliz, 1898 tarihli Fransız, 1898 tarihli Danimarka, 1903 tarihli Belçika ve 1903 tarihli Hollanda Kanunları karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Almanya’da dönemin Başbakanı *Bismarck* tarafından, sonraki tüm ulusal ve uluslararası düzenlemelere “*Alman Modeli*” olarak örnek teşkil eden sosyal güvenlik sistemi geliştirilmiştir. Bu Model’de, sorumluluk ilkesi esasına dayanılarak işçi ve işverenden alınacak maddi ödeneklerin yanı sıra devletin de katkısının olacağı bir sosyal sigortalar sisteminin geliştirilmesiyle sosyal güvenliğin amacının gerçekleştirilebileceği öngörülmüştür¹¹. Buna göre devlet aracılığıyla toplumdan alınacak ödeneklerin yine topluma verilmesiyle bireylerin özellikle yoksulluk riskine karşı korunması amaçlanmıştır.

Sosyal güvenliğin, sadece işçi kesimin yahut belirli bir kesimin değil tüm bireyleri kapsamak üzere temel insan hakları arasında olması gerektiği hususunun gerek ulusal, gerekse uluslararası hukuki düzenlemelerde kabul edildiği görülmektedir. Bu boyutuyla çağdaş anlamda sosyal güvenlik, ilk kez Amerika Birleşik Devletleri’nde yürürlüğe giren 14.08.1935 tarihli Sosyal Güvenlik Kanunu ile hukuki bir düzenlemede yer almıştır. Böylelikle özellikle işçiler için yaşlılık ve ölüm sigortaları ile işsizlik sigortası gibi çeşitli sosyal yardım sigortalarını içeren hukuki bir

⁹ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 3; Tuncay/Ekmekçi, s. 3.

¹⁰ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 16.

¹¹ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 17.

sistem öngör÷lmüştür¹². Bu Kanun yoksulluğun kapsamını ve önemini belirterek çeşitli çözüm önerileri içermiştir. Bu hususta 1938 tarihinde Yeni Zelanda’da ortaya çıkan ve temelini yoksullukla mücadelenin oluşturduğu sistem, sosyal güvenlik alanında önemli bir yenilik olmuştur. Bahse konu sistem, yoksulluk sorununun önemini vurgulayarak, toplumda yaşanan yoksulluğun önüne yine toplumla geçilebileceğini ifade etmektedir. Başka bir değişle, toplumdan alınacak vergiler ile toplumda yoksulluğa düşen kişilere asgari geçim güvencesi sağlanarak yoksullukla mücadele edilebilecektir. Yoksulluk sorununa ilişkin ilk kez önemli çözüm önerileri getirmesiyle sosyal güvenlik tarihindeki yerini almıştır¹³.

Sosyal güvenlik kavramının anlamına ve önemine ilişkin 20.11.1942 tarihinde İngiltere’de ekonomist ve politikacı *William Beveridge* tarafından hazırlanan *Beveridge Raporu*’nun da önemli gelişme olarak belirtilmesinde yarar olacaktır. Zira sosyal güvenliğin bir hak olduğu ve devletlerin bu hakkı koruması gerektiği görüşünün ortaya çıkışına ve benimsenmesine öncülük ettiği ifade edilmektedir¹⁴. Anılan rapor sosyal güvenliğin ilke ve esaslarını, genellik ilkesi, sosyal yardımlarda birlik ilkesi, yönetimde birlik, ferdi sorumluluk ve devlet katkısı, primlerde birlik ve zorunlu ödeme, sosyal güvenlik sisteminin tam istihdam ve ulusal sağlık politikalarıyla desteklenmesi ve aile ihtiyaçları olarak ifade etmektedir¹⁵. Bu ilke ve esaslara dayalı sosyal güvenlik sisteminin etkin bir koruma sağlayabilmesi için öncelikle çeşitli sebeplerin neden olabileceği yoksulluğun etkili bir sosyal güvenlik sistemiyle önüne

¹² Aydın, A. M., Sosyal Güvenlik Hakkı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2009, s. 43.

¹³ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 21.

¹⁴ Şenocak, H., “*Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreç Işığında Değerlendirilmesi*”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, S. 56, Y. 2009, s. 420.

¹⁵ Raporun tam metni için bkz. <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.275849/page/n19/mode/2up>, (Erişim Tarihi: 05.05.2021); Ayrıca bkz. Koç, M., “*Sosyal Güvenlik ve Beveridge Raporu*”, Mali Çözüm Dergisi, S. 76, Y. 2006, s. 97.

geçilmesi gerektiği vurgulanmıştır¹⁶. Bunun ise ülkede yaşayan herkesin karşılıksız asgari bir gelir elde etmesini sağlamak ve bireyler arası ekonomik dengenin temini ile mümkün olabileceği ayrıca belirtilmiştir¹⁷. Ulusal düzeyde sosyal güvenliğin çözümüne ilişkin uygulanabilir sistem önerisi niteliğindeki rapor, birçok ülkeyi önemli ölçüde etkileyerek düzenlemelere model olmasıyla uluslararası bir boyut kazanmıştır.

Uluslararası düzeyde sosyal güvenliğin uluslararası dayanışma ile sağlanabileceğinin vurgulandığı ilk belge olarak 12.08.1941 tarihli Atlantik Paketi karşımıza çıkmaktadır. Kısa bir süre sonra Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 10.05.1944 tarihli Filadelfiya Bildirisi, sosyal güvenliğin amacının ve etkinliğinin önemini belirtmekle dünya ülkelerine, maddi kaygıların en aza indirilebileceği ekonomik destek güvenceleri ve eşit şartlar öngören bir sosyal güvenlik sisteminin uygulanması gerekliliğini vurgulamıştır.

10.12.1948 tarihinde ise Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından İnsan Hakları Evrensel Bildirisi kabul edilmiş ve sosyal güvenliğin, toplumlarda bir hak olarak tanınmasının gerekliliği ve önemi vurgulanmıştır¹⁸.

Ardından Uluslararası Çalışma Örgütü, 28.06.1952 tarihinde sosyal güvenlik kavramının devletler nezdinde bağlayıcılığını sağlamak için önceden Filadelfiya Bildirisi'nde bulunan önerileri ve ilkeleri içeren 102 No'lu Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi'ni hayata geçirmiştir¹⁹.

¹⁶ Arıcı, K., “*Beveridge Planı*”, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 1-2, Y. 1986, s. 17, (Plan).

¹⁷ Ayhan, A., “*Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri*”, Sosyal Güvenlik Dergisi, C. 1, S. 1, Y. 2012, s. 42.

¹⁸ Sağlam, F., “*İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde Tüm Hak ve Özgürlüklere Yönelik Kurallar Üzerine Bir Deneme*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırmaları Dergisi, C. 25, S. 2, Prof. Dr. Ferit Hakan Baysal Armağanı, Y. 2019, s. 1239.

¹⁹ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 35; Aydın, s. 43.

1976 yılında ise Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu tarafından hazırlanmış olan Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi ile sosyal güvenlik hakkının kapsamı genişletilmiştir.²⁰

Uluslararası çalışmalar çoğu ülkede sosyal güvenlik sistemlerinin oluşmasında önemli bir yere sahip olmuşlardır. Gelişmiş ülkelerde refah devleti, gelişmekte olan ülkelerde de sosyal devlet anlayışının en önemli göstergesi sosyal güvenlik olarak görülmüştür. Pek çok ülke anayasasında sosyal güvenlik bir hak olarak yer almıştır. Bireylerin karşılaşacağı belli bazı tehlikelere karşı güvence arayışı, evrensel bir ilkeye dönüşen ve çağdaş uygarlığın simgesi haline gelen sosyal güvenliğin temelini oluşturmuştur²¹.

Sosyal güvenliğin varoluş sebebini sosyal riskler oluşturmaktadır²². Sosyal riskler, kimi maddi kazancın azalmasına yahut durmasına sebep olan kimi zaman ise giderlerinin artmasına neden olan, gerçekleşmesi bazen kesin bazen ihtimal dahilinde olan tehlike olarak ifade edilebilir²³. Ancak bireylerin karşılaşabilecekleri her türlü tehlikenin, sosyal risk olarak sayılmadığı görülmektedir. Bu hususta 102 No'lu Sözleşmenin önemi karşımıza çıkmaktadır.

102 No'lu Sözleşme ile insanların hayatını etkileyen gelirlerinin azalmasına veya giderlerinin artmasına sebep olan her tehlikenin değil, sınırlı sayıda belirtilmiş tehlikelerin sosyal risk olarak sosyal güvenliğin kapsamına alındığı görülmektedir. Buna göre sosyal riskler; hastalık, işsizlik, yaşlılık, iş kazaları ve meslek hastalıkları, ailevi yükler, analık, maluliyet ve ölümdür. Aynı zamanda üye devletlerin belirtilen sosyal risklere karşı asgari boyutlarda güvence sağlamaları gerektiği vurgulanmıştır.

²⁰ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 34.

²¹ Tuncay/Ekmekçi, s. 1.

²² Tunçomağ, K., Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar, 5. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 1990, s. 4.

²³ Tuncay/Emekçi, s. 8.

Sosyal güvenliğin amacı, sosyal risklerin toplum bireyleri üzerindeki sonuçlarının onarılması, hatta etkilerinin önlenmesi ve her bir bireyin ekonomik güvencesinin asgari düzeyde sağlanarak bireylerin kişisel gelişimi ve insan onuruna yakışır hayata ulaşılmasının sağlanmasıdır²⁴. Bu yönüyle sosyal güvenliğin amacının, sosyal risklerin öngörülebilir etkilerinin azaltılması ve asgari bir yaşam düzeyinin sağlanması kapsamında salt ekonomik boyutu ile sınırlı olmadığını ifade etmek gerekmektedir. Sosyal güvenlik, ekonomik güvencenin ötesinde bireysel ve sosyal boyutu bulunan bir olgudur. Bireylerin yoksulluk ve muhtaçlıktan korunmasının yanı sıra yaşam düzeylerinin çağdaş asgari seviyede karşılanmasını ve garanti edilmesini kapsayacak ölçüde geniş bir amacı bulunmaktadır²⁵.

Sosyal güvenlik hakkı, temel insan hakları arasında kabul edilmiştir. Sosyal güvenliğin asgari koşullarda sağlanmasını öngören ulusal ve uluslararası düzenlemeler yapılmış ve halen yapılmaya devam edilmektedir. Nitekim sosyal güvenlik oldukça dinamik bir yapıya sahip bir kavram olup, boyutlarının öngörülmesi güçtür. Toplum bireyleri üzerindeki sosyal risk ve kapsamı ekonomi, politika, demografi, hukuk ve sosyoloji gibi birçok etkene bağlı olarak sürekli değişkenlik göstermektedir.

Tüm ulusal ve uluslararası çalışmalar, sosyal politikaların amaçları kapsamında sosyal refahın gelişmesine katkıda bulunarak işsizlik, yoksulluk, muhtaçlık, yaşlılık, ölüm gibi sosyal risklerin etkilerinin azaltılmasına yardımcı olmaktadır. Sosyal güvenlik sisteminin sosyal sorunların çözümünde sosyal sigorta, sosyal yardım, sosyal hizmet yöntemleri aracılığıyla yöntemleri belirlemektedir. Bu sayede sosyal güvenliğin sosyal barış, sosyal adalet, sosyal dayanışma ile sosyal devlet hedeflerine ulaşılmasına destek olmaktadır.

²⁴ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 7; Tuncay/Ekmekçi, s. 6; Kılıç, M., “*Sosyal Güvenlik Hakkının Kapsamı ve Sınırı*”, İş ve Hayat Dergisi, C. 3, S. 5, Y. 2017, s. 385; Ayhan, s. 43.

²⁵ Yuvalı, E., “*Sosyal Politika Aracı Olarak Sosyal Güvenlik Kavramı*”, İş ve Hayat Dergisi, C. 6, S. 11, Y. 2020, s. 65.

Türk Sosyal Güvenlik Hukuku'nda sosyal güvenliğin bir anayasal bir hak olarak tanınması önce 1961 Anayasası ile gerçekleştirilmiştir. Ardından 1982 Anayasası ile tekrar düzenlenmesiyle sosyal güvenlik sisteminin kapsamı genişletilmiştir²⁶. Anayasa m. 60 hükmü ile tüm bireylerin sosyal güvenlik hakkına sahip ve bu hakkın korunmasında devletin sorumluluğu olduğu belirtilmiştir. Özellikle yaşlıların korunması adına sağlanacak yardımlar devletin kanun ve kurumlarıyla sağlamakla yükümlü olduğu açıkça kabul edilmiştir (Anay.m.61/3). Bu kapsamda anayasal bir hak olarak herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne de bazı sosyal riskleri engelleyici bazı risklere karşı ise koruyucu görev yükletilmiştir²⁷.

Bireylerin sosyal güvenlik hakkına ilişkin ilk düzenleme 1960 Anayasası m. 5 hükmü uyarınca, *“Her şahıs insanca bir hayat ve sosyal güvenlik hakkına sahiptir. İşçilerin korunması fakirlere yardım ve sosyal sigorta sistemi bir kanunla temin edilir.”* yoksulluk riski karşısında koruma öngörürken bunun sağlanmasının devlet aracılığıyla yapılabileceği anlaşılmaktadır. Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası m. 45 hükmü uyarınca *“Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve benzeri sosyal güvenlik kurumları ile sosyal yardım örgütleri kurmak ve kurdurmak Devletin ödevlerindendir.”* açık bir şekilde bireylerin sosyal güvenlik haklarının sağlanmasının devletin yerine getirmekle yükümlü olduğu sorumluluğu olduğu ifade edilmiştir. Düzenleme bu haliyle aynen 1985 Anayasası ile tekrar edilmiştir.

²⁶ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 35.

²⁷ Devletin, iş kazası, meslek hastalığı, hastalık gibi sosyal risklere karşı engelleyici, yaşlılık, malullük, ölüm gibi risklere karşı ise koruyucu görevi bulunmaktadır. Bkz. Özer, H. D., Türk Sosyal Güvenlik Hukuku'nda Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2012, s. 47.

1.2 Sosyal Risk: Yaşlılık

İnsanlar doğal bir süreç olarak yaşlanma olgusuyla karşılaşması ile yaşlılık riski karşısında güvence arayışı doğmuştur. Yaşlılık sigortası, insanların çalışma hayatlarından çekilmesi sonucu karşılaşacakları gelir kaybının etkilerine karşı asgari güvence sağlanması amacı yanı sıra çalışma hayatında göstermiş oldukları emeklerinin ödüllendirilmesi amacıyla ortaya çıkan bir kavram olarak ifade edilebilir²⁸.

Yaşlılık, gerçekleşmesinde zaman dışında herhangi bir etkenin bulunmadığı bireylerin yaşamlarının uzantısı olarak fiziksel ve ruhsal değişikliğin yaşandığı kaçınılmaz bir olgudur. Bireylerin kontrolü dışında yaşamlarının ileri süreçlerinde karşılaşacakları bu olgu aynı zamanda toplumsal etki yaratması sebebiyle sosyal bir risk olarak kabul edilmektedir. Yaşlılık, insanın gelişim sürecinin son süreci ve en zorlu dönemi olarak kabul edilmektedir²⁹.

Birey yaşlanma ile birlikte yoksulluk tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Nitekim yaşlanma, fizyolojik olarak güçsüzleşmeye, psikolojik olarak zayıflamaya ve sosyal olarak yetersizleşmeye sebep olmaktadır. Dolayısıyla birey çalışma hayatından ayrılmak durumunda kalmaktadır. Yaşlılık sebebiyle çalışma hayatının sonlanması, sağlık ihtiyaçlarının artması ekonomik sıkıntıyı beraberinde getirmektedir. Diğer bir ifade ile bireyin gelirinin azalması hatta kesilmesi karşısında giderlerin artmasıyla ekonomik olarak olumsuz etkilenmesi söz konusu olmaktadır.

Ayrıca yaşlılık kavramının açıklanmasında çoğu zaman kronolojik yaşlanma (takvim yaşı), biyolojik yaşlanma (vücut yaşı) ve istihdam yaşlanması olmak üzere

²⁸ Kayırgan, H., Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlılık Sigortası, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021, s. 35.

²⁹ Emeksiz, Ç., Yaşlılık Olgusunun Sosyal Güvenlik Sistemi Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ 2019, s. 36; Erol, S., "Yaşlılık Sigortası ve Emeklilik Yaşı Tartışması", Sosyal Bilimler Dergisi, C. 1, S. 1, Y. 2011, s. 44.

yapılan sınıflandırmadan yararlanılmaktadır³⁰. Kronolojik yaşlanma kişinin doğumu ile başlayan yaşanılan yılların sayısına göre belirlenen yaş ile belirlenmektedir³¹. Biyolojik yaşlanmada kişinin bedeninin yıpranma seviyesine göre gösterdiği yaş esas alınmaktadır³². İstihdam yaşlanmasın da ise kişinin çalışma hayatında iş talep edilebilecek yahut iş bulabileceği yaşı ifade etmektedir.

Biyolojik yaş hesabında kişiden kişiye özellikle yaşam şartları dikkate alınarak değişiklik göstermektedir. Bu halde kişinin biyolojik yaşının tespitinde tıbbi veriler dikkate alınmaktadır. İstihdam yaşının tespitinde ise kişinin kronolojik veya biyolojik yaşının önemi olmaksızın çalışma hayatından edinmiş olduğu bilgi, birikim ve becerilerine göre çalışma hayatında talep edilmesinde aranılan yaş esas alınmaktadır³³.

Bu tanımların yanı sıra genel olarak sosyal güvenlik sistemlerinde esas alınan bir kavram olarak karşımıza çıkan farazi yaşlılık karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, her ülke kendi ortalama yaşam süresini dikkate alarak belirli yaşın tamamlanması ile yaşlı statüsüne geçildiği kabul edilmektedir³⁴. Her halde yaşlılık kavramında üç tür yaşlılık kavramından da birbirinden bağımsız değerlendirilemeyeceği ancak sosyal güvenlik sistemlerinin de kronolojik yaşın dikkate alınarak yaşlılık sigortası yardımlarından belirli bir yaşın tamamlanması esasını benimsemiş olduğu ifade edilebilir³⁵.

1.3 Türk Sosyal Güvenlik Hukuku'nda Yaşlılık Sigortası Kavramı

1.3.1 Genel Olarak

Yaşlılık kavramı, Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından; “yaşam süresinin ilerleyen zamanlarında fiziksel ve ruhsal dönüşümlerin yoğunlukla

³⁰ Yaşlılık kavramının açıklanmasında kronolojik yaş ve biyolojik yaş olmak üzere ikili bir ayırım yapılması da söz konusudur. Bkz. Şakar, M., İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku, 13. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 281, (Sosyal Güvenlik); Kayırgan, s. 27.

³¹ Erol, s. 45.

³² Erol, s. 45.

³³ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 527.

³⁴ Erol, s. 46.

³⁵ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 527; Kayırgan, s. 28.

görüldüğü zaman dilimi” olarak açıklanmaktadır³⁶. Yine Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından yaşlılık kavramı; insan hayatının son aşamasında karşılaşılan, çalışma gücünü bedenen ve fikren, almasıyla çalışma hayatından çekilmesi ve sürekli gelir azalmasına yahut tamamen kaybolmasına; bunun sonucu olarak giderlerinin fazlalaşması ve bu yönden bir sosyal tehlike olarak nitelenen fizyolojik kaynaklı bir durum olarak tanımlanmaktadır³⁷.

Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda emeklilik kavramı, yaşlılık kavramıyla çoğu zaman eş anlamda kullanılmaktadır³⁸. Dolayısıyla yaşlılığın korunması gereken bir risk olarak kabul edilmesiyle, gerçekleşen riskin emeklilik, riske karşı korumanın da yaşlılık sigortası ve yardımlarıyla gerçekleşmesi sonucunun karşımıza çıkacağı ifade edilebilir³⁹.

Yaşlılık insan hayatı açısından doğal bir durum olmakla birlikte emeklilik sosyal güvenlik açısından bu durumun bir sonucudur. Böylece emeklilik, kanunlara göre belli bir müddet çalıştıktan sonra çalışanın iş ile ilgisinin kesilerek kendisine yaşlılık aylık bağlandığı dönem olarak tanımlanabilir⁴⁰.

Türk Hukuku’nda yaşlılık sigortası ilk kez 01/04/1950 tarihli 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanun ile yürürlüğe girmiştir⁴¹. Daha sonra yaşlılık sigortası ile ilgili çok düzenlemeler yapılmış olup yaşlılık sigortası yardımları kapsamı ve yararlanma şartları çalışmamızın ikinci bölümde detaylı açıklanmaya çalışılmıştır.

³⁶ Sosyal Güvenlik Kurumu, http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli/emeklilik_kavrami/emeklilik, (Erişim Tarihi: 18.12.2021).

³⁷ Kayırgan, s. 39.

³⁸ Erol, s. 46.

³⁹ Başterzi, F., Yaşlılık Sigortası: Bakımından Sosyal Güvenlik Normlarının Uyumlaştırılması, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Ankara 2006, s. 36, (Normların Uyumlaştırılması).

⁴⁰ Başterzi, Normların Uyumlaştırılması, s. 37; Erol, s. 46.

⁴¹ 5417 sayı ve 01.04.1950 tarihli İhtiyarlık Sigortası Kanunu 08.06.1949 tarihli ve 7227 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

1.3.2 Türk Sosyal Güvenlik Hukuku'nda Yaşlılık Sigortasının Tarihsel Gelişimi

Sosyal Güvenlik alanında ilk yapılanma Osmanlı Devleti döneminde ortaya çıkan teavün sandıkları olarak ifade edilmektedir⁴². Çalışma hayatında önemli yere sahip olan esnafların yaşlılık riski karşısında korunması amacıyla esnaf kuruluşları aracılığıyla yardımlar yapılmıştır. İlk esnaf kuruluşlarından olan ahilik sonrasında kendini gösteren lonca yapılanmalarıyla üye esnaflardan toplanan aidatlar ile oluşturulan teavün sandıkları aracılığıyla yaşlılık veya diğer sebeplerle yoksulluk riski ile karşı karşıya kalan esnaflara yardımlar yapılmıştır⁴³. Ayrıca avarız vakıfları olarak anılan yapılanma ile yine yaşlılık riski karşısında koruma amacı güden yapılanmalar ortaya çıkmıştır. Ancak ahilik yahut lonca yapılanmasından farklı olarak yardımlardan yararlanabilmek için herhangi bir ödeme yapılmış olunması aranmamıştır⁴⁴. Bunların yanı sıra asker statüsüne mensup kişilerin dirlik sistemi ile yaşlılık riski karşısında korunması amacıyla yapılmış yardımlar ile birlikte devlet yönetiminde yer alan kamu çalışanlarının yaşlılık riski karşısında yaşlılık aylığı almasına olanak sağlayan sandıkların kurulmuş olduğu görülmüştür⁴⁵.

Osmanlı döneminde kurulan yardım sandıkları Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı birlikte bir süre daha varlığını devam ettirmiş ayrıca sandıklar kurulmuştur⁴⁶. Buna

⁴² Osmanlı dönemi öncesinde süreçte de her ne yaşlılık sigortası anlamında olmasa dahi yaşlılık riskine karşı çözüm arayışları olmuştur. Bkz. Özer, s. 42.

⁴³ Özer, s. 43.

⁴⁴ Dilik, S., “*Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi*”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 43, Y. 1988, s. 69.

⁴⁵ Bahsi geçen sandıklar sırasıyla, askerler için 1866 yılında kurulmuş olan Askeri Tekaüt Sandığı, sivil memurlar için 1881 yılında Sivil Memurlar Tekaüt Sandığı, 1890 yılında Seyrüsefain Tekaüt Sandığı, 1909 yılında askeri ve mülki sandıklarla, Tersanei Amirenin işçi ve memurları için emeklilik ve malullük sandığı, 1917 yılında ise, Şirketi Hayriyye Tekaüt Sandığı olarak belirtilebilir. Sandıkların ortak özelliği ise, genel bir yaşlılık sigortası sistemi kapsamı dışında belli kesim çalışanlar için yaşlılık riski karşısında güvence imkanı sağlayan dar kapsamlı sandıklar olmaları olarak ifade edilebilir. Bkz. Özer, s. 44.

⁴⁶ Cumhuriyet döneminde kurulan ve yaşlılık riski karşısında yardımlar öngören sandıklara örnek olarak, 1926 yılında kurulmuş olan İmalat-ı Harbiye Teavün ve Sigorta Sandığı, 1933 yılında kurulmuş olan 2264 sayılı İstanbul Mahalli İdaresi ile Ankara Merkez Belediyesi Memurları Tekaüt Sandığı, 1934 yılında kurulmuş olan 2454 sayılı Devlet Demiryolları ve Limanları İşletmesi Umumi İdaresi Memurları Tekaüt Sandığı, 1937 yılında kurulmuş olan 3137 sayılı Kanunla kurulan Deniz Yolları ve Akay İşletmeleriyle Fabrika ve Havuzlar İdareleri Memur ve Müstahdemleri Tekaüt Sandığı,

karşın 3008 sayılı İş Kanun'u⁴⁷ ile günümüzde anlamıyla sosyal sigortaların adımı atılmış olup 5417 sayılı Kanun ile işçi kesimini kapsamak üzere dahi olsa yaşlılık sigortasına ilişkin ilk yasal düzenleme olma özelliği taşımaktadır.

İşçi kesimine yönelik yapılan düzenlemelerin sonrasında, memur statüsündeki tüm çalışanların yaşlılık sigortasına ve yardımlarına ilişkin düzenleme 1949 yılında 5434 sayılı Kanun ile gerçekleştirilmiştir. Buna karşın bağımsız çalışan kesime yönelik yaşlılık sigortasına ilişkin bir düzenleme henüz yapılmamıştır.

Bu kapsamda günümüzdeki yaşlılık sigortası ve yardımlarına öncülük niteliğinde önemli bir düzenleme olarak 1964 tarihinde yapılmış olan 506 sayılı Kanun yürürlüğe girmiştir. Yine 1971 tarihinde yapılmış olan ve ilk kez bağımsız çalışanların yaşlılık sigortasına ilişkin hükümlerin yer aldığı 1479 sayılı Kanun yürürlüğe girerek önemli yere sahip olmuştur.

Yaşlılık sigortasının günümüze kadarki gelişim süreci açısından en önemli aşamalardan biri de hiç şüphesiz reform olarak anılan SSGSSK'nın yürürlüğe girmesiyle olmuştur. Gerçekten de SSGSSK ile yaşlılık sigortası kapsamında tüm sigortalı statülerinin tek yasaya tabi olunması sağlanmıştır. Buna karşın tüm sigortalıların aynı hükümler çerçevesinde yaşlılık sigortası ve yardımlarından yararlanmalarını sağlamak her ne kadar eşitliği sağlamak gibi görünse de aynı durumda olmayanlar için kabul edilen bu eşitlik pek çok sorunu beraberinde getirmiştir.

1937 yılında kurulmuş olan 3202 sayılı Kanunla T.C. Ziraat Bankası Memurları Tekaüt Sandığı, 1938 yılında kurulmuş olan Emlak ve Eytam Bankası Memurları Tekaüt Sandığı, 1938 yılında kurulmuş olan 3492 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Tekaüt Sandığı, Devlet Hava Yolları, Umum Müdürlüğü Memur ve Müstahdemleri Tekaüt Sandığı gibi sandıklar sayılmaktadır. Bkz. Özer, s. 45.

⁴⁷ 3008 sayı ve 08.06.1936 tarihli İş Kanunu 3330 sayılı ve 15.06.1936 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

1.3.3 Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Tabi Sigortalılık Kavramı ve Kapsamı

SSGSSK 3. madde ile sigortalı kavramı tanımlanmıştır. Buna göre, sigortalı kısa ve/veya uzun vadeli sigorta kolları bakımından adına prim ödenmesi gereken veya kendi adına prim ödemesi gereken kişiyi ifade etmektedir (SSGSSK. m. 3/1-6).

Yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanabilmek için uzun vadeli sigorta kollarına tabi olarak adına prim ödemiş yahut ödenmiş olması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası kollarını kapsayan uzun vadeli sigorta kapsamında prim ödemesi bulunmayan sigortalılar yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanamayacaklardır⁴⁸. Dolayısıyla kanun kapsamında sadece kısa vadeli sigorta kollarına tabi yahut uzun vadeli sigorta kolları kapsamında sayılmayan sigortalılar yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanama imkanına sahip olamayacaklardır. Bu nedenle uzun vadeli sigorta kollarına tabi sigortalılık kavramının açıklanmasında yarar olacaktır.

SSGSSK m. 4 hükmü ile uzun vadeli sigorta kollarına tabi sigortalılar belirtilmiştir. Buna göre,

“Bu Kanunun ... uzun vadeli sigorta kolları uygulaması bakımından;

a) Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar,

b) Köy ve mahalle muhtarları ile hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan ise;

- Ticarî kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanlar,

- Gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olanlar,

⁴⁸ Kayırgan, s. 83; Y10HD. E. 25612/2014, K. 1707/2016, T. 11.02.2016, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 15.12.2021).

- Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları,

4) Tarımsal faaliyette bulunanlar,

c) Kamu idarelerinde;

- Bu maddenin birinci fıkrasının (a) bendine tabi olmayanlardan, kadro ve pozisyonlarda sürekli olarak çalışıp ilgili kanunlarında (a) bendi kapsamına girenler gibi sigortalı olması öngörülmemiş olanlar,

- Bu maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerine tabi olmayanlardan, sözleşmeli olarak çalışıp ilgili kanunlarında (a) bendi kapsamına girenler gibi sigortalı olması öngörülmemiş olanlar ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 86 ncı maddesi uyarınca açıktan vekil atananlar,”

uzun vadeli sigorta kollarında sigortalı sayılmaktadır.

Ayrıca SSGSSK m. 4/1-a kapsamında sigortalı sayılanlara ilişkin hükümler;

“..a) İşçi sendikaları ve konfederasyonları ile sendika şubelerinin başkanlıkları ve yönetim kurullarına seçilenler,

b) Bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılan; film, tiyatro, sahne, gösteri, ses ve saz sanatçıları ile müzik, resim, heykel, dekoratif ve benzeri diğer uğraşları içine alan bütün güzel sanat kollarında çalışanlar ile düşünürler ve yazarlar,

c) Müttekabiliyet esasına dayalı olarak uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmış ülke uyruğunda olanlar hariç olmak üzere, yabancı uyruklu kişilerden hizmet akdi ile çalışanlar,

d) 2/7/1941 tarihli ve 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanuna göre çalıştırılanlar,

e) 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanununda belirtilen umumî kadınlar,

f) Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen kurslarda usta öğretici olarak çalıştırılanlar, kamu idarelerinde ders ücreti karşılığı görev verilenler ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 üncü maddesinin (C) bendi kapsamında çalıştırılanlar,

g) (Ek: 11/10/2011-KHK-665/29 md.) Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen Toplum Yararına Çalışma Programlarından yararlananlar,”

SSGSSK m. 4/1-c kapsamında sigortalı sayılanlar ilişkin hükümler;

“..a) Kuruluş ve personel kanunları veya diğer kanunlar gereğince seçimle veya atama yoluyla kamu idarelerinde göreve gelenlerden; bu görevleri sebebiyle kendilerine ilgili kanunlarında Devlet memurları gibi emeklilik hakkı tanınmış olanlardan hizmet akdi ile çalışmayanlar,

b) Başbakan, Cumhurbaşkanı yardımcıları, bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, belediye başkanları, il encümeninin seçimle gelen üyeleri,

c) Birinci fıkranın (c) bendi kapsamında iken, bu kapsamdaki kişilerin kurduğu sendikalar ve konfederasyonları ile sendika şubelerinin başkanlıkları ve yönetim kurullarına seçilenlerden aylıksız izne ayrılanlar,

d) Harp okulları ile fakülte ve yüksek okullarda, Milli Savunma Bakanlığı hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken askerî öğrenci olanlar ile astsubay meslek yüksek okulları ve astsubay naspedilmek üzere temel askerlik eğitimine tâbi tutulan adaylar,

e) Polis Akademisi ile fakülte ve yüksek okullarda, Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumaya devam eden öğrenciler ile polis nasbedilmek üzere Polis Meslek

Eğitim Merkezlerinde polislik eğitime tabi tutulan adaylar, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi ile fakülte ve yüksekokullarda Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı nam ve hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı nam ve hesabına okumaya devam edenler ile subay ve astsubay naspedilmek üzere temel askerlik eğitime tabi tutulan adaylar,”

hakkında da uygulanmaktadır.

Bunun yanı sıra kanunun diğer bazı hükümlerinde de uzun vadeli sigortalı kollarına tabi sayılan sigortalılar belirtilmiştir. Buna göre;

Aylık prime esas kazanç tutarı günlük prime esas kazanç alt sınırının 30 katından fazla olan üniversitede kısmi zamanlı olarak çalışan öğrenciler (SSGSSK m. 5/1-b)⁴⁹,

Harp malulleri ve ilgili kanunlara göre vazife malullüğü aylığı almakta olup SSGSSK’ya tabi olarak SSGSSK m. 4/1-c kapsamında çalışmaya devam eden yahut çalışmaya başlayanlar ile SSGSSK m. 4/1-a ve SSGSSK m. 4/1-b kapsamında olup uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmayı talep edenler (SSGSSK m. 5/1-c),

Türkiye Cumhuriyeti ile sosyal güvenlik anlaşması yapılmamış bir ülkede çalıştırılmak üzere işverence götürülmüş çalışanların uzun vadeli sigorta kollarından yararlanmaları yönünde taleplerinin olması halinde isteğe bağlı sigorta hükümlerine göre aranılan şartları (SSGSSK m. 50/2 ve SSGSSK m. 50/2-a hükmünde belirtilen şartlar hariç) yerine getiren çalışanlar⁵⁰,

4046 sayılı Kanun kapsamında iş kaybı tazminatı alanlar tazminat aldıkları süre boyunca (SSGSSK geç. m. 13),

⁴⁹ Gerek, N., “Üniversitelerde Kısmi Zamanlı Olarak Çalıştırılan Öğrencilerin Sosyal Güvenlik Sorunları”, Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 14, Y. 2009, s. 236.

⁵⁰ Ocak, S., “Sosyal Güvenlik Sözleşmesi İmzalanmamış Ülkelere Götürülen İşçilerin Sosyal Güvenliği”, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, S. 19, Y. 2008, s. 1071.

Kamu idareleri hariç olmak üzere orman veya tarım işlerinde süreksiz olarak hizmet sözleşmesi ile çalışan ancak sigortalı olmayan veya kendi sigortalılığından dolayı gelir yahut aylık almayan 18 yaşını doldurmuş çalışanlar (SSGSSK ek m. 5/4),

Ev hizmetlerinde bir veya birden fazla işveren yanında çalışan ancak aynı işveren yanında ayda 10 gün ve daha fazla çalışan kişiler ile aynı işveren yanında 10 günden az çalışması olup talep etmeleri halinde, adlarına ödenmiş primin bulunduğu ayı takip eden ayın sonuna kadar kazancının %32,5 oranında prim ödeyen kişiler (SSGSSK ek m. 9),

442 sayılı Kanun'a göre güvenlik korucusu olarak görevlendirilenler (SSGSSK ek m. 15/1),

uzun vadeli sigorta kollarına tabi sigortalı kabul edilmektedir⁵¹.

Ayrıca uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmayan sigortalılar, çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde detayları açıklanacağı üzere, isteğe bağlı sigorta hükümleri doğrultusunda belirli şartları yerine getirerek uzun vadeli sigorta kollarına tabi olabilmekte ve dolayısıyla yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanabilmektedirler (SSGSSK m. 50).

SSGSSK kapsamında ilk kez göreve başlayıp m. 4/1-c kapsamında sigortalı sayılanlar ise, kamu idarelerinde m. 4/1-a kapsamında sayılmayanlar, kadro ve

⁵¹ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 129 vd; Ayrıca 506 sayılı Kanun geç. m. 20 kapsamındaki bankalar, sigorta ve reasürans şirketleri, ticaret odaları, sanayi odaları, borsalar veya bunların teşkil ettikleri birlikler personeli için kurulmuş bulunan sandıkların iştirakçileri ile aylık veya gelir bağlanmış olanlar ile bunların hak sahipleri SSGSSK m. 4/1-a kapsamında sigortalı sayılmakla (SSGSSK geç. m. 20), 506 sayılı Kanun'un mülga m. 86 hükmü uyarınca topluluk sigortasına tabi olarak iş kazası, meslek hastalığı, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına ilişkin ödemiş oldukları primler genel sağlık sigortası dahil SSGSSK kapsamında ödenmiş olarak sayılanlar ve 01.10.2008 tarihi itibarıyla 506 sayılı Kanun mülga m. 86 hükmüne göre malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları bakımından topluluk sigortasına tabi olarak devam edenler, SSGSSK m. 4 kapsamında durumlarına uygun sigortalı gruptan sayılarak (SSGSSK geç. m. 6/4-5), şirket ortağı olan veya mesleğini serbest olarak gerçekleştiren hekimler ile tıpta uzmanlık mevzuatına göre uzman olan kişiler, özel hukuk kişileri ve/veya vakıf üniversitelerine ait sağlık kurum ve kuruluşları bünyesinde hizmet vermeleri halinde kural olarak SSGSSK m. 4/1-b kapsamında sigortalı sayılarak (SSGSSK ek m. 10/2) uzun vadeli sigorta kolları kapsamında yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanabilme imkanı bulunun diğer sigortalılar olarak belirtilmektedir. Bkz. Kayırgan, s. 89.

pozisyon sürekli olarak çalışıp tabi oldukları kanunlara göre m. 4/1-a ve m. 4/1-b kapsamında sigortalı olmayanlar, sözleşmeli olarak çalışıp tabi oldukları kanunlarında m. 4/1-a kapsamında sigortalı sayılmayanlar ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun⁵² m. 86 hükmü uyarınca açıktan vekil atananlar SSGSSK'nın m. 4/1-c hükmü kapsamında sigortalı sayılmaktadırlar⁵³.

Öte yandan SSGSSK'nın yürürlük tarihinde önce ilk kez uzun vadeli sigorta kollarında dolayısıyla yaşlılık sigortasına tabi sigortalı sayılanlar ise tabi oldukları kanunlarda belirtilmiştir. Bu kapsamında kanunun yürürlük tarihinden önce ilk kez sigortalılıkları 506 sayılı Kanun'a tabi olanlar m. 4/1-a, 1479 Sayılı Kanun' tabi olanlar m. 4/1-b, 5434 sayılı Kanun'a tabi olanlar ise m. 4/1-c kapsamında sayılacaklardır. (SSGSSK geç. m. 1).

Buna göre hizmet sözleşmesi ile çalışanların 506 sayılı Kanun'a tabi olarak sigortalı olarak sayılmaktadırlar⁵⁴. Ancak kanun hükümleri dikkate alındığında sigortalının hizmet sözleşmesi ile çalışıp çalışmadığına bakılmaksızın da bu hüküm çerçevesinde değerlendirildiği görülmekte ve 506 sayılı Kanuna tabi olarak uzun vadeli sigorta kollarında sigortalı sayılmaktadır⁵⁵. Buna göre;

- *Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar (m. 4/1-a),*

⁵² 657 sayılı ve 14.07.1965 tarihli Devlet Memurları Kanunu 12056 sayılı Resmi Gazete' de 23.07.1965 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Çalışmamızda "657 sayılı Kanun" olarak anılacaktır.

⁵³ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 111.

⁵⁴ SSGSSK Geç. m. 1/1; "Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununa tabi olanlar, bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu ve bu Kanunla mülga 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa tabi olanlar, bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa tabi olanlar, bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında kabul edilir."

⁵⁵ Kayırgan, s. 84.

- İşçi sendikaları ve konfederasyonları ile sendika şubelerinin başkanlıkları ve yönetim kurullarına seçilenler (m.4/2-a),

- Bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılan; film, tiyatro, sahne, gösteri, ses ve saz sanatçıları ile müzik, resim, heykel, dekoratif ve benzeri diğer uğraşları içine alan bütün güzel sanat kollarında çalışanlar ile düşünürler ve yazarlar (m.4/2-b),

- Müttekabiliyet esasına dayalı olarak uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmış ülke uyruğunda olanlar hariç olmak üzere, yabancı uyruklu kişilerden hizmet akdi ile çalışanlar (m.4/2-c),

- 02.07.1941 tarihli ve 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanununa çalıştırılan koruma bekçileri (m. 4/2-d),

- 24.04.1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanununda belirtilen umumi kadınlar (m.4/2-e),

- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen kurslarda usta öğretici olarak çalıştırılanlar, kamu idarelerinde ders ücreti karşılığı görev verilenler ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 4 üncü maddesinin (C) bende kapsamında çalıştırılan geçici personeller (m.4/2-f),

- Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen Toplum Yararına Çalışma Programlarından yararlananlar (m.4/2-g)

- Ev hizmetlerinde bir ay içinde on gün ve daha fazla çalışanlar (ek m.9)

hizmet sözleşmesi ile çalışıp çalışmadıklarına bakılmaksızın hizmet sözleşmesi ile çalışanlar gibi 506 sayılı Kanun'a tabi uzun vadeli sigorta kollarında m.4/1-a kapsamında sigortalı sayılmaktadırlar.

SSGSSK'nın yürürlük tarihinde önce ilk kez bağımsız çalışan sigortalıları ise 1479 Sayılı Kanun'a tabi olmaktadır. Buna göre,

- Köy ve mahalle muhtarları (m.4/1-b),
- Hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan;
- Ticari kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olan tacir veya avukat, eczacı, doktor gibi serbest meslek yapanlar (m.4/1-b-1),
- Gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olanlar (m.4/1-b-2),
- Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları (m.4/1-b-3),
- Tarımsal faaliyette bulunanlar⁵⁶ (m.4/1-b-4),
- 10/07/1953 tarihli 6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanun'a tabi jokey ve antrenörler esas itibariyle hizmet sözleşmelerine tabi çalışmaktaysalar (m.4/3).

bağımsız çalışan uzun vadeli sigorta kollarına tabi m. 4/1-b kapsamında sigortalı sayılmaktadırlar.

SSGSSK'nın yürürlük tarihinde ince ilk kez devlet memuru sigortalılar ise 5434 Sayılı Kanun'a tabi olmaktadır.

5434 Sayılı Kanun'a tabi sigortalı olan devlet memurlarının kapsamını ise 657 sayılı Kanun belirtmektedir. Diğer bir ifade ile 657 sayılı Kanun m.4, "A) Memur: Mevcut kuruluş biçimine bakılmaksızın, Devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerince genel idare esaslarına göre yürütülen asli ve sürekli kamu hizmetlerini ifa ile

⁵⁶ SSGSSK m. 3/1-19 hükmü uyarınca; "Tarımsal faaliyet, kendi mülkünde, ortaklık veya kiralamak suretiyle başkalarının mülkünde veya kamuya mahsus mahallerde; ekim, dikim, bakım, üretme, yetiştirme ve ıslah yoluyla yahut doğrudan doğruya tabiattan istifade etmek suretiyle bitki, orman, hayvan ve su ürünleri elde edilmesini ve/veya bu ürünlerin yetiştiricileri tarafından; muhafazasını, taşınmasını veya pazarlanmasını" ifade etmektedir.

görevlendirilenler, bu Kanunun uygulanmasında memur sayılır... tanımlananlar dışındaki kurumlarda genel politika tespiti, araştırma, planlama, programlama, yönetim ve denetim gibi işlerde görevli ve yetkili olanlar da memur sayılır.” hükmü uyarınca memur tanımı yapılmıştır. Bununla birlikte devlet memuru olarak çalışan sigortalılar, 5434 sayılı Kanun’a göre yaşlılık sigortası yardımlardan yararlanabilmektedir belirtilmiştir. Devlet memuru olan sigortalıların tabi olduğu 5434 sayılı Kanun’a göre,

Kamu idarelerinde;

- Bu maddenin birinci fıkrasının (a) bendine tabi olmayanlardan, kadro ve pozisyonlarda sürekli olarak çalışıp ilgili kanunlarında (a) bendi kapsamına girenler gibi sigortalı olması öngörülmemiş olan sözleşmeli personel ve memurlar (m. 4/1-c-1),

- Bu maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerine tabi olmayanlardan, sözleşmeli olarak çalışıp ilgili kanunlarında (a) bendi kapsamına girenler gibi sigortalı olması öngörülmemiş olanlar ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 86 ncı maddesi uyarınca açıktan vekil atananlar (vekil öğretmenler ve vekil olarak atanan kamu görevlileri (m. 4/1-c-2),

- Kuruluş ve personel kanunları veya diğer kanunlar gereğince seçimle veya atama yoluyla kamu idarelerinde göreve gelenlerden; bu görevleri sebebiyle kendilerine ilgili kanunlarında devlet memurları gibi emeklilik hakkı tanınmış olanlardan hizmet akdi ile çalışmayan (özellikle RTÜK gibi ilişkili kuruluşlarda başkanlığa seçilen kişiler gibi) (m. 4/4-a),

- Başbakan, bakanlar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, belediye başkanları, il encümeninin seçimle gelen üyeleri (m. 4/4-b)

- 4/1-c kapsamında iken, bu kapsamdaki kişilerin kurduğu kamu görevlileri sendikaları ve konfederasyonları ile sendika şubelerinin başkanlıkları ve yönetim kurullarına seçilenlerden aylıksız izne ayrılanlar (m. 4/4-c),

- Harp okulları ile fakülte ve yüksek okullarda, Türk Silâhlı Kuvvetleri hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken askerî öğrenci olanlar ile astsubay meslek yüksek okulları ve astsubay naspedilmek üzere temel askerlik eğitimine tâbi tutulan adaylar, Polis Akademisi ile fakülte ve yüksek okullarda, Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumaya devam eden öğrenciler ile polis nasbedilmek üzere Polis Meslek Eğitim Merkezlerinde polislik eğitime tabi tutulan adaylar, (m. 4/4-d)

uzun vadeli sigorta kollarında m. 4/1-c kapsamında sigortalı sayılmaktadırlar.

SSGSSK'nın yürürlüğe girmesinde önce ilk kez sigortalı olanların statülerinde kaynaklanan tabi oldukları kanunlar farklılık göstermektedir. Tabi olunan kanunlarına göre uzun vadeli sigorta kollarına tabi olan sigortalılar belirtilmeye çalışılmıştır. SSGSSK'nın yürürlüğe girmesinden sonra ilk kez sigortalı olanlar açısından da uzun vadeli sigorta kollarına tabi sayılan sigortalılar açıklanmıştır.

Tüm bu açıklamalar ile SSGSSK'ya ve diğer kanunlara tabi sigortalılar için yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanabilmeleri için gerekli ön koşul uzun vadeli sigorta kolları kapsamında sigortalılıklarının bulunması olarak ifade edilebilir. Zira diğer sigorta kollarına tabi çalışmanın bulunması yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanma imkanı tanımamaktadır.

Çalışmamızın devamı bölümlerinde her bir sigortalı grubun gerek tabi oldukları SSGSSK öncesi döneme ilişkin kanunlarda gerekse SSGSSK'nın yürürlüğe girmesi ile uygulanması öngörülen hükümlerde, yaşlılık sigortası yardımlarından

yararlanılabilmesi için sağlanması gereken şartlar detaylı olarak açıklanacaktır. Ayrıca Kuzey Kıbrıs Hukuku'nda önemi olan Sosyal Güvenlik Yasası kapsamında sigortalı olanlar ile önce dönemde sigortalı olup diğer yasa hükümlerine tabi olan sigortalıların yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanabilmeleri için tabi oldukları şartlar ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılacaktır. Ancak açıklamalarımızın yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanma imkanı tanınan sigortalıları kapsayacağını belirtmek gerekir. Diğer bir ifadeyle sigortalıların tabi oldukları kanunlar kapsamında uzun vadeli sigorta kollarına tabi sigortalı olanların yaşlılık sigortasından yararlanma şartları incelenecektir.

1.4 Kuzey Kıbrıs Hukuku'nda Yaşlılık Sigortası Kavramı

1.4.1 Genel Olarak

Bireylere tanınan sosyal güvenlik hakları ve bu kapsamda sosyal risklerle karşı karşıya kalan bireylere ilişkin koruma tedbirleri sosyal devlet ilkesini benimseyen tüm ülkelerde karşımıza çıkmaktadır. Bu ilkeyi benimseyen devletler, vatandaşların sosyal ve ekonomik durumlarını iyileştirmek, insan onuruna yaraşır bir hayat sürmelerini sağlamak ve sosyal güvenliklerini temin etmek hususlarında kendilerini yükümlü görmüşlerdir. Bu yükümlülükler, anayasal dayanaklarla da devletlere görev olarak yüklenmiştir.

Bu kapsamda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti'nde çalışan bireylerin yaşlılık riski karşısında korunması ve desteklenmesi amacıyla birçok yasal çalışmalar yapılmış olup cumhuriyetinin ilk anından itibaren işçilerin, kamu çalışanlarının hatta bağımsız çalışanlarının yaşlılık sigortası ve yardımlarından yararlanabilme hakları güvence altına alınmaya çalışılmıştır.

1.4.2 Kuzey Kıbrıs Hukuku'nda Yaşlılık Sigortası Tarihsel Gelişimi

Kıbrıs Hukuk Sistemi ülkemize kıyasla daha karmaşık süreçler yaşamıştır⁵⁷. Ada üzerinde egemenlik kuran devletlerin ve hukuklarının etkisiyle şekillenen Kıbrıs Hukuk Sistemi doğal olarak Kıbrıs Türk Hukuk Sistemi'ni de etkilemiştir.

1960 tarihine kadar Kıbrıs'taki hukuk sisteminde, İngiliz Hukuk Sistemi'nin yansımaları sıkça görülmekte iken 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla, hukuk sisteminde belli ölçülerde değişiklikler yaşanmıştır⁵⁸. 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilanı ile Kıbrıs Türk Federe Meclisi tarafından 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'ndan kısmen, 1961 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'ndan esas olmak üzere izler taşıyan Kıbrıs Türk Federe Devleti Anayasası hayata geçirilmiştir⁵⁹. Türkiye'de yürürlükte bulunan anayasa ve yasaların, hukuksal yapının ve sistemin şekillenmesinde etkili olduğu söylenebilir. Bu kapsamda 1985 Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası'nı ve sonrasında oluşturulmuş olan yasalarda da Türk Hukuk Sistemi etkileri görülmüş ve yansımaları halen günümüzdeki Kıbrıs Türk Hukuku'nun ortaya çıkarmıştır.

Kıbrıs Türk Hukuku'nda yaşlılık riskine karşı koruma sağlama amacıyla yardımlar öngören ilk yasal düzenleme işçi kesimini ve bağımsız çalışan kesimi kapsamak üzere 16/1976 Yasası'dır. Yasa ile kendi hesabına çalışanları ve özel sektör çalışanlarını kapsayan hükümler düzenlenmiştir. Kamu görevlilerini kapsamına almak üzere ise yine anılan dönemde yürürlüğe girmiş olan, 26/1977 Yasası'dır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanından sonra ise bahsi geçen yasalar değişikliklerle

⁵⁷ Çalışmamızın üçüncü bölümünde bahsi geçen süreç genel hatlarıyla açıklanmaktadır.

⁵⁸ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanlık, *“KKTC Fokus-KKTC'de Yasa Hazırlama ve Yasa Yapma Süreci Kurumsal ve Fonksiyonel Analizi”*, TEPAV Araştırma Raporu, s. 10, (Yasa Hazırlama).

⁵⁹ Turhan, T., *“Tarihsel Bakış Açısıyla Kıbrıs Türk Hukuk Sistemi”*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 57, S. 2, Y. 2008, s. 274, (Tarihsel Bakış).

yürürlükte kalmaya devam etmiş olup izah edileceği üzere önemli bir yere sahip olan Sosyal Güvenlik Yasası yürürlüğe girmiştir.

1.4.3 Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Tabi Sigortalılık Kavramı ve Kapsamı

Kuzey Kıbrıs Sosyal Güvenlik Hukuku'nda yer alan düzenlemeler kapsamında yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanabilmek için ülkemizde olduğu gibi uzun vadeli sigorta kollarına tabi sigortalı olunması gerekmektedir. Dolayısıyla uzun vadeli sigorta kollarından malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası kollarında sigortalı olmayan sigortalıların yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanamayacağı öngörülmüştür.

Sosyal Güvenlik Yasası'nın "*Tefsir*" başlıklı 2. maddesi hükmü uyarınca sigortalı, kısa ve uzun vadeli sigorta kolları bakımından adına prim ödenmesi gereken veya kendi adına prim ödemesi gereken kişi olarak tanımlanmıştır. Uzun vadeli sigorta kollarına tabi sigortalılar ise yasanın 5. maddesinde,

“(1) Sivil veya askeri mahkemelerde yargıç veya savcı olarak veya kamu görevinde kamu görevlisi, kamu personeli, geçici, sözleşmeli veya işçi olarak çalışarak devlet bütçesinden, katma bütçelerden veya döner sermayelerden aylık, maaş veya ücret almaya başlayanlar;

(2) Atama veya seçilme suretiyle siyasi göreve başlayanlar;

(3) Kendi özel yasalarına göre faaliyet gösteren bağımsız kuruluşlar ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarında, devlet bütçesinden, özerk bütçelerden veya katma bütçeler ile döner sermayelerden aylık, maaş veya ücret alarak çalışmaya başlayanlar;

(4) Bir işverenin yanında hizmet akdine dayandırılarak çalıştırılmaya başlayanlar (çıraklar dahil) ile belirli bir işyerinde sürekli olarak ve ücret karşılığında ev hizmetlerinde çalıştırılanlar;

(5) Kendi nam ve hesabına bağımsız çalışmaya başlayanlar (tarımsal faaliyet kapsamına giren işlerde çalışanlar dahil); ve

(6) İşveren durumundaki gerçek kişiler,”

olmak üzere belirtilmiştir.

Sosyal Güvenlik Yasası'nın yürürlük tarihinden önce ilk kez uzun vadeli sigorta kollarına tabi sigortalı sayılanlar ise tabi oldukları kanunlarda belirtilmiştir.

Sosyal Güvenlik Yasası'nın yürürlük tarihinden önce sigortalı olanların tabi olduğu 16/1976 Yasası'na göre,

- Kamu görevleri kadrolarında hizmete alınma şart tasarruflarına dayanarak çalıştırılanlar (Atama veya seçilme suretiyle siyasi görevlerde bulunanlar dahil),

- Bir hizmet veya çiraklık akdine dayanarak çalıştırılanlar (Tarım, Orman ve hayvancılık kesimi dahil),

- Kendi nam ve hesabına bağımsız çalışanlar (Tarım, orman ve hayvancılık kesimi dahil),

- İşveren durumundaki Çiftçiler, (Tarım, Ormancılık ve hayvancılık kesimlerinde Ortakçı, yarıcı, müstecir ve benzerleri dahil)

uzun vadeli sigorta kollarında sigortalı olarak belirtilmiştir. Bu kapsama belirtilen sigortalılara yaşlılık sigortası yardımlardan yararlanma imkanı tanınmaktadır.

26/1977 Yasası kapsamında ise kamu çalışanı sigortalıların yaşlılık aylığından yararlanabilmesi için öncelikle emeklilik hakkı kazandıran hizmetler çerçevesinde hizmetlerinin bulunması gerektiği ifade edilmektedir. Emeklilik hakkı kazandıran hizmetler yasanın 3. maddesinde sayılmıştır. Buna göre,

Bu yasa ile kaldırılan Emeklilik Yasası ve Emeklilik (Değişiklik) Yasaları gereğince, emeklilik hakkı kazandıran mevkilerde hizmet (m.3/1),

Bu yasa ile emeklilik hakkı kazandıran görev ve mevkilerde hizmet (m.3/2),

Başka herhangi bir yasanın kurallarına göre Devlet bütçesinden emeklilik hakkı kazandıran hizmet (m. 3/3)⁶⁰,

Yasa ile kurulan asıl ve sürekli kadrolarda Kamu Hizmeti Komisyonunca asaleti onaylanmış hizmet ile Kıbrıs Türk Yönetimine intikal etmiş olmak koşuluyla Bekir Paşa Su İşlerinde yapılan hizmet (m.3/4),

Türkiye Cumhuriyeti Kıbrıs Büyükelçiliğinde 1 Aralık 1976'dan önce hizmet ettikleri, TC. Büyükelçiliği tarafından resmi belge ile saptanan Devlet yurttaşlarının anılan tarihten önce ve sonra yaptığı hizmet (m.3/5),

21 Aralık 1963'den 13 Şubat 1975 tarihine kadar olan süre içindeki Türk Yönetiminden yazılı tevsik edici izin alan ve Erenköy'de mücahitlik yapan, ancak, 1968 yılına kadar Kıbrıs'a girişi engellenme nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti kamu

⁶⁰ Bkz. KKTC. Y.İ.M. D. 29/80, “..Müstedinin Gazi Mağusa Belediyesindeki hizmetini Fası 240 Belediyeler Yasasının 124(h) ve 125. maddesi uyarınca çıkarılan tüzükler altında emeklilik hakkı bahşeden bir hizmet olduğuna kuşku yoktur. Bu husus müstedaaleyh tarafından reddedilmemektedir. Keza, esasen, müste- dinin Gazi Mağusa Belediyesi İdare Amiri mevkiine atanma şartları da bu hususu içermektedir. Geriye Yasası ilgili maddesinde yer alan "hizmet" sözcüğüne verilecek anlam kalmaktadır. 26/77 sayılı Yasanın tefsir kısmında "Emeklilik hakkı kazandıran hizmeti Yasanın 3. maddesinde atıfta bulunmakla tanımlamaktadır. Tefsir kurallarına göre bir yasa veya herhangi bir kuralı tefsir edilirken o yasa veya kuralına onun doğal ve lügati anlamı verilmesi gerekir. Bu husus geçmişte birçok kararları- mızda yer almıştır. En son olarak da YİM 99/78 sayı Teki M. Bodamyalı- zade ile Maliye Bakanlığı, Personel Dairesi vasıtasıyla K.T.F.D. bu hususa değinilmiştir. Sözü edilen başvuruda Mahkeme sayfa 2'de şöyle demişti: "Tefsir kurallarına göre bir yasa veya maddesi tefsir edilirken o yasa veya maddede yer alan sözcüklere ilkin basit lügati anlamı verilmesi gereklidir. Yasa veya maddede yer alan sözcüklere basit ve lügati anlam verildiği takdirde bir anlam çıkarsa veya çıkan anlam saçma veya gülünç değilse o takdirde, çıkacak mana makûl, adil, keyfi veya uygunsuz olup olmadığına bakılmaksızın Mahkemeler ilgili Yasa veya maddeyi olduğu gibi uygulamakla zorunludurlar..."Yukarıda söylenen ve yapılan iktibastan da anlaşılacağı gibi 26/77 sayılı Yasanın 3(3) maddesine doğal ve lügati anlamının verilmesi gerekir. Bu yapıldığı takdirde çıkacak anlamın anlamsız, gülünç veya saçma olacağını söylemeğe imkân yoktur. Bu nedenle müstedinin Gazi Mağusa Belediyesindeki hizmetleri emeklilik hakkı veren hizmet olduğuna göre bu hizmetlerin 26/77 sayılı yasa amaçları bakımından da "emeklilik hakkı kazandıran hizmetler" olarak tanımlanması gerekir. Kanımca "hizmet" sözcüğüne başka bir anlamın verilmesine olanak olma- dığı ilgili Yasanın 2. maddesi olan tefsir bölümünde yer alan "Emeklilik hakkı kazandırmayan hizmet" söz dizisi ile karşılaştırmak suretiyle de görülebilir. Sözü edilen "emeklilik hakkı kazandırmayan hizmet" söz dizisi ilgili Yasanın ilgili bölümünde "emeklilik hakkı kazandırmayan Kamu Görevindeki hizmeti anlatır", diye tanımlanmaktadır. Görülüyor ki burada kullanılan "hizmet" sözcüğüne daha dar bir anlam getirilmek istenmiş ve Yasa Koyucusu bu maksatla bu hizmeti "kamu görevinde" olması koşuluna bağlamıştır. Halbuki "emeklilik kazandıran hizmet" söz dizisine böyle bir sınıflandırma getirmemiştir. Yasa koyucusunun gayesi "emeklilik hakkı kazandıran hizmet" söz dizi- sinde yer alan "hizmet" sözcüğünün kamu görevinde geçen hizmeti kastetmiş olsaydı bunu çok kolaylıkla "emeklilik hakkı kazandırmayan hizmet" söz dizisi için kullandığı tabiri pekâla burada da kullanabilirdi", <http://www.mahkemeler.net/> (Erişim Tarihi: 12.09.2021).

hizmetinde (dış temsilcilikler dahil) çalışan ve daha sonra Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti hizmetinde görev alan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti yurttaşlarının Türkiye Cumhuriyetinde yaptıkları ve herhangi bir emeklilik menfaati kazandırmadığı resmi belge ile saptanan kamu görevi (m.3/6),

21 Aralık 1963'den sonra, Kıbrıs Türk Silahlı Kuvvetlerinde mücahitlik hizmeti yapıp da hak sahibi olanların, mücahitlikte geçen ve mücahitlik terhis belgesi veya Kıbrıs Türk Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığının resmi bir belge ile belgelenen hizmetleri,

Ancak, yüksek öğrenimde iken Erenköy'e gidip de mücahitlik yapanların mücahitlik hizmetleri, yapmış oldukları hizmet süresine bakılmaksızın, iki yıl olarak dikkate alınır.

1949 doğumlu ve daha yaşlı yükümlülerin 1963-1976 yılları arasında yapmış oldukları mücahitlik hizmetleri bakımından dikkate alınacak süre, yapılan hizmetin şekline ve hak sahibinin kamu görevlisi olması halinde kamu görevini de yürütmüş veya serbest meslek sahibi olması halinde mesleğini de yapmış olup olmadığına bakılmaksızın, mücahitliğe alındığı tarih ile terhis olduğu tarih arasında geçen süredir ve bu şekilde dikkate alınacak süre her hak sahibi için en az iki yıldır. Ancak iki yıldan fazla mücahitlik hizmeti yaptıklarına dair ellerinde terhis belgesi veya hizmet belgeleri bulunduranların dikkate alınacak hizmet süreleri bu belgelerde gösterildiği kadardır (m.3/7-a).

Hak sahiplerinin mücahitlik süresine eşit bir süre eklenmek sureti ile hesaplanan, 21 Aralık 1963 tarihi ile 1976 Güvenlik Kuvvetlerinin Kuruluşu, Görevi ve Yetkileri Yasasının yürürlüğe girdiği tarih⁶¹ arasında yapılan mücahitlik hizmeti (m.3/7-b).

⁶¹ 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kurulmasının ardından 1 Ağustos 1976 tarihinde Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı kurulmuş ve Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı'nın

Terhis belgesi alınıp alınmadığına bakılmaksızın Kıbrıs Ordusundan Güvenlik Kuvvetlerine intikal edenlerin intikalden önce veya sonra yaptıkları güvenlik hizmetleri

21 Aralık 1963 ile 1976 Güvenlik Kuvvetlerinin Kuruluşu, Görevi ve Yetkileri Yasasının yürürlüğe girdiği tarih arasında yapılmış olan hizmet süresine eşit bir süre eklenmek suretiyle hesaplanması yapılır. Bu süreler dışında kalmış olan hizmet, her hizmet yılına üç ay eklenmek suretiyle hesaplanır (m.3/8-a).

(i) 21 Aralık 1963'ten sonra Kıbrıs Türk Silahlı Kuvvetlerinde mücahitliğe intisap eden ve Güvenlik Kuvvetlerinin Kuruluşu, Görevi ve Yetkileri Yasasının yürürlüğe girdiği tarihe kadar fiilen mücahitlik yapan mukaveleli mücahitler ile muvazzaf subay ve yedek subay mücahit komutanların mücahitlik hizmetleri,

Bu hizmetlerden; 21 Aralık 1963 ile Güvenlik Kuvvetlerinin Kuruluşu, Görevi ve Yetkileri Yasasının yürürlüğe girdiği tarih olan 30 Kasım 1976 tarihleri arasında yapılmış olanlara, bu hizmet sürelerine eşit bir süre; 30 Kasım 1976 tarihinden sonra yapılmış olan hizmetlere ise her tamamlanmış oniki aylık hizmet sürelerine üç ay eklenmek suretiyle hesaplama yapılır.

(ii) 30 Kasım 1976 tarihinden sonra Güvenlik Kuvvetlerine intisap edilen muvazzaf subay ve astsubayların her tamamlanmış oniki aylık fiili hizmet sürelerine üç ay eklenmek suretiyle hesaplama yapılır (m.3/8-b).

Kıbrıs Türk Yönetimine intikal etmiş ve emeklilik hakkı kazandıran bir mevkiye atanmış olmak koşuluyla Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayında 1 Aralık 1976 tarihinden önce yapılan sivil hizmet (m.3/8-c).

Daha sonra komu görevine geçmek ve emeklilik hakkı kazandıran bir mevkiye atanmış olmak koşuluyla, yükümlü olarak yapılan sivil hizmeti.

kuruluşunu bir kanuna bağlanması amacıyla 23 Kasım 1976 tarihinde Güvenlik Kuvvetleri Kuruluş, Görev ve Yetki Yasası yapılarak 30 Kasım 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu bend amaçları bakımında yükümlü mücahitlik, yurt ödevini Türkiye Cumhuriyeti'nde veya Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yerine getirenlerin yapmış olduğu mecburi askerliği anlatır (m.3/8-d).

Kıbrıs Cumhuriyeti Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi, Genel Komite, Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi, Kıbrıs Türk Yönetimi, Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi, Kıbrıs Türk Federe Devleti dönemlerinde, Cumhurbaşkanı Muavinliği, Yürütme Kurulu Başkanlığı, Devlet Başkanlığı, Yürütme Kurulu Başkan Yardımcılığı, Türk Cemaat Meclisi Başkanlığı, Yasama Meclisi Başkanlığı, Kurucu Meclis Başkan Vekilliği Türk Cemaat Meclisi Asbaşkanlığı, Yasama Meclisi Başkan Yardımcılığı, Kurucu Meclis Başkanlığı, Federe Meclis Başkanlığı, Temsilciler Meclisi Başkan Vekilliği, Türk Cemaat Meclisi Asbaşkanlığı, Yasama Meclisi Başkan Yardımcılığı, Kurucu Meclis İkinci Başkanlığı, Federe Meclis Başkan Yardımcılığı, Başbakanlık, Bakanlık, Yürütme Kurulu Üyeliği, Temsilciler Meclisi Türk Üyeliği, Türk Cemaat Meclisi İcra Heyeti Üyeliği, Türk Cemaat Meclisi Üyeliği, Genel Komite Üyeliği, Yasama Meclisi Üyeliği, Kurucu Meclis Üyeliği ve Milletvekilliği (Federe Meclis üyeliği) mevkilerini seçilme veya atanma yolu ile işgal edenlerin yaptıkları siyasal kamu görevi (m.3/9-a);

Yukarıdaki (a) fıkrasındaki kuralların genelliğine bakılmaksızın Kurucu Meclis döneminde yapılan hizmetlerden, sadece aşağıdaki paragraflarda öngörülenler, bu Yasa amaçları bakımından, emeklilik hakkı kazandıran hizmet sayılır

(i) Yasama Meclisi üyeliğinden Kurucu Meclise intikal eden üyelerin yaptıkları hizmet

(ii) Kamu görevinden Kurucu Meclise intikal edenlerin yaptıkları hizmet

(iii) 1976 Seçim ve Halk Oylaması Yasası'na göre aday olup da seçimi kazananların yaptıkları hizmet (m.3/9-b)

Bu yasanın 39. maddesinin 6. fıkrası kuralları saklı kalmak koşuluyla, bu maddenin kapsamına girenlerin yukarıdaki fıkralarda sayılan hizmetlerinden önce kesintili olup olmadığına bakılmaksızın, Devlette emeklilik hakkı kazandırmayan veya daimi işçi statüsünde, geçici veya arizi memur statüsünde veya sözleşmeli olarak yapılan kamu görevleri.

Ancak bu fıkra kuralları emekli maaşı çeken kişileri kapsamaz (m.3/10).

Emeklilik hakkı kazandıran hizmetle ilgili bir mevkide, asaleten atanmanın onaylanmasından önce yapılan hizmet (m.3/11):

Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi veya Kıbrıs Türk Federe Devletinin izni ile Rum Yönetiminde kadrolu olarak çalışan ve Devlet kadrolarına intikal etmeden şehit olan veya ölenlerin yapmış oldukları hizmet

Bu kapsama giren hak sahiplerinin emeklilik menfaatleri bu Yasanın Üçüncü Kısım kurallarına göre işlem görür (m.3/12).

Muvazzaf tekaüdiyeli bir mevkide olmamakla birlikte ilgili resmi mercilerce şehit oldukları tevsik edilenlerin yapmış oldukları hizmet ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşı olup da geçici, arizi veya sözleşmeli olarak görev ifa edenlerin hizmet süreleri içinde ölmeleri halinde yapmış oldukları hizmet.

Bu kapsama giren hak sahiplerinin emeklilik menfaatleri bu Yasanın Üçüncü Kısım kurallarına göre işlem görür (m.3/13).

Muvazzaf tekaüdiyeli bir mevkide olmamakla birlikte, Mücahit Tazmin Yasasında öngörülen kurallara bakılmaksızın, Kıbrıs Türk Federe Devleti Güvenlik Kuvvetlerinin kurulduğu tarihten sonra terhis edilen mukaveleli mücahitler ile mücahit komutanlarının yaptıkları mücahitlik hizmeti (m.3/14).

Daha sonra komu görevine veya siyasal kamu görevine geçmek ve emeklilik hakkı kazandıran bir mevkiye atanmış veya seçilmiş olmak koşuluyla:

(A) Yerel Yönetimlerde (Belediyelerde ve İnkişaf Encümenlerinde) seçim veya atanma yoluyla, Belediye Başkanı 'nın veya İnkişaf Encümeni Başkanı olarak yapılan hizmet (m.3/15-A).

(B) Türk Ajansı-Kıbrıs (TAK), Vakıflar ve Din İşleri Dairesi, Tarımsal Donatım Servisleri, Devlet Üretme Çiftlikleri ve Ankara Möble Fabrikasında çalışıp Devlete bağlı kurumlardan veya Devlet bütçesinden maaş veya ücret alınarak yapılmış olan hizmet.

Ancak bu fıkra kapsamına giren personelin bu kurumlardan, Yerel Yönetimlerden Devletten ve İhtiyat Sandığından her ne ad altında olursa olsun emekli maaşı almamış olmaları, almış oldukları ikramiye ve tazminatı ise Devlete ödemeleri koşuldur. Bir ay içerisinde bu ödemenin yapılmaması halinde yapılması, öngörülen ödeme Kamu Alacaklarının Tahsili Usûlü Yasasındaki faiz oranında hesaplanacak faizi ile birlikte tahsil edilir. Bu Değişiklik Yasasına göre, tahsil edilecek miktar, başka herhangi bir yasada aksine kural bulunup bulunmadığına bakılmaksızın hiçbir indirim ve/veya muafiyetten yararlanamaz (m.3/15-B).

(C) İhtiyat Sandığı, Milli Piyangolar İdaresi ve Turizm Fonunda çalışanların bu hizmetleri de emeklilik hakkı kazandıran ilave hizmet olarak dikkate alınır (m.3/15-C).

Daha sonra kamu görevine geçmek ve emeklilik hakkı kazandıran bir mevkiye atanmış olmak koşuluyla, Kıbrıs Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliğinde 1960-1977 yılları arasında yapılan hizmet (m.3/16).

olarak sayılmış hizmetleri bulunan sigortalılar uzun vadeli sigorta kollarına tabi sigortalı sayılmaktadır.

Tüm bu açıklamalar ile Türk Sosyal Güvenlik Hukuku ve Kuzey Kıbrıs Sosyal Güvenlik Hukuku'nda yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanabilecek sigortalılar

uzun vadeli sigorta kollarına tabi sigortalıları ifade etmektedir. Bu halde yaşlılık sigortası yardımlarına hak kazanılabilmesi için tabi olunan şartların uzun vadeli sigorta kollarına tabi sigortalıları kapsadığının belirtilmesinde yarar olacaktır. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde detaylı açıklanacağı üzere yaşlılık sigortası yardımlarına hak kazanılabilmesi için tabi olunan şartları sağlayan sigortalılara yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanma imkanı tanınmıştır.

1.5 Yaşlılık Sigortasının Finansmanı

Sosyal güvenliğin finansmanı, işçi ve işverenlerden alınan primler yahut devlet katkısıyla ve vergilerden oluşan kaynaklarla karşılanmaktadır. Prim ödeme yükümlülüğü işçi açısından kişisel sorumluluk ilkesine, işveren açısından ise işçinin emeğiyle elde edeceği yararların sonucu olarak katlanması gereken bir yükümlülük olarak belirtilebilir⁶². Devlet açısından ise bu sorumluluk, sosyal devlet ilkesinin bir uzantısı olarak bireylerin anayasal hakkı sosyal güvenliğin sağlanması ve bunun devlet güvencesinde gerçekleştirilebilmesinin bir sonucu olarak söylenebilir. Bağımsız çalışan bireylerin de sosyal güvenliğinin sağlanabilmesi için ödemeleri gereken prim ödeme yükümlülüğü, çalışma hayatındaki faaliyetlerden sağlamış oldukları yararlar ile birlikte yine kişisel sorumluluk ilkesi doğrultusunda katlanması gereken yükümlülük olarak belirtilebilir.

Sosyal sigortaların finansmanı, sosyal güvenliğin finansmanı kapsamı içinde yer almaktadır. Sosyal sigorta primi, kanunun kendilerine karşı güvence sağladığı sosyal risklerden birinin gerçekleşmesi halinde sigorta yardımları ile yapılacak olan koruma tedbirlerinin kaynağını oluşturmaktadır.

Ülkemizde kural olarak sigortalıların prim ödeme yükümlülüğünün kapsamını, hizmet sözleşmesiyle çalışanlar ile kamu çalışanları için kazançlarının belli bir yüzdesi

⁶² Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 240; Tuncay/Ekmekçi, s. 168.

üzerinden, bağımsız çalışan sigortalıların ise prime esas alt ve üst kazanç sınırları arasından kendilerinin belirleyecekleri bir meblağ üzerinden alınan primler oluşturmaktadır.

Belirtmek gerekir ki Türk Sosyal Güvenlik Hukuku'nda sosyal sigortalar primi olarak çoklu prim uygulaması benimsenmiş olup kısa vadeli sigorta primi, uzun vadeli sigorta primi ile genel sağlık sigortası primi olmak üzere üç temel prim türü esas alınmaktadır. Buna karşın Kuzey Kıbrıs Sosyal Güvenlik Hukuku'nda kısa vadeli sigorta primi ile uzun vadeli sigorta primi türleri esas alınmaktadır. Dolayısıyla bireylerin ödemekle zorunlu oldukları yahut tercihen ödemeyi gerçekleştirdikleri sosyal riskleri kapsayan prim ödemeleri karşısında sosyal güvenliklerinin hangi tür prim ödemeleri var ise o risk karşısında koruma gösterecektir. Bu kapsamda yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanılabilmesi için sigortalıların adlarına bulunan yaşlılık sigortası prim ödemesi yaşlılık riski karşısında yapılacak olan yardımların kaynağını oluşturmaktadır.

Türk Hukuku'nda malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi oranı, %9'u sigortalı, %11'i işveren payı olmak üzere sigortalının prime esas kazancının %20'si olarak öngörülmüştür (SSGSSK m.81/1-a)⁶³. Kuzey Kıbrıs Türk Hukuku'nda ise prim oranları, hizmet sözleşmesiyle çalışan ve kamu çalışanı sigortalılar için malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi, %5,5'i sigortalı, %7'si işveren, %4'ü ise devlet payı olmak üzere toplam sigortalının kazancının %16.5'i, kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan sigortalılar için %12,5'i sigortalı, %4'ü ise devlet payı olmak üzere toplam beyan edilen gelirlerinin %16.5'i olarak belirlenmiştir (Sosyal Güvenlik Yasası m. 78)⁶⁴.

⁶³ Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim oranları fiili hizmet süresi zammına tabi işlerde çalışan sigortalılar bakımından daha farklı belirlenmiştir. Bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 244.

⁶⁴ 01.01.2022 tarihi itibarıyla geçerli olan gelir basamakları için bkz. <https://ssd.gov.ct.tr/mevzuat/gelirbas> (Erişim Tarihi: 20.03.2022).

Tüm bu açıklamalar ile yaşlılık riski karşısında bireylerin korunması yaşlılık sigortası ile gerçekleştirilebilmektedir. Bu halde çalışanların tabi oldukları yasal düzenlemeler kapsamında yaşlılık sigortasına ilişkin prim ödemelerinin bulunması ile yardımlardan yararlanılması öngörülmüştür. Bunun gerçekleştirilmesi için ise gerek çalışma hayatındaki bireylerin gerek işverenlerin gerekse devletlerin birtakım sorumluluklar almasıyla mümkün olabilmektedir.

Görüleceği üzere gerek sigortalının gerekse işverenin hatta devlet katkısı olmaksızın diğer sosyal riskler gibi yaşlılık riski karşısında koruyucu önlemler alınması için gerekli mali finansmanın sağlanması oldukça güçtür. Her iki ülke yasal düzenlemelerinde de benzer oranlarla çalışanın, işverenin, devletin katkısı ile yaşlılık sigortasının finans kaynağı oluşturulup, yaşlılık riski karşısında bireylerin sosyal güvence olarak yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanabilmeleri yönünde düzenlemeler öngörülmüştür.

Bölüm 2

TÜRK SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU'NDA YAŞLILIK SİGORTASI YARDIMI OLARAK YAŞLILIK AYLIĞI

2.1 Genel Olarak

Türk sosyal güvenlik hukukunda, yaşlılık sigortasına ilişkin düzenlemeler ilk olarak 5417 sayılı Kanun'da yer almıştır. 6900 sayılı Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Kanunu⁶⁵ ile yeniden düzenlemeler yapılarak 5417 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. 506 sayılı Kanun ile konu yeniden düzenlenerek 6900 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Ayrıca bahsi geçen kanunlar ile birlikte 1479 sayılı Kanun, 5434 sayılı Kanun, 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu'nda⁶⁶, 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu'nda⁶⁷ yaşlılık sigortasına ilişkin hükümler yer almaktaydı. Birçok kanunda düzenlemeye konu olan yaşlılık sigortasına ilişkin hükümlerin dağınık yapılanmasına karşın tek çatı altında toplanması amacıyla SSGSSK ile düzenlemeler yapılmıştır.

Yaşlılık sigortasıyla sağlanan yardımlara hak kazanabilmenin koşulları SSGSSK m. 28'de düzenlenmiştir. Hüküm uyarınca yaşlılık sigortası ile sağlanan 2 temel yardım bulunmaktadır. Bunlardan birincisi yaşlılık aylığı bağlanması bir diğeri

⁶⁵ 6900 sayılı ve 04.02.1957 tarihli Maluliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Kanunu 13.02.1957 tarihli 9534 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Çalışmamızda Kanun "6900 sayılı Kanun" olarak anılacaktır.

⁶⁶ 2925 sayılı ve 17.10.1983 tarihli Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu 18197 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Çalışmamızda Kanun "2925 sayılı Kanun" olarak anılacaktır.

⁶⁷ 2926 sayılı ve 17.10.1983 tarihli Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu 18197 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Çalışmamızda Kanun "2926 sayılı Kanun" olarak anılacaktır.

ise toptan ödeme yapılmasıdır. Ancak belirtmek gerekir ki toptan ödeme yapılmasının bir temel yardım olarak kabul edilmediği ifade edilmektedir⁶⁸. Toptan ödeme esasında, yaşlılık aylığına hak kazanma koşullarını tamamlayamayanlara, ödemiş oldukları malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primlerinin iadesini ifade etmektedir. Bu halde yaşlılık aylığına hak kazanamayan sigortalıların başvurabileceği bir yol olarak toptan ödeme yaşlılık sigortası yardımı olmaktan ziyade sigortalıların çalışma hayatları boyunca adlarına bulunan primlerin iadesinden ibarettir. Ayrıca yaşlılık aylığı yardımına hak kazanan sigortalıların toptan ödeme talep etme hakkı bulunmamaktadır⁶⁹. Dolayısıyla yaşlılık sigortası ile sigortalıya sağlanan en temel yardım yaşlılık aylığı bağlanması olacaktır. İstisnai olarak uygulama alanı bulan toptan ödeme yapılması da kanunen tanınmış bir uygulama olarak ifade edilmektedir⁷⁰.

SSGSSK ile yaşlılık sigortası yardımı olan yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları ilk defa bu kanuna göre sigortalı olanları diğer bir deyişle 30.04.2008 tarihinden sonra ilk kez işe girenleri kapsamaktadır⁷¹.

SSGSSK yürürlüğe girmeden önce sigortalı olanların yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları mülga kanunların ilgili hükümleri çerçevesinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla sigortalılık başlangıç tarihi 30.04.2008 tarihinden önce olan sigortalıların yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları, sigortalılık statülerinin tabi olduğu mülga kanun hükümlerine göre değişiklik göstermektedir. Bu sebeple mülga kanunların ilgili hükümlerinin açıklanması ile SSGSSK’da öngörülen koşulların karşılaştırılarak açıklanması isabetli olacaktır.

⁶⁸ Şakar, Sosyal Güvenlik, s. 281.

⁶⁹ Sümer, H. H., Sosyal Güvenlik Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s. 214; Alper, Y., Sosyal Sigortalar Hukuku, 11. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa 2020, s. 292, (Sosyal Sigortalar).

⁷⁰ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 505; Alper, Sosyal Sigortalar, s. 292.

⁷¹ Mutlay, F. B., “Kıdem Tazminatına Hak Kazanmak İçin Aranan 15 Yıl Sigortalılık Süresini Tamamlama 3600 Gün Prim Bildirme Şartlarının Dayanağı ve Farklı Şartların Dikkate Alınma Zorunluluğu”, Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 41, Y. 2019, s. 133; Güzel, A., “4447 Sayılı Kanun İle 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununda Yapılan Son Değişiklikler”, Prof. Dr. Nuri Çelik’e Armağan, C. 2, Beta Yayıncılık, İstanbul 2001, s. 1848.

2.2 Zorunlu Sigortalılığın Sonucu Olarak Yaşlılık Aylığına Hak Kazanmanın Koşulları

Yaşlılık sigortasının sağladığı haklar ve haklardan yararlanma koşulları kural olarak SSGSSK m. 28 ile SSGSSK m. 31 arasında yer alan düzenlemelerde belirtilmiştir. İlgili hükümler uyarınca yaşlılık sigortasının temel yardımını olan yaşlılık aylığından yararlanabilmek için aranan koşullarda esas olarak belirli bir yaştan doldurulması ve belirli bir prim ödeme gün sayısının tamamlanması hususlarının benimsendiği görülmektedir⁷². Yaşlılık aylığına hak kazanılabilmesinde kural olarak bu iki şartın birlikte sağlanması gereklidir⁷³. Bunun yanı sıra bazı sigortalılar için yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri için belirli bir sigortalılık süresinin bulunması şartının arandığı durumlarda düzenlemelerde yer almaktadır⁷⁴. Dolayısıyla yaşlılık aylığından yararlanmanın koşullarında yaş, prim ödeme gün sayısı ve sigortalılık süresi unsurlarının benimsendiği söylenebilir⁷⁵.

Önemle belirtmek gerekir ki sigortalıların, yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanabilmek için uzun vadeli sigorta kollarına tabi olarak adına prim ödemiş yahut ödenmiş olması gerektiği çalışmamızın birinci bölümünde açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca uzun vadeli sigorta kollarına tabi sigortalıların yaşlılık sigortası yardımını olan yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri için belirtilen koşullar ile birlikte kuruma başvuru ve işten ayrılma şartlarını da yerine getirmesi gerekmektedir.

⁷² Başterzi, S., “5510 Sayılı Yasaya Göre Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları-Önceki Mevzuatla Karılaştırmalı Bir Değerlendirme”, Prof. Dr. Sarper Süzek’e Armağan, C. 2, Beta Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 2203, (Değerlendirme); Alper, Y., “Sosyal Güvenlik Reformu (2008-2016): Kapsamla İlgili Gelişmeler”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, C. 1, S. 68, Y. 2017, s. 12, (Gelişmeler).

⁷³ Erol, s. 48.

⁷⁴ Maluliyet sigortasından yararlanamayacak derecede hastalığı veya engelliliği bulunan sigortalıların, yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri için yaş ve prim ödeme gün sayısı şartı yanında belirli bir sigortalılık süresinin de arandığı anlaşılmaktadır (m. 28/4).

⁷⁵ Elma, R., Örnekler ve Uygulamalarla Sosyal Güvenlik Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2019, s. 309.

Çalışmamızda gerek SSGSSK hükümlerinin incelenmesinde gerekse mülga kanunların uygulama alanı bulan hükümlerinin incelemesinde yaşlılık aylığından yararlanma koşulları açısından yapılacak olan ayırmada yaş, prim ödeme gün sayısı ve sigortalılık süresi şartları ile birlikte kuruma başvuru ve işten ayrılma koşulları da ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılacaktır.

2.2.1 Belirli Bir Yaşın Doldurulması ve Prim Ödeme Gün Sayısının Tamamlanması

SSGSSK m. 28’de yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için sağlanması gereken yaş ve prim ödeme gün sayısına ilişkin koşullar belirtilmiştir. Buna göre, kadın sigortalılarda 58 yaşın, erkek sigortalılarda 60 yaşın doldurulması ve en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirmiş olması gerekmektedir. Ancak anılan hükümde, SSGSSK m. 4/1-a kapsamında sigortalı olanları kapsamak üzere diğer bir deyişle hizmet sözleşmesi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılan sigortalılar için genel yaş şartının yanında ayrıca aranan prim ödeme gün sayısı en az 7200 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi olarak belirtilmiştir. Bu halde diğer sigortalılara göre daha az prim ödeme gün sayısı öngörülmüştür⁷⁶. Ancak SSGSSK ile öngörülen yaş şartının 2036 yılından itibaren kademeli bir şekilde artması ve 2048 yılında hem kadın hem erkek sigortalılar için yaş şartının 65 yaş olarak sabit kalması düzenlenmiştir.

Bu hususta, belirtildiği üzere SSGSSK ile öngörülen emeklilik koşulları 30.04.2008 tarihinden sonra ilk defa sigortalı olan kişileri kapsamakta, bu tarihten önce

⁷⁶ SSGSSK m. 4/1-a hükmü bendi kapsamında belirlenen sigortalılık sadece hizmet sözleşmesi ile bağlı çalışanları değil aynı zamanda diğer bentler açısından da sigortalı sayılması mümkün olmayan başka kişileri de kapsamaktadır. Böylelikle koruma bekçileri, ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis benzeri yerlerde çalıştırılan hükümlü veya tutuklular, çıraklar, stajyerler, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununda belirtilen umumi kadınlar, ev hizmetlerinde ay içinde bir işveren yanında on gün ve daha fazla çalışanlar ile konut kapıcılığı işyerlerinde çalışan kimseler gibi kişiler için de hizmet sözleşmesi ölçütü aşılarak sosyal korumanın alanı genişletilmiştir. Detaylı açıklamalar için bkz. Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 79-103; Alper, Y./Kılış, İ., İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, 4. Baskı, Dora Yayıncılık, Bursa 2018, s. 212; Tuncay/Ekmekçi, s. 230.

sigortalı olanların emeklilik koşullarına ilişkin olarak da mülga kanun hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Dolayısıyla SSGSSK'nın yürürlük tarihinden önce sigortalı olanların, sigortalılık statülerine göre tabi oldukları hükümler çerçevesinde emeklilik şartlarının ayrıca ele alınması gerekmektedir. Bu halde çalışmamızda öncelikle sigortalıların statüleri dikkate alınarak ilk kez sigortalı oldukları tarihlere göre tabi oldukları mülga kanun hükümleri incelenerek yaşlılık aylığına hak kazanabilme koşulları, devamında yürürlükte bulunan SSGSSK'ya tabi olan sigortalıların koşulları açıklanmaya çalışılacaktır.

SSGSSK ile 30.04.2008 tarihinden önce sigortalı olanların tabi oldukları kanunlarda öngörülen yaşlılık aylığına ilişkin koşullarda herhangi bir değişiklik öngörülmemiştir. Bu halde esaslı kanuni değişiklikler dikkate alındığında tarih açısından üçlü ayırım yapılarak yaşlılık aylığına ilişkin koşulların incelenmesinde yarar vardır⁷⁷.

Yaşlılık sigortası şartlarına ilişkin değişiklik içeren dönemleri; 08.09.1999 (hariç) tarihinden önce, 08.09.1999 (dahil)–30.04.2008 (dahil) tarihleri arasında ve 30.04.2008 (hariç) tarihinden sonra ilk kez sigortalı olunmasına göre tabi olunan şartların 3 ayrı dönemde incelenmesinde yarar bulunmaktadır⁷⁸.

2.2.1.1 08.09.1999 Tarihinden Önce Sigortalı Olanlar Açısından

Hizmet sözleşmesi ile çalışanları kapsayan yaşlılık sigortasının ilk kez düzenlendiği 5417 sayılı Kanun'da, kadın ve erkek için öngörülen yaş şartı 60, prim ödeme gün sayısı olarak da ilk işe girdiği tarih ile yaşlılık aylığından yararlanma talebinin bulunduğu tarihe kadar geçen sigortalılık süresince her yıl için ortalama en az 200 günlük yaşlılık sigortası primi ödeme ve 25 yıl sigortalılık süresi şartları olarak

⁷⁷ Çalışmada bu ayırım, genel hükümlerle yaşlılık sigortası koşullarının tasnifinde kolaylaştırıcı olması adına benimsenmiştir. Özel hükümlere tabi olan, sigortalıların her döneme ilişkin durumları kendi konu başlıkları altında detaylıca anlatılacaktır.

⁷⁸ Mutlay, s. 135.

belirlenmiştir⁷⁹. Ayrıca ikinci yol olarak ise, 50 yaşını dolduran ve hiçbir işte çalışamayacak durumda olan sigortalılar yine 25 yıl sigortalılık süresi ve her yıl ortalama en az 200 gün prim ödeme gün sayısı koşulları öngörülmüştür. Bu halde sigortalılar, ayrıca 60 yaşın doldurulmuş olması şartı aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir⁸⁰.

Yaşlılık sigortası yardımlarına ilişkin önemli değişiklikler öngören ikinci düzenleme ise 6900 sayılı Kanun ile yapılmıştır. Buna göre yaşlılık aylığından yararlanabilmek için, kadın ve erkek için 60 yaşın doldurulması ile en az 5000 günlük sigorta primi ödenmiş olması gerekliliği düzenlenmiştir⁸¹.

Nihayetinde hizmet sözleşmesi ile çalışan sigortalıların yaşlılık sigortası yardımlarına hak kazanabilme şartlarına ilişkin ayrı ayrı düzenlemeler ile gerçekleştirilen değişiklikler 1964 tarihli 506 sayılı Kanun ile birleştirilmiştir⁸².

Bağımsız çalışan sigortalı grubu kapsayan ilk düzenleme olan 1479 sayılı Kanun'a göre, kadın sigortalıların 20 yıl, erkek sigortalılar 25 yıl sigorta prim ödeme sürelerinin bulunması halinde başkaca bir şart aranmaksızın yaşlılık aylığına hak

⁷⁹ 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanunu-Yardımlar başlığı altındaki 5. maddesi; *"İhtiyarlık aylığından faydalanmak için :*

a) 60 yaşını doldurmuş olmak;
b) Bu kanunun uygulandığı bir veya birkaç iş yerinde en az 25 yıldan beri işçi veya hizmetli olarak çalışmış bulunmak;
c) İlk işe girdiği tarihten ihtiyarlık aylığından faydalanma talebinde bulunduğu tarihe kadar geçen her yıl için, ortalama olarak, en az 200 günlük ihtiyarlık sigortası primi ödemiş bulunmak;
d) Aylıktan faydalanma talebine takaddüm eden son üç yıl içinde en az 200 günlük prim ödemiş bulunmak; Şarttır."

⁸⁰ Söz konusu düzenleme 1954 tarihli 6391 sayılı Kanun ile değiştirilmiş olup 60 yaş şartı ve 25 yıllık sigortalılık süresi bulunma şartı korunmuş ancak prim ödeme gün sayısının ortalama gün olarak belirlenmesi esastan vazgeçilerek 5000 gün olarak belirlenmesi esas alınmıştır. Ayrıca çalışamayacak durumda olan sigortalının 50 yaşını doldurması ve 25 yıllık sigortalılık süresinin bulunması ve her yıl en az 200 gün prim ödeme gün şartlarının sağlanması ile yaşlılık aylığına hak kazanılabilmesinin yolu kaldırılmıştır. Bkz. Sözer, A. N., İşçi, Bağımsız Çalışan ve Kamu Görevlileri Bakımından Türk Sosyal Güvenlik Hukuku, 5. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 373.

⁸¹ 6900 sayılı Kanun m. 11; *"İhtiyarlık aylığından faydalanabilmek için:*

a) 60 yaşını doldurmuş olmak,
b) En az 25 yıldan beri sigortalı bulunmak,
c) Bu kanuna göre en az 5 000 günlük sigorta primi ödemiş olmak,
Şarttır."

⁸² Sözer, s. 373.

kazanabilecekleri öngörülmüştür. Ayrıca 15 tam yıl sigorta prim ödemesi bulunan 50 yaşını dolduran kadın sigortalılar ile 55 yaşını dolduran erkek sigortalılar kısmi yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir.

Devlet memurlarının ise yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri için, 5434 sayılı Kanun'da öngörülen şartları sağlamaları gerekmektedir. Kadın sigortalıların 20 fiili hizmet yılını, erkek sigortalıların ise 25 yıl fiili hizmet yılını tamamlamış olmaları halinde yaş şartına tabi olmaksızın istekleri halinde yaşlılık aylığından yararlanabileceklerdir.

Görüleceği üzere 3 farklı sigortalı grubun tabi olduğu 3 farklı kanun bulunmakta ve her bir kanunda farklı statülerde olan sigortalılar için farklı şartlar öngören hükümler mevcuttur. Zamanla anılan 3 temel kanunda mevcut şartları kolaylaştıran yahut zorlaştıran değişiklikler yapılmış olup aşağıda yapılan tüm kanuni değişiklikler ile şartların nasıl değiştiği anlatılmaya çalışacaktır.

2.2.1.1.1 506 Sayılı Kanun'a Tabi Olan Sigortalılar

506 sayılı Kanun ile yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için kadın sigortalılar için 55, erkek sigortalılar için 60 yaş şartı öngörülmüştür. 23.10.1969 tarihli 1186 sayılı Kanun⁸³ ile doldurulması gereken yaş indirilmiş ve kadın sigortalılar için 50, erkek sigortalılar için 55 olacak şekilde düzenlenmiştir. Ayrıca aranan 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödenmiş olma şartı değiştirilmemiş, yaş şartı yanında aranan bir diğer koşul olarak aynen öngörülmüştür.

Anılan kanun ile yaş koşulu aranmaksızın yaşlılık aylığından yararlanmanın mümkün kılındığı bir yol oluşturulmuştur. Buna göre sadece belli bir süre sigortalılık süre şartının ve malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödenmesi şartının yerine

⁸³ 1186 sayılı ve 03.11.1969 tarihli 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun 13341 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

getirilmesi ile yaşlılık aylığından yararlanabilme imkanı tanınmıştır. Böylelikle 25 yıl sigortalı olan ve 5000 gün yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunan sigortalı yaş şartı aranmaksızın yaşlılık aylığından faydalanabilecektir⁸⁴.

06.03.1981 tarihli 2422 sayılı Kanun⁸⁵ ile yine değişiklik yapılmış olup yaş şartı olmaksızın yaşlılık aylığından yararlanabilmek için aranılan sigortalılık süresi kadın sigortalılar için indirilmiş olup 20 yıl olarak düzeltilmiş ancak erkek sigortalılar için 25 yıllık süreye dokunulmamıştır. Ayrıca sigortalının, varsa 18 yaşından önceki sigortalı çalışmaları da dikkate alınarak düzenlemeye gidilmiş olup, bu döneme ilişkin sigortalılığının prim ödeme gün sayısına katılması öngörülmüştür. Belirtmek gerekir ki bu durum sigortalılık süresinde değil sadece prim ödeme gün sayısında değişikliğe sebep olacaktır⁸⁶. Bu durumda sigortalılık süresini ve prim ödeme gün sayısını tamamlayan kadın sigortalı 38, erkek sigortalı 43 yaşında emekli olabilecektir. Haliyle sigortalının genç yaşta emekli olabilmesinin diğer bir değişle çalışma hayatından erken çekilmesinin ve Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan ortalama yaşam süresi dikkate alındığında uzun yıllar yaşlılık aylığı alabilme ihtimalinin önü açılmış, kurumun mali dengesinin bozulmasına zemin oluşturmuştur. Dolayısıyla bu durumun yaşlılık sigortası yardımı olan yaşlılık aylığının amacı ile bağdaşmadığı gibi sosyal güvenlik sistemleri ile de örtüşmeyeceği açıktır⁸⁷.

⁸⁴ Tuncay/Ekmekçi, s. 369; Bkz. Y21HD. E. 2006/8529, K. 2007/7248, T. 30.04.2007; Y10HD. E. 1991/9975, K. 1992/5961, T. 26.05.1992, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 08.11.2021).

⁸⁵ 2422 sayılı ve 06.03.1981 tarihli 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, İki Maddesinin Kaldırılmasına ve Bu Kanuna Bazı Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun 17273 sayılı Resmi Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁸⁶ Erol, s. 52; YHGK. E. 2380/2014, K. 26/2017, T. 18.01.2017; YHGK. E. 916/2016, K. 862/2017, T. 26.04.2017; YHGK. E. 839/2015, K. 136/2019, T. 12.02.2019, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 08.03.2022); Ayrıca belirtmek gerekir ki, 506 sayılı Kanun geç. m. 6/1 hükmü uyarınca, 01.04.1981 tarihinden önce ilk kez sigortalı olanların 18 yaşından önce olan çalışmaları hem sigortalılık sürelerinde hem de prim ödeme gün sayısında dikkate alınmaktadır. Bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 538.

⁸⁷ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 506; Tuncay/Ekmekçi, s. 369.

24.12.1985 tarihli 3246 sayılı Kanun⁸⁸ ile yaş şartı aranmaksızın yaşlılık aylığından yararlanabilme imkanı, anılan kanunun yayım tarihi itibarıyla 15 yıl sigortalılık süresini dolduran sigortalıların hakları saklı kalmak üzere kaldırılmıştır. Sigortalılık süreleri 5 yıldan az olanlar, 5 ile 10 yıl arasında olanlar ve 10 ile 15 yıl arasında olanlar şeklinde üçlü bir ayrıma gidilerek de geçici düzenlemeler yapılmıştır⁸⁹.

20.02.1992 tarihli 3774 sayılı Kanun⁹⁰'nun yürürlüğe girmesiyle 3246 sayılı Kanun ile kaldırılan yaş şartı aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanma yolu tekrar düzenlemeye konu edilmiştir. Yaş şartı olmaksızın belli bir süre prim ödeme ve belli bir sigortalılık süresi koşullarını yerine getiren sigortalıların yaşlılık aylığına hak kazanabilmesinin önü tekrar açılmıştır⁹¹. Ancak çok geçmeden yine bir kanun değişikliğine gidilmiş olup, bu düzenleme yürürlükten kaldırılmıştır.

25.08.1999 tarihli 4447 sayılı Kanun⁹² ile yaşlılık aylığından yararlanabilmek için, önemli bir değişiklikler yapılmış olup hem kadın sigortalıları hem erkek

⁸⁸ 3246 sayı ve 24.12.1985 tarihli 17.07.1964 Tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun 18984 sayılı Resmi Gazete'de 10.01.1986 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁸⁹ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 506.

⁹⁰ 3774 sayı ve 20.02.1992 tarihli 5434 Sayılı T.C Emekli Sandığı Kanunu, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, 1479 Sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, 2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu ile 2925 Sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 21155 sayılı Resmi Gazete' de 27.02.1992 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁹¹ Alper, Y., Sosyal Güvenlik Üzerine Yazılarım, Türk Metal Sendikası Araştırma ve Eğitim Merkezi, Ankara 2019, s. 552 (Yazılarım).

⁹² 4447 sayı ve 25.08.1999 tarihli İşsizlik Sigortası Kanunu (Sosyal Sigortalar Kanunu, Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu ile İş Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanunlara Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesi, İşsizlik Sigortası Kurulması, Çalışanların Tasarrufa Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair Kanunun İki Maddesinin Yürürlükten Kaldırılması ile Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun) 23810 sayılı Resmi Gazete'de 08.09.1999 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

sigortalıları kapsayan yaş şartı öngörölmüştür⁹³. Böylelikle yaş şartı aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanılmasının önü kapatılmıştır⁹⁴.

Kanun yürürlük tarihi itibariyle yani 08.09.1999 tarihinden sonra ilk kez sigortalı olanlar için farklı koşullar öngören iki seçenek ile yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri düzenlenmiştir. İlk seçeneğe göre, kadın sigortalılar için 58 yaşın, erkek sigortalılar için 60 yaşın doldurulması ve 7000 prim ödeme gün sayısının sağlanması olarak öngörölmüştür. İkinci seçeneğe göre ise, kadın sigortalının 58, erkek sigortalının 60 yaşını doldurması, 25 yıldır sigortalı olmaları ve en az 4500 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödemesinin bulunması olarak düzenlenmiştir. Kanunun yürürlük tarihi itibariyle yaşlılık aylığı alma koşullarını sağlamış olan sigortalıların haklarına ise yine dokunulmamıştır.

4447 sayılı Kanun ile 506 sayılı Kanuna geçici madde 81 eklenmiş ve 08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olanları kapsayacak geçiş hükümleri düzenlenmiştir⁹⁵. Bu geçiş hükümlerine tabi sigortalıların 2 grup halinde açıklanmasında yarar vardır.

İlk grup, 08.09.1999 tarihi itibariyle kadın sigortalı için 20 yıl, erkek sigortalı için 25 yıllık sigortalılık süresinin dolmasına 2 yıldan az kalan diğer bir deyişle kadın sigortalılar için 18 yıl ve üstü, erkek sigortalılar için 23 yıl ve üstü sigortalılık süresi bulunan sigortalılarının tabi olduğı hükümlerdir. Bu şartları sağlayan sigortalıların hakları korunarak mülga 506 sayılı Kanun hükümleri kapsamında sayılmaktadır⁹⁶. Kadın sigortalıların 20 yıl, erkek sigortalıların 25 yıl sigortalılık süresini

⁹³ Erol, s. 51.

⁹⁴ Şakar, Sosyal Güvenlik, s. 282.

⁹⁵ 506 sayılı Kanun'a eklenen geçici m. 81 hükmünün A, B ve C bentlerindeki koşullar ile kapsama alınan sigortalı grup 4/A' lıdır. 4/B' li sigortalı grubunun tabi olduğı koşullar ise 1479 sayılı geçici m. 10 hükmünün 1, 2 ve 3 üncü fıkralarıdır. Bkz. Elma, s. 315.

⁹⁶ Y21HD. E. 5696/2000, K. 6574/2000, T. 06.10.2000, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 03.12.2020).

tamamlamaları ve 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primini bildirmiş olmaları halinde yaşlılık aylığından yararlanabilecekleri düzenlenmiştir (geç. m. 81/A).

İkinci grup ise 08.09.1999 tarihi itibarıyla yaşlılık aylığından yararlanmasına sigortalılık süresi açısından 2 yıldan fazla olan sigortalıların tabi oldukları hükümlerdir (geç. m. 81/B). Bunlar için ise kademeli geçiş sisteminin uygulanması düzenlenmiştir. Buna göre kadın sigortalılarda 20 yıl, erkek sigortalılarda 25 yıl sigortalılık sürelerini tamamlamalarına bağlı olarak geriye doğru kademli bir yaş şartı artışı ile yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri öngörülmüştür. Haliyle 08.09.1999 tarihinden önce aranmayan yaş şartının, 4447 sayılı kanun ile anılan tarih öncesi sigortalı olan bir grup sigortalı açısından da öngörülmesi bilinen adıyla “*emeklilikte yaşa takılma*” sorununu beraberinde getirmiştir. Anılan tarihten önce sigortalı olup sadece belirli bir süre sigortalı olmak ve belirli prim ödeme gün sayısını sağlamakla yaşlılık aylığına hak kazanabilecek olan sigortalı grup artık bu şartlar yanında ayrıca bir de öngörülen yaş şartını yerine getirmekle yükümlü kılınmıştır.

Anayasa Mahkemesi tarafından, hukuk devletinde olması gereken hukuk güvenliğine dikkat çekilerek, sigortalılık süresi yönünden yapılan kademelendirmeler arasında adil olmayan geçişlerin olması ve asgari sigortalılık süresine sahip sigortalının bir günlük sigortalı ile kademelendirme yapılmaksızın aynı derecede sayılmasının, makul, adil ve ölçülü olmadığı gerekçesiyle anayasaya aykırılık sebebiyle iptal edilmiştir⁹⁷.

Belirtmek gerekir ki Anayasa Mahkemesi iptal kararında, 4447 sayılı kanunun geçiş dönemine ilişkin, 08.09.1999 tarihi itibarıyla 20 yıl sigortalılık süresini

⁹⁷ AYM. E. 1999/42, K. 2001/41, T. 23.02.2001, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

tamamlayan kadın sigortalılar ile 25 yıl sigortalılık süresini tamamlayan erkek sigortalıların haklarının korunacağı hükmüne dokunulmamıştır.

Ayrıca kanunun, geçiş dönemi kısmi yaşlılık aylığından yararlanmak için sağlanması gereken şartları düzenleyen hükmü de iptal edilmemiş ve geçerliğini korumuştur. Buna göre 08.09.1999 tarihi itibarıyla 15 yıllık sigortalılık süresini, kadın sigortalı 50 yaşını, erkek sigortalı 55 yaşını doldurmuş olan ve en az 3600 gün prim ödeme gün sayısı olan sigortalılar istekleri halinde yaşlılık aylığından yararlanabilmektedir (geç. m. 81/C-a). Buna karşın iptal edilmeyen geç.m.81/C-a hükmünde belirtilen şartları yerine getiremeyen kadın sigortalının 52 yaşını, erkek sigortalının 56 yaşını doldurması, en az 15 yıllık sigortalılık süresini tamamlaması ve en az 3600 gün prim ödeme gün sayısı gerçekleştirmiş olması halinde yaşlılık aylığından yararlanabileceklerini öngören geç. m. 81/C-b hükmünü, yaş sınırının tamamlanmasına bir gün kalanlarla daha uzun süresi olanlar arasında kademelendirme yapılmaksızın aynı derecede kabul edilerek düzenleme yapılmasının makul, adil ve ölçülü olmaması gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi bahsi geçen iptal hükümlerinin yürürlüğünü 6 ay ertelemiştir⁹⁸. Sürenin bitim tarihi 23.05.2002 olmasına rağmen yeni düzenleme ancak 01.06.2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni düzenlemeler 4759 sayılı Kanun⁹⁹ ile yapılmış, iptal edilen hükümler yerine yeni geçiş hükümleri düzenlemiştir. Bu

⁹⁸ AYM. E. 42/1999, K. 41/2001, T. 23.02.2001, “..25.08.1999 günlü 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu’nun 17, 22, 26, 39 ve 44. maddelerinin kimi hükümlerinin iptali sonucunda doğuracağı hukuksal boşluk, kamu düzenini tehdit ve kamu yararını ihlal edici görüldüğünden, Anayasa’nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Yasa’nın 53. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları gereğince bu kurallara ilişkin iptal hükmünün kararın Resmi Gazetede yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesine oybirliğiyle karar verildi”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 22.02.2022).

⁹⁹ 4759 sayılı ve 23.05.2002 tarihli Sosyal Sigortalar Kanunu, Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 24772 sayılı Resmi Gazete’de 01.06.2002 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

hükümlerin yürürlük başlangıcında kanunun kabul tarihi olan 23.05.2002 tarihi esas alınmıştır¹⁰⁰. Bu halde kademeli geçiş sisteminde esas alınan bu tarih kademeli geçiş sistemine tabi olan sigortalılar için bir avantaj oluşturmaktadır¹⁰¹. Şöyle ki, iptal edilen düzenlemeye göre 08.09.1999 tarihindeki sigortalılık süresine göre tabi olduğu kademesi iptalden sonra ki düzenlemeye göre otomatik olarak 23.05.2002'e yükselmiş olup 2 yıl, 8 ay, 15 gün gibi bir fark ile üste kademeye ilerlemiş olmakta dolayısıyla daha az yaş şartını sağlayarak yaşlılık aylığına hak kazanmaktadır.

4759 sayılı Kanun'a göre, 23.05.2002 tarihi itibariyle, kadın sigortalılar için 20 yıldan fazla, erkek sigortalılar için 25 yıldan fazla sigortalılık süresine sahip olanlar 5000 gün prim ödeme gün şartını da yerine getirmiş olmaları halinde yaş şartı aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir. Bu şartları yeni getiremeyen sigortalılar için ise aşağıdaki tabloda belirtildiği şartlarda kademeli geçiş sistemi esas alınacaktır.

Tablo 1: Kadın Sigortalıların Tabi Olduğu Kademeli Geçiş Sistemi¹⁰²

23.05.2002 Tarihi İtibariyle Sigortalılık Süresi	Sigortalılık Başlangıç Tarihi Aralıkları ¹⁰³	Gerekli Sigortalılık Süresi	Doldurulması Gereken Yaş	Ödenmesi Gereken Gün Sayısı
20 yıl (dahil) ve daha fazla	08.09.1981 ve öncesi	20	-	5000
18 yıl (dahil)-20 yıldan az	09.09.0981- 23.05.1984	20	40	5000
17 yıl (dahil)-18 yıldan az	24.05.1984- 23.05.1985	20	41	5000
16 yıl (dahil)-17 yıldan az	24.05.1985- 23.05.1986	20	42	5075
15 yıl (dahil)- 16 yıldan az	24.05.1986- 23.05.1987	20	43	5150

¹⁰⁰ Tuncay/Ekmekçi, s. 370.

¹⁰¹ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 515; Tuncay/Ekmekçi, s. 371.

¹⁰² Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 516; Tuncay/Ekmekçi, s. 373.

¹⁰³ 4759 sayılı Kanunla da, kademeli geçiş hükümlerinde esas alınan kriter ilk sigortalılık tarihi ile talep tarihi arasındaki sigortalılık süresidir. Bu halde aynı zamanda sigortalıların işe giriş tarihlerinin de belirtilmesinde yarar vardır. bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 515; Alper, Sosyal Sigortalar, s. 296; Buna göre, sigortalıların, sigortalılık sürelerinin ilk işe girdikleri tarih ile kanunun kabul tarihi olan 23.05.2002 tarihi itibariyle tespitiyle, yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için doldurması gereken yaşlar ve ne kadar yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası primini ödemeleri gerektiği sıralanmıştır.

14 yıl (dahil)- 15 yıldan az	24.05.1987-23.05.1988	20	44	5225
13 yıl (dahil)- 14 yıldan az	24.05.1988-23.05.1989	20	45	5300
12 yıl (dahil)- 13 yıldan az	24.05.1989-23.05.1990	20	46	5375
11 yıl (dahil)- 12 yıldan az	24.05.1990-23.05.1991	20	47	5450
10 yıl (dahil)- 11 yıldan az	24.05.1991-23.05.1992	20	48	5525
9 yıl (dahil)- 10 yıldan az	24.05.1992-23.05.1993	20	49	5600
8 yıl (dahil)- 9 yıldan az	24.05.1993-23.05.1994	20	50	5675
7 yıl (dahil)- 8 yıldan az	24.05.1994-23.05.1995	20	51	5750
6 yıl (dahil)- 7 yıldan az	24.05.1995-23.05.1996	20	52	5825
5 yıl (dahil)- 6 yıldan az	24.5.1996-23.05.1997	20	53	5900
4 yıl (dahil)- 5 yıldan az	24.05.1997-23.05.1998	20	54	5975
3 yıl (dahil)- 4 yıldan az	24.05.1998-23.05.1999	20	55	5975
2 yıl 8 ay 15 gün (dahil)- 3 yıldan az	24.05.1999-08.09.1999	20	56	5975
2 yıl 8 ay 15 günden az	09.09.1999'dan sonra	19 yıl 15 ay 10 gün	58	7000

Tablo 2: Erkek Sigortalıların Tabi Olduğu Kademeli Geçiş Sistemi¹⁰⁴

23.05.2002 Tarihi İtibariyle Sigortalılık Süresi	Sigortalılık Başlangıç Tarihi Aralıkları	Gerekli Sigortalılık Süresi	Doldurulması Gereken Yaş	Ödenmesi Gereken Prim Gün Sayısı
25 yıl ve daha fazla	08.09.1974'den sonra	25	-	5000
23 yıl (dahil)- 25 yıldan az	09.09.1976 – 23.05.1979	25	44	5000
21 yıl 6 ay (dahil)- 23 yıldan az	24.05.1979 – 23.11.1980	25	45	5075
20 yıl (dahil)- 21 yıl 6 aydan az	24.11.1980 – 23.05.1982	25	46	5075
18 yıl 6 ay (dahil)- 20 yıldan az	24.05.1982 – 23.11.1983	25	47	5150
17 yıl (dahil)- 18 yıl 6 aydan az	24.11.1983 – 23.05.1985	25	48	5225
15 yıl 6 ay (dahil)- 17 yıldan az	24.05.1985 – 23.11.1986	25	49	5300
14 yıl (dahil)- 15 yıl 6 aydan az	24.11.1986 – 23.05.1988	25	50	5375

¹⁰⁴ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 515; Tuncay/Ekmekçi, s. 373.

12 yıl 6 ay (dahil)- 14 yıldan az	24.05.1988 23.11.1989	–	25	51	5450
11 yıl (dahil)- 12 yıl 6 aydan az	24.11.1989 23.05.1991	–	25	52	5525
9 yıl 6 ay (dahil)- 11 yıldan az	24.05.1991 23.11.1992	–	25	53	5600
8 yıl (dahil)- 9 yıl 6 aydan az	24.11.1992 23.05.1994	–	25	54	5675
6 yıl 6 ay (dahil)- 8 yıldan az	24.05.1994 23.11.1995	–	25	55	5750
5 yıl (dahil)- 6 yıl 6 aydan az	24.11.1995 23.05.1997	–	25	56	5825
3 yıl 6 ay (dahil)- 5 yıldan az	24.05.1997 23.11.1998	–	25	57	5900
3 yıl 6 aydan az	24.11.1998 08.09.1999	–	25	58	5975
	09.09.1999'dan sonra		19 yıl 5 ay 10 gün ¹⁰⁵	60	7000

Bu noktada önemle belirtmek gerekir ki, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmeyen, 4447 sayılı Kanunu geç. m. 81/A hükmü uyarınca 08.09.1999 tarihi itibariyle 18 yıl sigortalılık süresini tamamlayan kadın sigortalılar ile 23 yıl sigortalılık süresini tamamlayan erkek sigortalılar yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir. Kanun koyucu burada sigortalının sigortalılık süresini 09.09.1999 tarihi olarak itibariyle esas almaktadır. 4759 sayılı Kanun ile bahsi geçen sigortalı grubun sigortalılık süresinin esas alındığı tarih 23.05.2002 olarak düzenlenmiştir. Diğer bir deyiş ile 23.05.2002 tarihi itibariyle 18 yıl sigortalılık süresini tamamlayan kadın sigortalılar ile 23 yıl sigortalılık süresini tamamlayan erkek sigortalılar yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir. Dolayısıyla kademeli geçiş sisteminde esas alınan tarih 23.05.2002 olarak belirtmiştir. Ancak bu halde 09.09.1999 (dahil)-22.05.2002 (dahil) arasında 18 yıllık sigortalılık süresini dolduran kadın sigortalılar ile 23 yıllık

¹⁰⁵ 09.09.1999 tarihinden sonra ilk kez sigortalı olan erkek sigortalıların doldurması gereken 25 yıl sigortalılık süresi 4447 sayılı Kanunu'nun değişik yeni 60. maddesinin (a) bendinde ifade edilmemektedir. Hükümde 7000 gün prim ödeme gün sayısı belirtilmektedir. Bu halde 19 yıl 5 ay 10 gün sigortalılık süresi karşımıza çıkmaktadır. Bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 515.

sigortalılık süresini dolduran erkek sigortalılar yasal düzenlemede ayrıca dikkate alınmamıştır. Bu durumda bu tarih aralığında sigortalılık sürelerini dolduran sigortalılar da 23.05.2002 tarihinde dolduran sigortalılar gibi sayılmış ve kadın sigortalılar için hem 20 yıl sigortalılık süresi hem de 40 yaşını doldurma, erkek sigortalılarda 25 yıl sigortalılık süre hem de 44 yaşını doldurma şartlarına tabi tutulmuşlardır.

Ayrıca, 18 yaşından önce ilk kez sigortalı olan sigortalıların bu çalışmalarının kademeli geçiş sisteminde esas alınan gerekli sigortalılık süresinden mahsup edilip edilmeyeceği hususu dikkat çekmektedir. Bu noktada Yargıtay 10. Hukuk Dairesi kararına göre, sigortalının ilk defa sigortalı olduğu tarihin 18 yaşından önce olması halinde kademeli geçiş hükümlerinin uygulanmasında dikkate alınan ilk defa sigortalı olduğu tarih, sigortalının 18 yaşını tamamladığı tarih olması gerektiği ve buna göre sigortalının kademeli geçiş sistemindeki yeri tespit olunur¹⁰⁶.

Anayasa mahkemesi tarafından iptal edilen geçici 81/C-b bendi, 4759 sayılı Kanun ile yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, 23.05.2002 tarihi itibarıyla; 15 yıl sigortalılık süresi ile 3600 gün prim ödeme gün sayısına sahip 50 yaşını dolduranlar kadın sigortalılar ile 15 yıl sigortalılık süresi ile 3600 gün prim ödeme gün sayısına sahip 55 yaşını doldurmuş erkek sigortalılar kısmi yaşlılık aylığına hak kazanacaklardır. Bu şartları yerine getirememiş olan sigortalılar için 15 yıllık sigortalılık süresinin ve 3600 gün prim ödeme gün sayısı şartlarının sağlandığı tarihlere göre doldurması gereken yaş şartında kademeli geçiş sistemi uygulanacaktır¹⁰⁷ (4759 sy. K. m. 3/c).

¹⁰⁶ Y10HD. E. 7603/2015, K. 22570/2015, T. 17.12.2015. (Lexpera-Hukuk Bilgi Sistemi)

¹⁰⁷ Buna göre sigortalının doldurması gereken yaş şartı, diğer sağlanması gereken şartlardan hangisi en yeni tarihte sağlanmışsa bu tarih baz alınarak yaş tablolarında karşılık gelen yaş şartına tabi olacaktır. Bkz. Sümer, s. 218.

Tablo 3: Kadın Sigortalılar için Kısmi Yaşlılık Aylığına İlişkin Geçiş Dönemi;

Sigortalılık Süresi ve Prim Ödeme Gün Sayısının Sağlandığı Tarih Aralıkları	Gerekli sigortalılık Süresi	Ödenmesi Gereken Prim Gün Sayısı	Doldurulması Gereken Yaş
24.05.2002-23.05.2005	15	3600	52
24.05.2005-23.05.2008	15	3600	54
24.05.2008-23.05.2011	15	3600	56
24.05.2011'den sonra	15	3600	58

Tablo 4: Erkek Sigortalılar için Kısmi Yaşlılık Aylığına İlişkin Geçiş Dönemi;

Sigortalılık Süresi ve Prim Ödeme Gün Sayısının Sağlandığı Tarih Aralıkları	Gerekli sigortalılık Süresi	Ödenmesi Gereken Prim Gün Sayısı	Doldurulması Gereken Yaş
24.05.2002-23.05.2005	15	3600	56
24.05.2005-23.05.2008	15	3600	57
24.05.2008-23.05.2011	15	3600	58
24.05.2011-23.05.2014	15	3600	59
24.05.2014'den sonra	15	3600	60

2.2.1.1.2 1479 Sayılı Kanun'a Tabi Olan Sigortalılar

Kendi adına ve hesabına bağımsız çalışan sigortalıların, yaşlılık aylığından yararlanabilmelerinde hangi kanun hükümlerine tabi oldukları yine ilk defa sigortalı oldukları tarihe göre değişiklik göstermektedir. SSGSSK'nın yürürlük tarihinden önce ilk defa sigortalı olan sigortalıların hakları korunarak önceki kanun olan 1479 sayılı Kanun hükümleri uygulama alanı bulmaktadır. Buna göre, kadın sigortalılar için 20 yıl, erkek sigortalılar için 25 yıl sigorta primi ödemiş olma şartını sağlayan sigortalılar yaşlılık aylığına hak kazanabilmekte dolayısıyla en erken kadın sigortalı 38, erkek

sigortalı 43 yaşında yaşlılık aylığından yararlanabilmektedir¹⁰⁸. Bu durumda yine yaş koşulu aranmaksızın yaşlılık aylığından yararlanabilmenin getirdiği krizlerin yaşanması kaçınılmaz olmakta hem genç nüfusun çalışma hayatından erken çekilmesi hem de erken yaşta yaşlılık aylığı alması ile sosyal güvenlik kurumunun mali dengesinin bozulmasına yol açmaktadır.

4447 sayılı Kanun ile bağımsız çalışanların tabi oldukları hükümler de yeniden düzenlemeye konu olmuştur. Kanun yürürlük tarihi olan 08.09.1999 tarihinden sonra ilk defa sigortalı olan kadın sigortalılar için 58 yaş, erkek sigortalılar için 60 yaş ve her ikisi için 25 tam yıl prim ödeme şartları getirilmiştir¹⁰⁹. Anılan kanunun yürürlüğe girdiği tarihi takip eden aybaşı itibariyle yaşlılık aylığına hak kazanan sigortalılar ile hak kazanmasına 2 tam yıl ve daha az kalan sigortalıların hakları korunarak 1479 sayılı kanun hükümlerine tabi bırakılmıştır¹¹⁰(geç. m. 10/1).

Buna karşılık 08.09.1999 tarihinden önce ilk kez sigortalı olmaları ile birlikte 01.10.1999 tarihi itibariyle kadın sigortalılar için 20 tam yıl, erkek sigortalılar için ise 25 tam yıl prim ödeme sürelerinin dolmasına 2 tam yıldan daha fazla süre kalan sigortalılar için kademeli geçiş hükümleri öngörülmüştür¹¹¹(geç. m. 10/2). Ancak bu hüküm de Anayasa Mahkemesine taşınarak iptali istenmiştir. Anayasa Mahkemesi, 1479 sayılı Kanuna tabi sigortalılara ilişkin geçiş hükümlerini düzenleyen 4447 sayılı Kanunun ile getirilen geç.m.10/2 hükmünü, 506 sayılı Kanun geç. m. 81/1-B bendinin

¹⁰⁸ Tuncay/Ekmekçi, s. 369.

¹⁰⁹ Yeni getirilen yaş şartının yanında ayrıca kadın sigortalılar için prim ödeme süresinin 20 yıldan 25 tam yıla çıkartılmasına ilişkin Anayasa Mahkemesi tarafından “..kadınlar için prim ödeme koşulu 25 tam yıla çıkarılarak erkek sigortalılarla eşitlik sağlama..” kriteri olarak benimsendiği belirtilmiştir (RG. 23.11.2001, 24592, 131), Yıldız, A., Türkiye’deki Sosyal Sigortalar Kurumlarının Primli Rejimlerinde Yaşlılık Sigortası Uygulaması ve Eleştirisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul 2006, s. 94.

¹¹⁰ 1479 sayılı Kanuna tabi bağımsız çalışanları kapsayan 4447 sayılı Kanunun ile getirilen kademeli geçiş hükümlerinde esas alınan tarih diğer kanunlarda olduğu gibi kanunun yürürlük tarihi değil yürürlük tarihini takip eden aybaşı esas alınmıştır. Bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 519.

¹¹¹ Geçiş hükümlerinin uygulamasında hizmet sözleşmesi ile çalışanların tabi olduğu geçiş hükümlerinde esas alınan tarih olan 4447 sayılı Kanunun yürürlük tarihi değil, kanunun yürürlük tarihini takip eden aybaşı olan 01.10.1999 tarihi benimsenmiştir. Bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 518.

iptal sebeplerine ilişkin gerekçelerle makul, adil ve ölçülü olmaması sebebiyle iptal etmiştir. Anılan kanunun geç. m. 10/2 hükmünde düzenlemeye konu 01.10.1999 tarihi itibarıyla tam yıl prim ödeme süresine 2-10 yıldan fazla kalanları kapsayan kademeli geçiş hükümlerinin iptal edilmesi üzerine 4759 sayılı Kanun m.7 ile geçiş hükümleri yeniden düzenlenmiştir. Anılan kanun ile iptal edilen geç. m.10/2'de 08.09.1999 tarihi esas alınarak düzenlenen 9 kademeli geçiş hükümleri yerine 01.06.2002 tarihi esas alınarak, kadın sigortalılar için 16 kademededen, erkek sigortalılar için 15 kademededen oluşan yeni hükümler öngörülmüştür.

Tablo 5: Kadın sigortalılar için Geçiş Hükümleri¹¹²;

01.06.2002 Tarihi itibarıyla 20 Tam Yıl Sigortalılık Sürenin Tamamlanmasına Kalan Süre	Prim Ödeme Süresi	Doldurulması Gereken Yaş
2 yıl veya daha az	20	40
2-3 yıl arası	20	41
3-4 yıl arası	20	42
4-5 yıl arası	20	43
5-6 yıl arası	20	44
6-7 yıl arası	20	45
7-8 yıl arası	20	46
8-9 yıl arası	20	47
9-10 yıl arası	20	48
10-11 yıl arası	20	49
11-12 yıl arası	20	50
12-13 yıl arası	20	51
13-14 yıl arası	20	52
14-15 yıl arası	20	53
15-16 yıl arası	20	54
16-17 yıl arası	20	55
17 yıldan fazla	20	58
08.09.1999 tarihinden sonra	25	58

Tablo 6: Erkek Sigortalılar için Geçiş Hükümleri¹¹³

01.06.2002 Tarihi itibarıyla 20 Tam Yıl Sigortalılık Sürenin Tamamlanmasına Kalan Süre	Prim Ödeme Süresi	Doldurulması Gereken Yaş
2 yıl veya daha az	25	44
2-3 yıl arası	25	45
3-4 yıl arası	25	46
4-5 yıl arası	25	47

¹¹² Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 519.

¹¹³ Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 519.

5-6 yıl arası	25	48
6-7 yıl arası	25	49
7-8 yıl arası	25	50
8-9 yıl arası	25	51
9-10 yıl arası	25	52
10-11 yıl arası	25	53
11-12 yıl arası	25	54
12-13 yıl arası	25	55
13-14 yıl arası	25	56
14-15 yıl arası	25	57
15-16 yıl arası	25	58
16-17 yıl arası	25	60
17 yıldan fazla	-	-
08.09.1999 tarihinden sonra	25	60

Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmeyen, 1479 sayılı Kanun'a 4447 sayılı Kanun ile getirilen geçici 10. maddenin 3. fıkrasında düzenlenen kısmi aylığa ilişkin hükümler aynen geçiş döneminde de uygulama alanı bulacaktır. Buna göre 08.09.1999 tarihinden önce ilk kez kendi adına bağımsız çalışan sigortalılarından anılan kanunun yürürlük tarihini takip eden ilk aybaşı 01.10.1999 tarihi itibarıyla 15 tam yıl prim ödeme sürenin dolmasına ve kadın sigortalının 50, erkek sigortalının 55 yaşını doldurmasına 2 tam yıl veya daha az kalan sigortalılar kısmi yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir. Bu şartları yerine getirememiş olan sigortalılar için ise 15 tam yıl sigortalılık süresini, 2 ile 10 yıl arasında sağlamalarına göre kademeli artan yaş şartı düzenlemesi söz konusu olmaktadır.

Tablo 7: Kadın Sigortalılar için Kısmi Yaşlılık Aylığına İlişkin Geçiş Dönemi¹¹⁴;

01.10.1999 Tarihi İtibarıyla Prim Ödeme Şartının Tamamlandığı Tarih Aralıkları	Prim Ödeme Süresi	Doldurulması Gereken Yaş
01.10.2001-01.10.2003	15	51
02.10.2003-01.10.2005	15	52
02.10.2005-01.10.2007	15	53
02.10.2007-01.10.2009	15	54
02.10.2009 ve sonrası	15	56

¹¹⁴ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 520.

Tablo 8: Erkek Sigortalılar için Kısmi Yaşlılık Aylığına İlişkin Geçiş Dönemi¹¹⁵;

01.10.1999 Tarihi İtibariyle Prim Ödeme Şartının Tamamlandığı Tarih Aralıkları	Prim Ödeme Süresi	Doldurulması Gereken Yaş
01.10.2001-01.10.2003	15	56
02.10.2003-01.10.2005	15	56
02.10.2005-01.10.2007	15	57
02.10.2007-01.10.2009	15	57
02.10.2009 ve sonrası	15	58

2.2.1.1.3 5434 Sayılı Kanun’a Tabi Olan Sigortalılar

5434 Sayılı Kanun’a tabi sigortalı grup, devlet memurlarıdır¹¹⁶. 5434 sayılı Kanun hükümleri uyarınca devlet memurları, 3 farklı seçenek ile yaşlılık aylığından yararlanabilmektedirler. Her bir seçenekte öngörülen özel şartlar karşımıza çıkmaktadır. Buna göre devlet memuru olan sigortalılar için ayrı ayrı öngörülen şartları sağlanması ile isteği üzerine yaşlılık aylığından yararlanabileceği gibi bazı durumlarda resen yahut yaş sebebiyle zorunluktan emekli olabilmektedir.

Belirtilen belirli hizmet yılını doldurma şartını sağlayan sigortalılar istekleri halinde yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir. Bu halde kadın sigortalılar için 20 fiili hizmet yılının, erkek sigortalılar için ise 25 yıl fiili hizmet yılını tamamlamış olan sigortalılar yaş şartına tabi olmaksızın istekleri halinde yaşlılık aylığından yararlanabileceklerdir¹¹⁷. Dolayısıyla 18 yaşında devlet memuru olduğu düşünülecek olursa kadın sigortalı en erken 38 yaşında, erkek sigortalı en erken 43 yaşında yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir.

¹¹⁵ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 520.

¹¹⁶ 5434 Sayılı Kanun’a tabi olanlar, SSGSSK’daki gibi ‘sigortalı’ olarak değil ‘iştirakçi’ olarak ifade edilmekteydi. Çalışmada iştirakçiler sigortalı olarak belirtilecektir. Bkz.http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli/yaslilik_ayligi/4c_ve_istirakcilik/istirakci_emekli_ayligi

¹¹⁷ Sigortalının zorunlu olarak emekliliğe ayrıldığı durum ise diğer bir ifade ile 30 yıl fiili hizmet süresini doldurmuş olan sigortalılar için kurumlarının inisiyatifinde olarak yaş şartı aranmaksızın emekliliğe ayrılmaları kararlaştırılabilir Bkz.http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli/yaslilik_ayligi/4c_ve_istirakcilik/istirakci_emekli_ayligi

İsteği dışında resen emeklilik olarak karşımıza çıkan 2. seçenekte ise, devlet memurlarının 30 hizmet yılının doldurulmuş olması dışında herhangi bir şart aranmamaktaydı. Bu halde devlet memurunun bağlı olduğu kurumun gerek görmesi üzerine 30 yılını tamamlamış sigortalı resen emekli edilebilmekteydi (m. 39/1-b). Ayrıca 25 yıl hizmet süresini tamamlamış devlet memurlarının yetersizlik ve ahlaki gerekçelerle resen emekliye çıkartılabilmeydi (m. 39/1-f).

Ayrıca bu hususta askeri personelin resen emekliğe ayrılmasına karar verilebilmesi için birtakım farklıları belirtmekte yarar olacaktır. Askeri personelin de yetersizlik ve ahlaki gerekçelerle resen emekliye ayrılmasına karar verilebileceği gibi ayrıca sicillerinde disiplinsizlik olması sebebiyle de emekliliğine karar verilebilmekteydi. Bahsi geçen 3 sebebe dayanılarak emekliliğine karar verilebilecek askeri personelin 30 yıl değil 25 yıl hizmet süresinin bulunması şartına tabidir.

Yaş şartı aranmaksızın isteğe bağlı yaşlılık aylığından yararlanabilmenin önü 5434 sayılı Kanun'da değişiklik hükümleri öngören 2898 Sayılı Kanun ile kısıtlanmıştır¹¹⁸. Yeni düzenleme ile kadın sigortalının yaşlılık aylığından yararlanması için yerine getirmesi gereken 20 yıl fiili hizmet süresi şartı yanında aynı zamanda 45 yaşını doldurması, erkek sigortalının ise 25 yıl fiili hizmet yılı süresini tamamlaması ile birlikte aynı zamanda 50 yaşını doldurması öngörülmüştür. 1990 yılında yürürlüğe girmek üzere 1985 yılında düzenlenen 3246 sayılı Kanun ile yaş şartı kadın sigortalı için 55 yaşa, erkek sigortalı için 60 yaşa çıkartılmış ancak kanun yürürlüğe girmeden 1990 tarihli 3642 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. Yaşanılan bu karmaşık süreçte devlet memurlarının yaşlılık aylığına hak

¹¹⁸ 2898 sayı ve 1983 tarihli 08.06.1949 tarihli ve 5434 Sayılı TC. Emekli Sandığı Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Madde ile İki Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun 27.09.1983 tarihli 18174 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

kazanabilmesi için 20-25 yıllık hizmet sürelerinin bulunması şartına tabi tutulmuştur¹¹⁹.

Tüm bu düzenlemeler ile istenilen çözümler bulunamamış ve diğer sigortalı gruplarda da söz konusu olduğu gibi erken yaşta emeklilik sorunun yaşanmasının önüne geçilememiştir. Bunun sonucu olarak çalışma gücünün çalışma hayatından erken ayrılması ve uzun yıllar kurumdan aylık alması durumu kurumun mali dengesini bozmaya sebep olmuştur¹²⁰. Yaşanılan sıkıntıların önüne geçilebilmesi adına reform olarak nitelendirilen 4447 sayılı Kanun ile devlet memurlarının tabi olduğu hükümlerde de ciddi değişiklikler yapılmıştır. Anılan kanunun 26. maddesi ile 5434 sayılı Kanun’a geçici 205. madde ve geçici 206. madde eklenmiştir. 4447 sayılı Kanun ile getirilen yeni hükümlere göre, kadın ve erkek ayrımı yapılmaksızın öngörülen fiili hizmet yılı şartı 25 yıl olarak düzenlemiş ve kadın sigortalı için 58 yaşın, erkek sigortalı için 60 yaşın ayrıca doldurulması gerekliliği düzenlenmiştir. Bu şartların yerine getiren devlet memurları kendi istekleri ile emekli olabilecek ve yaşlılık aylığına hak kazanacaklardır. Bu noktada önemle belirtmek gerekir ki, yaşlılık sigortası yardımı olan yaşlılık aylığından yararlanmak isteyen sigortalılar yasal şartları sağlamaları halinde bağlı oldukları kurumun herhangi bir onayına tabi olmaksızın tek taraflı irade açıklaması ile haklarından yararlanmayı talep edebilmektedirler¹²¹.

Anılan yasanın yürürlük tarihi itibarıyla kadın sigortalılardan 20 yıl, erkek sigortalılardan 25 yıl fiili hizmet yılını dolduran sigortalılar hakları korunarak, istekleri halinde yaş şartı aranmaksızın emekli olabilmekte ve yaşlılık aylığından

¹¹⁹ Arıcı, Sosyal Güvenlik, s. 381.

¹²⁰ Erol, s. 54.

¹²¹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 70. maddesi uyarınca her Türk kamu hizmetine girme hakkında sahip olduğu gibi dilediği zaman da ayrılma hakkında sahiptir. Bkz. Memiş, E., “Mevzuatımızda ve Uygulamada Kamu Hizmetlerine Girme/Çekilme Hakları, Arşiv Araştırması ve Güvenlik Soruşturması Analizleri”, Kamu Personeli Sorunları Sempozyumu, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Y. 2003, s. 215; Erol, s. 54.

yaralanabilmektedir (geç. m. 205/1). Bununla birlikte kanunun yürürlük tarihi dikkate alınarak hizmet süresini doldurmasına 2 yıl ve 2 yıldan daha az süre kalan sigortalılar için ise, kadın sigortalının 38 yaşı ve 20 yıl fiili hizmet yılını, erkek sigortalının 43 yaşı ve 25 yıl fiili hizmet süresini doldurmaları halinde istekleriyle emekli olabilmekte ve yaşlılık aylığından yararlanabilmektedirler (geç. m. 205/1-a). Böylelikle bu iki grup sigortalının hakları korunarak yeni düzenleme hükümlerine tabi olmamaları öngörülmüştür.

Kanun yürürlük tarihi olan 08.09.1999 tarihi itibariyle emekliliklerine 2 yıldan fazla kalan sigortalılar için ise geçiş hükümleri öngörülmüştür (geç. m. 205/1-b). Buna göre, kanunun yürürlük tarihinde emeklilik hizmet sürelerini doldurmalarına 2 yıldan fazla 10 yıldan az olarak yapılan kademelendirmede 20-25 yıl fiili hizmet süresini tamamlamaları ile, kadın sigortalılar için 41-51 arasında değişen, erkek sigortalılar için ise 45-54 arasında değişen yaş şartları getirilmiştir. 10 yıldan fazla kalan kadın sigortalı için 52, erkek sigortalı için 56 yaşını tamamlama şartı öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme Anayasa Mahkemesi tarafından kademeler arasında adil olmayan farklılıklar olduğu sebebi ile iptal edilmiştir¹²². İptal kararı üzerine yeni düzenleme bilindiği üzere 4759 sayılı Kanun ile yapılmıştır. 4759 sayılı Kanun ile devlet memurları için öngörülen kademeli geçiş hükümleri yeniden düzenlemiştir.

4447 sayılı Kanun ile hakları korunan sigortalı gruba ilişkin düzenleme iptal edilmediği için hüküm aynen korunmuştur. Dolayısıyla 08.09.1999 tarihi itibariyle 20 yıl fiili hizmet yılını dolduran kadın sigortalılar ile 25 yıl fiili hizmet yılını dolduran erkek sigortalılar ve aynı tarih esas alınarak kalan hizmet süreleri 2 yıl ve daha az kalan sigortalılar yine aynı kanuna tabi olarak öngörülen şartları sağlayarak emekli olabilecek ve yaşlılık aylığı alabileceklerdir.

¹²² AYM. E. 1999/42, K. 2001/41, T. 23.02.2001. (Lexpera-Hukuk Bilgi Sistemi)

4759 sayılı Kanun ile yeniden düzenlenen kademli geçiş hükümlerine göre ise doldurulması gereken hizmet sürelerine kalan sürelere oranla artan yaş şartlarını yerine getirerek yaşlılık aylığına hak kazanabilecekleri öngörülmüştür. Buna göre;

Tablo 9: Kadın Devlet Memurları için Geçiş Hükümleri¹²³

23.05.2002 Tarihi itibariyle 20 Yıl Hizmet Süresini Tamamlanmasına Kalan Süre	Doldurması Gereken Hizmet Yılı	Doldurulması Gereken Yaş
2 tam yıl ve daha az kalanlar	20	40
2-3 yıl arası	20	41
3-4 yıl arası	20	42
4-5 yıl arası	20	43
5-6 yıl arası	20	44
6-7 yıl arası	20	45
7-8 yıl arası	20	46
8-9 yıl arası	20	47
9-10 yıl arası	20	48
10-11 yıl arası	20	49
11-12 yıl arası	20	50
12-13 yıl arası	20	51
13-14 yıl arası	20	52
14-15 yıl arası	20	53
15-16 yıl arası	20	54
16-17 yıl arası	20	55

Tablo 10: Erkek Devlet Memurları için Geçiş Hükümleri¹²⁴

23.05.2002 Tarihi itibariyle 20 Yıl Hizmet Süresini Tamamlanmasına Kalan Süre	Doldurması Gereken Hizmet Yılı	Doldurulması Gereken Yaş
2 tam yıl ve daha az kalanlar	25	44
2 yıldan fazla, 3 yıl 6 ay veya daha az	25	45
3 yıl 6 aydan fazla, 5 tam yıl veya daha az	25	46
5 yıldan fazla, 6 yıl 6 ay veya daha az	25	47
6 yıl 6 aydan fazla, 8 tam yıl veya daha az	25	48
8 yıldan fazla, 9 yıl 6 ay veya daha az	25	49
9 yıl 6 aydan fazla, 11 tam yıl veya daha az	25	50
11 yıldan fazla, 12 yıl 6 ay veya daha az	25	51
12 yıl 6 aydan fazla, 14 tam yıl veya daha az	25	52

¹²³ Sözer, s. 391.

¹²⁴ Sözer, s. 392.

14 yıldan fazla, 15 yıl 6 ay veya daha az	25	53
15 yıl 6 aydan fazla, 17 tam yıl veya daha az	25	54
17 yıldan fazla, 18 yıl 6 ay veya daha az	25	55
18 yıl 6 aydan fazla, 20 tam yıl veya daha az	25	56
20 yıldan fazla, 21 yıl 6 ay veya daha az	25	57
21 yıl 6 aydan fazla, 22 tam yıl	25	58

08.09.1999 tarihi itibarıyla 20 yıl sigortalılık süresini tamamlayan kadın sigortalı için yaş şartı aranmamakta, istediği zaman yaşlılık aylığından yararlanabilmektedir. Öngörülen sigortalılık süresinin dolmasına 2 yıl veya daha az kalmış olması halinde diğer bir deyişle ilk sigortalılık giriş tarihi 08.09.1979 ile 08.09.1981 tarihleri arasında olması halinde kadın sigortalı için öngörülen, doldurması gereken yaş 38 olarak belirtilmektedir¹²⁵. 08.09.1999 tarihi itibarıyla 25 yıl sigortalılık süresini tamamlayan erkek sigortalı için yaşlılık aylığından faydalanabilmesi için ayrıca doldurulması gereken yaş şartı öngörülmemiştir. Anılan tarih itibarıyla 25 yıl sigortalılık süresini tamamlamasına 2 tam yıl veya daha az süre kalan sigortalılar için ise 43 yaşını doldurması düzenlenmiştir. Ayrıca ilk sigorta giriş tarihi 24.05.1999 ile 08.09.1999 tarihleri arasında olan kadın sigortalının emeklilik yaşına ilişkin 4759 sayılı Kanunda düzenleme bulunmamakta iken 08.09.1999 tarihinden sonra ise doldurulması gereken yaş 58, tamamlanması gereken sigortalılık süresi ise 25 yıl olarak düzenlendiği görülmektedir¹²⁶. Dolayısıyla belirtilen açıklamalar ile hem kadın sigortalıların hem erkek sigortalıların tabi oldukları geçiş hükümleri tablosunda şartlar yer almamaktadır.

¹²⁵ Sözer, s. 390; Kayırgan, s. 115.

¹²⁶ Sözer, s. 391.

2.2.1.2 08.09.1999-30.04.2008 Tarihleri Arasında Sigortalı Olanlar Açısından

İlk defa 08.09.1999 ile 30.04.2008 tarihleri arasında sigortalı olan sigortalıların, yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri için SSGSSK geç. m. 9 ile doldurulması gereken yaş ve ödenmiş yahut bildirilmiş olması gereken prim ödeme gün şartı belirtilmiştir. Anılan kanuni düzenlemenin mülga kanun hükümlerinden farklı olmaması sebebiyle sigortalıların ve hak sahiplerinin korunmasının amaçlandığı düşünülmektedir¹²⁷.

2.2.1.2.1 506 Sayılı Kanun’a Tabi Olan Sigortalılar

08.09.1999 tarihli 4447 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle beraber, 506 sayılı Kanun’un geçici 60. maddesi, ilk defa anılan tarihten sonra sigortalı olan hizmet sözleşmesi ile çalışan veya bu kapsamda sayılan sigortalıların yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için gerekli düzenlemeyi içermektedir.¹²⁸

Bu halde 4447 sayılı Kanun’a göre, kadın sigortalının 58, erkek sigortalının 60 yaşını doldurması ve en az 7000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primlerinin ödenmesi veya kadın sigortalının 58, erkek sigortalının 60 yaşını doldurması ile ayrıca 25 yıl sigortalılık süresine sahip olması ve en az 4500 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödenmesi şartlarının gerçekleşmesi ile sigortalının yaşlılık aylığına hak kazanabileceği öngörülmüştür. Yaşlılık aylığından yararlanabilmek için iki farklı yöntem öngören yasal düzenlemede ilk yolda sigortalıdan, yaş koşulu yanında ayrıca belirli bir prim ödeme gün sayısı şartı istemekte iken ikinci yolda yine yaş şartının yanında belirli bir prim ödeme gün sayısı istemekte ancak ilk yola kıyasla oldukça az olmasına rağmen ilk yolda olmayan ayrıca belirli bir sigortalılık süresinin de olmasına

¹²⁷ Ergin, H., “Yeni Sistemde Yaşlılık Aylığı”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 3, S. 10, Y. 2008, s. 180, (Yaşlılık Aylığı); Kayırgan, s. 103.

¹²⁸ Yürürlükte bulunan SSGSSK geç. m. 9/1 hükmü de ilk defa bu tarihler arasında sigortalı olan grup için mülga kanun hükümlerinin öngördüğü şartları benimsemiştir. Bkz. Sözer, s. 375.

aramaktadır. Dolayısıyla 4500 gün prim ödeme gün sayısı bulunan sigortalı yaş şartının yanında ayrıca belirli süre sigortalılık süresinin bulunması gerekmektedir.

Tüm bu açıklamalar ilk kez 08.09.1999-30.04.2008 tarihleri arasında sigortalı olan kadın ve erkek sigortalıları kapsamaktadır. Dolayısıyla 08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olan ve yürürlükteki mevzuata göre yaşlılık aylığına hak kazanan sigortalıların hakları korunarak yeni düzenleme kapsamına alınmamıştır. Bununla birlikte ayrıca 08.09.1999 tarihi itibariyle yaşlılık aylığına hak kazanmasına 2 yıl ve daha az süre kalan sigortalı grubun da hakları korunmuş ve yeni düzenlemeye tabi tutulmamışlardır (SSK geç. m. 81/A). Buna karşın anılan tarih itibariyle yaşlılık aylığına hak kazanılmasına 2 yıldan fazla kalan diğer bir değiş ile kadın sigortalılardan 18 yılı, erkek sigortalılardan 23 yılı tamamlayamayan sigortalılar için ise yeni düzenleme ile kademeli geçiş hükümleri kapsamına alınmıştır¹²⁹. Bu halde kadın sigortalılarda 20 yıl, erkek sigortalılarda 25 yıl olan doldurulması gereken sigortalılık süresiyle ilişkili olarak kadın sigortalılarda 41-52, erkek sigortalılarda 45-56 yaşları arasında ve 5000 ile 6000 arasında değişen prim gün sayısı şartları öngörülerek kademeli olarak artan bir düzenleme ile yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri düzenlenmiştir (SSK geç. m. 81/B)¹³⁰.

Kısmi yaşlılık aylığına hak kazanılmasına ilişkin düzenleme için ise 4447 sayılı Kanun ile anılan tarih itibariyle 15 yıl sigortalılık süresini tamamlamış olan kadın sigortalı için 50, erkek sigortalı için 55 yaşını dolduran ve en az 3600 gün prim ödeme gün sayısı bulunanlar istekleri ile halinde bu haktan faydalanabileceklerine ilişkin hakları korunmuştur. 08.09.1999 tarihi itibariyle söz konusu şartları sağlayamayan sigortalılar için ise yeni düzenleme yapılarak kadın sigortalılara 52, erkek sigortalılara 56 yaş şartı getirilmiş ve bulunması gereken 15 yıllık sigortalılık

¹²⁹ Sözer, s. 376.

¹³⁰ Tuncay/Ekmekçi, s. 513.

süresinde de 3600 gün prim ödeme gün şartının arandığı öngörülmüştür (SSK geç. m. 81/C)¹³¹.

Ancak bilindiği üzere söz konusu düzenlemeler için Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulmuştur. Başvuru neticesinde Anayasa Mahkemesi tarafından, hakların korunmasına ilişkin hüküm içeren geç. m. 81/A'da yer alan düzenlemeye dokunulmamış iken, kademeli geçiş hükümlerini içerir B ve C fıkralarında yer alan düzenlemenin, hukuk devletinde olması gereken hukuk güvenliğine dikkat çekilerek, sigortalılık süresi yönünden yapılan kademelendirmeler arasında adil olmayan geçişlerin olması sebebiyle düzenlemenin, makul, adil ve ölçülü olmadığı gerekçesiyle iptaline karar verilmiştir¹³². İzleyen süreçte kademeli geçiş hükümlerine ilişkin yeni düzenleme 23.05.2002 tarihli 4759 sayılı Kanun ile gerçekleştirilmiştir. Anılan Kanun ile kademeli geçiş hükümlerine tabi olan kadın ve erkek sigortalılar için ayrı ayrı şartlar öngörülmüştür¹³³.

2.2.1.2.2 1479 Sayılı Kanun'a Tabi Olan Sigortalılar

Bağımsız çalışan sigortalılar için, 08.09.1999 tarihli 4447 sayılı Kanun ile, 08.09.1999-30.04.2008 tarihleri arasında ilk kez sigortalı olan kadın sigortalı 58, erkek sigortalı 60 yaşını doldurma ve 25 tam yıl diğer bir deyişle 9000 gün sigorta primi ödemiş olma şartlarını sağlamakla yaşlılık aylığından yararlanabilecekleri öngörülmüştür¹³⁴. Kısmi yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için ise, kadın sigortalının 60, erkek sigortalının 62 yaşını doldurması ve en az 15 tam yıl sigortalılık süresinin bulunması diğer bir deyiş ile 5400 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödenmesi şartı öngörülmüştür. Tüm bu şartları sağlayan sigortalı isteği halinde kısmi yaşlılık aylığından yararlanabilecektir.

¹³¹ Tuncay/Ekmekçi, s. 513.

¹³² İptal sonrası süreç için bkz. s. 50.

¹³³ Kademeli geçiş tabloları için bkz. s. 62.

¹³⁴ SSGSSK geç. m. 9/2 ile yapılan düzenleme de aynı şartları içermektedir. Bkz. Sözer, s. 385.

08.09.1999 tarihi itibariyle yaşlılık aylığına hak kazanmasına 2 yıl ve daha az süre kalan sigortalıların hakları korunarak tabi oldukları kanun hükümleri kapsamında bırakılmış (geç. m. 10/1) ancak 2 yıldan daha fazla süresi bulunan sigortalılar için ayrıca kademeli geçiş hükümleri düzenlenmiştir (geç. m. 10/2). Benzer şekilde kısmi yaşlılık aylığına ilişkin geçiş hükümleri düzenlenmiştir (geç. m. 10/3). Bilindiği üzere söz konusu düzenlemeler, Anayasaya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesine taşınmış, yapılan incelemeler sonucunda geç. m. 10'un 1. ve 2. fıkra hükümlerinde herhangi bir aykırılık bulunmamış ancak 2. fıkra hükmü belirtilen sebeplere iptal edilmiştir¹³⁵.

2.2.1.2.3 5434 Sayılı Kanun'a Tabi Olan Sigortalılar

08.09.1999-30.04.2008 tarihleri arasında ilk kez sigortalı olan devlet memurları 08.09.1999 tarihli 4447 sayılı kanunun 26 maddesi ile 5434 sayılı Kanun'a eklenen geç. m. 205/1 hükmüne tabi olarak kadın sigortalılar 58, erkek sigortalılar 60 yaşını doldurmaklar birlikte her iki grup da 25 tam yıl yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası primi ödenmiş olması şartlarını sağlayarak yaşlılık aylığından yararlanabileceklerdir.

Kısmi yaşlılık aylığı için ise öngörülen şartlar, kadın sigortalının 15 tam yıl yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası primi ödenmiş olması halinde kadın sigortalı 60, erkek sigortalı 62 yaşını doldurmakla istekleri halinde kısmi yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir.

08.09.1999 tarihi itibariyle mülga kanun hükümlerine göre yaşlılık aylığına hak kazanan sigortalılar ile yaşlılık aylığına hak kazanmasına 2 yıl ve daha az süre kalan sigortalıların hakları korunarak tabi oldukları kanun hükümleri kapsamında

¹³⁵ İptal sonrası süreç için bkz. s. 54.

bırakılmış¹³⁶. Ancak 2 yıldan daha fazla süresi bulunan sigortalılar için ayrıca kademeli geçiş hükümleri düzenlenmiştir. Bilindiği üzere söz konusu düzenlemeler, Anayasaya aykırılık iddiasıyla Anayasa Mahkemesine taşınmış, yapılan incelemeler sonucunda kademeli geçiş hükümlerine ilişkin düzenleme metni belirtilen sebeplere iptal edilmiştir¹³⁷.

2.2.1.3 30.04.2008 Tarihinden Sonra Sigortalı Olanlar Açısından

2000’li yıllardan itibaren reform çalışması adı altında sosyal güvenlik kurumlarının ve dağılık hükümlere tabi sigortalı grupların tek çatı altında birleştirilmesi amacıyla çalışma başlatılmıştır¹³⁸. Bu çalışmaların esas nedenini sosyal güvenlik kurumlarının mali sıkıntıları oluşturmaktadır. Kurumları mali açıdan en çok etkileyen sosyal güvenlik yardımı ise sigortalılara sağlanan yaşlılık aylığı bağlanmasıdır. Bu sebeple çalışmalarla esasında istenilen sigortalılardan daha çok ve uzun süreli prim tahsiliyle birlikte sağlanan hizmetlerin daha geç ve daha süre olacak şekilde olarak düzenlenmesidir. Bunun yanı sıra ayrıca sosyal güvenlik kurumlarının ve yasaların çeşitliliğinin, sosyal güvenlik sistemlerinde uygulama birliğinin önünde önemli bir sorun oluşturduğu düşünülmektedir¹³⁹. Bu amaçlar ile hem sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında birleştirilmesi hem de uygulanan mevzuatların tek kanunda birleştirilmesi ile yola çıkıldı¹⁴⁰.

¹³⁶ 4447 sayılı Kanun m.26 ile 5434 sayılı Kanun’a ek geç. m. 205/1 ile SSGSSK geç. m. 9 ile aynı şartları benimsenmiştir.

¹³⁷ İptal sonrası süreç için bkz. s. 66.

¹³⁸ Uşan, M. F., “*Kanun Yapmak Bu Kadar Kolay mı, Yahut Bu Kadar Zor mu? (5510 Sayılı Kanun Uygulaması Çerçevesinde Bir Tespit)*”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, S. 1, Y. 2016, s. 211, (Kanun Yapmak); Alper, Y.,/Özgökçeler, S., “*Türk Sosyal Güvenlik Reformu ve Sosyal Adalet*”, Sosyal Güvenlik Dergisi, C. 6, S. 2, Y. 2016, s. 15; Makas, R., “*Sosyal Güvenlik Kurumlarında İdari Özerklik ve Önemi*”, Öneri Dergisi, C. 6, S. 23, Y. 2005, s. 3.

¹³⁹ Alper, Y., “*Kurumsal Yapıda ‘Tek Çatı’ Hayat Geçti*”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, S. 53, Y. 2011, s. 142, (Tek Çatı).

¹⁴⁰ Angın, C., “*Sosyal Güvenlik Reformu, Kamu Personeli ve Emeklilik*”, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, C. 9, S. 3, Y. 2019, s. 436.

Çalışmalar neticesinde sosyal güvenlik kurumlarının, SSK, Bağ-Kur, Emekli Sandığı gibi sosyal sigorta yapılanmalarının, tek çatı altında birleştirilmesi amacı gerçekleştirilmiş olup Sosyal Güvenlik Kurumu olarak ortaya çıkışı sağlanmış ve 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu¹⁴¹ ile yürürlüğe girmiştir. Sosyal sigorta sisteminde ciddi değişikliğe yol açan 5502 sayılı Kanun ile sadece çalışan sigortalıların değil tüm vatandaşlara yönelik genel sağlık sigortası ve sosyal yardım ve hizmetler işlemlerinin de Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından yerine getirilmesi hedeflenmiştir¹⁴².

Belirtmek gerekir ki tek çatı altında birleştirme reformu ağırlıklı olarak kurumların birleştirilmesi olarak algılanmakta ise de sadece kurumların bileştirilmesi değil ayrıca dağınık sosyal sigortalar mevzuatlarının da tek çatıda toplanmasını ifade etmektedir¹⁴³.

Farklı kanun hükümlerine tabi sigortalı gruplara ilişkin tek metin çalışmaları ise ihtiyaçların aynı anda karşılanabilmesinin kolay olmaması sebebiyle zorlu bir süreci beraberinde getirmiştir. SSGSSK, 31.05.2006 tarihinde kabul edilmiş ve 01.01.2007 tarihinde yürürlüğe girmesi için Resmi Gazete’de yayımlanmıştır¹⁴⁴. Ancak Cumhurbaşkanı ve Ana Muhalefet Partisi tarafından kanunun anayasaya aykırı olduğu iddiası ile iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmuştur. İncelemeler neticesinde Anayasa Mahkemesi anılan kanunun birçok maddelerinin yürürlüğe

¹⁴¹ 5502 sayı ve 16.05.2006 tarihli Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu 26173 sayılı Resmi Gazete’de 20.05.2006 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 5502 sayılı Kanun ile tüm sosyal güvenlik kurumları tek çatı altında toplanmıştır. Sosyal güvenlik kurumlarının tek çatı altında birleşmesinden önce sigortalı kesimlerin 3 statüde toplanmasıyla tabi oldukları 3 kurumun bulunması ve verilen hizmetlerde önemli farklılıklar bulunması ve sonucunda bu farkın en fazla hissedildiği sigorta türlerinden biri de yaşlılık sigortası olmuştur. Bkz. Özer, s. 49.

¹⁴² Alper, Y., “*Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform: Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve Kurumsal Değerlendirme Analizi*”, Mercek Dergisi, (Özel Sayı), Y. 2006, s. 44, (Değerlendirme Analizi).

¹⁴³ Alper, Tek Çatı, s. 143.

¹⁴⁴ 5489 sayı ve 16.05.2006 tarihli Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu 26173 sayılı Resmi Gazete’de 20.05.2006 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

girmesini durdururken birçok maddeleri için ise iptal kararı vermiştir¹⁴⁵. İptal kararı incelendiğinde özellikle devlet memurları ile bağımsız çalışan sigortalılar bakımından yer alan düzenlemelere yönelik iptaline karar verilmiştir¹⁴⁶. İptal kararın altında yatan en önemli etkenin 506 sayılı Kanun'un çerçevesinin esas alınmasını olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bakıldığında 506 sayılı Kanun'un hizmet sözleşmesi ile çalışan yahut bu kapsamda sayılan sigortalıları esas aldığı hususu dikkate alındığında dolayısıyla devlet memurları ile bağımsız çalışan sigortalı grupların da anılan kanuna tabi kılınması farklı sigortalı grupların aynı anda ihtiyaçlarının karşılanmaması sonucunu meydana getirmesi doğaldır.

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı sonrasında yapılmaya çalışılan değişiklikler sebebiyle SSGSSK'nın yürürlük tarihinde de aksaklıklar yaşanmış olup öngörülen tarihler sürekli ertelenmiştir¹⁴⁷. Kanunun yürürlük tarihi önce 01.07.2007 tarihine, sonra 01.01.2008 tarihine, daha sonra 01.06.2008 tarihine en nihayetinde 17.04.2008 tarihli 5754 sayılı Kanun¹⁴⁸ ile getirilen değişiklik sonucunda ise Ekim 2008 tarihi olarak belirtilmiştir¹⁴⁹. Anılan yürürlük tarihi sigortalı gruplar için farklı tarihleri ifade etmektedir. Bu noktada belirtmek gerekir ki SSGSSK m. 108'de değişikliğe neden olan 5754 sayılı Kanun'a göre farklı durum ve hükümlere göre değişiklik gösteren birden çok ve farklılık gösteren yürürlük tarihleri söz

¹⁴⁵ AYM. E. 2006/111, K. 2006/112, T. 15.12.2006, Kararın değerlendirilmesi hakkında geniş bilgi için bkz. Okur, A. R./Ergin, H., "5510 Sayılı Kanunda Değişiklik Öngören 25/10/2007 tarihli Taslağın Değerlendirilmesi", Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, S. 16, Y. 2007, s. 1443, (Değerlendirilme).

¹⁴⁶ Okur, A. R./Ergin, H., "Tek Çatı Tek Yasadan, Tek Çatı Çok Yasaya", İşveren Dergisi, Y. 2006, s. 34, (Çok Yasa).

¹⁴⁷ Okur, A. R., "Hukuk Tarihimizin Yürürlük Özürlü İlk Yasası: 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu", İşveren Dergisi, Y. 2008, s. 41, (Özürlü Yasa).

¹⁴⁸ 5754 sayılı ve 17.04.2008 tarihli Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu 26870 sayılı Resmi Gazete'de 08.05.2008 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹⁴⁹ Uşan, Kanun Yapmak, s. 212.

konusudur¹⁵⁰. SSGSSK m. 108/d hükmü de ayrıca dikkate alındığında beş farklı yürürlük tarihi bulunan hükümler içeren bir kanun karşımıza çıkmaktadır¹⁵¹.

Konumuz itibariyle, kural olarak, yaşlılık sigortasına ilişkin hükümlerin de tabi olduğu yürürlük tarihini işaret eden Ekim ayı başı ifadesi dikkat çekmektedir. Bilindiği üzere tek metin amacıyla oluşturulan SSGSSK tüm sigortalı grupları kapsamaktadır. Dolayısıyla yürürlük tarihi olarak öngörülen Ekim ayı başı ifadesinin farklı sigortalılar için ne anlam ifade ettiğinin belirtilmesi gerekmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu bir genelgesinde, Ekim ayı başı ifadesinin, hizmet sözleşmesi ile çalışan yahut bu kapsamda sigortalı sayılanlar ile devlet memurları için maaş/ücret aldıkları tarihe göre belirlenmesi gerektiğini, haliyle maaş/ücret alacağı ayın 1'inde ise 01.10.2008 tarihi; ayın 15'inde ise 15.10.2008 tarihini ifade ettiğini belirtmiş olup, bağımsız çalışan sigortalılar için ise Ekim ayı başı ifadesinin 01.10.2008 tarihini ifade ettiği belirtilmiştir¹⁵². Öğreti de bir görüşe göre ise, hizmet sözleşmesi ile çalışan yahut bu kapsamda sigortalı sayılanlar ve bağımsız çalışan sigortalı grup için kanunun yürürlük

¹⁵⁰ SSGSSK'nın "Yürürlük" başlığı altında yer alan madde 108'e göre, "Bu Kanunun;

a) Geçici 20 nci maddesinin son fıkrası 1/1/2008 tarihinde,

b) 72 nci ve 73 üncü maddeleri, geçici 6 ncı maddesinin yedinci fıkrasının (b) bendi, geçici 7 nci maddesinin son fıkrası, geçici 9 uncu maddesinin bir ilâ dördüncü fıkraları ile geçici 17 nci maddesi, geçici 20 nci maddesinin onikinci fıkrası 30/4/2008 tarihinde,

c) 60 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinin (3) ilâ (8) ve (10) numaralı alt bentleri ile (f) bendinde sayılanlar için genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulanmasına ilişkin olarak; 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (1), (2), (8), (9), (10), (16), (17), (20), (22), (23), (24), (25), (26) ve (27) numaralı bentleri, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 77, 78, 79 uncu maddeleri, 80 inci maddesinin dördüncü fıkrası, 81 inci maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi ve ikinci fıkrası, 82 nci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkraları, 87 ilâ 89 uncu maddeleri, 97 nci maddesinin son fıkrası, geçici 1 inci maddesinin son fıkrası, geçici 3 üncü maddesi, geçici 6 ncı maddesinin dördüncü fıkrası, geçici 11 inci maddesinin ikinci fıkrası, geçici 12 inci maddesi hükümleri 1/7/2008 tarihinde,

d) Diğer hükümleri 2008 yılı Ekim ayı başında, yürürlüğe girer."

¹⁵¹ Okur, Özürlü Yasa, s. 43; Uşan, M. F., "5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Başlangıcına İlişkin Tespitler", Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 14, Y. 2009, s. 239, (Tespitler).

¹⁵² 05.03.2009 tarih ve 2009/37 sayılı Sigortalılık İşlemleri Genelgesi m. 1/4; "5510 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde ay kavramı ücretleri her ayın 15'inden ertesi ayın 15'i arasında ödenen sigortalılar ile ayın 1'i ila sonu arasında geçen sürede ödenenler açısından farklılık gösterdiğinden aylıkları her ayın 15'i itibariyle ödenen 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bendine tabi sigortalılar için Kanunun yürürlük tarihi 15/10/2008, diğerleri için ise 01/10/2008 tarihi olarak, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendine tabi sigortalılar için ise yürürlük tarihi 01/10/2008 olarak dikkate alınacaktır."

tarihini 01.10.2008, devlet memurları için kanunun yürürlük tarihi 15.10.2008 olduğu belirtilmektedir¹⁵³.

SSGSSK ile yaşlılık sigortasına hak kazanılabilmesi için sağlanması gereken şartların, mülga kanun hükümlerine kıyasla ağırlaştırılmış olduğu görülmektedir. Kanunun 28. maddesine göre yaşlılık aylığına hak kazanılabilmesi için sağlanması gereken, kural olarak, belirli bir yaşı doldurulması ve belirli gün prim ödemesinin bulunması olmak üzere iki temel şart öngörülmüştür. Önemle belirtmek gerekir ki, yaş şartı ve prim ödeme gün şartı bakımında uygulanacak hükümlerin yürürlük tarihi 30.04.2008 tarihidir (geç. m. 7/9)¹⁵⁴. Dolayısıyla bahsedildiği üzere sigortalıların ilk sigortalı oldukları tarihlere göre tabi oldukları kanuni düzenlemelerin yürürlük tarihine yapılan üçlü tarihi ayırımın son grubu da 30.04.2008 tarihinden sonra sigortalı olanlar oluşturmaktadır¹⁵⁵.

SSGSSK m. 28'e göre, ilk defa 30.04.2008 tarihinden sonra sigortalı olan kadın sigortalı 58 yaşı, erkek sigortalı 60 yaş şartı öngörülmüştür. Ödenmesi/bildirilmesi gerek prim gün sayısı ise sigortalı gruplar için farklılık arz etmektedir. Buna göre, hizmet sözleşmesi ile çalışan yahut bu kapsamda sayılan sigortalılar için kadın-erkek sigortalı ayrımı yapılmaksızın öngörülmüş olan prim gün sayısı 7200 gün olarak düzenlenmiş iken, bağımsız çalışanlar ve devlet memuru olan sigortalılar için yine kadın-erkek sigortalı ayrımı yapılmaksızın öngörülmüş olan prim gün sayısı 9000 gün olarak benimsenmiştir.

Önemle belirtmek gerekir ki, düzenlemenin ilk halinde, tüm sigortalılar için öngörülen prim ödeme gün sayısı şartı 9000 gün olarak belirlenmişti. Hüküm ile bağlantılı olarak da ayrıca kademeli geçiş hükümleri düzenlenmişti. Ancak, hizmet

¹⁵³ Ceylan, C., "Ölüm Aylığından Hizmet Birleşmesi", Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi, S. 51, Y. 2008, s. 20; Uşan, Kanun Yapmak, s. 213.

¹⁵⁴ Tuncay/Ekmekçi, s. 516; Sözer, s. 395.

¹⁵⁵ Bkz. s. 44.

sözleşmesi ile çalışan yahut bu kapsamda sayılan sigortalıların 9000 gün prim ödeme şartını sağlayabilmeleri, süre bazında düşünüldüğünde en az 25 yıl sigortalı olabilmeyi gerektirmekteydi. Bu durum da prim ödeme gün sayısı şartının sağlanmasını oldukça güç hale getirmekteydi¹⁵⁶.

5754 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrasında hizmet sözleşmesi ile çalışan yahut bu kapsamda sayılan sigortalı gruba yönelik olacak şekilde, öngörölmüş olan 9000 gün prim ödeme şartı 7200 güne indirilmiştir. Yapılan bu değişiklik ile birlikte bağlantılı geçiş hükmü de yasa metninden çıkartılmıştır¹⁵⁷.

Bağımsız çalışanlar ve devlet memurlar için ise, 5754 sayılı Kanun ile 9000 gün prim ödeme şartı olduğu gibi benimsenmiştir. Dolayısıyla yaşlılık aylığından yararlanılabilmesi için aynı kanuna tabi farklı sigortalı gruplar için farklı şartlar öngörölmüş olmaktadır. Bu halde, tek çatı amacıyla düzenlenmiş olan SSGSSK ile hedeflenen norm birliğinden uzaklaşmıştır. Sigortalıların farklı şartlara tabi tutulmasıyla, sigortalılar arasında eşitsizliğin meydana gelmesine yol açılmıştır¹⁵⁸. Ortaya çıkan bu haksız uygulamanın bir sebebi olarak her bir sigortalı grubun, çalışma şartlarının birbirinden oldukça farklı olduğu gerçeğinin göz ardı edilerek, aynı şartlara tabi tutulmaya çalışılması olarak ifade edilmektedir¹⁵⁹. Bu halde, norm birliğinin sağlanabilmesi amacı hususu ile hizmet sözleşmesiyle çalışan yahut bu kapsamda sayılan sigortalıların 25 yıl sigortalılık süresini tamamlamaların güç olduğu hususu birlikte değerlendirildiğinde bağımsız çalışan ve devlet memurlar için de prim ödeme

¹⁵⁶ Caniklioğlu, N., “Yaşlılık Sigortasının Yeniden Yapılandırılmasının Esasları”, Sosyal Güvenliğin Yeniden Yapılandırılması Semineri, TİSK, Ankara 2007, s. 199, (Yeniden Yapılandırma).

¹⁵⁷ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 508.

¹⁵⁸ Ertürk, Ş., “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun’unda Değişiklik Öngören 5754 Sayılı Kanun’dan Sonra Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Genel Bir Bakış”, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C. 5, S. 19, Y. 2008, s. 1051, (Genel Bakış).

¹⁵⁹ Başterzi, S., “5510 Sayılı Yasaya Göre Yaşlılık Sigortası ve Yeni Gelişmeler”, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi Onursal Başkanı Coşkun Erbaş’a Armağan Semineri, Ankara 2010, s. 76, (Yeni Gelişmeler).

gün şartının 7200 gün olarak düzenlenmesinin uygun olabileceği de ayrıca ifade edilmektedir¹⁶⁰.

SSGSSK ile kadın sigortalılar ve erkek sigortalılar için belirtilen yaş şartları, 2036 yılına kadar prim ödeme gün şartını tamamlayanlar için uygulanacaktır¹⁶¹. 2036 yılından sonra ise prim ödeme gün şartını sağlayan sigortalılar için ise kademeli artış öngörülmüştür (m. 28/2-b).

2.2.1.3.1 SSGSSK m.4/1-a’lı Sigortalılar

Yaşlılık aylığından yararlanılabilmesi için hizmet sözleşmesi yahut bu kapsamda sayılan sigortalıların tabi oldukları şartlar 2036 yılına kadar, kadın sigortalı için 58 yaş, erkek sigortalı için 60 yaşın doldurulması ile 7200 gün prim ödeme gün sayısı tamamlanmış olmasıdır. Bununla birlikte, 2036 yılından sonra prim ödeme gün şartını sağlayan sigortalılar için ise yıla göre artış gösteren yaş şartı öngörülmüştür. Bu artışın sınırı ise 2048 yılı olarak belirlenmiştir. Öngörülen 7200 gün prim şartını 01.01.2048 tarihine kadar sağlayamayan kadın sigortalı ve erkek sigortalı için doldurulması gereken yaş şartı 65 olarak sabit kılınmıştır¹⁶².

Tablo 11: Kadın ve Erkek Sigortalı için Öngörülen Yaş Şartları¹⁶³

Prim Ödeme Gün Şartını Sağladıkları Tarihler	Prim Ödeme Gün Sayısı	Doldurulması Gereken Yaş (Kadın/Erkek)
01.01.2036-31.12.2037	7200	K:59/E:61
01.01.2038-31.12.2039	7200	K:60/E:62
01.01.2040-31.12.2041	7200	K:61/E:63
01.01.2042-31.12.2043	7200	K:62/E:64
01.01.2044-31.12.2045	7200	K:63/E:65
01.01.2046-31.12.2047	7200	K:64/E:65
01.01.2048’den itibaren	7200	K:65/E:65

¹⁶⁰ Arıcı, Sosyal Güvenlik, s. 367.

¹⁶¹ Kayırgan, s. 101.

¹⁶² En sade haliyle düşünüldüğünde ilk kez 2008 yılında 18 yaşında sigortalı olan bir sigortalı 20 yılda 7200 gün prim şartını sağlayabilecek ve 20 yıl aralıksız çalışması halinde 38 yaşında prim şartını sağlamış olacaktır. Ancak yasada öngörülen yaş şartının doldurulması için ne yazık ki çok uzun bir süre beklemesi gerekecektir. Bkz. Ertürk, Genel Bakış, s. 1051; Öngörülen 65 yaş şartının yüksek olması sebebiyle yaşanabilecek bazı sorunlar hakkında bkz. Arıcı, K., “*Türk İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Bakımından, Yeni Bir Sorun: Yaşlı İşçiler*”, A. Can Tuncay’a Armağan, Legal Yayıncılık, İstanbul 2005, s. 949, (Yaşlı İşçiler).

¹⁶³ Sözer, s. 396.

SSGSSK'ya göre ilk kez sigortalı olan sigortalılar için de kolaylaştırılmış şartlarla yaşlılık aylığı uygulamasına yer verilmiştir. Bu düzenlemenin temelinde yatan sebep ise ileri yaşta olan sigortalı grubun korunması olarak düşünülebilir¹⁶⁴. Kadın ve erkek sigortalı için en az 5400 gün yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısının bulunması gerekmektedir. Bu noktada ikili bir ayırım yapmakta yarar olacaktır¹⁶⁵. Şöyle ki, 01.10.2008-31.12.2035 tarihleri arasında 5400 prim ödeme gün sayısı bulunan kadın sigortalı 61 yaşında, erkek sigortalı 63 yaşında yaşlılık aylığından yararlanabilecektir. 01.01.2036 tarihi sonrasında 5400 gün prim ödemesi bulunan sigortalılar için ise prim ödeme gün sayısının sağlandığı tarihe göre öngörölmüş olan doldurulması gereken yaş şartlarına, 65 yaşını geçmeyecek şekilde, en fazla 3 yıl eklenmesi halinde yaşlılık aylığından yararlanabilecektir.

Belirtmek gerekir ki, doldurulması gereken yaş şartının tespitinde prim ödeme gün sayı şartının tamamlandığı tarih esas alınmaktadır. Sigortalı, prim gün sayısının tamamlandığı tarihte hangi yaş şartının doldurulmuş olması öngörölmüşse o yaşın doldurulması ile yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir¹⁶⁶.

Tüm bunlar ile birlikte ayrıca sigortalının kolaylaştırılmış şartlarla yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi için öngörölen şartlar için de kademeli geçiş hükümleri düzenlenmiştir¹⁶⁷. Böylelikle SSGSSK'dan önce, 4447 sayılı Kanun'un yürürlük tarihi itibarıyla sigortalılığı bulunan sigortalıların haklarının korunması amaçlanmıştır¹⁶⁸.

Bilindiği üzere, 4447 sayılı Kanun'a göre, yaşlılık aylığından yararlanabilmek için iki farklı yöntem öngörölmüştür. Buna göre, ikinci yöntemde kadın sigortalı 58,

¹⁶⁴ Uşan, M. F., Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009, s. 219, (Temel Esaslar); Sümer, s. 219; Şakar, Sosyal Güvenlik, s. 287; Alper, Sosyal Sigortalar, s. 294.

¹⁶⁵ Sözer, s. 395.

¹⁶⁶ Uşan, Temel Esaslar, s. 211.

¹⁶⁷ Kolaylaştırılmış şartlar ile yaşlılık aylığından yararlanılabilmesine ilişkin geçiş hükümler sadece hizmet sözleşmesi ile çalışan yahut bu kapsa sayılan kadın ve erkek sigortalıları kapsamaktadır. Bkz. Güzel/Okur/Canikliöglü, s. 511.

¹⁶⁸ Güzel/Okur/Canikliöglü, s. 511.

erkek sigortalının 60 yaşını doldurarak, 25 yıl sigortalılık süresinin bulunması ve en az 4500 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödenmesi şartlarının gerçekleşmesi ile yaşlılık aylığından yararlanabilmekteydi¹⁶⁹. Dolayısıyla 4447 sayılı Kanun ile yaşlılık aylığından yararlanabilmek için 4500 gün prim ödeme gün sayısının ödenmiş olmasına tabi tutulan sigortalı için, SSGSSK ile bu şartın 5400'e çıkartılması adil olmamaktadır. Bu sebeple kanun koyucu kademeli geçiş hükümleri düzenlemiştir. Buna göre, 5400 gün prim ödeme gün sayısı, 30.04.2008-31.12.2008 tarihleri arasında sigortalı olanlar için 4600 gün olarak belirlenmiştir (geç. m. 6/7-b-1). 01.01.2009 tarihi itibarıyla sigortalı olanlar için ise prim ödeme gün sayısının 5400 gün prim ödeme gün sayısına ulaşılıncaya kadar her yıl arttırılması suretiyle kademelendirilmiştir (geç. m. 6/7-b-2)¹⁷⁰. Ayrıca belirtmek gerekir ki, bu kapsamda sayılan sigortalılar için doldurulması gereken yaş şartı, tabi oldukları yaş şartına 3 yıl eklenerek belirlenmekte ve kadın sigortalı için 61, erkek sigortalı için 63 yaş şartı öngörülmektedir.

Tablo 12: Kadın ve Erkek Sigortalı için Kademeli Geçiş Hükümleri¹⁷¹

Sigortalı Olunan Tarih Aralığı	Sağlanması Gereken Prim Gün Sayısı	Doldurulması Gereken Yaş (Kadın/Erkek)
30.04.2008-31.12.2008	4600	K:61/E:63
01.01.2009-31.12.2009	4700	K:61/E:63
01.01.2010-31.12.2010	4800	K:61/E:63
01.01.2011-31.12.2011	4900	K:61/E:63
01.01.2012-31.12.2012	5000	K:61/E:63
01.01.2013-31.12.2013	5100	K:61/E:63
01.01.2014-31.12.2014	5200	K:61/E:63
01.01.2015-31.12.2015	5300	K:61/E:63
01.01.2016-31.12.2016	5400	K:61/E:63
(SSGSSK m.28/2-a)		
01.01.2017-31.12.2035	5400	K:61/E:63
01.01.2036-31.12.2037	5400	K:62/E:64
01.01.2038-31.12.2039	5400	K:63/E:65

¹⁶⁹ 4447 sayılı Kanun ile aranılan belirli bir sigortalılık süresinin doldurulması şartı, SSGSSK'da yer almamaktadır. Bkz. Arıcı, Sosyal Güvenlik, s. 366; Tuncay/Ekmekçi, s. 517; Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 511.

¹⁷⁰ Tuncay, A. C., "5510 Sayılı Kanun Açısından Uzun Vadeli Sigorta Kolları, Yeni Sosyal Güvenlik Sistemi, Değerlendirmeler", İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2010, s. 55.

¹⁷¹ Tabloda, SSGSSK geç. m. 6/7-b bendinin 1. ve 2. cümle hükmüne göre, ilk olarak madde 28/2-a bendi tablolastırılmış, ikinci olarak madde 28/2-b bendi tablolastırılmıştır. Kademeli yaş şartı artışındaki sınır olan 65 yaş sınırına gelindiğinde farklılık arz etmemesi sebebiyle tabloda belirtilmemiştir. Ayrıca bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 519; Tuncay/Ekmekçi, s. 518.

01.01.2040-31.12.2041	5400	K:64/E:65
01.01.2042-31.12.2043	5400	K:65/E:65
(SSGSSK m.28/2-b)		
01.01.2044 tarihi itibariyle	5400	K:65/E:65

2.2.1.3.2 SSGSSK m.4/1-b’li Sigortalılar

SSGSSK ile 03.04.2008 tarihinden sonra ilk kez sigortalı olan bağımsız çalışan sigortalıların yaşlılık aylığından yararlanılabilmesi tabi oldukları şartlar, müşterek hükümde düzenlendiği için büyük oranda benzerlik içermektedir. Yukarıda belirtildiği üzere, 2036 yılına kadar, kadın sigortalı için 58 yaş, erkek sigortalı için 60 yaşın doldurulması ile 9000 prim ödeme gün sayısının tamamlanmış olmasıdır. Dikkat edilecek olursa belirtildiği üzere farklılık prim ödeme gün sayısında ortaya çıkmaktadır¹⁷². Bağımsız çalışan sigortalılar için öngörülen prim gün sayısı 7200 gün değil 9000 olarak belirtilmiştir. Bunun yanı sıra öngörülen yaş şartına 3 yıl eklenmesi suretiyle belirlenen yaşı dolduran sigortalı eğer ki en az 5400 gün prim ödeme şartını sağlıyorsa yine yaşlılık aylığından yararlanabilecektir.

Yine benzer şekilde bağımsız çalışan sigortalılar da 2036 yılından sonra prim ödeme gün şartını sağlayanlar için, 65 yaş ile sınırlı olmak üzere, yıla göre artış gösteren ve yaş şartına tabilerdir. Benzer şekilde 30.04.2008-31.12.2008 tarihli arasında sigortalı olanlara ve 01.01.2009 tarihinden itibaren sigortalı olanlara uygulanacak hükümler aynen bağımsız çalışan sigortalılar için de geçerlidir¹⁷³.

2.2.1.3.3 SSGSSK m.4/1-c’li Sigortalılar

İlk kez SSGSSK döneminde sigortalı olan devlet memurlarının istekleri üzerine yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri, 9000 gün prim ödeme sayısının bulunması ve kadın sigortalı için 58, erkek sigortalı için 60 yaşın doldurulmasına

¹⁷² Ören, K., Bireysel ve Toplu İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, 4. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2019, s. 259.

¹⁷³ Sözer, s. 398.

bağlıdır. Benzer şekilde yukarıda açıklanan 30.04.2008-31.12.2035 tarihleri arasındaki şartlar devlet memurları için de geçerliliğini sürdürmektedir¹⁷⁴.

SSGSSK'ya kadar uygulamada yer alan resen emeklilik seçeneği anılan kanun ile kaldırılmıştır (m.106/8). Şöyle ki, 5434 sayılı Kanuna' a göre devlet memurunun bağlı bulunduğu kurum, 30 yıl hizmet yılını doldurmuş memuru hakkında gerekli gördüğü halde emekli olması karar verebilir yahut yetersizlik ve ahlaki gerekçelerle emekliliğe ayrılması kararlaştırılabilir.

Yeni düzenleme ile resen emeklilik için, devlet memurlarının isteği üzerine yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi için öngörülen şartların bulunması halinde, sicillerinin de dikkate alınarak bağlı bulundukları kurum tarafından yine ahlak ve yetersizlik gerekçelerine dayanılması şartları ile mümkün kılınmıştır. Dolayısıyla kaldırılmış olan hükümden uzaklaşmadan oldukça benzer bir hüküm düzenlenmiş ancak yeni kriterlerin getirilmiş olması sebebiyle biraz zorlaştırıldığını düşünebiliriz¹⁷⁵. Eski düzenlemeden fark, anlaşılacağı üzere kurumların gerekli görmesi kriterinin yeni düzenlemede yer almaması ve sicilinin de dikkate alınması olarak belirtilebilir.

Benzer şekilde askeri personel için de resen emeklilik şartlarının zorlaştırıldığını görebiliriz. Yeni düzenleme ile askeri personelin resen emekliğe ayrılmasına karar verilebilmesi için, isteği halinde yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi için gerekli şartların mevcut olmasıyla birlikte, kurumun yetersizlik veya ahlaki gerekçelere dayalı bir sebebinin olması veya sicilinde disiplinsizlik olmasıyla ve belirtilen 3 durumun da askeri mahkeme kararına dayanması halinde mümkün olabilmektedir¹⁷⁶.

¹⁷⁴ Sözer, s. 398.

¹⁷⁵ Sözer, s. 400.

¹⁷⁶ Sözer, s. 400.

Sigortalı gruplar arasında yalnızca devlet memurlarının tabi olduğu bir durum vardır ki o da yaş sebebiyle zorunlu emeklilik halidir. Devlet memurları kural olarak en fazla 65 yaşına kadar çalışma hayatında kalabilmektedir¹⁷⁷. Buna göre aşağıdaki tabloda yer alan devlet memurlarının görevlerine bağlı olarak zorunlu emeklilikleri için öngörülen yaş sınırı da değişmektedir¹⁷⁸.

Tablo 13: Zorunlu Emeklilik Yaşı

Meslek	Görev	Yaş Sınırı	Prim Ödeme Gün Sayısı
Üniversite Öğretim Elemanları	Eski Üniversitelerde	67	5400
	Yeni Üniversitelerde	72	5400
Subay, Askeri Memur ve Gedikliler	Asteğme, Teğmen ve Üsteğmen	41	5400
	Yüzbaşı, Kıdemli Yüzbaşı ve Önyüzbaşı	46	5400
	Binbaşı	52	5400
	Yarbay	55	5400
	Albay	60	5400
	Tuğ ve Tümgeneral ve Amiraller	62	5400
	Kor ve Orgenerallar ve Amiraller	65	5400
	Mareşal ve Büyük Amiraller	68	5400
	6,7 ve 8 inci sınıf Askeri Memurlar ile Memur Yardımcıları ve Askeri Hastabakıcı Hemşireler	55	5400

¹⁷⁷ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 586.

¹⁷⁸ Sözer, s. 399.

	Daha Sınıflardaki Memurlar	Yukarı Asker	60	5400
	Gedikli Subaylar		52	5400
	Gedikli Çavuşlar		43	5400
	Gedikli üstçavuşlar		46	5400
	Gedikli başçavuşlar		49	5400
	Başgedikliler		55	5400
Emniyet Mensupları	Her derecedeki emniyet müdürleri ve emniyet ve polis müfettişleri		60	5400
	Emniyet müfettiş yardımcıları ve emniyet amirleri		58	5400
	Başkomiser, komiser ve komiser yardımcıları		56	5400
	Kıdemli başpolis memuru, başpolis memuru ve polis memurları		55	5400
Gümrük Muhafaza Mensupları	Gümrük muhafaza memurları		55	5400
	Gümrük muhafaza kısım amirleri		60	5400
Posta, telgraf ve telefon hat başbakıcı ve başdağıtıcıları ile hat bakıcıları ve dağıtıcıları			55	5400

Milli İstihbarat Teşkilatı Kadrolarındaki (Kadro karşılığı sözleşmeli çalışanlar dahil) Mamurlar	Müsteşar yardımcısı, Başkan Hukuk müşaviri, Öğretim kurulu başkanı, Başkan yardımcısı, Hukuk müşaviri başyardımcısı, Müşavir, Başmüfettiş, Öğretim kurulu üyesi, Başmüşavir	60	5400
	Daire başkanı, Hukuk müşavir 1.sınıf yardımcısı, Başmüfettiş, Öğretim üyesi, Müşavir	58	5400
	1.sınıf istihbarat uzmanı, 1.sınıf uzman, Hukuk müşaviri 1.sınıf yardımcısı, Müfettiş, Öğretim üyesi, Müşavir, Savunma Sekreteri, Daire başkan yardımcısı, Öğretim üyesi yardımcısı	56	5400
	2.sınıf istihbarat uzmanı, 2.sınıf uzman, Hukuk müşavir 2.sınıf yardımcısı, Müfettiş yardımcısı, Öğretim üyesi yardımcısı	54	5400
	Diğer kadrodakiler	52	5400
Diyanet İşleri Başkanı ve Din İşleri Yüksek Kurulu Üyeleri		67	5400
Diğer Kamu Görevlileri		65	5400

2.2.1.4 Özel Koşullara Tabi Sigortalılar Açısından

SSGSSK'ya göre, farklı statülerde olan sigortalıların yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri için sağlamaları gereken yaş ve prim ödeme gün şartları ayrı ayrı açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca sigortalının yapmakta olduğu iş veya sigortalının sağlık durumuna bağlı olarak normal şartların dışında daha hafifletilmiş haliyle birtakım farklı düzenlemeler de öngörülmüştür.

Hem 506 sayılı Kanun'da hem de SSGSSK' da kimi sigortalılar için, sigortalılığına dayanak işine yahut sağlık durumuna göre yaşlılık aylığından yararlanmak için gerekli genel koşulları sağlayamayacakları öngörülmüştür. Bu kapsamda kimi sigortalılar lehine hem yaş koşulu hem de prim gün koşulu bakımından kolaylık sağlanırken, kimi sigortalılar için ise sadece yaş ya da sadece prim gün şartında genel şartlara göre esnekleştirilmiş hükümler öngörülmüştür.

2.2.1.4.1 İleri Yaştaki Sigortalılar

Yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi için sağlanması gereken prim ödeme gün sayısını tamamlayamamış ancak yaşı ilerlemiş olan sigortalıları kapsamak üzere kanun koyucu kolaylaştırılmış şartlarla yaşlılık sigortasına hak kazabilmesi şartları düzenlemiştir.

SSGSSK m. 28/3 hükmü uyarınca, gerekli prim ödeme gün şartını sağlayamamış sigortalılar maddenin 2. fıkrasında öngörülmüş olan genel yahut kademeli yaş şartlarına, 65 yaşı geçmemek üzere, 3 yıl eklenmek şartıyla ve en az 5400 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısı bulunmasıyla yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir. Bu düzenlemeyle prim ödeme gün şartından kolaylık sağlanırken yaş şartının yükseltilecek zorlaştırıldığı belirtilmektedir¹⁷⁹. Ancak geç yaşta sigortalı olan ve dolayısıyla gerekli prim ödeme gün sayısı şartını yerine

¹⁷⁹ Caniklioğlu, Yeniden Yapılandırma, s. 202.

getirebileceği yaş ileri olacağından, yapılan düzenleme ile prim ödeme gün sayısında indirim yapılması zaten ileri yaşta olan sigortalılar için olumsuz bir etki göstermeyecektir¹⁸⁰.

2.2.1.4.2 Hastalığı veya Engeli Bulunan Sigortalılar

Hastalığı veya engeli bulunan sigortalıların çalışma hayatında bulunmaları dahi güç iken çalışma hayatının devamlılığını sağlayabilmeleri ayrıca zorlu bir süreç sebep olmaktadır¹⁸¹. Çalışma hayatının zorluğu ve yıpratıcılığı özel durumları sebebiyle kendilerini daha çok etkilemektedir¹⁸². Bu durumdaki sigortalıların, çalışma hayatında ve sonrasında özellikle yaşlılık aylığına hak kazanmasında kolaylaştırılmış şartlar öngörülmesiyle pozitif ayrımcılık yapılması gerekmektedir¹⁸³. Öte yandan da kanun koyucunun bu durumda olan sigortalılara özgü düzenleme yapması hem sosyal devlet ilkesinin gerekliliği hem de anayasal bir zorunluluktur¹⁸⁴.

SSGSSK m. 25 hükmünden¹⁸⁵, sigortalı olmadan önce en az %60 oranında maluliyetinin bulunması veya işe başladıktan sonra çalışma gücünün %60 oranından

¹⁸⁰ Kayırgan, s. 118.

¹⁸¹ Ertürk, Ş., “Malullük ve Özürlülük”, İş Hukukuna ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, 14. Yıl Toplantıları 14-18 Haziran 2010, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2011, s. 23, (Malullük).

¹⁸² Caniklioğlu, N., “Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Sakatlara Emeklilik Aylığına Hak Kazanma Bakımından Bir Karşılaştırma”, Yargıç Dr. Aydın Özkul’a Armağan, Kamu İş Dergisi, C. 6, S. 4, Y. 2002, s. 201, (Karşılaştırma).

¹⁸³ Ören, s. 260.

¹⁸⁴ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 524; Ertürk, Malullük, s. 23.

¹⁸⁵ SSGSSK m. 25: “Sigortalının veya işverenin talebi üzerine Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca usulüne uygun düzenlenecek raporlar ve dayanağı tıbbi belgelerin incelenmesi sonucu, çalışma gücünün veya iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az % 60’ını kaybettiği Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalı, malullük sigortası bakımından malül sayılır.

Ancak, sigortalı olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce sigortalının çalışma gücünün % 60’ını kaybettiği önceden veya sonradan tespit edilirse, sigortalı bu hastalık veya özürlü sebebiyle malullük aylığından yararlanamaz.”

SSGSSK m. 26: “Malullük sigortasından sigortalılara sağlanan hak, malullük aylığı bağlanmasıdır.

Sigortalıya malullük aylığı bağlanabilmesi için sigortalının;

a) 25 inci maddeye göre malül sayılması,

b) En az on yıldan beri sigortalı bulunup, toplam olarak 1800 gün veya başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malül olan sigortalılar için ise en az beş yıldan beri sigortalı bulunup toplam 900 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olması,

c) Maluliyeti nedeniyle sigortalı olarak çalıştığı işten ayrıldıktan veya işyerini kapattıktan veya devrettikten sonra Kurumdan yazılı istekte bulunması,

daha az olacak şekilde azalmış olması sebebiyle yararlanmayan sigortalılar kolaylaştırılmış şartlarla yaşlılık sigortası aylığından yararlanabileceklerdir.

İlk kez sigortalı olarak çalışmaya başlamadan önce malul sayılmayı gerektirecek derecede hastalığı veya engeli bulunan ve bu sebeple malullük aylığından yararlanamayacak ve ilk kez SSGSSK m. 4/1-a kapsamında sigortalı olan sigortalılar, en az 15 yıl sigortalılık süresi şartını ve en az 3960 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısı şartını sağlayarak yaş şartı aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir (SSGSSK m. 28/4). Bu şartlarda ilk kez 01.10.2008-31.12.2008 tarihleri arasında sigortalı olanlar için prim ödeme gün sayısı 3700 gün, 2009 yılında sigortalı olanlar için 3800 gün, 2010 yılında sigortalı olanlar için 3900 gün, 2011 ve devamı yıllarda sigortalı olanlar için ise 3960 gün olacak şekilde kademeli artış gösteren bir düzenleme yapılmıştır (SSGSSK geç. m. 6/7-c). İlk kez SSGSSK m. 4/1-b ve m. 4/1-c kapsamında sigortalı olanlar için ise kademeli geçiş hükümleri düzenlenmemiş olup en az 15 yıl sigortalılık süresi şartını ve en az 3960 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısı şartını sağlayarak yaş şartı aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanabilecekleri belirtilmiştir¹⁸⁶.

Sigortalı olarak çalışmaya başladıktan sonra %60 oranından az olacak şekilde her ne nedenle olursa olsun çalışma gücü kaybı yaşayan ve bu sebeple malullük aylığından yararlanamayacak olan sigortalılar için de yaşlılık aylığında hak kazanılmasında kolaylaştırılmış şartlar öngörülmüştür. Ancak çalışma gücünün kaybı oranının %40'ın altında olmaması gerekmektedir¹⁸⁷. Diğer bir ifade ile ilk kez sigortalı olunduktan sonra çalışma gücü kaybı oranının %40 ile %60 arasında olması halinde

halinde malullük aylığı bağlanır. Ancak, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendine göre sigortalı sayılanların kendi sigortalılığı nedeniyle genel sağlık sigortası primi dahil, prim ve her türlü borçlarının ödenmiş olması zorunludur."

¹⁸⁶ Ertürk, Malullük, s. 28; Kayırgan, s. 165.

¹⁸⁷ Ertürk, Malullük, s. 24.

ve sigortalıların bunu yetkilendirilmiş sağlık kurullarınca düzenlenmiş olan bir rapor¹⁸⁸ ile belgelenmeleri halinde kolaylaştırılmış yaşlılık aylığına hak kazanılabilmektedir¹⁸⁹.

- Çalışma gücü kaybı oranının %50 ile %59 arasında olması halinde,

İlk kez SSGSSK m. 4/1-a kapsamında ilk kez 01.10.2008-31.12.2008 tarihleri arasında sigortalı olanlar için prim ödeme gün sayısı 3700 gün, 2009 yılında sigortalı olanlar için 3800 gün, 2010 yılında sigortalı olanlar için 3900 gün, 2011 yılında sigortalı olanlar için 4000 gün, 2012 yılında sigortalı olanlar için 4100 gün, 2013 yılında sigortalı olanlar için 4200 gün, 2014 yılında sigortalı olanlar için 4300 gün, 2015 ve devamı yıllarda sigortalı olanlar için ise 4320 gün olacak şekilde kademeli artış gösteren bir düzenleme yapılmıştır (SSGSSK geç. m. 6/7-d). İlk kez SSGSSK m. 4/1-b ve m. 4/1-c kapsamında sigortalı olanlar için ise kademeli geçiş hükümleri düzenlenmemiş olup en az 16 yıl sigortalılık süresi şartını ve en az 4320 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısı şartını sağlayarak yaş şartı aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanabilecekleri belirtilmiştir.

- Çalışma gücü kaybı oranının %40 ile %49 arasında olması halinde,

İlk kez SSGSSK m.4/1-a kapsamında ilk kez 01.10.2008-31.12.2008 tarihleri arasında sigortalı olanlar için prim ödeme gün sayısı 4100 gün, 2009 yılında sigortalı olanlar için 4200 gün, 2010 yılında sigortalı olanlar için 4300 gün, 2011 yılında sigortalı olanlar için 4400 gün, 2012 yılında sigortalı olanlar için 4500 gün, 2013 yılında sigortalı olanlar için 4600 gün, 2014 ve devamı yıllarda sigortalı olanlar için ise 4680 gün olacak şekilde kademeli artış gösteren bir düzenleme yapılmıştır (SSGSSK geç. m. 6/7-e). İlk kez SSGSSK m. 4/1-b ve m. 4/1-c

¹⁸⁸ Raporun düzenlenmesine ilişkin ayrıca bkz. Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği, 11.10.2008 tarih ve 27021 sayılı ile Resmi Gazete’de yayınlanmıştır.

¹⁸⁹ Ertürk, Malullük, s. 14.

kapsamında sigortalı olanlar için ise kademeli geçiş hükümleri düzenlenmemiş olup en az 18 yıl sigortalılık süresi şartını ve en az 4320 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısı şartını sağlayarak yaş şartı aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanabilecekleri belirtilmiştir.

Ayrıca Sigortalı olarak çalışmaya başladıktan sonra %60 oranından az olacak şekilde diğer bir ifade ile %40 ile %59 arasında çalışma gücü kaybı yaşayan ve bu sebeple malullük aylığından yararlanamayacak olan sigortalılar için ise ayrıca hasta veya engelli olarak fiilen geçirilmesi gereken herhangi bir süre öngörülmemiştir¹⁹⁰.

İlk kez 01.10.2008 tarihinden önce sigortalı olarak çalışmaya başlayan ve çalışmaya başlamadan önce 506 sayılı Kanun'un mülga 53. maddesine göre malul olarak sayılacak ölçüde hastalık veya engellilik durumunda olan ve anılan yasa kapsamında bu sebeple maluliyet sigortasından yararlanamayacak olan sigortalılar yaş şartı aranmaksızın 15 yıl sigortalılık süresine sahip ve en az 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısı şartını sağlayarak yaş şartı aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir (SSGSSK geç. m. 10/1). Ancak 2003 tarihli 4958 sayılı Kanun ile hüküm değiştirilmiş ve engelli sigortalıların yaşlılık aylığına hak kazanabilmelerine ilişkin şartlarda farklı düzenlemeye gidilmiştir. Buna göre,

4958 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihte, 12 sene veya daha fazla sigortalılık süresi bulunan sigortalılar değiştirilmiş şartlardan muaf tutularak 506 sayılı Kanun'un mülga 53. maddesine tabi olarak yaşlılık aylığına hak kazanabilecekleri öngörülmüşken bu kapsam dışında kalan, diğer bir ifade ile 4958 sayılı Kanun'un yürürlük tarihi itibarıyla 12 seneden daha az sigortalılık süresi bulunan yahut anılan yürürlük tarihinden sonra ilk kez sigortalı olan sigortalıların ise yaşlılık aylığına hak

¹⁹⁰ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 526; Ertürk, Malullük, s. 25.

kazanabilmelerinde derecelendirilmiş engellilik durumları esas alınmak üzere üçlü bir ayırım yapılarak farklı şartlar öngörülmüştür¹⁹¹.

Birinci derecede engelli sayılan sigortalıların en az 15 sene sigortalılık süresinin bulunması ve 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısının bulunması ile, ikinci derecede engelli sayılan sigortalıların en az 18 sene sigortalılık süresinin bulunması ve 4000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısının bulunması ile, üçüncü derecede engelli olan sigortalıların en az 20 sene sigortalılık süresinin bulunması ve 4000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısının bulunması ile herhangi bir yaş şartı olmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir. 506 sayılı Kanun'un mülga 53. maddesi ile yeni düzenleme şartlarında ki farklılık sebebiyle sigortalıların tabi oldukları şartların dengelenmesi amacıyla 4958 sayılı Kanun'un ile 506 sayılı Kanun'na getirilmiş geç. m. 87 ile kademeli geçiş hükümleri düzenlemiştir. Kanunun yürürlük tarihi itibarıyla 12 yıldan az sigortalılık süresi bulunan, doldurulmuş yıla oranla ve engellilik derecesine dikkate alınarak öngörülmüş kademeli artış hükümlerini gösteren şartların tablo olarak gösterilmesinde yarar bulunacaktır.

Tablo 14: 4658 sayılı Kanun ile Getirilmiş Olan Kademeli Geçiş Hükümleri¹⁹²

Doldurulmuş Sigortalılık Süresi	Sakatlık Derecesi	Bulunması Gereken Sigortalılık Süresi	Bulunması Gereken Prim Ödeme Gün Sayısı
9 yıldan fazla-12 yıldan az	II	15 yıl 8 ay	3680 gün
9 yıldan fazla-12 yıldan az	III	16 yıl	3760 gün
6 yıldan fazla-9 yıldan az	II	16 yıl 4 ay	3760 gün
6 yıldan fazla-9 yıldan az	III	17 yıl	3920 gün

¹⁹¹ 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 31. maddesine göre, "Çalışma gücünün asgarî %80'ini kaybetmiş bulunan hizmet erbabı birinci derece engelli, asgarî %60'ını kaybetmiş bulunan hizmet erbabı ikinci derece engelli, asgarî %40'ını kaybetmiş bulunan hizmet erbabı ise üçüncü derece engelli sayılır."

¹⁹² Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 526; Ertürk, Malullük, s. 26.

3 yıldan fazla-6 yıldan az	II	17 yıl	3840 gün
3 yıldan fazla-6 yıldan az	III	18 yıl	4080 gün
3 yıldan az	II	17 yıl 8 ay	4080 gün
3 yıldan az	III	19 yıl	4240 gün

5434 sayılı Kanun'un mülga m. 39/j hükmü uyarınca, devlet memuruna, hastalık veya engellik sebebiyle yaşlılık aylığını bağlaması için işe başlamadan önce en az %40 oranında engelli bulunması tek şart olarak düzenlenmiştir. Bu halde 15 yıl fiili hizmetinin bulunması halinde yaşlılık aylığına hak kazanabilecekti. Sigortalı olduktan sonra çalışma gücü kaybı olması halinde ise ayrıca bir kolaylaştırılmış yol ile yaşlılık aylığının bağlanmasına ilişkin düzenleme bulunmamaktaydı. SSGSSK geç. m. 4/6 hükmü uyarınca artık bu imkan tanınmıştır¹⁹³. 01.10.2008 tarihinden önce ilk kez sigortalı olup dolayısıyla 5434 sayılı Kanun kapsamında bulunan devlet memurları için ayrıca kademeli geçiş hükümleri öngörülmüştür. Sigortalı olmadan önce en az %40 oranında engelli olduklarını gösterir ilgili mevzuata uygun sağlık kurulu raporu bulunan ile doğuştan en az %40 engeli olduğuna ilişkin belgesi bulunan devlet memurları, en az 5400 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim gün sayısını bulunması veya emekli keseneği ödenmiş olması şartıyla yaşlılık aylığından yararlanabileceklerdir (SSGSSK geç. m. 4/6). Sigortalı olduktan sonra hastalık veya engellilik durumun oraya çıkması durumunda ise, yetkili sağlık kurullarınca düzenlenen rapor doğrultusunda, çalışma malullük oranı, %50-%59 arasında olan sigortalılar için en az 5760 gün, %40-%49 arasında olan sigortalılar için en az 6480 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısının bulunması şartıyla yaşlılık aylığına hak kazanabilecekleri öngörülmüştür.

¹⁹³ Bkz. Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 529.

Tüm bu açıklamalarla hastalığı veya engeli bulunan sigortalıların yaşlılık aylığına hak kazanmasına ilişkin düzenlemeler gerek 506 sayılı Kanun'da gerek SSGSSK'da farklılık göstermektedir.

Önemli diğer bir değişiklik ise, SSGSSK ile yeniden düzenlenen hükümler ile derecelendirilmiş engellilik sisteminden vazgeçilmiş ve 506 sayılı Kanun'un 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile olan bağlantısı SSGSSK'da benimsenmemiş olmasıdır¹⁹⁴. Sigortalıların engellilik oranlarının tespitinde, belirtildiği üzere yetkili sağlık kurullarınca düzenlemiş olan sağlık raporu esas alınacaktır¹⁹⁵.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, hastalığın veya engelliğin, sigortalının ilk kez sigortalı olmasından önce bulunması ve bu sebeple malullük aylığından yararlanılamayacağının yahut sigortalı olduktan sonra maluliyet aylığından yararlanabilmek için öngörülen oranın altında hastalığının veya engelliğinin bulunmasının Sosyal Güvenlik Kurumu'nca ispatlanması gerekmektedir. Çünkü esas alınan sigortalının maluliyet aylığından yararlandırılmasıdır¹⁹⁶.

2.2.1.4.3 Yeraltı Maden İşyerinde Çalışan Sigortalılar

İlk defa SSGSSK' ya göre sigortalı olarak yeraltı maden işlerinde çalışan sigortalılar için yaşlılık aylığına hak kazanabilmelerinde, yapılan işin zorluğu, tehlikesi, yıpratıcılığı gibi hayati riski dikkate alınarak, genel şartlara kıyasla kolaylaştırılmış şartlar öngörüldüğü görülmektedir¹⁹⁷.

SSGSSK' nın 28. maddesinin 6. fıkrasına göre, Bakanlıkça tespit edilmiş olan¹⁹⁸ yeraltı maden işyerlerinde çalışan sigortalıların yaşlılık aylığından

¹⁹⁴ Ertürk, Malullük, s. 24.

¹⁹⁵ Detaylı açıklamalar için bkz. Kayırgan, s. 171.

¹⁹⁶ Ünal, C., Özürlülerin Sosyal Güvenlik Hakları Dünyadaki Yeni Yaklaşımlar Işığında Öneriler, Beta Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 129.

¹⁹⁷ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 586.

¹⁹⁸ Bakanlık yeraltı maden işyerlerinin tespitinde 1988 tarih ve 12 sayılı Genelge'nin "6309 sayılı Maden Kanunu'nun 1. ve 2. maddelerinde (Şu anda 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 2. maddesi) belirlenen madenlerin aranması, hazırlanması ve işletilmesi ile ilgili olarak arama ruhsatlı işletme hakkı talebi, işletme ruhsatlı veya işletme imtiyazlı maden işyerlerinde yer üstünden yer altına ve yer

yararlanabilmeleri için, sürekli yahut veya sırayla olmak üzere en az 20 yıl sigortalıların süresinin bulunması ve 50 yaşını doldurmuş olması gerekmektedir¹⁹⁹. Kanun koyucunun, yeraltı maden işyerinde çalışan sigortalıları genel hükümlerin aksine belirli bir prim ödeme süresinden muaf tutarak sadece belirli bir yaşın doldurulmuş olması ve belirli bir sigortalılık süresinin bulunması şartlarına tabi tuttuğu söylenebilir²⁰⁰. Ancak kanun koyucunun prim ödeme gün sayısına ilişkin bir düzenleme yapmadığı dolayısıyla kural olarak 7200 gün, kanunun m. 4/1-c kapsamında sigortalı olması halinde ise 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödemesinin bulunması gerektiği de ifade edilmektedir²⁰¹. Diğer noktada kanunun geç. 9. maddesiyle düzenlenmiş olan 506 sayılı Kanun'a tabi yeraltı maden işyerinde çalışan sigortalılar için belirli bir prim ödeme gün şartının arandığı görülmektedir. Dolayısıyla SSGSSK kapmasında olan yeraltı maden işyerinde çalışan sigortalılar için de yaş şartı ve sigortalılık süresi şartı ile birlikte prim ödeme gün şartı da aranmaktadır.

506 sayılı Kanun'a tabi diğer bir ifade ile 01.10.2008 tarihinden önce ilk kez yeraltı maden işyerinde çalışan sigortalıları kapsayan SSGSSK geç. m. 9/5 hükmü uyarınca sürekli ve sırayla çalışmalarına göre ayrılarak farklı şartlara tabi tutulmuşlardır. Buna göre,

- Bakanlıkça tespit edilen yeraltı maden işyerlerinde sürekli çalışan sigortalılar, en az 20 yıl sigortalılık süresi ile en az 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm

altında sürülen düz ve eğik galeriler, kuyular, kömür ve cevher içerisinden sürülen her türlü yollar, üretim sahaları, madendeki faaliyetin devamı ile ilgili her türlü yeraltı açıklıkları, yer altındaki tüm tesisler ile kısmen veya tamamen yer altında bulunan yardımcı tesisler, yer altı işyeri sayılır.” düzenlemesinden faydalanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Baycık, G., İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Açısından Maden İşçileri, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2006, s. 25.

¹⁹⁹ 31 Mayıs 2014 tarihinde Manisa/Türkiye ilinin Soma ilçesindeki kömür madeninde meydana gelen ve çok kötü sonuçlara sebep olan kazanın yaşanmasının ardından 10.09.2014 gün ve 6552 sayılı Torba Kanun madde 41 ile yapılan değişiklik ile sürekli yahut sırayla olmak üzere en az 20 yıl sigortalılık süresi olan yeraltı maden işçisi için öngörölmüş olan 55 olan yaş şartı 50 yaş olarak düşürölmüşür. Bkz. Tuncay/Ekmekçi, s. 527.

²⁰⁰ Arıcı, Sosyal Güvenlik, s. 368; Kayırgan, s. 162.

²⁰¹ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 521; Tuncay/Ekmekçi, s. 527; Alper, Sosyal Sigortalar, s. 299; Sümer, s. 220.

sigortası prim ödemesi bulunması halinde herhangi bir yaş şartı aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanabilmektedir (SSGSSK geç. m. 9/5-a).

- Bakanlıkça tespit edilen yeraltı maden işyerinde sırayla çalışan sigortalılar, en az 25 yıl sigortalılık süresi ile en az 4000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödemesi bulunması halinde herhangi bir yaş şartı aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanabilmektedir (SSGSSK geç. m. 9/5-b).
- Bakanlıkça tespit edilen yeraltı maden işyerinde en az 1800 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödemesi bulunan sigortalılar 50 yaşını doldurmak şartıyla birinci fıkrada öngörülen şartları da sağlamakla yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir (SSGSSK geç. m. 9/5-c). Ancak belirtmek gerekir ki, atıf yapılan “birinci fıkra” ibaresi ile kastedilenin SSGSSK geç. 9. maddenin birinci fıkrası olması halinde, yaşlılık aylığına hak kazanılmasında öngörülen genel şartların sağlanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ancak bu halde yeraltı maden işyerinde çalışan sigortalılar için kolaylaştırılmış şartların düzenlenmesinin amacıyla çelişen bir sonuç ortaya çıkacaktır. Bu sebeple “birinci fıkra” ibaresinin 9. maddenin 5. fıkrasının 1. bendi olarak anlaşılmasının ve uygulanmasının yasal düzenlemenin amacı doğrultusunda olabileceği ifade edilmektedir²⁰².

2.2.1.4.4 Erken Yaşlanan Sigortalılar

Kronolojik olarak doldurmuş olduğu yaşa göre biyolojik olarak daha ileri bir yaşta olduğunun²⁰³ ve çalışma gücünün ileri yaşta olacak şekilde düşmüş olduğunun tespiti halinde kişinin erken yaşlandığı kabul edilmektedir²⁰⁴.

²⁰² Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 523.

²⁰³ Yaş türlerinde detaylı açıklamalar için bkz. Erol, s. 45.

²⁰⁴ Erken yaşlanma tespiti, 28727 sayılı 03.14.2013 tarihli Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliği m. 25 hükmü çerçevesinde yetkili sağlık hizmeti sunucuları tarafından düzenlenen rapor doğrultusunda Sağlık Kurulunca yapılmaktadır. Ayrıntılı açıklama için bkz. Caniklioglu, Karşılaştırma, s. 202; Arıcı, Sosyal Güvenlik, s. 368; Kayırgan, s. 119.

SSGSSK m. 28/7 hükmü uyarınca erken yaşlandığı tespit olunan sigortalı 55 yaşını doldurmuş olmasıyla, yaş şartı dışında diğer şartları sağlamakla yaşlılık aylığına hak kazanabilecektir²⁰⁵. Erken yaşlanan sigortalılar için, yaşlılık aylığına hak kazanılmasında aranılan genel şartlardan yalnız yaş şartının azaltılmasıyla kolaylaştırılmış yol öngörülmüştür²⁰⁶. Dolayısıyla erken yaşlandığı tespit olunan, 55 yaşını doldurmuş olan ve m. 4/1-a kapsamında sigortalı olanlar en az 7200 gün, m. 4/1-b ve m. 4/1-c kapsamında sigortalı olanlar 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim gün ödemesi şartını sağlamakla yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir²⁰⁷.

506 sayılı Kanun'a tabi sigortalıların erken yaşlanmalarının tespiti durumunda yaşlılık aylığına hak kazanabilmelerine ilişkin şartlar anılan kanunun 60. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, erken yaşlandığı tespit olunan sigortalı, 50 yaşını doldurması ve 5000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi bulunması veya 50 yaşını doldurması, 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi bulunması ve 15 yıl sigortalılık süresinin bulunmasıyla yaşlılık aylığına hak kazanabilmekteydi (506 sayılı Kanun m. 60/D-a)²⁰⁸.

Erken yaşlanmayla yaşlılık sigortasına hak kazanılmasına ilişkin SSGSSK'dan önce bağımsız çalışan ve devlet memurlara ilişkin tabi oldukları mülga kanunlarda bir hüküm bulunmamakta ve bu sebeple kolaylaştırılmış yaşlılık aylığından yararlanılmamaktaydı. Bunun gibi 506 sayılı Kanun'un kapsamında olan sigortalıları kapsayan herhangi bir geçiş hükmü de düzenlenmemiştir. Dolayısıyla SSGSSK'nın yürürlüğe girmesiyle bağımsız çalışan ve devlet memurları erken yaşlanmayla yaşlılık

²⁰⁵ Uşan, Temel Esaslar, s. 223.

²⁰⁶ Şimşek, N., SSK ve BAĞKUR'da Emeklilik, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2012, s. 216.

²⁰⁷ Uşan, Temel Esaslar, s. 221; Kayırgan, s. 161.

²⁰⁸ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 529.

aylığından yararlanmaya hak kazanabilmiş, 506 sayılı Kanun’a tabi sigortalılar ile birlikte SSGSSK m. 28/7 hükmüne tabi olmuşlardır²⁰⁹.

2.2.1.4.5 Sürekli Bakıma Muhtaç Derecede Ağır Engelli Çocuğu Bulunan Kadın Sigortalılar

SSGSSK ile getirilmiş olan önemli değişikliklerden bir diğeri ise sürekli bakıma muhtaç derecede ağır engelli çocuğu bulunan kadın sigortalıları kapsayacak kolaylaştırılmış şartlarla yaşlılık aylığına hak kazanılmasıdır. Bu düzenleme ile yaşlılık aylığına hak kazanılmasında dikkat edileceği üzere sigortalı dışında üçüncü bir kişinin engellilik durumu sebebiyle kolaylaştırılmış şartlarla sigortalıya tanınmış bir imkan olarak karşımıza çıkmaktadır²¹⁰.

SSGSSK m. 28/8 hükmü uyarınca, kadın sigortalının, sürekli bakıma muhtaç derece ağır engelli çocuğunun bulunması²¹¹ halinde m. 4/1-a ve m. 4/1-b kapsamında olması halinde 01.10.2008 tarihinden sonra, m. 4/1-c kapsamında olması halinde 15.10.2008 tarihinden sonra geçmiş olacak malullük, yaşlılık ve ölüm pirim ödeme gün sayılarının 1/4 oranında yaşlılık aylığına hak kazanılmasında öngörülmüş olan yaş şartlarından indirilip, prim ödeme gün şartlarına eklenmesi ile yaşlılık aylığına kazanılmasında kolaylaştırılmış yol olarak düzenlenmiştir. Belirtilen tarihlerden sonra bulunması şartıyla eklenmek üzere hesaplanacak olan malullük, yaşlılık ve ölüm pirim ödeme gün sayılarının 1/4 oranının belirlenmesinde ağır engel halinin raporlandığı ve sona ermişse sona erdiği süre dikkate alınacaktır²¹². Örneğin, ağır engellik durumunun usulüne uygun olarak 20.07.2006 tarihinde raporlanmış olması ve çocuğun 06.05.2010

²⁰⁹ Kayırgan, s. 118.

²¹⁰ Uğur, M., “Çalışma Yaşamında Kadınlara Sosyal Güvenlik Mevzuatına Göre Sağlanan Haklar”, Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 28, Y. 2012, s. 219.

²¹¹ Başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede ağır engelli çocuğun tespitinde, 28727 sayılı Maluliyet Tespiti İşlemleri Yönetmeliği m. 4/1-ç ve m. 12 hükümleri esas alınmaktadır.

²¹² Kanunun yürürlük tarihi öncesi bulunan prim ödeme gün süreleri hesaba katılmayacaktır. Bkz. Tezel, A./Kurt, R., Sosyal Güvenlik Reformu Yorum ve Açıklaması, 6. Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2009, s. 541.

tarihinde ölmesi halinde, m. 4/1-a kapsamında sigortalı olan kadın sigortalıya tanınacak süre, kanunun yürürlük tarihi olan 01.10.2008 tarihinden çocuğun ölüm tarihi olan 06.05.2010 tarihi arasındaki geçen prim ödeme gün süresinin 1/4 oranını hesaplanmasıyla ortaya çıkacaktır. Hesaplama ile belirlenen süre, hem prim ödeme gün süresine eklenecek hem de belirlenen sürenin denk geldiği ay/yıl yaş şartından düşürülecektir. Böylelikle yaşlılık aylığından yararlanabilmek için aranılan genel şartların sağlanması kolaylaştırılmıştır.

Sürekli bakıma muhtaç derece ağır engelli olan çocuğu olan kadın sigortalının kolaylaştırılmış şartlar ile yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi için çocuğuna bakmakla yükümlü olması gerekmektedir. Örneğin, boşanma durumunda çocuğun velayetinin kendisinde olmaması, çocuğun evlenmesi, ağır engel halin ortadan kalkması veya çocuğun ölmesi gibi durumlarda kadın sigortalı anılan hüküm kapsamında kolaylaştırılmış şartla yaşlılık aylığına hak kazanamayacaktır. Bunun yanı sıra birden fazla sürekli bakıma muhtaç derece ağır engelli çocuğuna bakmakla yükümlü kadın sigortalının her biri için ayrı ayrı bu ayrıcalıktan yararlanabilmesi ifade edilmektedir²¹³.

Kolaylaştırılmış şartlarla yaşlılık aylığına hak kazanılmasına ilişkin bahsi geçen düzenleme sadece kadın sigortalıları kapsamaktadır. Kadın sigortalılara tanınan bu ayrıcalık olumlu bulunsa dahi öğretilerde eleştirilmektedir. Şöyle ki, kanun koyucunun amacının, sürekli başkasının bakımına muhtaç derece ağır engelli çocuğun bakım ve ihtiyaçlarının karşılanabilmesinin getirdiği sorumluluğun ağırlığı ve zorluğu sebebiyle sorumluluk sahibi sigortalıya kolaylık sağlamak olduğu düşünülebilir. Bu halde yaşlılık aylığından yararlanmasında kolaylaştırıcı şartlara tabi tutulması olumlu bir tutumdur²¹⁴. Diğer bir değişle kadın sigortalıya sağlanan ayrıcalık, sigortalının

²¹³ Kayırgan, s. 121.

²¹⁴ Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 530; Tuncay/Ekmekçi, s. 529; Ertürk, Genel Bakış, s. 1064.

kadın olmasından değil, sürekli bakıma muhtaç derece ağır engelli çocuğun olması ve bu çocuğun bakımının yerine getirilmesinden kaynaklanmaktadır²¹⁵. Dolayısıyla aynı durumda erkek sigortalının olması halinde bu ayrıcalık kapsamında tutulmaması eşitsizliğe neden olmaktadır²¹⁶.

Benzer bir eleştiri konusu ise, sigortalının bakmakla yükümlü olduğu eşinin, annesinin veya babasının sürekli bakıma muhtaç derecede ağır engelli durumda olması halidir. Bu konuda ne kadın sigortalıya ne de erkek sigortalıya yönelik kolaylaştırıcı şartlar içeren herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla sürekli bakıma muhtaç derecede ağır engelli çocuğuna bakmakla yükümlü kadın sigortalıya tanınmış ayrıcalığın benzeri “*çocuk*” ayrımı yapılmaksızın sürekli bakıma muhtaç derece ağır engeli bulunan “*kişi*” nin sorumluluğunu almış olan kadın ve erkek sigortalıya da tanınması gerektiği ifade edilmektedir²¹⁷.

2.2.2 İşten Ayrılma ve Kuruma Başvuru

Sigortalıların yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanabilmesi için açıklanmaya çalışılmış olan gerek yaş şartını gerek prim ödeme gün sayısı şartını gerekse sigortalılık süre şartını sağlamalarının yanı sıra kural olarak işten ayrılma ve kuruma yazılı başvuruda bulunması gerekmektedir²¹⁸. Diğer bir ifade ile sigortalı, tabii olduğu yaş, prim ödeme gün sayısı, sigortalılık süresi şartlarını sağlamakla kendiliğinden yaşlılık sigortası yardımından yararlanamaz. Sigortalıların, yaşlılık sigortası yardımına hak kazanabilmek için öngörülen yaş, prim ödeme gün sayısı, sigortalılık süresi şartları ile birlikte kural olarak işten ayrılma ve kuruma yazılı

²¹⁵ Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 530.

²¹⁶ Aynı yönde eleştiriler için bkz. Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 530; Arıcı, Sosyal Güvenlik, s. 369; Başterzi, Yeni Gelişmeler, s. 81; Arslan Ertürk, A., “6552 Sayılı Kanunun 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa Getirdiği Bazı Önemli Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 20, S. 3, Y. 2014, s. 258; Kayırgan, s. 122.

²¹⁷ Kayırgan, s. 122.

²¹⁸ Başvuru prosedürü ile ilgili Sosyal Güvenlik İşlemleri Yönetmeliği dikkate alınmaktadır.

başvuru yapma şartlarını da sağlamaları gerekmektedir.²¹⁹ Bu husus sigortalıların statülerini göre farklılık göstermektedir. Dolayısıyla sigortalıların SSGSSK m. 4/1-a, m. 4/1-b, m. 4/1-c kapsamında olmalarına göre değişkenlik gösteren işten ayrılma ve kuruma yazılı talepte bulunma şartlarını ayrı ayrı incelenmesin yarar olacaktır.

2.2.2.1 SSGSSK m.4/1-a Kapsamında Sigortalı Olanlar

SSGSSK m. 28/9 hükmü uyarınca sigortalının yaşlılık aylığından yararlanabilmesi için tabi olduğu yaş, prim ödeme gün sayısı yahut sigortalılık süresi şartlarını yerine getirmesi ile birlikte ayrıca sigortalı olarak çalıştığı işten ayrılması²²⁰ ve kuruma yazılı talepte bulunması gerekmektedir²²¹. Bu halde sigortalıya başvuruyu takip eden ilk ay başı itibariyle yaşlılık aylığı bağlanmaktadır (SSGSSK m. 30/1-a).

İşten ayrılma şartı, hak düşürücü nitelikte olmayıp düzenleyici niteliktedir. Sigortalının diğer şartları sağlanması ancak kuruma talepte bulunduğu tarihte sigortalı çalışmasının devam etmesi halinde yaşlılık aylığı hakkı kaybedilmeyecek ancak yaşlılık aylığından yararlanma süreci etkilenecektir. Diğer bir ifade ile işten

²¹⁹ Tuncay/Ekmekçi, s. 519.

²²⁰ Sigortalının devam eden prim ödemesi bulunduğu sürece yaşlılık aylığından yararlanamayacaktır. Bkz. Y10HD. E. 5677/1991, K. 6659/1991, T. 20.06.1991; Y9HD. E. 21958/1996, K. 5154/1997, T. 17.03.1997; Y10HD. E. 23918/2013, K. 25532/2014, T. 04.12.2014; Y10HD. E. 17035/2016, K. 8775/2019, T. 19.11.2019, <https://www.hukukturk.com/> (Erişim Tarihi: 03.04.2022).

²²¹ YHGK. E. 631/2005, K. 643/2005, T. 23.11.2005, “...Önemle vurgulanmalıdır ki; 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu 'nın "Yaşlılık aylığından yararlanma şartları" başlığı altında düzenlenen 60. maddesinin (H) bendinde, yaşlılık aylığından yararlanmaya hak kazanmış sigortalının bu haktan yararlanabilmesi için, çalıştığı işten ayrılması ve yazılı istekte bulunması zorunluluğu öngörülmüştür. Bu açık hüküm karşısında emeklilik isteğe bağlı bir tasarruf olup, yaşlılık aylığı bağlanması için işçinin işyerinden ayrılması gerektiğinde kuşku ve duraksama bulunmamaktadır”, <https://www.hukukturk.com/> (Erişim Tarihi: 04.04.2022); Y10HD. E. 11287/2007, K. 9225/2008, T. 01.07.2008, “...18.04.1940 doğumlu olan davacının, 05.06.1990 tarihli başvurusuna göre, sigortalılık başlangıç tarihinin 01.10.1959 olup 10.03.1978 tarihine kadar 6078 gün prim ödemesinin bulunduğu ve yirmi beş yıl sigortalılık süresi şartını gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Davacının kuruma vermiş olduğu 05.06.1990 tarihli dilekçe, açıkça aylık bağlanması isteğini içerdiğinden bu beyanın göz ardı edilip dilekçenin bilgi isteme başvurusu olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Söz konusu başvuru, bir tahsis talep başvurusu olup, başvuru tarihi itibariyle tahsis koşulları da gerçekleşmiştir. Bu nedenle, talebi takip eden aybaşı ile ikinci tahsisin yapıldığı 01.06.2005 tarihleri arasında davacının yaşlılık aylığına hak kazandığının tespitine karar verilmesi, ödenmeyen aylıkların ferileriyle birlikte iadesine ilişkin iddiaların ise, bu çerçevede değerlendirilip irdelendikten sonra oluşacak kanaate göre, esastan karara bağlanması gerekir”, <https://www.hukukturk.com/> (Erişim Tarihi: 03.04.2022); Karar incelemesi için bkz. Ertan, E., “Yaşlılık Aylığı Bağlanması İstemi, Yazılı Başvuru Koşulu ve Sigortalı Lehine Yorum İlkesi-Karar İncelemesi”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 4, S. 19, Y. 2008, s. 242.

ayrılmadan kuruma yapılmış olan başvuru salt bu sebeple geçersiz sayılmamaktadır. Ancak sigortalıya yaşlılık aylığı da bağlanmayarak, sigortalının işten ayrılma şartını yerine getirmesi beklenecektir. Yaşlılık aylığı bağlanması, sırası önemsiz olmakla birlikte tüm koşulların gerçekleşmesine kadar ertelenecektir²²²

Belirtmek gerekir ki, sigortalının işinden ayrılmadan önce yaşlılık aylığında hak kazanabilmesi için gerekli tüm şartları sağladığından emin olması gerekmektedir. Aksi halde işten ayrılarak yaşlılık sigortası yardımından yararlanamama gibi başkaca yasal haklarını da kaybetmesi söz konusu olabilmektedir²²³.

Belirtildiği üzere işten ayrılarak kuruma yazılı başvuruda bulunan sigortalının başvuru tarihi itibarıyla kanunen tabi olduğu yaş, prim ödeme gün sayısı yahut sigortalılık süresi şartlarını yerine getirmiş olması gerekmektedir. Aksi durumda başvurunun, şartları sağlanana kadar askıya alınması hatta tamamen geçersiz sayılması söz konusu olabilmektedir. Ancak yaş, prim ödeme gün sayısı yahut sigortalılık süresinde eksiklik olması salt bu sebeple başvurunun tümüyle geçersiz sayılması da hakkaniyete uymayan sonuçlar doğurabilmektedir. Bu sebeple kuruma yapılmış başvurular, her somut olaya göre dikkatli incelenmelidir.

Yargı kararlarında şartlarda eksiklik olan her başvurunun salt eksiklik sebebiyle reddedilmemesi²²⁴ gerektiği ifade edilirken eksik şartlar içeren bazı başvuruların da geçerli sayılmadığı görülmektedir²²⁵. Diğer bir ifade ile eksiklik sebebiyle başvurunun geçersiz sayılmadığı ve ikinci bir başvuru aranmaksızın aynı başvuru üzerinden işlem yapılabileceği görülmekte iken eksiklik sebebiyle

²²² Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 531.

²²³ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 532.

²²⁴ Y10HD. E. 3323/1978, K. 10577/1978, T. 28.12.1978; Y21HD. E. 261/1996, K. 310/1996, T. 29.01.1996; Y10HD. E. 8381/1980, K. 711/1980, T. 07.02.1980; Y10HD. E. 75/1979, K. 3401/1979, T. 17.09.1979, <https://www.hukukturk.com/> (Erişim Tarihi: 03.11.2021).

²²⁵ Y10HD. 15503/2006, K. 2183/2007, T. 19.02.2007, <https://www.hukukturk.com/> (Erişim Tarihi: 01.12.2021).

başvurunun geçersiz sayıldığı ve şartların sağlanmasıyla yeni bir başvuru şartının arandığı görülmektedir. Eksik şartlarla yapılmış bir başvurunun geçerli sayılıp sayılmamasındaki ölçütün kanunda bir açıklaması bulunmamakla birlikte eksikliğin ne derece belirlenebilir olduğu olarak söylenebilir. Örneğin, yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi için tabi olduğu yaş şartını doldurmasına 2 gün kalmış olan bir sigortalının başvurusu ile tabi olduğu sigortalılık süresini tamamlaması için önünde 2 senesi bulunan sigortalının başvurusunun aynı ölçüde değerlendirilmesi hakkaniyetli olmayacaktır.

Önemli bir diğer husus ise eksikliğin yargılama sırasında tamamlanması halinde başvurunun geçerli sayılıp sayılamaması hususudur. Gerek sosyal devlet ilkesi gereği gerekse usul ekonomisi ilkesi gereği şartların yargılama sürecinde sağlanması halinde, başvurunun geçerliliğine ve koşulların tamamlandığı ayı takiben ay itibarıyla yaşlılık aylığından yararlanılmasına ilişkin karar verilmesi gerektiğini belirtmektedir²²⁶. Ancak bu yönde verilen kararların, esasında yargılama öncesi sürece

²²⁶ Y21HD. E. 2137/2009, K 2793/2010, T. 15.03.2010, “1479 sayılı Yasa’nın 35. maddesinde yaşlılık aylığından yararlanma şartları gösterilmiştir. Buna göre yaşlılık aylığından yararlanabilmek için sigortalının; yazılı talepte bulunması, talepte bulunduğu tarihte prim ve her türlü borçlarını ödemiş olması, şartı getirilmiştir. Somut olayda davacının tahsis talebi kabul edilen 30.01.2007 dava tarihinde prim borcu bulunmaktadır. Bu nedenle yaşlılık aylığının prim borcunu ödediği 08.11.2008 tarihini takip eden aybaşı olan 01.12.2008 tarihinden itibaren bağlanması gerekirken, mahkemece emeklilik talebi kabul edilerek, yaşlılık aylığının başlangıç tarihi belirtilmeden ve dava tarihi itibarıyla yaşlılık aylığı koşulları gerçekleşmemiş olan davacının birikmiş aylık alacağı bulunmadığı halde birikmiş aylıkların ödenmesi ile ilgili infazda tereddüt oluşturacak şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir”, <https://www.hukukturk.com/> (Erişim Tarihi: 03.05.2021); Y10HD. E. 5333/2020, K. 7959/2020, T. 31.12.2020, “...Kabule göre de; 1479 sayılı Yasanın “Yaşlılık aylığından yararlanma koşullarını düzenleyen 35. maddesinin 1. fıkrasının a bendi gereği, yaşlılık aylığından yararlanabilmek için sigortalının; yazılı talepte bulunması, talepte bulunduğu tarihte prim ve her türlü borçlarını ödemiş olması gerekmekte olup, davacının tahsis talep tarihi itibarıyla prim borcunun varlığı karşısında; usul ekonomisi yönünden, davacıya prim borçlarını ödemesi için süre verilerek, prim borçlarının ödendiği tarihi takip eden ay başından itibaren yaşlılık aylığı tahsisi gerektiği gözetilmeksizin, hatalı değerlendirme ile hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir. Mahkemece yapılacak iş, davacının 29/12/1997-05/11/2013 tarihleri arasında ... Ticaret Sicil Müdürlüğünden 209 no ile tescilli limited şirkette ortaklık kaydının olup olmadığı araştırılarak ilgili belge ve kayıtlar getirtilmeli, uyumsuzluk konusu olan dönemde çalışmış SSK lı hizmet süreleri de dikkate alınarak kendi nam ve hesabına çalışması olup olmadığı yönünde 1479 sayılı Kanunun 26. maddesinde düzenlenen, “sosyal güvenliğin vazgeçilmez ve kaçınılmaz” kamusal yapısı gereği yönteminde ve re’sen araştırma yapılarak, yapılacak sonuç uyarınca, 1479 sayılı Kanunun 24 . ve 25 ‘nci maddeleri kapsamında yeniden değerlendirilerek davacının 1479 sayılı Kanun kapsamında zorunlu sigortalı olarak kabul edilmesi gereken dönem, kuşku ve duraksamaya neden olmayacak şekilde belirlenmeli, belirlenen tarihler arasında Bağ-Kur sigortalı kabul edilmesi durumuna göre tam ve kısmi yaşlılık aylığı şartları

göre gerekli şartların sağlanıp sağlanamadığının tespiti amacının olması gibi işlem tesisinde yetkili merciin idare olması sebebiyle de eleştirilmektedir²²⁷.

Ayrıca belirtmek gerekir ki eksik şartlarla başvuruya sadece sigortalının sebep olmadığı durumlar da yaşanmaktadır. Diğer bir ifade ile kurumdan yaşlılık aylığına hak kazanabileceği yönünde bilgi almış ve bu bilgi doğrultusunda işten ayrılıp yaşlılık aylığı almak için kuruma başvuru yapmış ancak yaşlılık aylığına hak kazanamadığının ortaya çıkması üzerinde sigortalının hak kaybı yaşadığı durumlar görülebilmektedir. Bu halde sigortalı, kurumun yanıltması sebebiyle meydana gelen zararının tazminini kurumdan isteyebilecektir²²⁸.

2.2.2.2 SSGSSK m.4/1-b Kapsamında Sigortalı Olanlar

SSGSSK m. 28/9 hükmü uyarınca sigortalının, yaşlılık aylığından yararlanabilmesi için, sigortalılığına dayanak olan işine son verip vermeyeceğini bildirerek kuruma yazılı başvurusu yapması gerekmektedir. Yazılı başvuruyu takip eden ilk ay başı itibarıyla yaşlılık aylığı bağlanmaktadır (SSGSSK m. 30/1-a).

tartışılmalı, yaşlılık aylığı şartlarını taşıması halinde prim borcunun ödenmesi de usulünce sağlanmak suretiyle ödemeyi takip eden aybaşı itibarıyla yaşlılık aylığına hak kazandığı tarih belirlenerek sonucuna göre karar verilmelidir. Mahkemece, bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutulmaksızın yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir”, <https://www.hukukturk.com/> (Erişim Tarihi: 03.05.2021).

²²⁷ Kayırgan, s. 267.

²²⁸ Y10HD. E. 5304/2017, K. 7894/2019, T. 24.10.2019, “...Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 1999/10-995 Esas, 1999/1011 Karar sayılı kararında benimsendiği üzere; davalı Kurumun davacıya yaşlılık aylığı bağlanabileceğini bildirmesi üzerine, bu bildirimde güvenerek davacı işinden ayrıldığı için ve Kurum bilahare hesabı yanlış yaptığını ve aylık bağlanamayacağını bildirmesi nedeniyle, davacının işinden ayrılıp işsiz kalmasından dolayı Kurumdan gerçek zararını istemesi mümkündür. Zira, Kurumun eylemi, sigortalı yönünden haksız fiil teşkil eder. Zararın hesaplama biçimine gelince; davacı işten ayrıldığı tarihten, yaşlılık aylığı hak ettiği tarihe kadar eski işinde çalışmamaktan kaynaklanan gerçek zararını Kurumdan isteyebilir. Kuşkusuz, gerçek zarar hesabı yapılırken, net kazanç dikkate alınmalıdır. Ancak, davacının tazminat istediği tarihler arasında çalışması varsa, aldığı ücret miktarı tazminattan indirilmelidir. Ne var ki, bu işyerinden aldığı ücret ayrıldığı, işyerinden aldığı ücretten az ise, aradaki fark maddi tazminatın belirlenmesinde esas alınmalıdır. Ayrıca, davacının kasten kazanmaktan feragat ettiği miktar ile çalışmamaktan dolayı tasarruf ettiği kısım için, belirlenen zarar miktarından uygun bir oranda hakkaniyet indirimi yapılması gerekir. Açıklanan yasal düzenlemeler çerçevesinde, somut olayda; 13.5.2013 tarihinden yaşlılık aylığı hak ettiği tarihine kadar ayrıldığı işyerinden alması gereken net maaşın esas alınıp, çalışması ile elde ettiği gelir veya kasten elde edilmeyenlerin mahsubu yapılarak yada uygun bir oranda hakkaniyet indirimi yapılmak suretiyle tespit edilecek olan gerçek zarar miktarı esas alınarak; davalıdan tahsiline karar verilecek maddi tazminat miktarının belirlenmesi gerekirken, yukarıda belirtildiği şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup, bozma sebebidir” <https://www.hukukturk.com/> (Erişim Tarihi: 22.04.2021).

Dikkat edileceği üzere sigortalının işini sonlandırması değil sonlandırılıp sonlandırmayacağını bildirilmesi şart olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla işini sonlandırıp sonlandırmaması sigortalının tercihinin bırakılmış olup kararının kuruma bildirilmesi gerekli ve yeterli görülmüştür. Bu kapsamda olan sigortalılar, yaşlılık aylığına hak kazanılmasında tabi olduğu yaş, prim ödeme gün sayısı yahut sigortalılık süresi şartlarını sağlayarak, işten ayrılma şartı olmaksızın kuruma yazılı başvuru yapmasıyla yaşlılık aylığından yararlanabileceklerdir. Şartlarda eksiklik olması halinde yaşanabilecek sorunlara ilişkin yukarıdaki açıklamalarımız aynen bu grup sigortalılar için de geçerli olacaktır²²⁹.

Anılan sigortalı grup için ayrıca bir şart öngörülmüştür. Buna göre bahsi geçen şartları sağlamakla birlikte kuruma yazılı başvuru tarihi esas alınarak genel sağlık sigortası primi dahil hiçbir prim veya prime ilişkin borcunun bulunmaması gerekmektedir (SSGSSK m. 28/10). Borcun olması halinde ödemesine kadar yaşlılık aylığı bağlanmayacaktır. Ancak borcu sebebiyle yaşlılık aylığının bağlanmaması yahut geç bağlanması hakkaniyete aykırı sonuçlara sebep verecekse durumun şartlarına ve özelliklerine ayrıca dikkat edilmesi gerekmektedir²³⁰.

2.2.2.3 SSGSSK m.4/1-c Kapsamında Sigortalı Olanlar

SSGSSK m. 28/9 hükmü uyarınca, devlet memurlarının, bağlı bulundukları kurumlarına isteklerini bildirdikten sonra kurumlarından alacakları emekliye sevk

²²⁹ Bkz. s. 98 vd.

²³⁰ Y10HD. E. 16469/2006, K. 4723/2007, T. 27.03.2007, “Sosyal Güvenlik Hukukunun kamusal niteliği, sigortalıların insanca yaşamak için sosyal güvenlik hakkından mahrum bırakılmaması yönündeki hukukun genel ilkeleri dikkate alındığında, bu kadar cüz’i bir miktar borcun gerekçe gösterilerek, kurumca davacıya aylığın geç bağlanması gerektiğinin kabulü hakkaniyet ve nesafet kuralları ile bağdaşmayacağı gibi, yargılamanın devamı sırasında kurum veya mahkeme bu miktarın ödenmesini davacıdan talep etseydi, davacı bunu rahatlıkla ödeyecek ve yaşlılık aylığından mahrum kalmayacaktı. Paranın satın alma gücüne göre cüz’i bir miktarı içeren bu borç nedeniyle davacıya yaşlılık aylığının geç bağlanması kabul edilemez. Hal böyle olunca, kurumca belirlenen borç miktarının her zaman kurum tahsili mümkün bulunduğundan, mahkemenin, tahsis talep tarihini takip eden aybaşından itibaren davacıya aylık bağlanması gerektiğinin tespitine karar vermesi gerekirken, yazılı gerekçelerle bu talebin reddine karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir”, <https://www.hukukturk.com/> (Erişim Tarihi: 03.01.2022); YHGK. E. 539/2018, K. 1285/2018, T. 27.06.2018, <https://www.hukukturk.com/> (Erişim Tarihi: 03.01.2022).

onayıyla birlikte ilişkilerinin da kesilmesi gerekmektedir. Sigortalının yetkili makamdan alınan emekliye sevk onayı üzerine göreviyle ilişkisinin kesildiği tarihi takip eden ilk ay başı itibarıyla yaşlılık aylığı bağlanmaktadır (SSGSSK m. 30/1-b).

Devlet memurlarının emekliye sevk işlemleri onayları, SSGSSK m. 48/1 hükmünde sayılı yetkili makamlarca tamamlanır²³¹. Kural olarak, yetkili makamın emekliye sevk onayı alınma süresi, talep tarihinden itibaren 1 ayı geçemez (SSGSSK m. 48/2).

Devlet memurlarının da tabi olduğu işten ayrılma koşulunun sağlanabilmesi aslında diğer grup sigortalılarda olduğunun aksine kendi iradelerinde olmayıp bağlı bulundukları makamlara bağlı olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, yazılı başvuru koşulunun da esasında devlet memurlarını kapsamadığını ifade edilebilir²³².

2.3 Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşullarının Etkilenmesi

Yaşlılık aylığına hak kazanılması için aranan yaş, prim ödeme gün sayısı yahut sigortalılık süresi şartlarını etkileyen koşullar bulunmaktadır.

2.3.1 Yaş ve Prim ile İlgili Koşullarını Etkileyen Nedenler

Yaşlılık sigortasından yararlanılabilmesi için öngörölmüş yaş şartının bulunması halinde, yaşlılık aylığından yararlanılması için başvuru talep tarihinden doğum tarihinin çıkarılması sonucunda tabi olduğu yaş şartını sağlayıp sağlamadığı hesap edilir²³³.

Ancak bazı durumlarda sigortalının doğum tarihinde eksiklikler görülebilmektedir. Bu halde, doğum yılı belirli ancak ay ve günü olmayan sigortalıların yaş hesabında, doğduğu yılın temmuz ayının birinci günü esas alınırken

²³¹ SSİY. m. 56/3 hükmü uyarınca, Bakanlar Kurulu kararı veya müşterek kararname ile atananların görevleriyle ilişkilerinin kesilmesi ilgili bakanın onayı ile gerçekleşecektir.

²³² Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 533; Kayırgan, s. 263.

²³³ Göktaş, M./Çakar, E./Özdamar, M., Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Emeklilik ve Primsiz Rejim, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara 2011, s. 249.

doğum yılı ve ayı belirli ancak günü belli olmayanların o ayın ilk günü esas alınarak hesaplama gerçekleştirilir (SSGSSK m. 57/4).

Bu noktada yaş düzeltme kararlarının durumuna değinilmesinde yarar olacaktır. Bilindiği üzere kimi zaman çeşitli sebeplerle yaş düzeltme amacıyla yargı yoluna başvurulmaktadır. Yaşlılık aylığına hak kazanılması için de tabi olunan yaş şartının yaş düzeltme kararı sonucunda sağlandığı durumlar karşımıza çıkabilmektedir. Bu halde kural olarak yaş düzeltme kararının bulunması halinde, sigortalının yaşlılık aylığına hak kazanabilmesinde öngörülmüş yaş şartını sağlayıp sağlayamadığının belirlenmesinde bu yargı kararı sonucu belirlenen yaşı esas alınması gerekmektedir. Nitekim yargı kararlarının bağlayıcılığı sebebiyle sosyal güvenlik kurumlarınca yargı kararı sonucu belirlenen yaş esas alınmıştır²³⁴.

Ancak kötüniyetli kullanımların artmasının ve hakkın suistimal edilmesinin önüne geçilebilmesi adına yasal düzenleme yapılması yoluna gidilmiş ve sigortalılık statüsünün kazanılmasından sonra alınmış olan yaş düzeltme kararları sonucu belirlenen yaşı, yaşlılık aylığını bağlanmasında aranılan yaş şartında dikkate alınmayacağı düzenlenmiştir²³⁵. Buna ilişkin ilk düzenleme, 5189 sayılı Kanun ile 506 sayılı Kanun'un 120. maddesine getirilmiştir²³⁶. Hükmün iptali için Anayasa Mahkemesi'ne gidilmiş ancak başvuru kabul edilmemiştir²³⁷.

²³⁴ Y10HD. E. 3571/2003, K. 4518/2003, T. 29.05.2003, "...Sigortalar Kanununun 120. maddesinde bahsedilen "ilk kaydın esas alınacağı" hükmüyle güdülen amaç bir kimsenin birden çok değişik tarihlerde nüfusa kaydedilmiş olması, nüfus kütüğü ile cüzdan arasında uyumsuzluk olması gibi hallerde ilk kaydın esas alınacağıdır. Yoksa kesinleşmiş mahkeme hükmü ile değiştirilen doğum tarihinin gözönünde tutulmayacağı değildir. Başka bir anlatımla kesinleşmiş mahkeme hükmü ile düzeltilmiş yaş kaydının asıl kabul edilme-si gerekir. Nitekim anılan madde paralelinde oluşturulan Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 83. maddesinde bu yön "... sonraki kayıt idare ve kaza mercilerinden verilmiş bir kararla yapılmış veya düzeltilmiş ise kararlar kesinleşmiş olmaları şartıyla nüfus kayıtlarına geçirilmemiş olsa bile bu kayıt esas alınır..." şeklinde açıkça ifade olunmuştur. Bu nedenle, kesinleşmiş mahkeme hükmü ile düzeltilmiş yaş kaydı asıl kabul edilmek gerekir", <https://www.hukukturk.com/> (Erişim Tarihi: 08.02.2022).

²³⁵ Tuncay/Ekmekçi, s. 510; Kayırgan, s. 96.

²³⁶ Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 537.

²³⁷ İtirazın ret kararı için bkz. AYM. E. 4/2005, K. 7/2005, T. 18.01.2005, "...Nesnel ve sürekli kurallarla sağlam ve sağlıklı temellere oturtulmayan bir sosyal güvenlik kuruluşunun, mahkeme kararları ile alınan yaş düzeltmeleri sonucu ortaya çıkan erken emeklilik gibi nedenlerle aktüeryal

SSGSSK'ya göre, mülga hüküm benimsenmiş ve sigortalıların ilk kez sigortalı olarak çalışmaya başladıklarından sonra almış oldukları yaş düzeltmelerinin dikkate alınmayacağı düzenlenmiştir (m. 57/3). Bu halde sigortalının gerek yürürlükte bulunan gerek mülga kanun hükümlerine tabi olarak ilk kez sigortalı olduğu tarihteki nüfus kayıtlarında bulunan yaşı dikkate alınacaktır. Yargı kararlarına da ilk kez sigortalı olduktan sonra alınan yaş düzeltme kararlarının yaşlılık aylığına hak kazanılması için sağlanması gereken yaş koşulunda dikkate alınmayacağı yansımıştır²³⁸. Ancak sigortalının ilk kez sigortalı olmasından önce yaş düzeltme kararı bulunması halinde yaş düzeltme kararı doğrultusunda işlem yapılacaktır²³⁹.

Bu noktada yaş düzeltmenin, yaş düzeltme davası ile olmayıp başkaca dava ile olması yahut nüfus kayıtlarından kaynaklanan herhangi bir sebeple olması halinde

dengeşinin bozulması, sosyal güvenlik sisteminin sürdürülemez bir duruma gelmesine sebep olabilir”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 29.11.2021); Karara ilişkin değerlendirmeler için bkz. Okur, A. R.,/Ertan, E., “Yaş Düzeltme Kararlarına İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararı”, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, S. 9, Y. 2006, s. 195.

²³⁸ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 537; Aynı yönde karar için bkz. Y10HD. E. 3869/2004, K. 7700/2004, T. 20.09.2004, “Uyuşmazlık, yaşlılık aylığı bağlanmasında sigortalının ilk defa çalışmaya başladığı tarihte nüfus kütüğünde kayıtlı bulunan doğum tarihinin mi, yoksa çalışmanın başlamasından sonra mahkeme kararı ile düzeltilen tarihin mi esas alınacağı noktasında toplanmaktadır. Türkiye 'deki sosyal güvenlik kuruluşlarının yaşlılık aylığı bağlanmasıyla ilgili 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 120, 1479 sayılı Bağ-Kur Kanununun 66, 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanununun 105. maddesi, “yaşlılık aylığının bağlanmasında; sigortalının ilk defa çalışmaya başladığı tarihteki yaşının esas alınacağı” şeklinde birbirine paralel düzenlemeler içermekte olup, **Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 09.10.2002 gün ve 21-761/777 sayılı kararı da bu doğrultudadır.** 08.09.1999 gün ve 23810 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4447 sayılı Kanunla tüm sosyal güvenlik kuruluşlarında yaşlılık aylığı bağlanması ile ilgili yaş sınırının yükseltildiği bilinen bir gerçektir. 01.02.1978 tarihinde ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başlayan ve kayden 03.08.1961 doğumlu olan sigortalının yaşının, temyiz edilmeksizin kesinleşen Samsun 3. A. Hukuk Mahkemesinin 07.08.1979 gün 620/411 Esas sayılı kararı ile 03.08.1960 olarak düzeltildiği kabul edilerek, yaş düzeltmesi Kurumca kabul edilmediği için tahsis talebi reddedilen davacının, mahkemece düzeltilip tescil edilmiş gerçek doğum tarihi olan 03.08.1960 tarihinin, davalı Sosyal Sigortalar Kurumu idaresince, davacının emeklilik ve aylık bağlama işlemlerinde esas alınması gerektiğinin tespitine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 29.11.2021).

²³⁹ Y10HD. E. 8287/2016, K. 8194/2018, T. 18.10.2018, “...düzeltilme kararlarından önce işe başlaması sebebiyle doğum tarihi olarak değişikliktan önceki tarihin esas alınmasına dair kurum işlemi isabetli olup, davacının şahsi dosyasının kurumdaki celp edilerek, süre, prim borcu koşulları yönünden tahsis şartlarının irdelenip sonucuna göre karar verilmelidir”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 29.11.2021).

anılan hüküm kapsamında sayılmayıp, yaşlılık aylığına hak kazanılmasında aranılan yaş şartında dikkate alınabileceği ifade edilmektedir²⁴⁰.

Prim ile ilgili olarak koşulları etkileyen nedenlerden biri, 18 yaşından önce çalışması bulunan sigortalıların durumudur. Bu kapsamda 18 yaşından önce çalışması bulunan sigortalıların, 18 yaşını doldurdıkları güne kadar olan prim ödemeleri prim ödeme gün sayısında dikkate alınırken sigortalılık süresinin hesabında dikkate alınmamaktadır. Bu sigortalıların, 18 yaşını doldurdıkları tarihte sigortalılık süreleri başlamış sayılmaktadır. Dolayısıyla sınırlı durumlarda olsa dahi sadece sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısına bağlı yaşlılık aylığına hak kazanılmasında prim ödeme gün sayısı ile sigortalılık sürelerindeki farklılığa dikkat edilmesi gerekmektedir.

Diğer bir husus ise olarak, hizmet sözleşmesiyle çalışan veya bu kapsamda sayılan sigortalılar ile devlet memurlarını açısından kuruma bildirilmiş ancak ödenmemiş olan prim ödemelerinin bulunması yahut çalışmaların kuruma hiç bildirilmemiş olması ancak yargı kararıyla çalışmanın ve prim gün sayısının tespiti halinde, söz konusu prim ödeme gün sayılarının dikkate alınacağı ifade edilmektedir²⁴¹.

²⁴⁰ Kayırgan, s. 97; Y10HD. E. 4240/2017, K. 7121/2019, T. 08.10.2019, "...yaş düzeltmelerinden kasıt, Mahkeme kararı ile yapılan düzeltmelerdir. Esasen Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun kararlarında da aynı yaklaşım belirlenmiş olup, HGK 09.10.2002 tarih ve 2002/761-777, 02.06.2004 tarih 2004/316-322 sayılı kararı ile 14.04.2010 gün ve 2010/21-194 E. 2010/219 K.sayılı kararında bu yaklaşım aynen; "sigortaya ilk tescil tarihinden sonra kesinleşen mahkeme kararı ile yapılan yaş tashihi'nin yaşlılık aylığı bağlanmasında nazara alınamayacağı, bu hallerde mahkeme kararının kesinleşme tarihinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Ancak, sigortalının yaşı ile ilgili gerçek kayıtlar esas alınıp doğum tarihinin mahkeme kararı ile düzeltilmesi halinde, ilama konu dava, gerçek yaşının kayda yansıtılması ile ilgilidir ve nüfusa asıl doğum günü yazılmayıp da küçük veya büyük yazılan kişi tarafından açılan doğum gününün düzeltilmesi sonucunu doğuran klasik yaş tashihi davası değildir. Bu davalar, yaş tashihi ile ilgili değil kayıt tashihi ile ilgili olduğundan bu hallerde yaşlılık aylığı bağlanması ile ilgili emeklilik koşullarının oluşmasında mahkemece de tespit edilen bu yaşın dikkate alınmasında bir isabetsizlik yoktur (Hukuk Genel Kurulunun 24.12.2008 gün ve 2008/10-784 E. 2008/768 K. sayılı kararı).Burada ki yaş düzeltmelerinden kasıt, Mahkeme kararı ile yapılan düzeltmelerdir. Esasen HGK 09.10.2002 tarih ve 2002/761-777, 02.06.2004 tarih 2004/316-322 sayılı kararları da bu yöndedir", <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 29.11.2021).

²⁴¹ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 538.

Yaşlılık aylığına hak kazanılmasında, detaylı anlatılacağı üzere, hizmet borçlanması söz konusu olabilmektedir. Bu halde prim ödeme gün sayısının hesabında, borçlanılan sürelerin priminin ödenmiş olması gerekmektedir. Buna karşın borçlanılan sürelerle ilişkin prim ödemesi gerçekleştirilmezse prim ödeme gün sayısına dahil edilmemekte, kısmi ödeme olması halinde ise ödeme kadarıyla prim ödeme gün sayısında dikkate alınacaktır²⁴².

2.3.2 Sigortalılık Süresi ve Prim Ödeme Gün Sayısı ile İlgili Koşulları Etkileyen Nedenler

Yaşlılık aylığına hak kazanılmasında gerek mülga kanun hükümleri gerekse yürürlükte bulunan hükümler kapsamında olan sigortalıların sağlaması gereken belirli bir sigortalılık süresinin ve prim ödeme gün sayısının bulunması gerekmektedir.

Sigortalılık süresinin belirlenmesinde SSGSSK m. 38 hükmü dikkate alınmaktadır. Buna göre, sigortalılık süresi, sigortalın tabi olduğu kanun kapsamında ilk kez sigortalı oldukları tarih ile yaşlılık aylığından yararlanmak için kuruma yazılı başvuru yaptığı tarih arasında geçen süreyi ifade etmektedir.

Kimi zaman sigortalının iradesi olmaksızın, sigortalılık süresinin kesilmesi, sona ermesi veya askıya alınması gibi durumlar yaşanabilmektedir. Bu halde sigortalılığın devam etmemesi sebebiyle yaşlılık sigortası aylığına hak kazanabilmeleri için tabi oldukları sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısının tamamlanmasında eksiklik ile karşılaşmaktadır. Eksik sigortalılık sürelerinin ve süreye ilişkin yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası primlerinin sonradan ödenerek tamamlanması mümkündür²⁴³. Diğer bir ifadeyle, hizmet borçlanması hükümleri doğrultusunda, sigortalıların belli bazı nedenlerle prim ödemediği sürelerle

²⁴² Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 539.

²⁴³ Özdamar, M., “5510 Sayılı Kanunda Düzenlenen Sigorta Borçlanmaları”, İş ve Hayat Dergisi, C. 1, S. 1, Y. 2015, s. 220.

ilişkin primlerinin borçlanılarak sonradan ödenmesiyle sigortalılık sürelerinin ve primlerinin tamamlanması söz konusu olmaktadır²⁴⁴.

Kimi zaman da sigortalının, sigortalılığına dayanak işinin niteliğine göre, prim ödeme gün sayıları arttırılıp, yaş koşulunun indirilmesiyle yaşlılık aylığına hak kazanılması için tabi oldukları şartlarda kolaylık sağlandığı görülmektedir²⁴⁵. Fiili hizmet süresi zammı uygulaması ile diğer sigortalılara göre daha ağır ve zorlayıcı işlerde çalışanların lehine düzenleme yoluna gidilmiş ve pozitif ayrımcılık yapılmış olduğu ifade edilmektedir²⁴⁶.

2.3.2.1 Hizmet Borçlanması

Çeşitli sebeplerle sigorta sürelerinin kesintiye uğraması durumunda, sigortalıların veya hak sahiplerinin eksik kalan sürelerle ilişkin primlerin sonradan ödenmesi ile prim ödeme gün sayısı ve/veya sigortalılık süresi hesabına dahil edilmesi işlemi hizmet borçlanması olarak ifade edilmektedir²⁴⁷. Hizmet borçlanması, ilk kez 1186 sayılı Kanun ile düzenlenmiştir. Gerek mülga kanun hükümlerinde gerekse SSGSSK hükümlerinde borçlanılabilecek sürelerin kapsamı genişletilerek uygulanmasına devam edilmektedir²⁴⁸.

Hizmet borçlanmasının esas ve şartlarının açıklanmasında önemli farklılıklar olması sebebiyle yurt içinde ve yurt dışında geçen sigortalılık süreleri olmak üzere ayrı ayrı açıklanmasında yarar olacaktır²⁴⁹. Yurt içi hizmet borçlanması esas olarak

²⁴⁴ Kayırgan, s. 177.

²⁴⁵ Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 569.

²⁴⁶ Kayırgan, s. 129.

²⁴⁷ Okur, A. R., “Yurt Dışı Hizmet Borçlanması ve Türk Vatandaşlığı Koşulu”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 3, S. 10, Y. 2006, s. 129, (Hizmet Borçlanması); Alper, Sosyal Sigortalar, s. 327; YHGK, E. 311/2011, K. 322/2011, T. 18.05.2011, “...hizmet borçlanması, prim ödemededen geçen sürelerle ait primleri sonradan ödemek suretiyle, bu süreleri prim ödeme gün sayısına ve bazen de sigortalılık süresine eklemeye olanağı veren bir sosyal sigorta işlemidir.”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 29.11.2021).

²⁴⁸ Özdamar, s. 227.

²⁴⁹ Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 539; Tuncay/Ekmekçi, s. 722; Alper, Sosyal Sigortalar, s. 327; Kayırgan, s. 177.

SSGSSK hükümleri kapsamında, yurt dışındaki hizmetin borçlanması esasları ise 3201 sayılı Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlik Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun kapsamında düzenlenmiştir.

Belirtmek gerekir ki hem yurt içi hem yurt dışı hizmetlerine ilişkin hizmet borçlanmalarında, tabi olunan kanun hükümlerinde öngörölmüş işlerde eksik sigortalık sürelerinin bulunması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile, sigortalıların sigortalılık ilişkisinin olmadığı sürelerin borçlanılabilmesi için ancak tabi oldukları kanunlarda belirtilmiş sürelerden olması halinde mümkündür²⁵⁰. Bu halde eksik prim gün sayılarının hizmet borçlanması ile tamamlanması mümkün olacaktır²⁵¹.

2.3.2.1.1 Yurt İçi Hizmet Borçlanması

SSGSSK m. 41’de hizmet borçlanması ile tamamlanabilecek süreler sayılmıştır²⁵². Sigortalılar, sınırlı sayı ilkesi ile belirlenmiş olan belirtilen sigortasız olarak geçen sürelerini, hizmet borçlanması ile eksik süreye ilişkin primlerin ödenmesiyle sigortalılık sürelerinden sayılmasını sağlayabileceklerdir²⁵³. Buna göre,

“...a) (Değişik: 10/9/2014-6552/43 md.) Kanunları gereği verilen ücretsiz doğum ya da analık izni süreleri ile 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri kapsamındaki sigortalı kadının, üç defaya mahsus olmak üzere doğum tarihinden sonra iki yıllık süreyi geçmemek kaydıyla borçlanılacak sürelerde uzun vadeli sigorta kolları açısından sigortalı sayılmaması ve çocuğunun yaşaması şartlarıyla talepte bulunulan süreleri,

²⁵⁰ Korkusuz/Uğur, s. 363.

²⁵¹ Tuncay/Ekmekçi, s. 722.

²⁵² Ayrıca, SSGSSK geç. m. 4 ile Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği m. 66 ve 27628 sayılı Hizmet Borçlanma İşlemlerinin Usul ve Esasları Hakkında Genel Tebliğ ile 2008/111 sayılı Genelge’de değişiklik yapan 2010/106 sayılı Genelge hizmet borçlanmasının temel yasal dayanağı olarak belirtilmektedir. Bkz. Kayırgan, s. 178.

²⁵³ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 541.

b) Er veya erbaş olarak silâh altında veya yedek subay, yedek astsubay okulunda geçen süreleri,

c) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında olanların, personel mevzuatına göre aylıksız izin süreleri,

d) Sigortalı olmaksızın doktora öğrenimi veya tıpta uzmanlık için yurt içinde veya yurt dışında geçirdikleri normal doktora veya uzmanlık öğrenim süreleri,

e) Sigortalı olmaksızın avukatlık stajını yapanların normal staj süreleri,

f) Sigortalı iken herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlardan bu suçtan dolayı beraat edenlerin tutuklulukta veya gözaltında geçen süreleri,

g) Grev ve lokavtta geçen süreleri

h) Hekimlerin fahrî asistanlıkta geçen süreleri,

ı) Seçim kanunları gereğince görevlerinden istifa edenlerin, istifa ettikleri tarih ile seçimin yapıldığı tarihi takip eden ay başına kadar açıkta geçirdikleri süreleri,

i) (Ek: 13/2/2011-6111/30 md.) Bu bendin yürürlüğe girdiği tarihten sonraki sürelerle ilişkin olmak üzere, 4857 sayılı Kanuna göre kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan sigortalıların, kısmi süreli çalıştıkları aylara ait eksik süreleri,

j) (Ek: 4/7/2012-6353/37 md.) Sigortalı olmaksızın, 8/4/1929 tarihli ve 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanuna göre yurt dışına gönderilen ve öğrenimini başarıyla tamamlayarak yurda dönenlerden yükümlü bulunduğu mecburi hizmet süresini tamamlamış olanların, yurt dışında resmî öğrenci olarak geçirmiş oldukları öğrenim sürelerinin 18 yaşının tamamlanmasından sonraki döneme ait olan kısmı...”

olmak üzere sayılmış sürelerin hizmet borçlanması ile sigortalılık süresine dahil edilmesi mümkündür.

Belirtilen bu süreler ikili bir ayırma tabi tutulabilmektedir. Buna göre, askerlik süreleri, öğrenim süreleri, avukatlık staj süreleri, fahri asistanlık süreleri hizmete bağlı süreler olarak belirtilmişken, grev ve lokavtta geçen süreler, doğum ve analık izin süreleri, aylıksız izin süreleri, gözaltı ve tutukluluk süreleri, seçim nedeniyle görevden uzak kalınan süreler hizmet kesintisine bağlı süreler olarak ifade edilmektedir²⁵⁴.

Sigortalının hizmet borçlanması için kuruma başvuruda bulunması gerekmektedir. Sigortalının bu hususta bir başvurusu olmadığı takdirde kurum tarafından bu süreler dikkate alınmamaktadır²⁵⁵. Sigortalı hizmet borçlanması için aranan borçlanılabilecek süresinin olması halinde kural olarak dilediği tarihte sürenin borçlanması talebinde bulunabilmektedir. Aynı şekilde sigortalının iradesine bağlı olarak, borçlanma kapsamında sayılan sürelerin tamamını borçlanabileceği gibi bir kısmını da borçlanabilmektedir.

Belirtilen sürelerin borçlanılarak sigortalılık sürelerine sayılması, sigortalıların veya hak sahiplerinin kuruma yazılı başvuru yapmaları üzerine talep tarihinde SSGSSK m. 82'göre belirlenen prime esas günlük kazanç alt ve üst sınırları arasında kendilerinin belirleyecekleri günlük kazancın %32'si üzerinden hesaplanacak prim borçlarının kendilerine tebliğinden itibaren 1 ay içerisinde ödemeleriyle gerçekleşecektir. Ancak kısmi süreli çalışma aylarına ilişkin eksik sürelerin borçlanılmasında, genel sağlık sigortası primlerinin ödenmiş olması halinde, ödenmiş sürelerle ilişkin borçlanma oranı %20 üzerinden hesaplanacaktır (SSGSSK m. 41)²⁵⁶. Borçlanılan ancak primi ödenmeyen süreler sigortalılık süresinden ve priminden sayılmayacaktır (SSGSSK m. 41/2).

²⁵⁴ Sözer, s. 486; Kayırgan, s. 178.

²⁵⁵ Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 554.

²⁵⁶ Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 555.

2.3.2.1.1.1 Doğum Borçlanması

SSGSSK'dan önce mülga kanunlarda doğum borçlanmasına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktaydı. Yapılan yeni düzenleme ile kadın sigortalıların doğum sebebiyle sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısındaki eksikliğin borçlanma ile tamamlanabilmesinin önü açılmıştır.

SSGSSK m. 41/1-a hükmü uyarınca, kadın sigortalıların doğum sürecine ilişkin sigortalılık sürelerinin kesilmesi sebebiyle eksik sürelerin borçlanma ile tamamlanabilme imkanı düzenlenmiştir. Kadın sigortalı gruplarının tabi oldukları kanunlarda öngörülen doğum öncesi ve sonrası izin süreleri, ücretsiz doğum ve analık izni süreleri ile üç defaya mahsus olmak üzere doğum tarihinden sonraki iki yıllık sürelerin borçlanılarak prim ödemesiyle eksik sigortalılık süresine eklenmesine olanak sağlanmıştır²⁵⁷. Diğer bir ifade ile kadın sigortalıların üç doğum yapması ve her bir doğumdan sonra boşta geçen iki yıl süreler olmak üzere toplamda 6 yıllık süre için doğum borçlanması yapılabileceği ifade edilmektedir²⁵⁸. Aksi halde doğumdan sonra iki yıldan daha az sürelerin borçlanması üçten fazla doğum yapılması halinde her bir doğumdan sonra boşta geçen 6 yıla kadar olan sürelerin borçlanılabileceği anlamı taşımamaktadır. Doğum borçlanması kapsamında, üç defaya mahsus olmak üzere demekle toplam 3 doğumun kapsama alındığı ve buna ilişkin her biri 2 yıldan toplam 6 yıllık sürenin öngörüldüğünün anlaşılması gerekmektedir²⁵⁹.

²⁵⁷ AĞICI, K., "5510 Sayılı Kanunun Yürürlük Tarihinden Önceki Dönemde Doğum Yapan Kadın Sigortalılar (4A) da Doğum Borçlanmasından Faydalanabilirler", Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 19, Y. 2010, s. 162, (Kadın Sigortalılar); UĞUR, s. 217; ÖZKARACA, E., "Doğum Borçlanması-Karar İncelemesi" Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C. 7, S. 26, Y. 2010, s. 507; ŞAKAR, M., "Üç de Yetmez Beş Tane" Demeden Önce Ailevi Yükler Sigortasını Kurmak Gereklidir!", Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 30, Y. 2013, s. 103, (Ailevi Yükler).

²⁵⁸ ERTÜRK, Ş., İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Pratik Çalışma, Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, Ankara 2018, s. 444, (Pratik Çalışma).

²⁵⁹ ERTÜRK, Pratik Çalışma, s. 445.

Bu kapsamda sigortalının doğum anında aktif sigortalı olma zorunluluğu bulunmamakta olup, yasa hükmünden yararlanabilmek için ilk kez sigortalı olduktan sonra bahsi geçen sürelerin bulunması yeterlidir²⁶⁰.

Bilindiği üzere İK m. 74/1 hükmü uyarınca kadın çalışanların kural olarak, doğumdan önce 8 hafta doğumdan sonra 8 hafta olacak şekilde toplam 16 haftalık doğum izinleri bulunmaktadır²⁶¹. Benzer şekilde kadın sigortalının, üç yaşından küçük çocuk evlat edinilmesi halinde ise çocuğun fiilen teslim edildiği tarihten itibaren sekiz hafta analık hali izni bulunmaktadır. Ayrıca kadın çalışanın isteği halinde verilecek olan doğum sonrası izin süresinden sonra 6 aylık ücretsiz izin hakkı da bulunmaktadır (İK m. 74/6). Tüm bu süreler hizmet borçlanması kapsamında olup prim ödemesiyle tamamlanabilecektir.

657 Sayılı Kanun’a tabi devlet memuru kadın sigortalıları için ise durum biraz daha farklıdır. Şöyle ki, bahsi geçen doğum ve analık izin süreleri aynen devlet memuru sigortalılar için de geçerlidir (m. 104/A). Ancak devlet memurlarının bu durumda çalışmaları durmakta ancak maaş ödemeleri ve sigorta prim ödemeleri devam etmektedir. Dolayısıyla doğum sebebiyle kaybedilmiş bir sigortalılık süresi yahut

²⁶⁰ Akın, L., “Tebliğ: Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtay’ın 2010 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi”, Yargıtay’ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2010, Kamu İş Dergisi, Y. 2012, s. 431; Y10HD. E. 21241/2012, K. 586/2013, T. 21.01.2013, “...sosyal güvenlik hukukunun özel ve kamusal niteliği itibarıyla ve 5510 sayılı Kanunda, anılan hükümle getirilen, sigortalıların lehine olan bu borçlanma hakkının, Kanunun yürürlüğünden önceki doğum olaylarına uygulanmasını engelleyen bir düzenlemenin olmaması da gözetildiğinde, 5510 sayılı Kanundan önce meydana gelmiş doğum olaylarına da uygulanabileceğinin açık olmasına, doğuma dayalı borçlanma hakkından yararlanabilmek için doğum sırasında aktif sigortalı olma şartının aranmayıp, geçmişte hizmet akdine dayalı olarak zorunlu sigortalılık tescilinin yapılmış olmasının, bu haktan yararlanılabilmesi için gerekli ve yeterli sayılmasına, davacının 03.09.1985 ve 03.12.1987 tarihlerindeki doğumları öncesinde 01.05.1984 tarihinden itibaren anılan yasal düzenlemeler çerçevesinde sigortalılık tescilinin bulunmasına. 08.04.2011 tarihli talebine istinaden 1411 günlük doğum borçlanması süresinin karşılığı prim borcunu 22.06.2011 tarihinde ödemiş olmasına, davacının 506 sayılı Kanunun 81. maddesinin 1. fıkrasının (B) bendinin (a) alt bendi gereği yaşlılık aylığı tahsisi için 20 yıl sigortalılık süresi ile 40 yaş ve 5000 sigortalılık gününe tabi olup, tahsis talep tarihi itibarıyla 49 yaşını ikmal eden davacının 27 yıl sigortalılık süresi ile bedelini ödediği 1411 günlük doğum borçlanması süresi dahil 5661 gün sigortalılık gününün bulunmasına göre...”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 12.12.2021).

²⁶¹ Birden fazla çocuğa hamile olma durumunda doğumdan öncesi izin süresine 2 hafta eklenirken erken doğum halinde ise doğum öncesi kullanılamayan süreler doğum sonrasına eklenmektedir (İK m. 74).

primi söz konusu olmayacaktır. Bu halde doğum veya analık izin süreleri devlet memuru kadın sigortalılar için doğum borçlanmasında esas alınamayacaktır. Ancak devlet memurları için öngörülmüş olan, doğum sonrası ücretli izin süresine ek olarak 24 aya kadar olan ücretsiz izin hakkı bulunmaktadır (m. 108/B). Ücretsiz izin sürelerinin kullanılması halinde bu süre doğum borçlanmasında dikkate alınacaktır (SSGSSK m. 41/1-c).

Kadın sigortalının bahsi geçen sürelerde sigortalılık süresinin kesilmesi gerekmektedir. Diğer bir ifade ile bu sürelerin borçlanılabilmesi için sigortalı olarak çalışmaması dolayısıyla adına prim ödemesinin bulunmaması gerekmektedir. Ayrıca doğum borçlanmasına konu sürelerin dayanağı çocuğun yaşaması da borçlanma hakkının kullanılabilmesi için şarttır.

Belirtmek gerekir ki, ilk kez sigortalı olmadan önce gerçekleşmiş doğumlar bu hüküm kapsamında borçlanmaya dayanak olamayacaktır²⁶². Buna karşın SSGSSK'nın

²⁶² Dan. 11. Daire, E. 3315/2013, K. 622/2014, T. 10.03.2014, "...5510 sayılı Kanun'un 41. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi uyarınca doğum nedeniyle çalışma hayatından bir süre ayrı kalan kadın sigortalılara, önceden tescil edilmiş olmak koşuluyla borçlanma hakkı tanınmış olup, doğum nedeniyle çalışılmayan iki yıllık sürenin borçlanılması olanağının, sadece 5510 sayılı Yasanın 4. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı kadına tanınmış olması karşısında, **sigortalı olarak tescil tarihinden önce gerçekleşen doğumlar nedeniyle borçlanma hakkından yararlanmak mümkün olmadığından**, Kanun'un amacına uygun olarak düzenlenen dava konusu Genelgenin 2.1 maddesinde de hukuka aykırılık bulunmamaktadır", <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 29.11.2021); YHGK. E. 311/2011, K. 322/2011, T. 18.05.2011, "...5510 Sayılı Kanunun 41/1, a düzenlemesinde, "a" bendinin ilk kısmında yer verilen borçlanma imkanı, çalışırken ücretsiz doğum ya da analık izni kullanılan sürelerle ilişkindir ki bu doğal olarak daha önce sigortalı olmayı gerektirir. Aynı bendin 2. kısmındaki borçlanma imkanı ise doğrudan ve sadece 4/1, a kapsamındaki sigortalı kadına tanınmış ve borçlanacağı süre doğum tarihinden sonra iki yıllık süreyi geçmemek kaydıyla hizmet akdine istinaden işyerinde çalışmayacağı süre olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla bu imkandan yararlanabilmek için de, geçmişte hizmet akdine dayalı olarak zorunlu sigortalılık tescilinin yapılmış olması gerekli sayılmalıdır.

Anılan maddede yer verilen borçlanma imkanının, doğrudan ve açıkça sadece 4/1, a maddesi kapsamındaki sigortalılara tanınmış olması, borçlanma talebinde bulunanın doğum tarihinden önce 4/1-a bendi kapsamında çalışması olgusunun arandığını; bunun da **doğal olarak doğumdan önce sigortalı olmayı gerektirdiği açıktır**. Öte yandan maddenin ancak sigortalı olarak çalışan kadın tarafından kullanılabilir olan ücretsiz doğum ya da analık izni sürelerine ilişkin olması ve borçlanılacak sürenin doğum tarihinden sonra iki yıllık süreyi geçmemek kaydıyla hizmet akdine istinaden işyerinde çalışmayacağı süre olarak tanımlanması da, bu imkandan yararlanabilmek için doğum öncesi çalışıyor olmanın, yani sigortalılığın zorunlu olduğunu göstermektedir. Konuyla ilgili olarak 5510 Sayılı Kanunda değişiklik yapan 5754 Sayılı Kanuna ilişkin TBMM alt komisyon raporunda bu değişiklik hakkında, ücretsiz doğum ya da analık izin sürelerinin de borçlanılabilecek sürelerden sayıldığı, bu sürelerde kadın çalışanların doğum ve çocuk bakımı gibi özel bir durum sebebiyle izin kullandığı, bunun sonucunda doğum yapan kadının sosyal güvenlik alanındaki bu hakkı

kullanmasından dolayı emeklilikle ilgili sürelerini tamamlamak için ortaya çıkan bir maliyete katlanmak zorunda kalacağı, oysa çocuk bakımının aynı zamanda toplumsal olarak Devletin de üstlenmesi gereken bir sorumluluk olduğu... görüşlerine yer verilmiştir. Böylelikle prim yatırma imkanı bulunmadığı halde yasa koyucunun çeşitli saiklerle sigortalılık imkanı sunmak ve prim süresine eklemek istediği bu gibi dönemlerin telafisine yönelik getirilen borçlanma müessesesinin amacı da gerçekleşmiş olacaktır. Görüldüğü üzere, maddenin amacının doğum yapan kadının çalışmadığı dönemde uzun vadeli sigorta kolları yönünden mağduriyetini gidermek olduğu, "sigortalı kadının" ifadesi ile doğum yapılan dönemde, 5510 Sayılı Kanunun 4/1-a bendi kapsamında sigorta kadına çalışmadığı ve prim ödeyemediği sürenin borçlanması imkanı getirilmek suretiyle madde gerekçesindeki amacın gerçekleştirildiği görülmektedir. Kanun koyucu tarafından bu amaca uygun olarak 4/1-a bendinde doğum borçlanması yapılabilmesi için ön koşul olarak 4/1-a bendi kapsamında sigortalı kadın olması şartının öngörüldüğü, diğer bentlerde ise böyle bir ön koşula yer verilmediği, dolayısıyla kanun koyucunun doğum borçlanmasına ilişkin bentte iradesini "sigortalı olma" ön koşulunu açıkça koyduğu anlaşılmaktadır. Yapılan açıklamaların ışığında 5510 Sayılı Kanunun 4/1-a maddesi uyarınca doğum sebebiyle çalışma hayatından bir süre ayrı kalan kadın sigortalılara önceden tescil edilmiş olmak koşuluyla borçlanma hakkı tanınmış olup, doğum sebebiyle çalışılmayan iki yıllık sürenin borçlanması olanağının sadece 4/1, a kapsamında sigortalı kadına tanınmış olması karşısında **sigortalı olarak tescil tarihinden önce gerçekleşen doğumlar sebebiyle borçlanma yapılamayacaktır.**

Yeri gelmişken 5510 Sayılı Kanunun 41. maddesinin 4. fıkrasında yer alan "Bu Kanuna göre tespit edilen sigortalılığın başlangıç tarihinden önceki süreler için borçlandırılma halinde, sigortalılığın başlangıç tarihi, borçlandırılan gün sayısı kadar geriye götürülür" hükmünün, sigortalılık öncesi doğumlar yönünden borçlanma imkanına işaret edip etmediği de irdelenmelidir. Öncelikle anılan fıkranın maddede yer alan tüm borçlanma halleri için uygulanması mümkün değildir, zira fıkra yalnızca sigortalılık öncesini ilgilendiren bir grup borçlanma imkanına yönelik olup, maddenin (b) ve (c) bentlerinde yer verilen iki durumda olduğu gibi, doğrudan sigortalılık öncesine ilişkin borçlanma hallerinde uygulanması ve dikkate alınması mümkündür. Ayrıca yasanın açıkça sigortalılık sonrası olması gerektiğini düzenlediği borçlanma imkanları da bulunmaktadır ki, (f) bendinde yer alan sigortalı iken herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlardan bu suçtan dolayı beraat edenlerin tutuklulukta veya gözaltında geçen süreleri ve (g) bendindeki grev ve lokavta geçen süreler bunun açık örneği durumundadır. Bu halde de anılan fıkranın uygulanma imkanının bulunmadığı, dolayısıyla borçlanma halinin sigortalılık başlangıç tarihini geriye götürmesine ilişkin fıkranın maddede düzenlenen her borçlanma halinde uygulanmak üzere düzenlenmediği açıktır. Belirtildiği gibi bu düzenleme, borçlanma imkanlarının tümüne değil, sigortalılık öncesine ilişkin olanlarına yöneliktir ve 4/1-a bendi kapsamında çalışma ve hizmet akdine istinaden işyerinde çalışmamanın ön şart olarak arandığı doğum borçlanmasına uygulanma kabiliyeti bulunmamaktadır. H.G.K.ndaki görüşmeler sırasında, 5510 Sayılı Kanunun 4/1-a maddesine yapılan atfın Kanunun 4/1-b ve c bentlerine tabi olan sigortalıların borçlanma hakkı olmadığı belirtilmesi amacıyla yapıldığı, aksi düşünce halinde kanun koyucunun "çalışıyorken" veya benzeri ifadelerle madde metninde yer vermesi gerektiği ve sigortalılık başlangıç tarihinin geriye yürütülmesine imkan tanınması karşısında doğum tarihinden önce sigortalı olma şartına maddede yer verilmediğine ilişkin görüşler ifade edilmiş ise de çoğunluk tarafından yukarıda açıklanan gerekçelerle bu görüşe itibar edilmemiştir. Yeri gelmişken belirtilmelidir ki, borçlanma talep tarihinde 4/1, a bendi kapsamında tescil edilmiş olmanın yeterli sayılması, doğum öncesi sigortalılık ön şartının aranmaması durumunda, kanun koyucunun bu olanağı sadece m.4/1,a'lılara tanımış olmasının bir anlamı kalmayacaktır. Zira böyle bir durumda hükmün çok kolay bir şekilde dolandırılması, çalışma öncesi doğum sürelerini borçlanmak isteyenlerin çok kısa süreler için m.4/1, a bendi kapsamında tescil olunarak borçlanma yolunun tüm sigortalılara açılması mümkün hale gelecektir. Sonuç olarak, m.4/1, a bendi kapsamında tescil edilmişken yapılan doğumlar sebebiyle çalışılmayan iki yıllık sürelerin -diğer koşulların varlığı halinde- borçlanılabileceği, tescil edilmeden gerçekleşen doğumlar sebebiyle borçlanma yapılamayacağı kabul edilmelidir (Öğr. Gör. Dr. E. Ö., Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, 26/2010, s. 523 vd). Somut olay yukarıda açıklanan ilkeler ışığında değerlendirildiğinde, ilk kez 506 Sayılı Kanun kapsamında 20.6.1993 tarihinde zorunlu sigortalı olduğu anlaşılan davacının, 22.12.1980 ve 24.4.1983 tarihlerinde gerçekleştirdiği doğumlar sebebiyle doğum borçlanması yapamayacağı göz önünde tutulmaksızın yanılgılı değerlendirme ile yazılı şekilde hüküm kurulması isabetsizdir", <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 29.11.2021).

yürürlük tarihinden önce gerçekleşen doğumlara ilişkin borçlanmanın ise kabul edildiği görülmektedir²⁶³.

Doğum borçlanması sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısını etkilemektedir. SSGSSK m. 41/4 hükmü uyarınca doğum sebebiyle borçlanılan sürelerin uzun vadeli sigorta kolları açısından sigortalılık süresi olarak değerlendirileceğini (SSGSSK. m. 41/4-b), m. 41/son hükmü ise prim ödeme gün sayısına kabul edileceği öngörülmüştür (SSGSSK. m. 41/son)²⁶⁴.

2.3.2.1.1.2 Askerlik Süreleri Borçlanması

Askerlik süreleri, 506 sayılı Kanun'da yer aldığı gibi SSGSSK kapsamında da borçlanılabilen süreler olarak düzenlenmiştir²⁶⁵. Bu kapsamda, er yada erbaş olarak

²⁶³ Y10HD. E. 14527/2010, 12003/2010, T. 21.09.2010, “Kural olarak her kanun, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren derhal hukuksal sonuçlarını doğurmaya başlar ve bu tarihten sonra meydana gelen olaylara ve ilişkilere uygulanır. Bu kuralın doğal sonucu da, kanunların geriye yürümemeleridir. Ancak sosyal güvenlik hukukunun özel ve kamusal niteliği itibarıyla ve 5510 sayılı Kanun'da, anılan hükümle getirilen, sigortalıların lehine olan bu borçlanma hakkının, Kanunun yürürlüğünden önceki doğum olaylarına uygulanmasını engelleyen bir düzenlemenin olmaması da gözetildiğinde, **5510 sayılı Kanun'dan önce meydana gelmiş doğum olaylarına da uygulanabileceğini kabul etmek gereklidir.** Zira maddi hukukun her zaman, hayatın değişen sosyal akışı içinde gelişen tüm olayları ve ayrıntıları kurallaştırma gücüne sahip olmadığını da dikkate alıp, çıkarlar dengesi ve adalet duygularını gözeterek toplumun gereksinimlerini karşılamakla yükümlü bulunan yargı organları, sigortalıların lehine hükümler içeren düzenlemelerin yürürlüğe girdiği durumlarda, kanun koyucunun amacını da gözönünde bulundurarak, söze oranla öze üstünlük tanıyan bir yorumla sonuca varmalıdır.”; Y10HD. E. 2012/2398, K. 2012/2754, T. 20.02.2012, “...Kural olarak her kanun, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren hukuksal sonuçlarını doğur. Bu ilke gereğince kanunlar doğal olarak, geriye yürümez. Ancak, maddi hukuk, her zaman hayatın değişen sosyal akışı içinde gelişen tüm olayları kurallaştırma gücüne sahip değildir. Toplumun gereksinimlerini çıkarlar dengesi ve adalet duygularını gözeterek karşılamakla yükümlü bulunan yargı organları, sigortalıların lehine hükümler içeren düzenlemeler yürürlüğe girdiğinde, yasa koyucunun asıl amacını tespit ederek, önüne gelen olaylarda düzenlemenin amacıyla, uyumsuzluğun esasının uyuşup uyuşmadığını araştırarak öze üstünlük tanıyan bir yorumla sonuca varmalıdır. Anılan hükümle sigortalıların lehine düzenlenen borçlanma hakkı, sosyal güvenlik hukukunun özel ve kamusal niteliği gereğince, yürürlük tarihinden önceki doğum olaylarına uygulanmasını engelleyen bir düzenlemenin olmadığı gözetildiğinde, **5510 Sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önce meydana gelmiş doğum olaylarına da uygulanabileceğini kabul etmek gereklidir**”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 29.11.2021).

²⁶⁴ Y21HD. E. 3773/2012, K. 9197/2013, T. 07.05.2013, “Borçlanma ile kazanılan sürelerin, doğumdan sonraki en fazla iki yıla ait olması, öncesinde aynı Kanunun 4/1-a kapsamında sigortalı olmak gerektiği şartları gözetildiğinde **borçlanma ile kazanılan sürelerin, yine, 5510 sayılı Kanunun 4/1-a bendi kapsamında geçmiş sayılması**, maddenin amacına ve kapsamına uygun olacaktır. Aksi halde, tüm sigortalılara yaygınlaştıran bir düzenleme niteliğinde olmayan bu hakkın başvuru şartları ile sonuçları birbirinden farklı ve çelişki oluşturacak şekilde olacağından, bu da çıkarlar dengesi ve adalet duygusuna aykırı olacaktır”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 29.11.2021).

²⁶⁵ Y21HD. E. 9847/2014, K. 5995/2015, T. 23.03.2015; Y21HD. E. 16330/2016, K. 2166/2017, T. 20.03.2017, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 29.11.2021).

silah altında veya yedek subay okullarında geçen süreler, hizmet borçlanmasında dikkate alınarak primin ödenmesiyle sigortalılık süresine sayılabilecektir (SSGSSK m. 41/1-b). Askerlik süresi, askerliğe sevk ile terhis olunan tarih arasındaki süreyi kapsamaktadır. Bu halde belirli sebeple 1111 sayılı Askerlik Kanun'u kapsamında askerlikten sayılan izin ve hava değişimi süreleri de borçlanılabilen askerlik süresinden sayılmaktadır²⁶⁶. Herhalde borçlanılan süre askerlik süresini geçmeyecektir²⁶⁷.

Askeri okullarından farklı sebeplerle ayrılan kişiler, geçirdikleri sürenin tamamını değil ancak aynı dönem silah altında bulunan kişilerin er olarak geçirdikleri muvazzaf askerlik süresi kadar olan kısmı borçlanabilecektir²⁶⁸.

2.3.2.1.1.3 Aylıksız İzin Süreleri Borçlanması

657 Sayılı Kanun'a tabi devlet memurlarının belirli şartlarda ücret almaksızın izin kullanma hakları bulunmaktadır. SSGSSK m. 41/1-c kapsamında bu süreler

²⁶⁶ Y10HD. E. 701/2011, K. 2618/2011, T. 01.02.2011, “..506 sayılı Kanunun 60/F maddesi gereğince tanınmış askerlik borçlanması hakkının kullanılmasında, 1111 sayılı Askerlik Kanununun 78/1. maddesindeki düzenleme gereğince, askerlikte geçen hava değişim sürelerinin üç aydan fazlasının borçlanılamayacağı belirtilmiş ve mahkemece bozmaya uylmasına karar verilmiş ise de bozma gereğinin yerine getirilmediği anlaşılmaktadır. Zira, davacının murisi Y. D.'ın, 24.10.1962-20.1.1964 tarihleri arasında askerlik yaptığı, bu süre içinde 22.5.1963-05.7.1963 ve 07.7.1963-05.01.1964 tarihleri arasında hava değişimi aldığı, ilgili Askerlik Şubesi tarafından buna göre yaklaşık 7,5 aylık hava değişim süresinin 4,5 aylık süresinin askerlikten sayılmadığının bildirildiği belirgin olmasına karşın, bozma sonrası tesis edilen hükümde, toplam askerlik süresi içinde kurumca üç aylık hava değişim süresi de gözetilerek borçlanılabileceği kabul edilen 10 ay 11 günlük süre dışında, üç ay daha askerlik borçlanması hakkı bulunduğu kabul edilmiştir”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 18.05.2022); Y10HD. E. 16303/2016, K. 3930/2019, T. 25.04.2019, “..1111 sayılı Askerlik Kanununun 78. maddesinin o tarihteki hükmüne göre, hava değişim süresinin toplam üç ayı askerlik hizmetinden sayılıştır. Bu nedenle askerlik hizmetini yapmakta iken sağlık sebebi veya izinli olarak geçici olarak ayrılanların, muvazzaf askerlik hizmetinden sayılması gereken süre içerisinde çalışmaları halinde, 506 sayılı Kanunun 3I-E hükmü uyarınca sigortalı sayılmaları mümkün değildir. Askerlik hizmeti sayılan dönem sigortalılıktan sayılmadığı için 506 sayılı Kanunun 60/F maddesi ile askerlikte geçen sürelerin borçlanılabileceği hükmü getirilmiştir. Dolayısıyla askerlikte geçen süre ancak borçlanılabilecek sürelerdendir. Yargıtay uygulamasına göre, hava değişim süreleri de borçlanılabilecek sürelerden sayıldığından (10. HD 11.4.1988 t. 2165 E, 2355 K.) bu sürelerde çalışmanın mükerrer olarak sigortalı sayılması çelişki oluşturmaktadır”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 18.05.2022); Ayrıca askerlik süreleri borçlanması hakkında karar incelemeleri için bkz. Kılıçoğlu, M., Sosyal Güvenlik Hukukunda Borçlanma, Turhan Kitabevi, Ankara 2002, s. 58 vd.

²⁶⁷ Tuncay/Ekmekçi, s. 727.

²⁶⁸ Tuncay/Ekmekçi, s. 728; Ayrıca, 20-21 Mayıs 1963 olaylarından sonra Yüksek Disiplin Kurulu kararıyla askeri okullar ile ilişkisi kesilen ile ilgili bkz. Güzel/Okur/Canıklıoğlu, s. 547.

borçlanılabilmektedir²⁶⁹. Ayrıca 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun 6. maddesi ve 39. maddesi ile Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nun 126. maddesi, 128. maddesi ve ek 20. maddesinde düzenlenmiş aylıksız izin sürelerin de borçlanması mümkündür.

2.3.2.1.1.4 Doktora ve Tıpta Uzmanlık Sürelerinin Borçlanması

SSGSSK m. 41/1-d hükmü uyarınca, yurtiçinde veya yurtdışında fark etmeksizin doktora veya tıpta uzmanlık normal öğrenim sürelerinin tamamı borçlanılabilmektedir. Tüm sigortalı grupları kapsayan düzenlemeden yararlanabilmek için öğrenim süresince sigortalı olunmaması gerekmektedir²⁷⁰.

2.3.2.1.1.5 Avukatlık Staj Süresinin Borçlanması

SSGSSK m. 41/1-e hükmü uyarınca, sigortalı olmaksızın avukatlık staj normal süreleri borçlanılabilmektedir.

1136 sayılı Avukatlık Kanunu hükümleri uyarınca avukatlık stajı süresince sigortalı herhangi bir işte çalışılması yasaktır²⁷¹. SSGSSK kapsamında, çalışma olmaksızın geçen bu sürelerin borçlanılarak sigortalılık süresine dahil edilmesine imkan verilmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki bu kapsamda borçlanılacak süre normal staj süresi ile sınırlı olup herhangi bir sebeple uzatılması halinde uzatılan süre dikkate alınmayacaktır²⁷². Ayrıca herhangi bir şekilde staj süresinin sigortalı olarak geçirilmesi halinde bu süreye ilişkin borçlanma hakkı kullanılamayacaktır²⁷³.

²⁶⁹ Dan. 10. Daire, E. 6983/1997, K. 3358/1999, T. 14.06.1999, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 19.12.2021).

²⁷⁰ Yüksek lisans öğrenim süresi borçlanma kapsamına alınmamıştır. Bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 548; Yapılan ayrımın eleştirilmesi yönünden bkz. Sözer, s. 488.

²⁷¹ Dan. E. 1164/2008, K. 4989/2008, T. 09.07.2008, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 20.05.2022).

²⁷² Sözer, s. 491.

²⁷³ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 547; Sözer, s. 491.

Avukatlık staj süresinin borçlanılma hakkından daha önce sadece 5434 sayılı Kanun'a tabi olan sigortalılar yararlanabilirken böylelikle tüm sigortalı grupları kapsamı öngörülmüştür²⁷⁴.

2.3.2.1.1.6 Tutukluluk veya Gözaltında Geçen Sürelerin Borçlanılması

SSGSSK m. 41/1-f hükmü uyarınca sigortalı iken herhangi bir sebepten tutuklanan veya gözaltına alınanlar ancak beraat etmeleri halinde tutuklu veya gözaltında geçen süreleri borçlanabilmektedir²⁷⁵.

Hükmün sadece SSGSSK m. 4/1-a ve m. 4/1-b kapsamında sigortalı olanları kapsadığı ifade edilmektedir²⁷⁶. Şöyle ki, SSGSSK m. 45 hükmü uyarınca, tutuklanan veya gözaltına alınan devlet memurlarının beraat etmesi ve göreve iade edilmesiyle tutuklu ve gözaltında geçen süreleri sigortalılık sürelerine dahil edilmekte ve eksik primleri tamamlanmaktadır. Haliyle bu kapsamda sigortalıların borçlanma ihtiyacı da bulunmayacaktır.

2.3.2.1.1.7 Grev ve Lokavtta Geçen Sürelerin Borçlanılması

506 sayılı Kanun'a 4958 sayılı Kanun ile eklenen m. 60/F bendiyle düzenlenmiş olan sigortalıların grev ve lokavt halinde boşta geçen sürelerinin borçlanılabilmesi hakkı SSGSSK m. 41/1-g hükmüyle yeniden düzenlenmiştir.

²⁷⁴ Y10HD. E. 12140/2015, K. 7211/2016, T. 02.05.2016, "...Diğer taraftan davanın yasal dayanaklarından olan 5510 Sayılı Yasa'nın 41'inci maddesi kapsamında "Borçlanılan süreler, uzun vadeli sigorta ve genel sağlık sigortası bakımından; Birinci fıkranın (a), (b), (d), (e), (f), (g), (h) ve (j) bentleri gereği borçlananlar, borçlandığı tarihteki 4 üncü maddenin birinci fıkrasının ilgili bendine göre, sigortalılık süresi olarak değerlendirileceğinden, davacı hakkında staj borçlanmasının 2012 yılında yapıldığı ve bu tarihte de davacının 5510 Sayılı Yasanın 4'üncü maddesinin "b" bendi kapsamında sigortalı olduğu dikkate alındığında, sigortalılık başlangıcına esas alınması mümkün değildir. Zira dosya kapsamından davacının hizmetlerinin birleştirilmesine dair isteminin veya beyanının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Tam tersine davacının hizmetleri birleştirilmeksizin yaşlılık aylığı bağlanmasını talep ettiği anlaşılmaktadır", <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 29.11.2021); Karara ilişkin değerlendirmeler için bkz. Ertürk, Ş., Tebliğ: Yargıtay'ın Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türlerine İlişkin 2016 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Yargıtay'ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi Semineri 2016, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 807, (Değerlendirme).

²⁷⁵ "Beraat etme" ibaresinin esas alınması yönünde eleştiriler için bkz. Kayırgan, s. 194.

²⁷⁶ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 549; Sözer, s. 505; Anılan hükmün sadece SSGSSK m. 4/1-a kapsamında sigortalı olanları kapsadığı yönünde bkz. Tuncay/Ekmekçi, s. 730; Göktaş/Çakar/Özdamar, s. 228.

Bilindiği üzere, grev ve lokavt süresince işveren ile işçi arasında hizmet sözleşmesine bağlı hak ve yükümlülükler askı halinde sayılmaktadır²⁷⁷. Dolayısıyla belirtilen sürelerle ilişkin ödenmemiş prim gün sayılarının borçlanılarak ödemesiyle sigortalılık süresine eklenmesi imkanı tanınmıştır.

2.3.2.1.1.8 Hekimlerin Fahri Asistanlıkta Geçen Sürelerinin Borçlanması

Hekimlerin fahri asistanlıkta geçen sürelerine ilişkin ilk düzenleme 24790 sayılı Tıpta Uzmanlık Tüzüğü'nde yer almaktaydı. Tüzük m. 19 hükmü uyarınca, *“Yabancı uyruklular;...koşulları ile aylıksız asistanlığa kabul edilirler.”* Aynı tüzük m. 34 hükmü uyarınca, *“Türkiye’de yabancı uyruklu olarak uzmanlık eğitimi görmekte iken asistanlık süresi içinde Türk uyruğuna geçenler, kadrosuz ve aylıksız olarak asistanlığa devam ederler.”* Daha sonra yürürlükte giren 27292 sayılı Tıpta ve Dış Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği m. 19/4 hükmü, *“Yabancı uyruklular; Türkiye’de yabancı uyruklu olarak uzmanlık eğitimi görmekte iken Türk uyruğuna geçenler kadrosuz ve aylıksız olarak uzmanlık eğitimine devam ederler.”* demekle benzer uygulamanın devamı öngörülmüş, nihayetinde 2014 tarihli 28983 sayılı Tıpta ve Dış Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği ile konu yeniden düzenlenmiştir. Tüzük m. 14/1-d hükmü uyarınca *“Yabancı uyruklular;...Uzmanlık eğitimi süresince kendilerine burs verileceğini veya Türkiye’deki giderlerinin karşılanacağını belirten bir belgenin sunulması,...kaydıyla uzmanlık eğitimine kabul edilir.”* Kişilerin sigortalı olmaksızın çalıştıkları görülmektedir²⁷⁸.

Bu kapsamda, SSGSSK m.41/1-h hükmü ile esasında yabancı uyruklu olarak yahut sonrasın Türk uyruğuna geçenlerin, ücretsiz ve sigortasız fahri asistan olarak

²⁷⁷ 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu m. 42/III.

²⁷⁸ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 550.

geçirilen sürelerinin borçlanması ile sigortalılık süresinden sayılması sağlanmaktadır²⁷⁹.

2.3.2.1.1.9 Seçim Sebebiyle Açıkta Geçen Sürelerin Borçlanması

18076 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu m. 18 hükmü ile, *“Hakimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, yüksek öğretim kurumlarındaki öğretim elemanları, Yükseköğretim Kurulu, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyeleri, kamu kurumu ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, aday olmak isteyen belediye başkanları ve subaylar ile astsubaylar, aday olmak isteyen siyasi partilerin il ve ilçe yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile belediye meclisi üyeleri, il genel meclisi üyeleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile sendikalar, kamu bankaları ile üst birliklerin ve bunların üst kuruluşlarının ve katıldıkları teşebbüs veya ortaklıkların yönetim ve denetim kurullarında görev alanlar genel ve ara seçimlerin başlangıcından bir ay önce seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde yenileme kararının ilanından başlayarak yedi gün içinde görevlerinden ayrılma isteğinde bulunmadıkça adaylıklarını koyamazlar ve aday gösterilemezler.”* aday olunabilmesi için görevlerinden ayrılması gereken çalışanlar belirtilmiştir.

SSGSSK m. 41/1-ı hükmü uyarınca seçim sebebiyle görevlerinden ayrılmak zorunda bulunan sigortalıların, görevden ayrıldıkları tarih ile seçimin yapıldığı tarihi takip eden aybaşına kadar geçen sürelerin borçlanması imkanı getirilmiştir.

²⁷⁹ Y10HD. E. 8477/2000, K. 39/2001, T. 22.01.2001, *“Somut olayda da davalı ile işveren arasındaki çalışma ilişkisinde, hizmet akdinin yasal koşullarından bulunan "zaman" ve "bağımlılık" unsurları mevcuttur. Davacının hastanede fahri asistan olarak çalışması bir başka ifade ile ücret almaması, aralarındaki çalışma ilişkisinin hizmet akdi niteliğini ortadan kaldırmaz. O halde, davacının iş bu hastane işyerinde fahri asistan olarak geçen çalışma ilişkisinin hizmet akdine dayandığı ve ücret ödenmese dahi davacının 506 sayılı kanun madde 2 kapsamında sigortalı (= 506 sayılı kanunun 3/II-A maddesi hükmü saklı tutularak) niteliğini haiz bulunduğu açıktır”*, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 29.11.2021).

Böylelikle seçim sebebiyle ortaya çıkan eksik sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı borçlanılarak tamamlanabilecektir.

Seçim sebebiyle görevinden kanuni zorunluluk olarak ayrılması gereken sigortalı grup kamu görevlileridir. Bu sebeple SSGSSK m. 41/1-ı hükmünün sadece kamu görevlilerini kapsadığı ifade edilmektedir²⁸⁰.

2.3.2.1.1.10 Kısmi Süreli Çalışılan Aylardaki Eksik Sürelerin Borçlanması

25425 sayılı İş Kanunu'na İlişkin Çalışma Süreleri Yönetmeliği m. 6 hükmü uyarınca, kısmi süreli çalışma, çalışmanın yapıldığı işyerinde normal çalışma süresinin 2/3 oranında kadar yapılan çalışma süresi olarak belirtilmiştir.

SSGSSK m. 41/1-i hükmü ile kısmi süreli iş sözleşmesine tabi çalışan sigortalıların çalıştıkları aylara ilişkin eksik sigortalılık günlerinin borçlanması ile tamamlanabilmesine imkan verilmiştir. Buna göre, anılan hükmün yürürlük tarihi olan 25.02.2011 tarihinden sonraki sürelerle sınırlı olmak kaydıyla, 4857 sayılı İş Kanunu'na göre kısmi süreli çalışılan aylara ilişkin eksik sigorta sürelerinin borçlanma ile tamamlanarak sigortalılık süresi ve primine dahil edilebilecektir.

Belirtmek gerekir ki, kısmi süreli çalışan sigortalılar, eksik çalışma sürelerine ilişkin prim ödemelerini isteğe bağlı sigortalılık ile tamamlayabilmektedir (SSGSSK m. 50/2-a, m. 51/3). Ancak isteğe bağlı sigortalılık ileriye dönük yapılabilmekte diğer bir ifade ile isteğe bağlı sigortalılık ile geçmiş eksik prim ödemeleri tamamlanamamaktadır. Dolayısıyla yaşlılık aylığına hak kazanılması için gerekli koşulların, geçmişe ait kısmi süreli çalışma aylarındaki eksik süreler sebebiyle sağlanamaması halinde artık isteğe bağlı sigortalılık imkanı kullanılamayacaktır. Bu halde sigortalıların, 25.02.2011 tarihinden sonra olan kısmi süreli çalışma aylarına ilişkin eksik sürelerin borçlanılarak tamamlaması mümkün olabilecektir²⁸¹.

²⁸⁰ Kayırgan, s. 199.

²⁸¹ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 552.

657 sayılı Kanun’a tabi olup belirli sebeplerle yasada öngörölmüş kısmi süreli çalışma hakkını kullanan devlet memurları da eksik sürelerini borçlanarak tamamlayabileceklerdir (SSGSSK ek m. 11/2)²⁸².

2.3.2.1.1.11 Yurt Dışı Eğitiminde Geçen Sürelerin Borçlanması

SSGSSK m. 41/1-j hükmü uyarınca belirli şartlar kapsamında yurt dışında geçen eğitim sürelerinin borçlanılarak sigortalılık süresine sayılması öngörölmüştür. Buna göre, 08.04.1929 tarihli, 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun kapsamında sigortasız olarak öğrenim amacıyla yurt dışına gönderilip başarılı şekilde geri dönen ve tamamlamakla yükümlü oldukları mecburi hizmet süresini tamamlamış olan kişiler, yurtdışında geçen öğrenim süresinin 18 yaşının doldurulmasından sonra bulunan kısmını borçlanarak sigortalılık sürelerine dahil olmasını sağlayabileceklerdir²⁸³.

2.3.2.1.1.12 Bazı Özel Sürelerin Borçlanması

SSGSSK m.46/2 hükmü uyarınca, *“Fakülte veya yüksek okullarda kendi hesabına okuduktan sonra subay veya astsubaylığa nasbedilen veya yedek subaylık hizmetini takiben subaylığa geçirilenler veya yedek astsubaylık hizmetini takiben astsubaylığa geçirilenler ile fakülte ve yüksekokullarda kendi hesabına okuduktan*

²⁸² 657 Sayılı Kanun ek m. 43, “Doğum yapan memurlar doğum sonrası analık izninin veya 104 üncü maddenin (F) fıkrası uyarınca kullanılan iznin, eşi doğum yapan memurlar ise babalık izninin bitiminden, ilgili mevzuatı uyarınca çocuğun mecburi ilköğretim çağının başladığı tarihi takip eden ay başına kadar olan dönemde, ayrıca süt izni verilmeksizin haftalık çalışma saatlerinin normal çalışma süresinin yarısı olarak düzenlenmesini talep edebilirler. Bu kapsamda yarım zamanlı çalışmaya başlayan memur, aynı çocuk için bir daha bu haktan yararlanmamak kaydıyla başvuru tarihini izleyen ay başından geçerli olmak üzere normal zamanlı çalışmaya dönebilir. Bu fıkra hükmünden yararlanan memura, yarım zamanlı çalışmaya başladığı tarihi izleyen ay başından itibaren, mali haklar ile sosyal yardımlarına ilişkin her bir ödeme unsurunun yarısı esas alınarak ödeme yapılır. Bunların fiili çalışmaya bağlı ödemeleri hakkında ise ilgili mevzuat hükümleri uygulanmaya devam olunur. Derece yükselmesi ile kademe ilerlemesi için aranan süreler açısından bu şekilde çalışılan dönemdeki hizmet süreleri yarım olarak dikkate alınır. Bu kapsamdaki memurun çalışma saatleri ilgili kurum tarafından belirlenir. Bir çocuğu eşiyile birlikte veya münferit olarak evlat edinen memurlar ile memur olmayan eşin münferit olarak evlat edinmesi hâlinde memur olan eşleri de istekleri üzerine çocuğun fiilen teslim edildiği tarihten veya 104 üncü maddenin (A) fıkrası uyarınca sekiz haftalık izin verilmesi ya da aynı maddenin (F) fıkrası uyarınca izin kullanılması hâlinde bu izinlerin bitiminden itibaren bu fıkra hükümlerinden yararlanır.”

²⁸³ Kayırgan, s. 200.

sonra, komiser yardımcısı veya polis memuru olarak atananların başarılı öğrenim süreleri; borçlanmanın yapıldığı tarihte ilgisine göre en az aylık alan teğmenin, astsubay çavuşun veya polis memuru ya da komiser yardımcısının prime esas kazancı üzerinden, bu sürelere ait primler kendilerince ödenerek borçlandırılmak suretiyle hizmetten sayılır. Bu şekilde hesap edilecek borç, tebliğ tarihinden itibaren iki yıl içinde eşit taksitler halinde ödenir.” bahsi geçen sigortalılara başarılı öğrenim sürelerinin, borçlanması imkanı verilmiştir²⁸⁴.

SSGSSK geç.m.4/17 hükmü uyarınca, “Personel mevzuatına göre almış oldukları disiplin cezası sonucu 23/4/1999 tarihi ile 14/2/2005 tarihleri arasında memuriyetleri sona erenlerden, 22/6/2006 tarihli ve 5525 sayılı Kanun uyarınca haklarında verilmiş disiplin cezaları bütün sonuçları ile ortadan kaldırılanların, bu Kanunun yürürlük tarihinden itibaren 30/6/2011 tarihine kadar Kuruma müracaatları halinde, görevlerinden ayrıldıkları tarih ile göreve başladıkları tarih arasındaki prim veya kesenek ödenmemiş süreleri, istekleri halinde, görevlerinden ayrıldıkları derece ve kademelerine prim veya kesenek ödenmemiş veya borçlanmak istedikleri sürenin her üç yılına bir derece ve her yılına bir kademe verilmek ve öğrenim durumları itibariyle 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 36 ncı maddesindeki yükselebilecekleri dereceleri geçmemek üzere tespit edilecek derece, kademe ve ek göstergeleri ile emekli keseneğine esas aylığın hesabına ait tüm unsurların toplamının müracaat tarihinde yürürlükte olan katsayı ile çarpımı sonucu bulunacak tutarlar esas alınarak, yine o tarihteki kesenek ve karşılık oranları borçlandırılmak suretiyle hizmetten sayılır. Bundan doğacak borç tutarının tamamı borcun tebliğ edildiği tarihten itibaren 31/12/2014 tarihine kadar kendileri tarafından eşit taksitlerle veya

²⁸⁴ Ayrıca bkz. SSGSSK geç. m. 4/10.

defaten ödenir.” devlet memurlarının, disiplin cezalarının affı halinde cezada geçen sürelerinin borçlanma imkanları bulunmaktadır²⁸⁵.

Belirtmek gerekir ki borçlanılacak olan, doğum ve analık izin süreleri, askerlik süreleri, öğrenim süreleri, avukatlık staj süreleri, gözaltı ve tutukluluk süreleri, grev ve lokavtta geçen süreler, fahri asistanlık süreleri, yurt dışı eğitiminde geçen süreler, borçlanılma talebinde bulunulduğu tarihte SSGSSK m. 4/1’de kapsamında sigortalılık süresi olarak değerlendirilecektir (SSGSSK m. 41/4-a). Borçlanılan aylıksız izin süreleri ve seçim nedeniyle görevden uzak kalınan süreler, SSGSSK m. 4/1-c kapsamında, kısmı süreli çalışılan aylardaki eksik süreler ise SSGSSK m. 4/1-a kapsamında sigortalılık süresi olarak sayılacaktır (SSGSSK m. 41/4-b).

Borçlanılan süreler, sigortalılık başlangıcından öncesi döneme ilişkin süre ise yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısına etki etmesiyle birlikte sigortalılık başlangıç tarihini dahi etkilemektedir. Buna karşın borçlanma, sigortalılık başlangıcı sonrasında gerçekleşen eksik süreye ilişkin ise sadece prim ödeme gün sayısına etki edecektir²⁸⁶. Herhalde borçlanmanın, sigortalıların yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için sağlamaları gereken şartların yerine getirilmesinde kolaylaştırıcı etkisi olduğu söylenebilir.

Borçlanma ile yaşlılık aylığına hak kazanılması halinde, borcun ödendiği tarihi takip eden aybaşından itibaren yaşlılık aylığı bağlanacaktır²⁸⁷.

2.3.2.1.2 Yurt Dışı Hizmet Borçlanması

Yurt dışı hizmet borçlanması, yurt dışında çalışılan dolayısıyla çalıştıkları ülke mevzuatlarına göre sosyal güvenlik hakları bulunan kişilerin belirli şartlar ile bu

²⁸⁵ Ayrıca bkz. SSGSSK geç. m. 44 ve geç. m. 56.

²⁸⁶ Tuncay/Ekmekçi, s. 737.

²⁸⁷ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 556.

çalışma sürelerinin özellikle sosyal güvenlik haklarından yararlanabilmeleri için Türkiye’de çalışmış gibi sayılması olarak ifade edilebilir²⁸⁸.

1960’lı yıllardan itibaren Türkiye’den yurt dışına çalışma amacıyla gidişlerin başlaması ve her geçen zamanda artmasıyla birlikte bu kişilerin sosyal güvenlik haklarına ilişkin sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikler yaşlılık sigortası haklarından yararlanmak temel sorunlardan biri olmaktaydı. Yurt dışında çalışması bulunan ve çalıştıkları ülke yasalarına öngörülen koşulları sağlayamadıkları için yaşlılık aylığına hak kazanamayanlar gibi yurt dışına çıkmadan önce veya yurda döndükten sonra Türkiye’de sigortalı olarak çalışan ancak bu çalışmaların tek başına yaşlılık aylığına hak kazanmaya yetmemesi durumları ortaya çıkmaktaydı²⁸⁹. Dolayısıyla bu kişiler sosyal güvenceden yararlanamama tehlikesiyle yaşayabilmekteydi²⁹⁰. Bunun önüne geçilmesi adına yurt dışında çalışan kişilerin çalışma sürelerinin, borçlanılma yoluyla Türkiye’de geçen çalışma süresi gibi sayılması imkanı tanınmıştır²⁹¹.

Yurt dışı hizmet borçlanmasının esas ve şartları, ilk kez 30.05.1978 tarihli ve 2147 sayılı Yurt Dışında Çalışan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Çalışma Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkın Kanun ve 214700 sayılı Yasayı Uygulama Yönetmeliği²⁹² ile düzenlenmiştir. Anılan kanun, ortaya çıkan sorunların çözümünde yetersiz kalması sebebiyle 08.05.1985 tarihli 3201 sayılı Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkın Kanun ile yürürlükten

²⁸⁸ Tuncay/Ekmekçi, s. 739; Uşan, Temel Esaslar, s. 254.

²⁸⁹ Urhanoğlu, İ., “3201 Sayılı Kanun’a Göre Yapılacak Yurt Dışı Hizmet Borçlanmasında Aylık Bağlanma Koşulları”, Sosyal Güvenlik Dergisi, C. 10, S. 2, Y. 2020, s. 246.

²⁹⁰ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 557.

²⁹¹ Ergin, H., “Son Değişiklikler Işığında Yurtdışı Hizmet Borçlanması”, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C. 5, S. 18, Y. 2008, s. 554, (Son Değişiklikler).

²⁹² RG. T. 25.07.1978, S. 16357.

kaldırılmıştır. Zaman içinde ciddi değişiklikler geçirmiş olan 3201 sayılı Kanun, nihayetinde 5754 sayılı Kanun ile yapılmış değişiklik ile birlikte yurt dışı hizmet borçlanmasının esas ve şartlarını düzenlemiştir²⁹³. Bunun yanı sıra ayrıca Yurtdışında Geçen Sürelerin Borçlandırılması ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik ile 2011/48 sayılı, 2012/24 sayılı, 2019/16 sayılı Genelgeler de uygulama alanı bulacaktır.

3201 sayılı Kanun m. 1 hükmü ile, *“Türk vatandaşları ile doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenlerin on sekiz yaşını doldurduktan sonra Türk vatandaşı olarak yurt dışında geçen ve belgelendirilen sigortalılık süreleri ve bu süreleri arasında veya sonunda her birinde bir yıla kadar olan işsizlik süreleri ile yurt dışında ev kadını olarak geçen süreleri, bu Kanunda belirtilen sosyal güvenlik kuruluşlarına prim ödenmemiş olması ve istekleri hâlinde, bu Kanun hükümlerine göre sosyal güvenlikleri bakımından değerlendirilir.”* yurt dışı hizmet borçlanması yapabilecek kişiler ve borçlanılacak sürelerin kapsamı belirtilmiştir.

Buna göre, yurt dışı hizmet borçlanması hakkından yararlanabilecek kişilerin Türk vatandaşı olmaları gerekmektedir (Yön. m. 2). Hüküm uyarınca doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni ile Türk vatandaşlığından çıkan kişiler de yurt dışı çalışmaları için borçlanma yapabileceklerdir²⁹⁴. Ancak bu halde borçlanma süresi, kural olarak, Türk vatandaşı olarak çalıştıkları süre ile sınırlandırılmıştır²⁹⁵. Diğer bir

²⁹³ Bahsi geçen değişiklik süreçlerine ilişkin açıklamalar için bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 557; Tuncay/Ekmekçi, s. 439; Urhanoğlu, s. 247.

²⁹⁴ 6304 Sayılı Kanun m. 28, *“Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve üçüncü dereceye kadar olan altsoyları, bu maddede belirtilen istisnalar dışında Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler. Millî güvenliğe ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklıdır. ... Bu kişilerin sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı olup bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tabidirler.”* Ayrıca bkz. Altıntaş, H. E., *“Doğumla Türk Vatandaşı Olup Çıkma İzni İle Türk Vatandaşlığından Ayrılan Kişilerin (Mavi Kart Hamillerinin) Sosyal Güvenlik Hakkı”*, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, S. 2, Y. 2019, s. 414; Türk vatandaşlığını izin dışında kaybedenlerin borçlanma hakları bulunmayacaktır. Bkz. Tuncay/Ekmekçi, s. 743.

²⁹⁵ 3201 sayılı Kanun geç. m. 6 hükmü uyarınca, zorunlu göç sonrası Türk vatandaşı olan kişiler, yurt dışında Türk vatandaşı olmaksızın geçirdikleri çalışma sürelerini borçlanabileceklerdir.

ifade ile borçlanma talep edilen sürenin Türk vatandaşı olarak geçirilmiş olması gerekmektedir²⁹⁶.

Ayrıca yurt dışında çalışan Türk vatandaşları gibi çalışmayan ev kadını Türk vatandaşları da borçlanma hakkından yararlanabilecektir (3201 sayılı Kanun m. 1)²⁹⁷. Gerek çalışan olsun gerekse ev kadını olsun, borçlanma haklarının kullanılabilmesi sürelerin kapsamı 18 yaşın doldurulmasında sonra geçirilen süreler ile sınırlıdır. Diğer bir ifade ile yurt dışında çalışan veya ev kadını olan Türk vatandaşlarının, ancak 18 yaşını doldurduktan sonraki çalışma sürelerinin yahut ev kadını olarak geçen sürelerinin borçlanması mümkündür. Bununla birlikte yurt dışında çalışılan süreler gibi geçen işsizlik süreleri de borçlanılabilmektedir²⁹⁸. Bu halde sigortalıların çalışma süreleri arasında veya sonunda olsun, her biri bir yıla kadar olacak şekilde tüm işsizlik sürelerinin de borçlanması mümkündür. Ayrıca sürelerin tamamını veya istedikleri kadarını borçlanabileceklerdir²⁹⁹.

Borçlanma hakkının kullanılması için borçlanılacak sürenin geçtiği ülke ile ülkemiz arasında bir sosyal güvenlik anlaşmasının bulunması zorunlu değildir³⁰⁰.

Tuncay/Ekmekçi, s. 743; Ergin, H., “Yurtdışı Hizmet Borçlanmasında Son Gelişmeler”, Sicil İş Hukuku Dergisi, C. 4, S. 16, Y. 2009, s. 164, (Son Gelişmeler).

²⁹⁶ Ergin, Son Gelişmeler, s. 165; Ayrıca bkz. Y10HD. E. 19603/2014, K. 6433/2015, T. 02.04.2015; Y21HD. E. 16186/2015, K. 18710/2015, T. 19.10.2015; Ankara BAM. 10. HD. E. 1300/2019, K. 1176/2020, T. 13.10.2020, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 03.03.2022).

²⁹⁷ 48/2011 sayılı Genelgeye göre, yurtdışında ev kadını olarak geçen sürelerin borçlanılabilmesi için, evli olup olmadığına bakılmayacaktır. Bkz. Tuncay/Ekmekçi, s. 740; Ergin, Son Değişiklikler, s. 566.

²⁹⁸ Tuncay/Ekmekçi, s. 744.

²⁹⁹ Tuncay/Ekmekçi, s. 745; Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 561; Kayırgan, s. 214.

³⁰⁰ Y10HD. E. 7189/2010, K. 17542/2010, T. 27.12.2010, “01 sayılı Kanun uyarınca yurt dışı hizmet borçlanması, yurt dışında geçmiş belirli/bazı sürelerin Türkiye’de geçmiş gibi değerlendirilmesidir. Borçlanılan yurt dışı çalışma süresi, tıpkı ihya edilen sigortalılık süreleri gibi ele alınmalı, bedelinin ödenmesi karşısında, ait olduğu devrede dikkate alınarak, tahsis istemi yönünden bir değerlendirme yapılmalıdır. Yurt dışında çalışan Türk vatandaşlarının sigortalılık başlangıcı yönünden, bulundukları ülke ile yapılan ikili uluslararası sosyal güvenlik sözleşmelerinde açık hüküm bulunmayan veya hiç sözleşme yapılmayan ülkelerde bulunanların durumu 3201 sayılı Kanun hükümlerine göre değerlendirilecektir. İkili uluslararası sosyal güvenlik sözleşmelerinde özel hüküm bulunmayan veya sözleşme imzalanmayan ülkelerdeki çalışmalarını borçlananlar yönünden sigortalılık başlangıcının ve dolayısıyla sigortalılık süresinin nasıl hesaplanacağı, 3201 sayılı Kanunun 5. maddesinde düzenlenmiştir. Belirtilen maddeye göre, borçlanma konusu hizmetlerinden sonra Türkiye’de tescili bulunan sigortalılar yönünden sigortalılık başlangıcı, tescil tarihinden itibaren borçlanılan süre kadar geriye gidilerek bulunacak tarih olacak, hiç tescili olmayanlar için de, borcun

Ancak borçlanılacak süre içerisinde ülkemizde herhangi sebeple malullük, yaşlılık ve ölüm prim ödemesi bulunması halinde bu sürenin borçlanması mümkün olmayacaktır³⁰¹.

Yurt dışı hizmet borçlanması yapılması için herhangi bir süre öngörülmemiştir³⁰². Belirtilen kişileri diledikleri zaman yabancı ülkede bahsi geçen sürelerini Türkiye’de geçmiş gibi sayılması için Sosyal Güvenlik Kurumuna borçlanma talebiyle başvuruda bulunabilirler³⁰³.

Tüm bu hususlar yurt dışı hizmet borçlanması yapılabilmesi esas ve şartlarına ilişkin olup yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi için yeterli değildir. Yaşlılık aylığına hak kazanılabilmesi için kişilerin ayrıca yerine getirmeleri gereken şartlar bulunmaktadır.

Yurt dışı hizmet borçlanması ile borçlanma süresi için belirlenen tutarın 3 ay içinde ödenmesi gerekmektedir (3201 sayılı Kanun m. 4). Bu halde sigortalılık süresi,

tamamen ödendiği tarihten borçlanma süresi kadar geriye gidilerek bulunacak tarih olacaktır. Türkiye’de sigortalı olarak tescili bulunanlar 506 sayılı Kanunun geçici 81. maddesinin lehe olan hükmünden yararlanırken, tescili bulunmayanların ise daha sonra yurt dışı hizmet borçlanması yolu ile kazanılan sigortalılık süresinden yararlanamaması bir adaletsizliği ortaya çıkarmaktadır. Diğer bir deyişle, 3201 sayılı Kanuna göre sonradan borçlananların, 506 sayılı Kanunun geçici 81. maddesinin yürürlüğe girdiği tarihte (23.05.2002) hiç hizmetinin bulunmadığı gerekçesiyle 81. maddenin uygulanmaması, 3201 sayılı Kanun ile sigortalılara tanınmış olan hakların ortadan kaldırılmasına yol açacağı her türlü duraksamadan uzaktır. (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 29.09.2010 tarihli, 2010/10-471 Esas ve 2010/439 Karar; 2010/10-472 Esas, 2010/440 Karar sayılı ilamları)”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 03.03.2022).

³⁰¹ Tuncay/Ekmekçi, s. 745; Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 560; Sözer, s. 478.

³⁰² Çelebi, D., Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yurt Dışı Hizmet Borçlanması, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, s. 110; Yurt dışı hizmet borçlanmasının yapıldığı tarih itibarıyla yürürlükte bulunan hükme tabi olunmaktadır. Bkz. YHGK. E. 74/2012, K. 283/2012, T. 04.04.2012, *Yurt dışı hizmet borçlanmasının yapıldığı 31.07.2006 tarihinde yürürlükte bulunan 506 sayılı Yasa’nın 60/A-b maddesi ile ise sigortalının yaşlılık aylığından yararlanabilmesi için kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olması, 25 yıldan beri sigortalı bulunması ve en az 4500 gün prim ödemesi gerektiğini kabul etmiştir. Somut olayda davacı, 3201 sayılı Yasa kapsamında Almanya’da geçen 15.09.1981-13.05.2001 tarihleri arasındaki çalışmalarını borçlanarak, borçlanma bedelini 31.07.2006 tarihinde ödemiştir. 4447 sayılı Yasa’nın 17.maddesi ile 506 sayılı Yasa’ya eklenen geçici 81.maddesinin yürürlüğe girdiği 08.09.1999 tarihinde Türkiye’de Sosyal Sigortalar Kapsamında sigortalı olarak çalışması bulunmadığı gibi, 3201 sayılı Yasa kapsamında yapılmış bir borçlanma da bulunmamaktadır”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 19.11.2021).*

³⁰³ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 561.

prim ödeme gün sayısı ve ilgili hizmetleri hesabında dikkate alınacaktır³⁰⁴. Ayrıca borçlanma süreleri SSGSSK m. 4/1-b kapsamında değerlendirilecektir (3201 sayılı Kanun m. 5/4).

Borçlanma ile yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi için gerek mülga kanunların yürürlükteki hükümleri gerekse SSGSSK hükümlerinde öngörülen sigortalılık süresi, prim ödeme gün sayısı ile yaş şartlarının yerine getirilmiş olması yaşlılık aylığının bağlanabilmesi için yeterli olmamaktadır. Kişinin, Türkiye'ye kesin olarak dönmüş olması ve borcunun tamamının ödenmiş olması gerekmektedir (3201 sayılı Kanun m. 6/1)³⁰⁵. Yurt dışı hizmet borçlanması yapılabilmesi için Türkiye'ye dönmüş olma koşulu aranmamakta ancak yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için Türkiye'ye kesin dönüş yapılmış olma şartı aranmaktadır³⁰⁶.

³⁰⁴ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 565; Sigortalılığın başlangıcına ilişkin etkisi için bkz. Balcı, M., "Yurtdışında Bulunan Türk Vatandaşlarının 3201 Sayılı Yasa'ya Göre Borçlanmalarında Yeni Uyuşmazlıklar", Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 17, Y. 2010, s. 277 vd.

³⁰⁵ 3201 sayılı Kanun'dan önce yürürlükte olan 2147 sayılı Kanun'da yer almayan "yurda kesin dönüş" ibaresi yönetmelikle öngörülmüştür. Kılıçoğlu, s. 95.

³⁰⁶ Urhanoğlu, s. 249; Y10HD. E. 1763/2014, K. 1449/2015, T. 29.01.2015, "...3201 sayılı Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun'un 3'üncü maddesinde yer alan, borçlanma isteminde bulunabilmek için yurda kesin dönüş yapılması gereğini öngören düzenleme, Anayasa Mahkemesi'nin 12.12.2002 günlü, 2000/36 E. 2002/198 K. sayılı kararı ile iptal edilmiş, 29.07.2003 tarihli 4958 sayılı Yasanın 56'ncı maddesiyle de, 3201 sayılı Yasanın 3'üncü maddesinde bu yönde gerekli düzenleme yapılmıştır. Sıralanan hukuksal çerçeve karşısında, yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının borçlanabilmeleri için yurda kesin dönüş yapma koşulu ortadan kalkmış olmakla birlikte, 3201 sayılı Yasa gereğince borçlanan Türk vatandaşlarına yaşlılık aylığı bağlanabilmesi için, a) Yurda kesin dönmüş olması, b) Tahakkuk ettirilen borcun tamamının ödenmiş olması, c) Borcun tamamının ödenmesinden sonra yazılı istekte bulunulması koşullarının hepsinin birlikte gerçekleşmesi gerektiğine ilişkin aynı Kanunun 6'ncı maddesi hükümleri Anayasa Mahkemesince iptal edilmemiş olup ayaktadır. Anılan düzenleme, aylık bağlanması için "kesin dönüş" şartını aramakla birlikte, "kesin dönüş" konusunda açıklayıcı bir bilgi içermez. Hukuk Genel Kurulu'nun 1997/10-588-857, 1998/10-645 1999-237 sayılı Kararlarında da belirtildiği üzere, yurda kesin dönüş yaptıktan söz edebilmek için yurt dışında çalışan Türk Vatandaşlarının çalışma hayatına yönelik tüm ilişkilerini, gerek çalıştığı işyerleri ve gerekse ilgili olduğu tüm sosyal güvenlik kuruluşları yönünden sona erdirerek yerleşmek ve sosyal güvenliklerini de burada sağlamak üzere anavatanına dönüş yapmaları gerekir. Başka bir anlatımla, yurt dışındaki işçi sıfatıyla, çalışma hayatıyla ilgili tüm bağlarını ve ilişkilerini bitirmeden ilgili ülkenin sosyal güvenlik kuruluşundan işsizlik, hastalık gibi yardım olarak geçici sürelerle yurda giriş yapmak "kesin dönüş" yapıldığı anlamını taşımaz. Yine yurt dışındaki işini kaybetmek de her zaman kesin dönüşle delalet etmez. Giderek kişi işsiz kalabilir ama işsizlik sigortasından yardım almayı yeterli görerek yurda kesin dönüş yapmayabilir. Öte yandan, 06.11.2008 tarih 27046 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Borçlandırılması ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmeliğin 4. maddesinde de "Kesin dönüş; Aylık tahsis talebinde bulunanların yurtdışındaki çalışmalarının sona ermesini, ikamete dayalı bir sosyal sigorta ya da sosyal yardım ödeneği almamaları durumunu" ifade edeceği öngörülmüştür. Yönetmelikteki, kesin dönüşün tanımında yer alan "sosyal sigorta ödeneği" ibaresinin, ne anlama geldiği ifade edilmektedir. Buna göre "sosyal

Şartların sağlanması ile birlikte kuruma başvuru yapılmasıyla, yaşlılık aylığı ödemesi yazılı talep tarihini takip eden ay başından itibaren başlamaktadır (3201 sayılı Kanun m. 6/2)³⁰⁷.

2.3.2.2 Fiili Hizmet Süresi Zammı

Sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı koşullarını etki etkileyen bir husus da fiili hizmet süresi zammı uygulamasıdır. Fiili hizmet süresi zammı uygulaması ile sigortalıların, prim ödeme gün sayılarının arttırılıp, tabi oldukları yaş koşulunun indirilmesiyle yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri için gerekli şartları kolaylaştırılmaktadır³⁰⁸. Böylelikle diğer sigortalılara göre fizyolojik ve psikolojik olarak çok daha fazla zarar görebilecekleri iş ve işyerlerinde çalışan sigortalıların korunması hedeflenmiştir³⁰⁹.

sigorta ödeneği” çalışma yaşamı süresince karşılaşılan hastalık, iş kazası, meslek hastalığı veya işsizlik gibi riskler nedeniyle iş göremezlik veya işsizlik gibi adlar altında yapılan ödemeleri ifade etmektedir. Tanımda geçen “sosyal yardım ödeneği” de, bulunulan ülke mevzuat kapsamında, geçimlerini sağlayacak hiçbir geliri olmayan veya mevcut gelirleriyle geçimlerini sağlamakta güçlük çeken kişilerin asgari geçim düzeyi ile sınırlı olmak üzere geçimlerinin sağlanması amacıyla kamu kurum ve kuruluşları tarafından muhtaçlık durumuna ve süresine göre ödenen ikamet şartına bağlı nakdi yardımlar anlaşılmaktadır. Bu nedenle, yurt dışı sürelerini borçlanana aylık bağlanması, öncelikle yurt dışındaki çalışmaları ve varsa ikamete dayalı sosyal sigorta ya da sosyal yardım ödeneklerinin sona ermesi şartı aranacağı, kesin dönüş ifadesinden, hiçbir şekilde mutlak anlamda yurt dışında bulunduğu ülkeden, Türkiye’ye döndükten sonra tekrar yurtdışına çıkış yapmama şeklinde anlaşılmaması gerekmektedir”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 29.11.2021).

³⁰⁷ Ancak sigortalının Türkiye’de yaşlılık aylığı aldığı tespit edilirse yurt dışı hizmet borçlanması ile ayrıca bir yaşlılık aylığı alması mümkün değildir. Bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 568.

³⁰⁸ Y10HD. E. 715/2018, K. 2359/2020, T. 12.03.2020, “5510 sayılı Yasanın 40. maddesinin 3 ve 4. fıkralarındaki “Bu maddenin birinci fıkrası hükmüne göre hesaplanan fiili hizmet süresi zammı, yukarıdaki tablonun (13) ve (14) numaralı sırasında yer alan sigortalılar için sekiz, diğer sigortalılar için beş yılı geçmemek üzere uzun vadeli sigorta kolları uygulamasında prim ödeme gün sayısına eklenir. Bu sürelerin, üç yılı geçmemek üzere; (18) numaralı sırasında bulunanlar için tamamı diğerleri için yarısı emeklilik yaş hadlerinden indirilir. Tablonun (10) numaralı sırasında yer alan sigortalılar için bu fıkradaki süre sınırı uygulanmaz.

Yukarıdaki fıkarda belirtilen yaş haddi indiriminden yararlanabilmek için ölüm ve malûliyet halleri ile (18) numaralı sırada bulunanlar hariç tablonun (10) numaralı sırasında yer alan sigortalıların en az 1800 gün, diğer sıralarda yer alan sigortalıların ise en az 3600 gün belirtilen işyeri ve işlerde çalışmış olmaları şarttır. ” hükmü gereği, davacının 2. fıkra 5. bent kapsamındaki davalı işverenin termik santral işyerinde kimyasal arıtma işinde fiili hizmet süresi zammına tabi çalışmalarının beş yılı geçmemek üzere uzun vadeli sigorta kolları uygulamasında prim ödeme gün sayısına ekleneceği ile fiili hizmet zammı süresinin üç yılı geçmemek üzere yarısının aynı işyeri ve işte 3.600 gün çalışması koşuluyla emeklilik yaş haddinden indirileceği belirtilmeden; karar verilmesi, usul ve yasaya aykırı olup, bozma nedenidir”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 29.11.2021).

³⁰⁹ Oral, A. İ., “5510 Sayılı Kanunda Fiili Hizmet Süresi Zammına İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi”, Çimento İşveren Dergisi, C. 23, S. 2, Y. 2009, s. 31, (Fiili Hizmet).

Fiili hizmet süresi zammından yararlanabilmek için yapılan işin veya çalışılan işyerinin kanunda belirtilmiş iş veya işyerinden olması gerekmektedir. Sınırlı sayı ilkesi ile belirtilmiş iş yahut işyerinde kural olarak çalışıyor tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda fiilen çalışılması ve riske maruz kalınması gereklidir (SSGSSK m. 40/1)³¹⁰.

Kanun koyucu aynı hüküm ile fiilen çalışma sebebiyle riske maruz kalınabilecek işleri de saymıştır. Bu kapsamda kanunda sayılmış iş veya işyerinde riske maruz kalmaksızın fiilen çalışılması fiili hizmet süresi zammından yararlanmaya engel teşkil edecektir³¹¹. Bu sebeple fiili hizmet süresi zammının uygulanabilmesi için koşulların aynı anda bulunması gerekmektedir (11/2013 sayılı Genelge)³¹².

Belirtmek gerekir ki bahsi geçen iş veya işyerinde fiilen ve riske maruz kalacak şekilde çalışılması fiili hizmet süresi zammından yararlanılmasını sağlayacaktır ancak fiili hizmet süresi zammı hesabına kural olarak tatil, izin gibi çeşitli sebeplerle çalışma yapılmadığı günler dikkate alınmayacaktır³¹³.

Sigortalıların kanunda öngörülen iş veya işyerlerinde çalışmalarına göre değişen her fiilen çalışılan 360 gün için eklenecek fiili hizmet süresi zammı belirtilmiştir. Bunula birlikte eklenen sürelerin yarısının kural olarak 3 yılı geçmemek üzere yaş hadlerinden indirilmesi öngörülmüştür (SSGSSK m. 40/3). Ancak yaş haddi indirimi için belirli süre çalışma şartı aranmaktadır (SSGSSK m. 40/4). Fiili hizmet

³¹⁰ Türk Silah Kuvvetlerinde, Jandarma Genel Komutanlığında, Salih Güvenlik Komutanlığında, Emniyet ve polis mesleğinde ve Milli İstihbarat Teşkilatında çalışan sigortalıların fiilen çalışmaları ve işlerinin risklerine maruz kalmaları şart değildir. Bkz. Alper, Sosyal Sigortalar, s. 303.

³¹¹ Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 570.

³¹² Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 572.

³¹³ Ancak SSGSSK m. 40/1-son cümle hükmü uyarınca, “(Ek cümle: 10/9/2014-6552/42 md.) Tablonun (10) numaralı sırasında belirtilen sigortalıların, fiili hizmet süresi zammından yararlandırılacakları dönem içinde kalan; yıllık ücretli izin, sıhhi izin, hafta tatili, ulusal bayram ve genel tatil günleri ile eğitim, kurs, iş öncesi ve sonrası hazırlık sürelerinde..” yer altında çalışan sigortalılar için fiilen çalışma ve risklerine maruz kalma şartı aranmamaktadır. Bkz. Kayırgan, s. 136.

süresi zammı uygulamasının tablo olarak açıklanmasında yarar olacaktır. SSGSSK m.

40 hükmü uyarınca,

Tablo 15: Fiili Hizmet Süresi Zammı Uygulaması³¹⁴

Belirtilen iş ve işyerleri ³¹⁵	Her 360 Gün Fiili Çalışma için Eklenecek Prim Ödeme Gün Sayısı	En fazla eklenebilecek toplam prim ödeme gün sayısı ve yılı	En fazla indirilebilecek yaş	Yaş indirimi için gerekli çalışma gün sayısı
Kurşun ve Arsenik İşlerinde	60	1800 gün/5 yıl	3 yıl	3600
Cam Fabrika ve Atölyelerinde	60	1800 gün/5 yıl	3 yıl	3600
Cıva Üretimi İşleri Sanayiinde	90	1800 gün/5 yıl	3 yıl	3600
Çimento Fabrikalarında	60	1800 gün/5 yıl	3 yıl	3600
Kok Fabrikalarıyla Termik Santrallerde	60	1800 gün/5 yıl	3 yıl	3600
Alüminyum Fabrikalarında	60	1800 gün/5 yıl	3 yıl	3600
Demir ve Çelik Fabrikalarında	90	1800 gün/5 yıl	3 yıl	3600
Döküm Fabrikalarında	60	1800 gün/5 yıl	3 yıl	3600
Asit Üretimi Yapan Fabrika ve Atölyelerinde	90	1800 gün/5 yıl	3 yıl	3600
Yer Altı İşlerinde	180	1800 gün/5 yıl	Süre Sınırı Yok	1800
Radyoaktif ve Radyoionizan Maddelerle Yapılan İşlerde	90	1800 gün/5 yıl	3 yıl	3600
Su Altında veya Su Altında Basınçlı Hava İçinde Çalışmayı Gerektiren İşlerde	90	1800 gün/5 yıl	3 yıl	3600
Türk Silahlı Kuvvetlerinde, Jandarma Genel Komutanlığında ve Sahil Güvenlik Komutanlığında	90	2880 gün/8 yıl	3 yıl	3600
Emniyet ve Polis Mesleğinde, Milli İstihbarat Teşkilatında	90	2880 gün/8 yıl	3 yıl	3600

³¹⁴ Alper, Sosyal Sigortalar, s. 303.

³¹⁵ SSGSSK m. 41/2'de belirtilen "Kapsamdaki Sigortalılar" başlığı altında yer alan işlerin fiilen yapılması gerekmektedir.

İtfaiye veya Yangın Söndürme İşlerinde	60	1800 gün/5 yıl	3 yıl	3600
Basım ve Gazetecilik Mesleğinde Fiilen Çalışanlar	90	1800 gün/5 yıl	3 yıl	3600
Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Basın Kartı Sahibi Olmak Suretiyle Çalışanlar	90	1800 gün/5 yıl	3 yıl	3600
Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Cumhurbaşkanlığı	90	1800 gün/5 yıl	Tamamı	Süre Şartı Yok
Ceza İnfaz Kurumlarında	90	1800 gün/5 yıl	3 yıl	3600
İnsan Sağlığına İlişkin İşlerde	60	1800 gün/5 yıl	3 yıl	3600

Sigortalıların bahsi geçen iş ve işyerlerinin birden fazlasında çalışması bulunması halinde lehine olacak şekilde yüksek olan sürenin dikkate alınacağı düzenlenmiştir (SSGSSK m. 40/2).

Belirtmek gerekir ki, fiili hizmet süresi zammından SSGSSK m. 4/1-b kapsamında sigortalı olanlar yararlanamamaktadırlar³¹⁶. Yine fiili hizmet süresi zammının yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası primlerine etki etmesi sebebiyle bu kapsam çalışmayan sigortalılar fiili hizmet süresi zammı uygulamasından yararlanamayacaklardır³¹⁷. Buna karşın fiili hizmet süresi zammı kapsamına giren iş veya işyerlerinin yurt dışında olması ve yurt dışında çalışılması herhangi bir fark yaratmamakta olup fiili hizmet süresi zammı uygulamasından yararlanılacaktır³¹⁸.

³¹⁶ Uşan, Temel Esaslar, s. 211; Ertürk, Genel Bakış, s. 1054; Ayrıca SSGSSK m. 4/1-c kapsamında sigortalılara ilişkin özel hükümlere hakkında bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 576; Tuncay/Ekmekçi, s. 533.

³¹⁷ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 570.

³¹⁸ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 574; Y10HD. E. 1909/1983, K. 2488/1983, T. 10.05.1983.

2.4 Yaşlılık Aylığının Hesaplanması

İlk kez SSGSSK'nın yürürlük tarihinden sonra sigortalı olanların yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için tabi oldukları şartların sağlanması ile yaşlılık aylığına hak kazanan sigortalılara bağlanacak olan yaşlılık aylığının miktarı, SSGSSK m. 29 hükmü uyarınca sigortalıların yaşlılık aylığı ortalama aylık kazancı ile aylık bağlama oranının çarpımıyla hesaplanmak suretiyle belirlenen tutar olarak öngörülmüştür. Ortalama aylık kazancın ve aylık bağlama oranının belirlenmesinde ise, *“Ortalama aylık kazanç, sigortalının her yıla ait prime esas kazancının, kazancın ait olduğu yıldan itibaren aylık talep tarihine kadar geçen yıllar için, her yıl gerçekleşen güncelleme katsayısı³¹⁹ ile güncellenerek bulunan kazançlar toplamının, itibari hizmet süresi ile fiili hizmet süresi zammı hariç toplam prim ödeme gün sayısına bölünmesi suretiyle hesaplanan ortalama günlük kazancın otuz katıdır. Aylık bağlama oranı, Sigortalının malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tâbi geçen toplam prim ödeme gün sayısının her 360 günü için % 2 olarak uygulanır. Bu hesaplamada 360 günden eksik süreler orantılı olarak dikkate alınır. Ancak aylık bağlama oranı % 90'ı geçemez.”* hükmü esas alınmaktadır.

Kısaca, her yılının prime esas kazancı ile güncelleme kat sayısının çarpımının toplam prim ödeme gün sayısı ile 30'un çarpımına bölünmesi ile ortaya çıkacak olan tutar sigortalının yaşlılık aylığı miktarını gösterecektir³²⁰. Herhalde sigortalıya bağlanacak yaşlılık aylığı miktarı, çalışma sürelerindeki her yıl için talep yılına ait Ocak ayı itibariyle belirlenen ortalama aylık kazancın %35'inden az olamayacağına ilişkin alt sınır öngörülmüştür (SSGSSK m. 55/3).

³¹⁹ SSGSSK m. 29/3'e göre, *“Güncelleme katsayısı: Her yılın Aralık ayına göre Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan en son temel yıllık tüketici fiyatları genel indeksindeki değişim oranının % 100'ü ile sabit fiyatlarla gayri safi yurtiçi hasıla gelişme hızının % 30'unun toplamına (1) tam sayısının ilâve edilmesi sonucunda bulunan değeri”* ifade etmektedir.

³²⁰ Kayırgan, s. 275.

İlk kez SSGSSK' nın yürürlüğe girdiği 01.01.2008 tarihinden önce sigortalı olanlar ve dolayısıyla tabi oldukları diğer kanunlar kapsamında yaşlılık aylığına hak kazanan sigortalılara bağlanacak olan yaşlılık aylığının hesaplanmasında esas alınacak kriterler ise SSGSSK geçici m. 2 hükmü ile belirtilmiştir. Buna göre, *“Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı, 2/9/1971 tarihli ve 1479 sayılı, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı, bu Kanunla mülga 17/10/1983 tarihli ve 2926 sayılı kanunlara tabi olanlara bağlanacak yaşlılık aylıkları aşağıdaki şekilde hesaplanır: a) Sigortalının bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadar geçen sürelerdeki prim ödeme gün sayılarına veya fiilî hizmet süresine ait aylık; bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki kanun hükümlerine göre, aylık talep tarihindeki toplam prim ödeme gün sayısı veya fiilî hizmet süresi üzerinden, bu Kanunun yürürlük tarihi itibarıyla hesaplanacak aylığının bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihe kadarki prim ödeme gün sayısı veya fiilî hizmet süresi ile orantılı bölümü, aylık talep tarihine kadar geçen yıllar için, her yıl gerçekleşen güncelleme katsayısı ile çarpılarak hesaplanır. 9865 b) Sigortalının bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen sürelerdeki prim ödeme gün sayılarına ait aylığı, aylık talep tarihindeki toplam prim ödeme gün sayısı üzerinden 29 uncu madde hükümlerine göre hesaplanacak aylığının, bu Kanunun yürürlük tarihinden sonraki prim ödeme gün sayısına orantılı bölümü kadardır. Ancak, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 3600 prim gün sayısını doldurmamış olan sigortalıların yaşlılık aylığı bağlama oranının hesabında, sigortalının Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen ve Kanunun yürürlük tarihinden önceki prim gün sayısını 3600 güne tamamlayan hizmet sürelerinin her 360 günü için % 3 oranı esas alınır. c) Aylık, (a) ve (b) bentlerine göre hesaplanan kısmî aylıkların toplamından oluşur. Aylıklar ayrıca 29 uncu maddenin son fıkrasına göre artırılarak belirlenir.”*

2.5 İsteğe Bağlı Sigortalılığın Sonucu Olarak Yaşlılık Aylığı

2.5.1 Genel Olarak

Bilindiği üzere zorunluluk ilkesinin bir gereği olarak istek ve iradede bağımsız olarak yasa kapsamında öngörülen şartları haiz bireyler, kendiliğinden kanuna dayalı sigortalı statüsü kazanmaktadır³²¹. Bu kapsamda sigortalılık statüsünün kazanılamamış yahut kaybedilmiş olması halinde zorunluluk ilkesinin istisnası niteliğinde olan bireylerin isteğe bağlı sigortalılık kavramı karşımıza çıkmaktadır³²².

İsteğe bağlı sigortalılık ile birlikte bireylere yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanabilme imkanı tanınmıştır. Diğer bir ifade ile uzun vadeli sigorta kollarına tabi olmayan sigortalılar isteğe bağlı sigorta hükümleri doğrultusunda belirli şartları yerine getirerek uzun vadeli sigorta kollarına tabi olabilmekte ve dolayısıyla şartları sağlamakla yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanabilmektedirler (SSGSSK m. 50).

İsteğe bağlı sigortalılık kural olarak uzun vadeli sigorta kolları kapsamında kabul edilmektedir³²³.

2.5.2 İsteğe Bağlı Sigortalıların Yaşlılık Aylığına Hak Kazanabilme Koşulları

SSGSSK'nın 50. maddesi ile isteğe bağlı sigortalılığın tanımı ve koşulları belirtilmiştir. Buna göre, isteğe bağlı sigortalılık bireylerin istekleri doğrultusunda uzun vadeli sigorta kollarına ilişkin gerekli primlerin ödenmesi ile sigortalı statüsünde

³²¹ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 190; Bostancı, Y., “*Sosyal Güvenlik Hukukunda İsteğe Bağlı Sigortalılık*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 12, Y. 2004, s. 348; Karaman, M. H., “*5510 Sayılı Kanunda Tanımlı Sosyal Sigorta Statüleri ve Çalışan Sigortalılık*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Ali Rıza Okur’a Armağan, C. 20, Özel Sayı, Y. 2014, s. 877.

³²² 506 sayılı Kanun’da isteğe bağlı sigortalılık hakkının kullanılabilmesi için öncesinde mevcut belirli süre prim ödemesinin bulunması koşulu aranmakta iken SSGSSK kapsamında hiç sigortalı olmayan kişiler de isteğe bağlı sigortalılık hakkından öngörülen şartları sağlamaları halinde yararlanabilmektedirler. Bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s 192.

³²³ SSGSSK kapsamında isteğe bağlı sigortalılık ile genel sağlık sigortasından da yararlanabilmesi öngörülmüştür (m. 50). Çalışmamızda yaşlılık sigortası bakımında isteğe bağlı sigortalılık koşulları incelenecektir.

sayılmasına dolayısıyla yaşlılık sigortası ve bu doğrultuda yardımlarından, koşulları sağlamakla, yararlanma imkanı sağlayan sigorta olarak ifade edilebilir.

İsteğe bağlı sigorta ile yaşlılık sigortası kapsamında olmak isteyen bireyin öncelikle ikamet şartı aranmaktadır. Türkiye’de ikamet edilmesi şartını ön koşul olarak öngörülmüştür. Dolayısıyla kural olarak Türkiye’de bulunmayıp isteğe bağlı sigortalı olabilme imkanı tanınmamıştır³²⁴. Bunun yanı sıra Türkiye’de ikamet etmekten ikili sosyal güvenlik anlaşmasının bulunmadığı bir başka ülkede olunması halinde de isteğe bağlı sigorta imkanından yararlanılabilmesi düzenlenmiştir (m. 50/2). Bu hususta önemle belirtmek gerekir ki Türkiye’de ikamet ve diğer şartlar ile birlikte yabancı uyruklu kişilerin de isteğe bağlı sigortalı olabilmeleri imkanı tanınmıştır. Vatandaşlık şartı, Türkiye’de ikamet etmekten ikili sosyal güvenlik anlaşması bulunmayan ülkelerde bulunan kişilerin isteğe bağlı sigortalı olmak istemeleri halinde aranılan bir şart olarak ifade edilebilir³²⁵.

Diğer bir şart olarak SSGSSK kapsamında zorunlu sigortalı sayılmayı gerektirecek şekilde çalışmanın bulunmaması gerekmektedir (m. 50/2-a)³²⁶. Ancak sigortalı olarak çalışması bulunması ancak çalışmanın ayda 30 günden az olması ya da tam gün olmaması halinde çalışılmayan sürelerle ilişkin kısmına ait primlerin isteğe bağlı sigortalılık ile tamamlanabilmesi imkanı tanınmıştır³²⁷.

³²⁴ İstisnalar için bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 194.

³²⁵ Alper, Sosyal Sigortalar, s. 117.

³²⁶ Y21HD. E. 9590/2006, K. 7992/2007, T. 14.05.2007, “..Gerçekten Sosyal Güvenlik Sistemimizde çifte sigortalılığa yer verilmemiştir. Önceden başlayıp sigortalının ekonomik yaşamında baskın olan sigortalılığa üstünlük tanınır. Ancak isteğe bağlı sigortalılık ile zorunlu sigortalılığın çakışması halinde isteğe bağlı sigortalılığa değil zorunlu sigortalılığa geçerlilik tanınır. Somut olayda davacının davalı şirkete ait iş yerinde 1992-31.01.2005 tarihleri arasında kesintisiz olarak hizmet akdi ile çalıştığı bordro tanıkları tarafından doğrulanmıştır. Bu nedenle davacının zorunlu sigortalı olarak önceden başlayan ve kesintisiz devam eden çalışmalarının karşısında 04.06.1999-31.07.2004 tarihleri arasında 1479 sayılı saya kapsamında ev hanımı olarak isteğe bağlı sigortalılığa geçerlilik tanınıp hizmet akdine bağlı çalışmalarının kesintiye uğradığı gerekçesi ile 03.06.1999 tarihinden önceki çalışmalarının da hak düşürücü süreye uğradığı kabul edilerek istemin reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 03.04.2022).

³²⁷ Detaylı açıklamalar ve eleştiriler için bkz. Caniklioğlu, N., “Atipik İstihdam Biçimi İle Çalışanların-Özellikle Kısmi Süreli Çalışanların-Sosyal Güvenliği”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 1, Y. 2016, s. 63, (Kısmi Süreli).

Bir diğ er Şart olarak da bireyin kendi sigortalılığından doğan bir aylık almaması olarak  ng r lm Ő t r (m. 50/2-b)³²⁸.

 steğe bağlı sigortalı olunabilmesi için kişinin ayrıca 18 yaşını doldurmuş olması gerekmektedir (m. 50/2-c).

Tüm koşulların bulunması halinde kişinin yazılı talebi üzerine isteğe bağlı sigortalılık başvuru tarihini takip eden gün itibariyle başlamış sayılır (m. 51). Bu halde zorunlu sigortalılığın bulunmaması halinde her ay kesintisiz 30 gün üzerinden, 30 günden az veya kısmı süreli çalışması sebebiyle zorunlu sigortalılığı bulunan için ise 30 günün tamamlanması için gerekli gün üzerinden prim ödemesi yapılması gerekmektedir (m. 51/3).

 steğe bağlı sigorta primlerinin belirlenmesi ve  denmesi SSGSSK m. 52 h k m  uyarınca, *“ steğe bağlı sigorta primi, 82 nci maddeye göre belirlenen prime esas kazancın alt sınırı ile üst sınırı arasında, sigortalı tarafından belirlenen prime esas aylık kazancın % 32'sidir. Bunun % 20'si mal ll k, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi, % 12'si genel sağlık sigortası primidir. 51 inci maddenin üçüncü fıkrasında belirtilenler için 82 nci maddeye göre belirlenen prime esas kazancın alt sınırı ile üst sınırı arasında olmak kaydıyla belirlenen günlük kazanç ve gün sayısı üzerinden mal ll k, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile genel sağlık sigortası primi alınır.  steğe bağlı sigortalı olanlar, bakmakla yükümlü olunan kişi olsa dahi, 60 ıncı maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılır ve genel sağlık sigortası primini de ödemekle y k ml d rl r. Yabancı  lke vatandaŐlarından Türkiye’de yerleŐik olma hali bir yılı doldurmadıkça genel sağlık sigortası primi alınmaz ve bu kişiler genel sağlık sigortalısı sayılmaz. Ait olduğu aydan itibaren en geç 12 ay içinde*

³²⁸  Ő kazası veya meslek hastalığı sebebiyle sigortadan doğan bir gelir alınması yahut hak sahibi olarak ölüm geliri alınması halleri, kişinin isteğe bağlı sigortalı olmasına engel teşkil etmeyecektir. Aynı yönde bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 195.

89 uncu maddenin ikinci fıkrasına göre hesaplanacak gecikme cezası ve gecikme zammıyla birlikte primi ödenmeyen süreler, sigortalılık süresinden sayılmaz. Bu 12 aylık süreden sonra ödenen primler 89 uncu maddenin üçüncü fıkrası hükümlerine göre iade edilir. İsteğe bağlı sigortalıların zorunlu sigortalılık nedeniyle prim borcunun bulunması halinde, isteğe bağlı sigortaya tâbi ödenen primler öncelikle zorunlu sigortalılık nedeniyle Kuruma olan borçlarına mahsup edilir.” esasları çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

SSGSSK kapsamında isteğe bağlı sigortalı olanlar, kural olarak, kendi adına ve hesabına bağımsız çalışan sigortalı statüsünde sayılmıştır³²⁹. Dolayısıyla isteğe bağlı sigortalılıkta geçen süreler m. 4/1-b kapsamında geçen sigortalılık süresi olarak sayılmaktadır. Ancak ayda 30 günden az çalışması bulunan yahut kısmi süreleri çalışan sigortalılar için isteğe bağlı sigortalılıkta geçen süreleri m. 4/1-a kapsamında kabul edilmektedir.

2.5.3 İsteğe Bağlı Sigortalılığın Sona Erme Halleri

İsteğe bağlı sigortalının sigortalılığın sona ermesine ilişkin talebin bulunması halinde primi ödenmiş son günü takip eden gün itibariyle sigortalılık sona ermektedir (m. 51/4-b). Öte yandan aylığa hak kazanılması ve aylığın bağlanması yönünde yazılı talebin bulunması da talep tarihini takip eden tarih itibariyle sigortalılığı sona erdirmektedir (m. 51/4-b). İsteğe bağlı sigortalı olan sigortalının ölümü de ölüm tarihi itibariyle sigortalılığı sona erdirmektedir (m. 51/4-c).

Ayrıca isteğe bağlı sigortalının tam anlamıyla zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek çalışmasının olması durumu isteğe bağlı sigortalılığı, sigortalının iradesinden bağımsız olarak sona erdirmektedir. Bu halde zorunlu sigortalılık günü ile

³²⁹ 506 sayılı Kanun döneminde isteğe bağlı sigortalılık süreleri m. 4/1-a kapsamında kabul edilmiş SSGSSK ile bir geçiş hükmü öngörülmemişsin m. 4/1-b kapsamında alınması kişilerin haklarında aleyhe sonuçlara sebep olmuştur. Bkz. Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 199.

isteğe bağı sigortalıkla primi ödenmiş günün çakışması durumu olması halinde isteğe bağı primi ödenen günler iptal edilerek bu günlere ilişkin ödemeleri sigortalıya iade edilmesi öngörölmüştür (m. 51/2).

Kendi istekleri ile isteğe bağı sigortalılık sürecini sona erdiren sigortalıların, süreci tekrar başlatabilmeleri yazılı talepleri halinde mümkün olabilmektedir³³⁰.

2.6 Yaşlılık Aylığı Alanların Yeniden alışmaya Başlaması

2.6.1 Yaşlılık Aylığının Kesilmesi

SSGSSK 30. madde hükmüne göre, “*Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa sigortalı olan kişilerden yaşlılık aylığı bağlandıktan sonra; a) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendi hariç olmak üzere bu Kanuna göre veya yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışmaya başlayanların yaşlılık aylıkları, çalışmaya başladıkları tarihi takip eden ödeme dönemi başında kesilir. Bunlardan bu Kanuna tabi çalıştıkları süre zarfında 80 inci maddeye göre belirlenen prime esas kazançları üzerinden 81 inci madde gereğince kısa ve uzun vadeli sigorta kolları ile genel sağlık sigortasına ait prim alınır. Yaşlılık aylığı kesilenlerden, işten ayrılarak yeniden yaşlılık aylığı bağlanması için yazılı istekte bulunanlara ya da emekliye ayrılan veya sevk edilenlere, yazılı istek tarihini veya görevinden ayrıldığı tarihi takip eden ödeme döneminden itibaren yeniden yaşlılık aylığı hesaplanarak bağlanır. Yeni aylık, eski aylığın kesildiği tarihten sonra aylıklara yapılacak artışlar uygulanarak bu fıkarda belirtilen aylık başlangıç tarihi itibarıyla bulunan tutarı ile emeklilik sonrası çalışmaya ait kısmi aylığın toplamından oluşur. Emeklilik sonrası çalışmaya ait kısmi aylık, talep tarihindeki emeklilik öncesi ve sonrası prim ödeme gün sayısı ve emeklilik sonrası çalışmaya ait prime esas kazançları üzerinden 29 uncu maddeye göre hesaplanan aylığın emeklilik sonrası prim ödeme gün sayısına orantılı bölümü*

³³⁰ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 197.

kadardır. (b) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında çalışmaya başlayanlardan aylıklarının kesilmesi için yazılı istekte bulunanların yaşlılık aylıkları talep tarihini takip eden ay başından itibaren kesilir. Bu sigortahılar hakkında bu fıkranın (a) bendi hükümleri uygulanır.”

SSGSSK kapsamında m. 4/1-a ve m. 4/1-c kapsamında yaşlılık aylığı almaktayken yeniden çalışılmaya başlanması kural olarak bağlanmış olan aylığın kesilmesine sebep olmaktadır. Öte yandan kuruma bildirim yapılmaksızın, sigortalılığın devamı veya yeniden başlanıldığının tespiti halinde dahi kazanılmış yaşlılık aylığı hakkı kaybedilmemekte olup sadece aylık ödemenin durması ve sigortalı olunan süreçte gerçekleştirilmiş aylık ödemesinin olması halinde bunun iadesini gerektirecek sonuçlar meydana getirmektedir³³¹.

Ayrıca yurt içinde veya yurt dışında tekrar çalışılmaya başlanması yaşlılık aylığının kesilmesi hususunda farklı bir sonuç meydana gelmeyecektir. Zira gerek

³³¹ YHGK. E. 1502/2013, K. 879/2015, T. 25.02.2015, “...Mahkemece, 3335 sayılı Kanun'un özel kanun olduğu, yaşlılık aylığı alan kişilerin kamuya ait işyerinde çalışmaları halinde yaşlılık aylıklarının kesileceğinin öngörüldüğü, bu kanun hükmüne uygun olarak davacı Kurumun davacının yaşlılık aylıklarını kesmesi gerekirken davalının dilekçesi ile davacı Kuruma bilgi vermesine kadar yaşlılık aylığının kesilmediğini, kanunu bilmemek mazeret sayılmaz kuralının davanın iki tarafı için de geçerli olduğu, davalının cüzi yaşlılık aylığı alan ve SSK'ya tabi işçi olarak çalışarak geçimini sağladığını ve iyi niyetli olduğu çalışmalarını saklamadığı, 3335 sayılı Kanun'un 27.04.2005 tarihinde yani davalıya yaşlılık aylığı bağlandıktan sonra yürürlüğe girdiği ve 30. maddesinin halen yürürlükte olduğu, davacı Kurumun 3335 sayılı Kanun'un 30. maddesi uyarınca davalıyı uyarması; ya çalışmaya devam ederek yaşlılık aylığının kesilmesi ya da çalışmayı bırakarak yaşlılık aylığını alması için tercihini sorması gerektiğini, sonuç olarak davalının iyi niyetli olduğu herhangi bir kusurunun da bulunmadığı kabul edilerek Borçlar Kanunu'nun 63/1. maddesi ile 27.01.1973 tarih ve 1972/6 E. 1973/2 K. sayılı İBK kararı karşısında ödenmiş olan aylıkların geri istenmeyeceği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Davacı vekilinin temyizi üzerine karar Özel Dairece yukarıda başlık bölümünde açıklanan nedenlerle bozulmuştur. Mahkemece, davalının çalışmasını saklamadığı iyi niyetli olduğu ve hukuk düzeninin iyi niyeti koruması gerektiği gerekçesiyle ilk kararda direnilmiştir. Özel Daire bozma ilamı ve direnme kararının kapsamı itibarıyla Hukuk Genel Kurulu önüne gelen uyuşmazlık...özel kanun niteliğindeki 5510 sayılı Kanun'u özel düzenleme içeren 96. maddesi hükmünün genel nitelikteki mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 63. maddesi hükmüne nazaran uygulama önceliğine sahip olduğu tartışmasızdır. O halde, Mahkemece yukarıda yapılan açıklamaların ışığında özel kanun niteliğindeki 5510 sayılı Kanun'un 96. maddesinin değerlendirilmesi suretiyle karar verilmesi gerektiğinde kuşku bulunmamaktadır. Nitekim, Hukuk Genel Kurulunun 05.10.2011 gün ve 2011/10-476 E., 2011/584 K. ve 15.06.2011 gün ve 2011/21-362 E., 2011/409 K. sayılı kararlarında da aynı ilke benimsenmiştir”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 11.02.2022).

kanun kapsamında gerekse diğ er ülke kanunları kapsamında sigortalı olunması yaşlılık aylığının kesilmesine sebep olmaktadır.

Tekrar sigortalı olunması sebebiyle yaşlılık aylığı kesilenlerin, sigortalılığın sonra ermesinden sonra yazılı talepleri halinde yaşlılık aylıkları tekrar hesaplanarak bağlanabilecektir. Zira tekrar çalışılan s urede gerçekleşen uzun vadeli sigorta kollarına ilişkin prim ödemeleri tekrar bağlanacak yaşlılık aylığının miktarına etki edecektir.

SSGSSK m. 4/1-b bendine göre bağımsız çalışanlar ise yaşlılık aylığı almakta iken çalışmaya başlarsa diledikleri takdirde sosyal sigorta destek primi ödeyerek veya ödemeyerek hem çalışmaya hem de yaşlılık aylığını almaya devam edebileceklerdir. Ancak yaşlılık aylığının kesilmesini isterler ise yazılı istekte bulunmaları gerekecektir.

2.6.2 Destek Primi ödenerek çalışılması

Bilindiğı  zere SSGSSK kapsamında sigortalı olup yaşlılık aylığı almakta olan hizmet sözleşmesi ile çalışan ve devlet memuru sigortalıların tekrar çalışmaya başlamaları halinde almakta oldukları yaşlılık aylığı kesilmektedir. Buna karşın, yaşlılık aylığı almaya hak kazanan bağımsız çalışan sigortalıların yaşlılık aylığı bağlanması için kuruma yazılı talepte bulunulduğı sırada faaliyetlerine son vermiş olma şartı öngörülmemiş olup işin sonlandırılıp sonlandırmayacağının bildirilme yükümlülükleri bulunmaktadır. Dolayısıyla çalışmalarını sonlandırmayacağını bildiren bağımsız çalışan sigortalılar hem çalışma hayatını devam ettirecek hem de yaşlılık aylığı alabileceklerdir.

SSGSSK'nın y r rl ğ e girmesinden önceki süreçte ise sigortalıların yaşlılık aylığı almaktayken tekrar çalışmaya başlamaları halinde almakta oldukları yaşlılık aylıklarının kesilmeksizin devam edilmesi imkanı tanınmıştır. Bu kapsamda SSGSSK'nın yürürlük tarihinden önce sigortalı olup tabi oldukları kanunlara göre

devlet memuru sigortalıların ve bağımsız çalışan sigortalıların yaşlılık aylığı almaktayken yeniden çalışmaya başlamaları halinde yaşlılık aylıklarının kesilmesine ilişkin bir sınırlama öngörülmemiştir³³². Bu halde devlet memuru veya bağımsız çalışan sigortalıların yaşlılık aylığı almaktayken tekrar çalışmaya başlamaları yaşlılık aylıklarının kesilmesine sebep olmazken, yaşlılık aylığı almaya başladıktan sonra tekrar çalışmaya başlayan hizmet sözleşmesi ile çalışan sigortalıların yaşlılık aylıkları kesilmekteydi. Sigortalıların statülerinden kaynaklanan bu ayrım haklı olarak eleştirilmiştir³³³. Bunun üzerine hizmet sözleşmesi ile çalışan sigortalılara, tekrar çalışmaya başlamaları sebebiyle yaşlılık aylıklarının kesilmesini öngören 506 sayılı Kanunun 63. maddesi 3279 sayılı Kanun ile değiştirilmiştir³³⁴. Böylelikle diğer sigortalı gruplar gibi hizmet sözleşmesi ile çalışan sigortalı grup için de hem yaşlılık aylığı alıp hem tekrar çalışma imkanı tanınmıştır³³⁵.

³³² Oral, A. İ., “Emeklilerin Yeniden Çalışmaya Başlaması ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar Üzerine Düşünceler”, Çalışma ve Toplum Dergisi, C. 19, S. 4, Y. 2008, s. 139, (Düşünceler).

³³³ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 631.

³³⁴ RG., 06.05.1986, S.19099.

³³⁵ Burada sigortalı olarak çalışmaya başlamadan kasıt, kişinin 506 sayılı Kanuna tabi bir işte çalışmaya başlamasıdır. Bkz. Y21HD. E. 8700/1998, K. 8989/1998, T. 22.12.1998; Y10HD. E. 10379/1994, K. 16510/1994, T. 20.09.1994; YHGK. E. 1834/2012, K. 778/2013, T. 29.05.2013, “..herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan emeklilik veya yaşlılık aylığı alanların, bu aylıkları kesilmeksizin Kamu Kurumlarında herhangi bir kadro, pozisyon veya görevde çalıştıramayacakları ve görev yapamayacakları uygulamasına, 01.01.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5277 Sayılı Kanun’un 25.maddesi ile başlandığı ve sonrasında da 27.04.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5335 Sayılı Kanun’un 30.maddesi ile sürdürüldüğü, bu düzenlemenin 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 Sayılı Kanun’un 105.maddesi hükmü karşısında halen yürürlükte olduğu açıktır. Şu durumda; davacının yaşlılık aylığı almakta iken yeniden 5434 sayılı Emekli Sandığı Kanunu’na tabi olarak çalışmaya başladığı 15.11.1998 tarihinde bu çalışmasını yasaklayan bir düzenleme olmadığından, bu tarihten (1998) itibaren 5277 sayılı Kanunun yürürlük tarihi olan 01.01.2005 tarihine kadarki dönemde yaşlılık aylığını almış olmasında kanuna aykırı bir yön bulunmamaktadır. Yukarıda yapılan açıklamaların ışığında, gerek 01.01.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5277 sayılı Kanunun 25.maddesiyle getirilip, 5335 sayılı Kanunun 30.maddesinin yürürlükte olduğu dönemde de açıkça sürdürülen çalışma yasağına karşın davacının çalışmasını sürdürmesi açıklanan yasal düzenlemelere aykırı olacağından, 506 Sayılı Kanun kapsamında aldığı yaşlılık aylıklarının 01.01.2005 tarihi itibarıyla kesilmesine ilişkin Kurum işleminde isabetsizlik bulunmamaktadır. Yeri gelmişken belirtilmelidir ki, Yerel Mahkemece 506 sayılı Kanunun 63.maddesi uyarınca davalının yaşlılık aylığının kesilmesine gerek bulunmadığı belirtilmekte ise de, anılan madde 506 sayılı Kanun kapsamında yaşlılık aylığı almakta iken yine anılan Kanun kapsamında çalışmaya başlayanlara sosyal güvenlik destek primi ödemek suretiyle çalışma imkanı vermekte olup, somut uyuşmazlıkta davalı Emekli Sandığı Kanunu kapsamında çalıştığından, 506 sayılı Kanunun 63.madde hükmünün somut uyuşmazlıkta uygulama yeri bulunmamaktadır”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 07.02.2022).

Yaşlılık aylığı almaktayken tekrar çalışmaya başlayanlar veya başlayacak olan hizmet sözleşmesi ile çalışan sigortalılar ve devlet memuru sigortalılar için yaşlılık aylıklarının kesilmemesi adına ayrıca şart öngören yeni bir düzenleme yapılmıştır. 4447 sayılı kanun ek madde 20 hükmü uyarınca, *“Bu Kanuna göre yaşlılık aylığı bağlananlardan, 24 üncü maddenin (I) numaralı bendinde belirtilen çalışmalarına devam edenlerin veya daha sonra çalışmaya başlayanların, sosyal yardım zammı dahil tahakkuk eden aylıklarından, aylığın bağlandığı veya tekrar çalışmaya başlanıldığı tarihi takip eden aybaşından itibaren, çalışmalarının sona erdiği ay dahil % 10 oranında sosyal güvenlik destek primi kesilir.”* Sigortalılara sosyal güvenlik destek primi ödeme yükümlüğü getirilmiştir. Bu halde tekrar çalışılmaya başlayan sigortalıların almakta oldukları yaşlılık aylıkları sosyal güvenlik destek primi ödeme şartıyla kesilmeyecektir.

SSGSSK’nın yürürlüğe girmesinden sonra ilk kez m. 4/1-a ve m. 4/1-c kapsamında sigortalı olanlar için ise yaşlılık aylığı almaktayken tekrar çalışılmaya başlanması halinde sosyal güvenlik destek primi ödenerek tekrar çalışma hakkı tanınmamıştır³³⁶. Sigortalının tekrar çalışmaya başlaması halinde almakta yaşlılık aylığının kesilmesi ve tüm sigorta kollarına ilişkin primlerin ödenmesi öngörülmüştür (SSGSSK m. 30/3-a)³³⁷.

Buna karşın SSGSSK’nın yürürlüğe girmesinden önce sigortalı olanlar ve bu kapsamda yaşlılık aylığı alacak olanlar veya halihazırda yaşlılık aylığı bağlanmış

³³⁶ Ancak belirtmek gerekir ki, SSGSSK’da değişiklik öngören 5754 sayılı Kanun öncesinde esasında SSGSSK kapsamında sayılan sigortalılar arasında ayırım yapılmaksızın sosyal güvenlik destek primi ödenerek tekrar çalışma imkanı tanınmıştı ancak aynı hükümde öngörülen sosyal güvenlik destek prim oranının nimet lütfet dengesine aykırılığı sebebiyle Anayasa Mahkemesi tarafından m. 4/1-b hükmüne tabi sigortalılar bakımında iptal edilmiştir. İptal kararından sonra SSGSSK’nın anılan hükmü 5754 sayılı Kanun ile tamamen değiştirilerek m. 4/1-a ve m. 4/1-c kapsamında olanlar için sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışmaya ilişkin hüküm öngörülmemiştir. Caniklioğlu, N., “5510 Sayılı Kanun ve İş Sözleşmesine Göre Çalışanların Sosyal Güvenlik Destek Primi Ödeyerek Çalışmaları”, Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 10, Y. 2008, s. 165, (Destek Primi).

³³⁷ Ertürk, Ş., “Sosyal Güvenlik Destek Primi Ödeyerek Çalışanların Sağlık Yardımlarından Yararlanması”, Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 21, Y. 2011, s. 222, (Destek Primi).

olanlar açısından tabi olunan hükümler korunmuştur (SSGSSK geç. m. 14). Buna göre tekrar çalışmaya başlamaları halinde sosyal güvenlik destek primi ödemeleri şartıyla yaşlılık aylıklarının kesilmemesi sağlanabilecektir. Öte yandan sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışan durumda olanların da mevcut hakları korunmuş olup çalışmalarını sonlandırmaları yahut yaşlılık aylıklarının kesilmesi durumu ortaya çıkmayacaktır.

Sigortalıların tekrar çalışmaya başlamaları halinde sosyal güvenlik destek sigorta primi kesilmesini talep etmeyenlerin yaşlılık aylıklarının kesilmesi öngörülmüştür³³⁸. Dolayısıyla yaşlılık aylıklarının kesilmesi ve uzun vadeli sigorta kolu dahil tüm sigorta kollarına ilişkin prim ödeme yükümlülükleri ile karşı karşıya kalmak istemeyen sigortalıların kuruma, sosyal güvenlik destek primi ödemesi ile çalışmak istediklerini bildirir yazılı talep dilekçesini vermeleri gerekmektedir.

Belirtmek gerekir ki, SSGSSK'nın yürürlük tarihinden önce sigortalı olanlar, yaşlılık aylığı bağlananlar ve bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte sosyal destek primi ödeyerek çalışmaya devam edenler açısından mülga kanunlardan doğan hakları

³³⁸ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 632; Caniklioğlu, Destek Primi, s. 167, Karşı yönde, YHGK. E. 60/1999, K. 105/1999, T. 17.02.1999, "...Dava konusu olayda davacı yaşlılık aylığının kesilmesi yönünden kuruma yazılı başvuruda bulunmamıştır. Yaşlılık aylığı almaya devam ettiği bir dönemde 15'er günden bir aylık süre ile sigortalı bir işte çalışmış ve bu çalışması karşılığı prim tahakkuk ettirilmiştir. Davacı % 24 oranında sosyal güvenlik destek primi ödeyeceği yerde bu miktarın çok üzerinde 73. maddeye göre prim ödemiştir. Dahası, mahkemece davacıya "sosyal güvenlik destek primi adı altında" ikinci kez prim ödettirilmiştir. Yine olayda kaçak işçi çalıştırmak ve prim kaybına yol açmak gibi bir durumda söz konusu değilken sırf yazılı başvuru bulunmadığı gerekçesi ile davacının yaşlılık aylığının kesilmesi ve aylarca aylıktan yoksun bırakılması yasaya ve adalete uygun düşmez. Kaldı ki, davacının imzasını taşıyan 4/8/1994 tarihli 143800 sayılı "tekrar işe giriş bildirgesi" başlıklı bildirmede sigorta sicil numarası yerine emekli tahsis numarasının kuruma bildirilmiş olması 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 63. maddesinin B bendinde aranan yazılı başvuruya ilişkin davacının bir irade bildirimi olarak kabul edilmesini gerektirir..." Aynı karar karşı oy gerekçesi, "Somut olayda davacı, aylığının kesilmemesi için kuruma başvurmadığına göre aylık kesmeye ilişkin Kurum işlemi doğrudur...63. madde ile yukarıda izah edilen açık hükümler mevcutken yazılı başvuru olmayanların aylıklarının kesilmemesi gerektiğine karar vermek kendini yasa koyucu yerine koyarak yeni hüküm getirmek anlamını taşır", <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 07.01.2022).

korunmuşsa da sosyal güvenlik destek prim oranları ile ilgili olarak SSGSSK hükümlerinin uygulama alanı bulacağı düzenlenmiştir³³⁹.

Sosyal güvenlik destek prim ödemesi sadece iş kazası ve meslek hastalığı sigortalarından yararlanma imkanı tanımaktadır³⁴⁰. Öte yandan bu prim ödemelerin sigortalılık süresine bir etkisi olmadığı gibi kesilmeksizin ödenmeye devam eden yaşlılık aylığının miktarına da herhangi bir etkisi olmamaktadır³⁴¹.

Bağımsız çalışan sigortalıların sosyal güvenlik destek primi ödeyerek hem yaşlılık aylığı almalarına hem de tekrar çalışmaya başlama imkanı SSGSSK kapsamında olan sigortalılar için tanınmıştır (SSGSSK m. 30/3-b). SSGSSK'nın yürürlüğe girmesinde sonra m. 4/1-b kapsamında sigortalı olup yaşlılık aylığı almaktayken tekrar çalışmaya başlayanlar için sosyal güvenlik destek primi ödeme şartıyla yaşlılık aylıklarının ödenmesini devam ettirebilme imkanı tanınmıştır. Bunun yanı sıra 6663 sayılı Kanun ile ayrıca sosyal güvenlik destek primi ödemeksizin hem yaşlılık aylığı alıp hem çalışmaya başlamaları yönünde ikinci bir yol öngörülmüştür. Sigortalıların tercihlerine göre, ya yaşlılık aylıklarının kesilmesiyle ve tüm sigorta kollarına ilişkin prim ödeme yükümlülüklerine tabi çalışma ya da yaşlılık aylıklarını almaya devam ederek ve sosyal güvenlik destek primi ödemeksizin çalışma olmak üzere iki seçenek öngörülmüştür (6663 sy. Kn. değ. m. 30/3-b).

Birinci durumda sigortalıların kesilen yaşlılık aylıklarının tekrar bağlanması, bu süreçteki çalışmaları karşılığında ödemiş oldukları primler ile tekrar hesaplanarak

³³⁹ Sigortalının m. 4/1-a kapsamında tekrar çalışmaya başlaması halinde %30 sosyal güvenlik destek primi oranına ek olarak %1 ile %6,5 oranında değişkenlik gösteren kısa vadeli sigorta primi ödemesi gerekecektir. Sigortalının m. 4/I b kapsamında sigortalı olması halinde ödenmesi gereken sosyal güvenlik destek prim %15 oranında belirlenmiş ancak herhangi bir sigorta kollarından yararlanma imkanı tanınmamıştır. Bkz. Ertürk, Destek Primi, s. 235.

³⁴⁰ Sigortalıların sadece kısa vadeli iş kollarından iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından yararlanabilmesi hakkında değerlendirmeler için bkz. Ertürk, Destek Primi, s. 235.

³⁴¹ Oral, s. 142.

belirlenen miktar üzerinden gerçekleştirilirken ikinci durumda çalışmayı tercih edenler ise herhangi bir sigorta kapsamında olamayacaklardır³⁴².

Tüm bu açıklamalar ile birlikte yaşlılık aylığına hak kazanan ve sosyal güvenlik destek primi ödeme şartına tabi olarak hem yaşlılık aylığını alıp hem de çalışmalarına devam etmek isteyen sigortalılar açısından yaşlılık aylığı talebi şartları arasında belirtilen “*işten ayrılma*” koşulunun anlamına değinilmesinde yarar olacaktır.

Bilindiği üzere yaşlılık aylığının bağlanabilmesi için tabi olunan şartların sağlanmasıyla birlikte kural olarak işten ayrılarak kuruma yazılı talepte bulunulması gerekmektedir. Yaşlılık aylığı almaktayken tekrar çalışmaya başlayan sigortalılar açısından “*işten ayrılma*” hususunun etki görülmemektedir. Zira yaşlılık aylığı almaya başladıktan sonra, tekrar çalışması durumu, işten ayrılmasından sonraki süreçte gerçekleşen bir olgudur. Ancak çalışması devam ederken yaşlılık aylığına hak kazanan ve hem yaşlılık aylığı almak isteyen hem de çalışmasını sürdürmek isteyen sigortalılar açısından “*işten ayrılma*” koşulunun önemine değinilmesi gerekmektedir.

Yaşlılık aylığı kesilmeksizin sosyal güvenlik destek primi ödeyerek tekrar çalışma hakkı tanınan sigortalılar açısından da yaşlılık aylığı bağlanması için işten ayrılarak kuruma yazılı başvuru yapma koşulları geçerli olmakta, işten ayrılan sigortalı yaşlılık aylığı talebi başvurusunun ardından tekrar işe başlamaktadır. Dolayısıyla esasında “*işten ayrılma*” koşulunun aranmasının bir önemi kalmadığı görülmektedir. Bu hususta Anayasa Mahkemesi’ne taşınan “*işten ayrılma*” koşulunun kaldırılması ve gerekçesi önem arz etmektedir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 506 sayılı Kanun’un m. 62/1 hükmünde yer alan ‘..*çalıştığı işyerinden ayıldıktan sonra..*’ ibaresinin anayasaya aykırılığı sebebiyle

³⁴² Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 636.

Anayasa Mahkemesi'ne iptal ve yürürlüğün durdurulması başvurusunda bulunmuştur. Başvuruda kısaca, *“..İtiraz konusu kuralın sosyal devlet ilkesiyle bağdaşmadığı, yaşlılık aylığı talebinde bulunabilmek için işten ayrılma koşulunun öngörülmesi çalışma hak ve özgürlüğünü ihlal niteliğinde olduğu, 29/4/1986 tarihli ve 3279 sayılı Kanun’la yapılan düzenleme ile yaşlılık aylığı bağlanan sigortalıların sosyal güvenlik destek primi ödemeleri şartıyla hem aylık almalarına hem de çalışmalarına imkan tanındığı, bu halde yaşlılık aylığına hak kazanılabilmesi için işten ayrılma koşulunun aranmasının anlamı kalmadığı, nitekim itiraz konusu kuralla öngörülen şekli şartı yerine getirmek için sigortalının çalıştığı işten çıkışını yaptırıp yaşlılık aylığı talebinde bulunduktan sonra sosyal güvenlik destek primi ödemek suretiyle ertesi gün çalışmaya başladığı, koşulları sağlayan taşıyan sigortalıya Kurum tarafından her ne kadar üç ay içerisinde aylığın bağlanması gerektiği öngörülmüşse de bu sürenin daha uzun sürdüğü, bu doğrultuda öngörülen şart sebebiyle işten ayrılmış olan sigortalının aylık bağlanıncaya kadar hiçbir gelirin olmayacağı, hizmet akdi ile çalışanların da diğer grup sigortalılara tanınan işten ayrılmaksızın yaşlılık aylığı talebinde bulunabilmelerinin ve talebin kabul edildiği tarihe kadar çalışabilmelerinin eşitlik ilkesine uygun olacağı..”* gibi hususlar belirtilerek kuralın Anayasa’ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür³⁴³. Bunun üzerine Anayasa Mahkemesi 14.01.2021 tarihli E. 104/2019, K. 3/2021 sayılı kararıyla, Anayasa’nın 13. maddesinde yer alan elverişlilik, gereklilik ve orantılılık ilkeleri doğrultusunda 506 sayılı Kanun’un m. 62/1 hükmünde yer alan *“..çalıştığı işten ayrıldıktan sonra..”* ibaresinin iptaline ve yürürlüğün durdurulmasına karar vermiştir.³⁴⁴

³⁴³ Ertürk, Ş., “Anayasa Mahkemesi’nin Çalışan Sigortalının Yaşlılık Aylığı Bağlanması İçin İşten Ayrılması Gerekli Kuralın İptaline Karar Vermesinin Bazı Sonuçları Hakkında”, Sicil İş Hukuku Dergisi, S. 45, Y. 2021, s. 33, (Bazı Sonuçlar).

³⁴⁴ Anayasa Mahkemesi başvuruya konu iptali istenen hükmü inceleyerek gerekçesinde, “Kuralın yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla yaşlılık aylığı bağlanan sigortalıların yeniden çalışmaya başlamaları hâlinde aylıkları 506 sayılı Kanun’un mülga 63. maddesinde 3279 sayılı Kanun ile yapılan

Esasında Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen 506 sayılı Kanun'un m. 62/1 hükmü ile öngörülen “işten ayrılma” ibaresinin iptal edilmesi ile, SSGSSK'nın yürürlük tarihinden önce m. 4/1-a kapsamında olan sigortalılara yaşlılık aylığı bağlanması ancak yaşlılık aylığı talebinde bulundukları tarihte işten ayrılma koşulunun gerçekleşmediğinin sonradan tespit edilmesi halinde, almakta oldukları yaşlılık aylıklarının ödenmeye devam ettirilmesi ve başkaca işlem yapılmaması yönünde sonuç doğurması etkisi gösterdiği ifade edilmektedir³⁴⁵. Zira Anayasa Mahkemesi'nin anılan iptal kararından önce yaşlılık aylığı talep başvurusu için sigortalıların işten

değişiklikle yaşlılık aylığı alanlara talep etmeleri ve kendilerinden sosyal güvenlik destek primi kesilmesi şartıyla hem yaşlılık aylığı alma hem de aktif çalışmaya başlama imkânı getirilmiştir. Sigortalının çalıştığı işten ayrılmadan da pasif sigortalı statüsüne geçirilerek prim ödemelerinin buna göre düzenlenmesinin sosyal güvenlik sisteminin düzenli işleyişi üzerinde olumsuz bir etkisinin olacağı söylenemez. Mülga maddenin ilk hâlinde bulunmayan bu yeni imkân karşısında itiraz konusu kuralla kişinin yaşlılık aylığı tahsis talebinde bulunabilmesi için işten ayrılma şartının öngörülmesinin sosyal güvenlik sisteminin düzenli işleyişini sağlama bakımından elverişli bir sınırlama olduğundan bahsedilemez. Bir hakka getirilen sınırlamanın gerekli kabul edilebilmesi için ulaşılmak istenen amaç bakımından getirilen önlemin zorunlu olması, diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmamasının mümkün olmaması gerekir. Yaşlılık aylığı tahsis talebinde bulunan sigortalının ya da Sosyal Güvenlik Kurumu'nun tahsis talebinde bulunulduğunu işverene bildirmesi ve Kurum ile işveren kayıtlarının buna göre düzenlenmesi mümkündür. Sigortalının yaşlılık aylığı tahsis talebinde bulunmadan önce çalıştığı işten fiilen ayrılmasını gerektirmeyecek daha hafif nitelikteki tedbirlerle de sosyal güvenlik sisteminin düzenli bir şekilde işleyişinin sağlanması amacına ulaşılabileceği gözetildiğinde kuralla öngörülen sınırlamanın anılan amaca ulaşma bakımından gerekli olmadığı da anlaşılmaktadır. Öte yandan 506 sayılı Kanun'un mülga 31. maddesinin birinci fıkrası ile 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 42. maddesinde yaşlılık aylığı bağlanacak sigortalıların tahsis taleplerine Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından gerekli belgelerin ve incelemelerin tamamlandığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde yazılı olarak cevap verilmesi öngörülmüştür, itiraz konusu kural uyarınca sigortalının yaşlılık aylığı talebinde bulunabilmesi için işten ayrılması gerektiği gözetildiğinde kural, sigortalının söz konusu üç aylık dönemi herhangi bir gelir elde etmeksizin geçirmek zorunda kalmasına neden olmaktadır. Her ne kadar daha sonra aylık bağlandığında sigortalıya aylık bağlanmayan dönemlerin ödemesi yapılabilmekte ise de bu durum sigortalının aylar boyunca ekonomik olarak hiçbir gelir elde edememesinin neden olduğu mağduriyetleri tümüyle ortadan kaldırmamaktadır. Dolayısıyla kuralın getirdiği sınırlamanın sonuçları itibarıyla orantılı olduğundan da bahsedilemez.” hususları belirtilerek hükmün iptali ve yürürlüğün durdurulması kararı vermiştir. Karar metni için bkz. AYM. E. 104/2019, K. 3/2021, T. 14.01.2021, <https://www.anayasa.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 01.04.2022); Anayasa Mahkemesi kararının değerlendirilmesi ve sonuçları hakkında detaylı açıklamalar için bkz. Ertürk, Bazı Sonuçlar, s. 22 vd.

³⁴⁵ 2018/38 sayılı Genelge'nin “İkinci Kısım/Üçüncü Bölüm/Yaşlılık Sigortası” başlığının “6.5. Aylığa Hak Kazanma Koşullarının Oluşmadığının Aylık Bağlandıktan Sonra Tespit Edilmesi ve Aylığın Tekrar Başlaması” alt başlığı altına 6.5.4. maddesi eklenmiştir. Buna göre, “(Ek, 10/03/2021 tarihli ve 2021/5 sayılı Genelge) Anayasa Mahkemesinin 03.03.2021 tarihli ve 31412 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 14.01.2021 tarihli 2019/104 E., 2021/3 K. sayılı Kararı ile 506 sayılı Kanun'un 62'nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “...çalıştığı işten ayrıldıktan sonra...” ibaresinin iptal edilmesi nedeniyle, Kanun'un yürürlük tarihinden önce 4/1-(a) kapsamında yaşlılık aylığı bağlanan sigortalılardan tahsis talebinde bulundukları tarihte işten ayrılma koşulunun gerçekleşmediğinin sonradan tespit edilmesi halinde, söz konusu sigortalılar hakkında işlem yapılmayacak ve aylıkları ödenmeye devam edecektir.”

ayrılma koşullarını gerçekleştirmeleri gerektiği bu kapsamda bu koşulun yerine getirilip getirilmediğinin belirlenebilmesi için ise sigortalının fiilen çalışıp çalışmadığının tespiti ile 506 sayılı Kanun’un 62. maddesi uyarınca işten ayrılmadan yaşlılık aylığı bağlanması için yapılacak olan başvuruların geçersiz olması ve aylık bağlamaması, bağlanmış ise aylığın iptal edilmesine karar verilmesi gereği benimsenmişti³⁴⁶.

Yine 506 sayılı Kanun’a tabi sigortalıların, tabi oldukları kanunun yürürlük döneminde yaşlılık aylığı talebinde bulunanlar ile 506 sayılı Kanun’un yürürlüğü döneminde yaşlılık aylığı bağlananlar hakkında iptal kararının hüküm doğuracağı belirtilmektedir³⁴⁷.

Öte yandan 506 sayılı Kanun’un mülga 60/H hükmünde yer alan “..*sigortalının çalıştığı işten ayrılması*..” hükmü ile ilgili herhangi bir iptal kararı verilmemiştir. Ayrıca, 5510 sayılı Kanun’un geçici maddeleri ile 506 sayılı Kanun’un mülga 62’nci maddesine herhangi bir atıf yapılmamış olması sebebiyle iptal kararı anılan madde hükümlerini etkilememektedir. Yine, 5510 sayılı Kanun’un 28/9’a göre, yaşlılık aylıklarından yararlanabilmek için 4’üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen sigortalının işyerinden ayrılma şartını sağlama yükümlülüğünün devam ettiği ifade edilmektedir³⁴⁸.

Tüm bu açıklamalar ile Anayasa Mahkemesi’nin 506 sayılı Kanun’un m.62/1 hükmünde yer alan “*işten ayrılma*” ibaresinin iptal edilmesinin, sosyal güvenlik destek primi ödeme şartıyla çalışmaya devam ederek yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için gerekli olan ‘işten ayrılma’ şartıyla kuruma başvuru

³⁴⁶ YHGK. E. 9-631/2005, K. 643/2005, T. 23.11.2005; YHGK. E. 10-486/2013, K. 89/2014, T. 12.02.2014; Y10HD. E. 16239/2014, K. 19314/2014, T. 13.10.2014; Y10HD. E. 24049/2014, K. 4337/2015, T. 10.03.2015; Y21HD. E. 14643/2016, K. 1902/2018, T. 27.02.2018; Y21HD. E. 6615/2018, K. 2934/2019, T. 15.04.2019, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 18.03.2022).

³⁴⁷ Ertürk, Bazı Sonuçları, s. 43.

³⁴⁸ Ertürk, Bazı Sonuçları, s. 37.

uygulamasına etki etmediği ifade edilebilir. Zira 506 sayılı Kanun'un mülga 63/ B maddesinde 3279 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik *“Bu Kanuna göre yaşlılık aylığı almakta iken sigortalı olarak bir işte çalışmaya başlayanların yazılı talepte bulunmaları halinde yaşlılık aylıklarının ödenmesine devam olunur. Ancak bunlardan 78 inci maddeye göre tespit edilen prime esas kazançları üzerinden % 30 oranında Sosyal Güvenlik Destek Primi kesilir.”* hükmü uyarınca sosyal güvenlik destek primi ödeyerek çalışabilmek için işten ayrılarak sigortalı olarak bir işte çalışmaya başlayanlar açısından işyerinden ayrılma şartı bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile tekrar çalışmaya başlayan hüküm kapsamındaki sigortalılar yazılı talepleriyle sosyal güvenlik destek primi ödeyerek yaşlılık aylıklarını almaya devam edebileceklerdir. Bu halde sigortalının yaşlılık aylığı talebi için işten ayrılma şartı aranmamakta ancak yazılı talebi ile sosyal güvenlik destek primi kesilmesi şartı aranmaktadır³⁴⁹.

2.7 Toptan Ödeme ve İhya

Yaşlılık sigortası ile çalışma hayatından çekilen dolayısıyla yoksulluğa düşme riski ile karşı karşıya kalacak olan kişilerin bu risk karşısında korunması amaçlanmıştır. Bunun için sigortalıların çalışma hayatları boyunca ödemiş oldukları yahut adlarına ödenmiş olan primlerin bir nevi karşılığı olarak yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir. Ancak bazı durumlarda çeşitli sebepler kişilerin yaşlılık aylığına hak kazanamadan çalışma hayatında ayrılması söz konusu olabilmektedir. Bu halde adlarına bulunan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primleri karşılıksız kalmaktadır.

SSGSSK m. 28/1-b hükmü ile yaşlılık sigortası ile sağlanan bir diğer yardım olarak toptan ödeme uygulaması öngörülmüştür. Belirli koşullar ile yaşlılık aylığına hak kazanamayanlara, primlerinin iadesini mümkün olmaktadır³⁵⁰.

³⁴⁹ Ertürk, Bazı Sonuçları, s. 36.

³⁵⁰ Kayırgan, s. 337.

Yaşlılık aylığına hak kazanılmaması halinde belirli şartlarla toptan ödeme talep edebilecek sigortalılar arasında herhangi bir ayırım yapılmamış ve tüm sigortalı grupların bu düzenlemeden yararlanabileceği öngörülmüştür³⁵¹.

SSGSSK m. 31/1 hükmü uyarınca, sigortalıların yaşlılık sigortasına hak kazanabilmeleri için sağlamaları gereken prim ödeme gün sayısı şartını tamamlayamadan sigortalılıklarının sona ermesi halinde yararlanamayacakları yaşlılık aylığı yerine belirli şartların bulunması halinde ödenmiş veya ödedikleri malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primleri kendilerine iadesini talep edebileceklerdir³⁵².

Sigortalıların toptan ödeme talebinde bulunabilmeleri için öncelikle yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için sağlamaları gerek yaş şartının doldurulmuş olması ancak prim ödeme gün sayısının ya da sigortalılık süresinin tamamlanamamış olması gerekmektedir. Dolayısıyla bu sebeple yaşlılık aylığına hak kazanamamış olmaları gerekmektedir. Zira tabi oldukları koşulları sağlayarak yaşlılık aylığına hak kazanan sigortalıların toptan ödeme isteme hakkı bulunmamaktadır³⁵³.

Bunun yanı sıra ayrıca sigortalıların işten ayrılması veya işyerini kapatması ile kuruma yazılı olarak toptan ödeme talebinde bulunulması gerekmektedir.

³⁵¹ SSGSSK öncesi kanun hükümlerine göre esas ve şartları için bkz. Sözer, s. 421.

³⁵² Y10HD. E. 9010/2016, K. 4811/2017, T. 06.06.2017, “..Davaya konu istemle ilgili olarak vurgulanmalıdır ki, 1479 sayılı Kanunda sigorta primlerinin toptan geri ödenmesi iki durum ve sigorta kolu için öngörülmüştür. Kanunun “Yaşlılık Sigortasından Toptan Ödeme ve Hizmet İhyası” başlığını taşıyan 39’uncu maddesinde, sigortalı olarak çalıştığı işten ayrılan, malûllük veya yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanamayan kadın ise 60, erkek ise 62 yaşını doldurmuş bulunan sigortalılara, ödedikleri primlerin, yazılı istekleri üzerine toptan ödeme şeklinde geri verileceği, “Ölüm Sigortasından Toptan Ödeme” başlıklı 44’üncü maddesinde de, ölen sigortalının hak sahibi kimselerinden hiç biri bu Kanuna göre ölüm sigortasından aylık bağlanmasına hak kazanamadıkları takdirde, sigortalının ödediği primlerin, hak sahiplerine toptan ödeme şeklinde geri verileceği hüküm altına alınmış olup, anılan yöndeki her iki düzenleme 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren “Yaşlılık Toptan Ödemesi ve İhya” başlığını taşıyan 31 ve “Ölüme Bağlı Toptan Ödeme ve İhya” başlıklı 36’ncı maddesinde de korunmuş olmakla, inceleme konusu davada davalı yönünden söz konusu hükümlerin uygulama koşullarının gerçekleşmediği belirgindir. Mahkemece, yukarıda açıklanan hukuki ve maddi olgular nedeniyle 4/1-b kapsamında ödenen primlerin iadesi istemi yönünden davanın reddine karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ve hatalı değerlendirme sonucu yazılı şekilde karar verilmiş olması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir”, <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 01.04.2022).

³⁵³ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 607; Tuncay/Ekmekçi, s. 540; Sümer, s. 214; Alper, Sosyal Sigortalar, s. 292.

Sigortalının birden fazla işte çalışması varsa tüm işlerinden ayrılması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile sigortalının sigortalılık ilişkisi bulunmaması gerekmektedir. Ayrıca talep olmaksızın diğer şartların olması halinde kendiliğinde toptan ödeme yapılması söz konusu değildir³⁵⁴.

Toptan ödeme talebinde bulunulabilecek herhangi bir süre öngörülmemiştir. Ancak hakkın ortaya çıktığı tarihten itibaren TBK genel hükümlere göre zamanaşımı süresine tabi olunacağı ifade edilmektedir³⁵⁵.

Çalışma hayatından çekilip şartları sağlayarak toptan ödeme alan sigortalıların tekrar çalışmalarında engel bulunmadığı tekrar çalışmaya başlaması sebebiyle aldığı ödemeyi iade etmesi de gerekmemektedir³⁵⁶. Bu halde sonlandırılmış sigortalılık sürecinden bağımsız olarak yeni bir sigortalılık süreci başlayacaktır.

Bu kapsamda alınan ödemenin iade edilmesi ile sigortalılık sürecinin devam ettirilmesine de imkan tanınmıştır. Toptan ödeme ile sonlandırılmış sigortalılık ilişkisinin, hiç sonlandırılmamış gibi devam ettirilebilmesi, ihyası mümkündür.

SSGSSK m. 31/2 hükmü uyarınca, alınan toptan ödemenin, alınma tarihi ile ihya talep tarihi arasında geçen yıllar için her yılın gerçekleşen güncelleme katsayılarıyla güncellenerek belirlenecek tutarın tebliği tarihini takip eden ayın sonuna kadar ödenmesi halinde sigortalılık süreci kaldığı yerden devam edebilecektir³⁵⁷.

³⁵⁴ Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 607.

³⁵⁵ Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 607; Tuncay/Ekmekçi, s. 541; Kayırgan, s. 340.

³⁵⁶ Sözer, s. 424.

³⁵⁷ Geçiş hükmüne ilişkin ayrıca SSGSSK geç. m. 5, “Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar için bu Kanuna göre yapılacak toptan ödemelerin, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önceki hizmet sürelerine ait bölümü, bu Kanunla bazı maddeleri yürürlükten kaldırılan ilgili kanun hükümlerine göre bu Kanunun yürürlük tarihi itibarıyla hesaplanarak, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih ile toptan ödemenin yapılmasına ilişkin yazılı istek tarihine kadar geçen yıllar için her yılın güncelleme katsayısı ile çarpılarak bulunan tutar, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki süreler için bu Kanuna göre hesaplanan toptan ödeme tutarına ilâve edilerek ödenir. Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamındaki sigortalılar için bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce toptan ödeme yapılarak tasfiye edilen hizmetlerin 31 inci, 36 ncı ve 41 inci maddelere göre ihyasında veya borçlanılmasında, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla bu Kanunla bazı maddeleri yürürlükten kaldırılan ilgili kanun hükümlerine göre hesaplanan tutarı, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih ile ihya talebine ilişkin

Bölüm 3

KUZHEY KIBRIS SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU'NDA YAŞLILIK SİGORTASI YARDIMI OLARAK YAŞLILIK AYLIĞI

3.1 Genel Olarak

Kıbrıs, tarih boyunca jeopolitik konumu başta olmak üzere çeşitli sebeplerle birçok devletin hakimiyet kurmak istediği ve bu sürecin getirmiş olduğu sorunlar ile mücadele vermiş bir ada ülkesi olmuştur³⁵⁸. Ada, 1571 yılında Osmanlı Devleti hakimiyetine girmiş iken 13 Temmuz 1878 tarihinde Kıbrıs adasının yönetimi İngiltere'ye bırakılmıştır³⁵⁹. İngiltere, 5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs adasını ilhak ettiğini bildirmiştir³⁶⁰. 24 Temmuz 1923 tarihi itibarıyla ise 1960 yılına kadar sürecek olan Kıbrıs'ta İngiltere hakimiyeti başlamıştır³⁶¹.

yazılı istek tarihi arasında geçen yıllar için, her yılın güncelleme katsayısı ile çarpılarak bulunan değeri dikkate alınır.”

³⁵⁸ Şahin, İ., “İngiltere'nin Akdeniz Siyasetinde Kıbrıs (1580-1878)”, C. 4, S. 7, Y. 2016, Asia Minor Studies, s. 150; Mor, A./Çiftçi, M. D., “KKTC'de Kentleşme”, Doğu Coğrafya Dergisi, C. 12, S. 18, Y. 2007, s. 227; Sarıkoyuncu Değerli, E., “Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950-1960)”, Gazi Akademik Bakış Dergisi, C. 6, S. 11, Y. 2012, s. 86.

³⁵⁹ Uçarol, R., ‘Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı İngiltere'ye Devri’ Düünden Bugüne Kıbrıs Meselesi, TATAV Yayınları, İstanbul 2001, s. 125.

³⁶⁰ Savrun, E., “1571 Türk Yönetiminden, 1878-1925 İngiliz Taç Kolonisi'ne; Kıbrıs Üzerinden Enosis Faaliyetleri ve İngiliz Stratejisi”, Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, S. 3, S. 1, Y. 2017, s. 10; Turan, O., “Kıbrıs Ermeni Toplumu ve Ermeni Kilisesine Dair Bir İngiliz Raporu (1960-1963)”, Tarih ve Gelecek Dergisi, C. 5, S. 3, Y. 2019, s. 715.

³⁶¹ Coşkun, Y., “Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin (1975) Kuruluş İlanına İngiliz Parlamentosunun Tepkisi”, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, S. 37, Y. 2020, s. 3; Babaoğlu, R., “Türkiye'nin Kıbrıs Politikasının Evriminde Bir Dönüm Noktası: Londra Konferansı (29 Ağustos-6 Eylül 1955)”, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, C. 18, S. 36, Y. 2018, s. 324.

16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıslı Türkler ve Rumların yönetiminde yer aldığı Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilan edilmiştir³⁶². Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanından sonra çeşitli sebeplerle devlet yönetimden ayrılan Türkler, 28 Aralık 1967 tarihinde Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi'ni, 3 Eylül 1974 tarihinde Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi'ni, 13 Şubat 1975 tarihinde Kıbrıs Türk Federe Devletini ve son olarak da 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ilan etmişlerdir³⁶³. Görüleceği üzere Kıbrıs hukuk sistemi, çeşitli egemenliklerin hakimiyeti sebebiyle tek devlet düzeni, dolayısıyla tek bir hukuk düzeninden uzak yapıya sahip olmuştur³⁶⁴. Dolayısıyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanından önce ve sonra olmak üzere adada birçok yasa yürürlüğe girmiştir.

Kıbrıs Türk toplumunda devletleşme sürecinin önemli bir adımı olan Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilanından sonra Kıbrıs Türk Federe Meclisi tarafından anayasa ile birlikte çeşitli yasalar yapılmıştır³⁶⁵. Yine Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanından sonraki süreçte de birçok yasa çalışmaları yapılmış ve yürürlüğe girmiştir. Çalışmamızda konu bütünlüğünün sağlanması amacıyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanında önce Kıbrıs Türk hukuk sisteminde yer alan yasalarda bulunan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanından sonra uygulanmasına devam edilen yaşlılık sigortasına ilişkin hükümler ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanından sonra yürürlüğe girmiş yasalarda yer alan yaşlılık sigortasına ilişkin hükümler bir bütün olarak sadece kronolojik sıra dikkate alınarak açıklanmaya çalışılacaktır. Zira Kıbrıs Türk Federe Devleti döneminde yürürlüğe

³⁶² Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanına ilişkin bkz., Sarıca, M./Teziç, E./Eskiyurt, Ö., Kıbrıs Sorunu, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1975, s. 12.

³⁶³ Detaylı açıklamalar için bkz., Aydoğdu, A., Tarihsel Süreçte Kıbrıs Türk Seçimleri ve Yönetimleri, BRC Basım ve Matbaacılık, Ankara 2005, s. 22 vd.

³⁶⁴ Turhan, T., Kıbrıs Makaleleri, Gazimağusa 2012, s. 60, (Makaleler).

³⁶⁵ Yeniden kurulmaya çalışılan hukuk sistemi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti hukuk sisteminin temellerini oluşturmuştur. Bkz., Turhan, Makaleler, s. 89.

girmiş olan birçok yasa Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanından sonra da uygulanmaya devam etmiştir.

Bu kapsamda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde uygulanan, Kıbrıs Federe Devleti döneminde yürürlüğe girmiş olan, yaşlılık sigortasına ilişkin ilk düzenleme 16/1976 Yasası'dır. Yasa ile kendi hesabına çalışanları ve özel sektör çalışanlarını kapsayan hükümler düzenlenmiştir. Kamu görevlilerini kapsamına almak üzere ise yine anılan dönemde yürürlüğe girmiş olan, 26/1977 Yasası'dır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanından sonra ise izah edileceği üzere önemli bir yere sahip olan Sosyal Güvenlik Yasası yürürlüğe girmiştir.

Tüm bu açıklamalar ile yaşlılık sigortasına ilişkin düzenlemelerin yer aldığı sosyal güvenlik mevzuatları, farklı sebeplere bağlı olsa da, ülkemizde olduğu gibi çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Yasaların dağınıklığı ve çeşitliliği sorunu karşısında KKTC'de de sosyal güvenlik yasalarının tek çatı altında birleştirilmesi amacıyla harekete geçilmiş ve Sosyal Güvenlik Yasası yürürlüğe girmiştir. Yeni düzenleme ile uygulama alanı bulan yasalar yürürlükten tamamen kaldırılmamıştır. Sosyal Güvenlik Yasası'nın yürürlük tarihinden sonra ilk kez sigortalı olan çalışanlar için yeni düzenlemeler öngörürken 01.01.2008 tarihinden önce sigortalı olanların tabi oldukları yasalardaki hakları korunmuştur.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde günümüzde sosyal güvenlik sisteminin yapılanmasında ikili ayırım yapmakta yarar bulunmaktadır. Birinci yapılanma, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olarak, Sosyal Sigortalar Dairesi, Çalışma Dairesi, Sosyal Hizmetler Dairesi ve İhtiyat Sandığı Dairesi olmak üzere kurulmuştur. İkinci yapılanmada ise Maliye Bakanlığı'na bağlı olarak, Hazine Dairesi bulunmaktadır. Yaşlılık sigortası gibi iş kazası, meslek hastalığı, analık sigortası, işsizlik sigortası, malullük sigortası, ölüm sigortası diğer bir ifade ile uzun ve kısa

vadeli sigorta kollarından ve yardımlarından sorumlu birim Sosyal Sigortalar Dairesi'dir. Sosyal Sigortalar Dairesi, aşağıda detaylı anlatılacağı üzere, 2008 yılından önce sigortalı olarak çalışmaya başlayan kamu çalışanları hariç olmak üzere diğer tüm sigortalı statülerini kapsamına almaktadır³⁶⁶. 2008 yılından önce sigortalı olan kamu çalışanları ise Maliye Bakanlığı'na bağlı olarak Hazine Dairesi kapsamındadır.

Kıbrıs Türk Federe Devleti dönemi yasalarında da KKTC sosyal güvenlik yasalarında da ülkemizdeki gibi yaşlılık sigortası ile sağlanan 2 temel yardım bulunmaktadır. Yardımlardan birincisi yaşlılık aylığı bağlanması diğeri ise toptan ödeme yapılmasıdır. Öncelikle yaşlılık aylığından yararlanma şartları genel ve özel durumlar açıklanmaya çalışılarak devamında toptan ödeme yapılması koşullarına ve ülkemizde uygulanan hükümler ile farklılıklarına değinilmeye çalışılacaktır.

3.2 Zorunlu Sigortalılığın Sonucu Olarak Yaşlılık Aylığına Hak Kazanmanın Koşulları

Gerek 16/1976 Yasası gerekse Sosyal Güvenlik Yasası hükümlerinde öngörülen koşullarda esas olarak belirli bir yaş ve belirli bir prim ödeme gün sayısını benimsemiş olduğu görülmektedir. Yaşlılık aylığına hak kazanılabilmesinde bu iki şartın birlikte sağlanması gereklidir. Ayrıca kimi sigortalıların yaşlılık aylığına hak kazanmasında belirli bir sigortalılık süresinin sağlanması gerektiğine ilişkin düzenlemeler de bulunmaktadır. Dolayısıyla yaşlılık aylığından yararlanmanın koşullarında ülkemizde de olduğu gibi yaş, prim ödeme gün sayısı ve sigortalılık süresi unsurlarının, genel ve özel durumlara göre değişiklik göstermesiyle birlikte, arandığı görülmektedir.

³⁶⁶ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanlık, "KKTC Fokus-KKTC Sosyal Güvenlik Sistemi'nin Kurumsal ve Fonksiyonel Analizi", Tepav Araştırma Raporu, s. 28, (Sosyal Güvenlik).

Dolayısıyla Sosyal Güvenlik Yasası hükümlerinin ve mülga yasaların uygulama alanı bulan hükümlerinde yer alan yaşlılık aylığından yararlanma koşulları açısından yaş, prim ödeme gün sayısı ve sigortalılık süresi şartları olarak yapılacak ayırım ile birlikte diğer koşullar da ayrıntılı olarak açıklanmasında yarar vardır.

3.2.1 Belirli Bir Yaşın Doldurulması ve Prim Ödeme Gün Sayısının Tamamlanması

Sosyal Güvenlik Yasası'nın yürürlük tarihinden önce sigortalı olanların, sigortalılık statülerine göre tabi oldukları yasa hükümleri çerçevesinde yaşlılık aylığına hak kazanabilme şartlarının, halen uygulanmakta olması sebebiyle, ele alınmasında yarar bulunmaktadır. Öncelikle sigortalıların statüleri dikkate alınarak ilk kez sigortalı oldukları tarihe göre tabi oldukları mülga kanun hükümleri incelenerek yaşlılık aylığına hak kazanabilmede gerekli koşullar açıklanmaya çalışılacak, devamında, yürürlükte bulunan Sosyal Güvenlik Yasası'na tabi olan sigortalıların yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için gerekli koşullar açıklanmaya çalışılacaktır.

3.2.1.1 01.01.2008 Tarihinden Önce İlk Kez Sigortalı Olanlar

Sosyal Güvenlik Yasası'nın yürürlük tarihinden önce sigortalı olanların yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için gerekli koşullara ilişkin olarak mülga yasa hükümleri uygulama alanı bulmaktadır. Bu noktada özellikle kamu çalışanlarının yaşlılık aylığına hak kazanabilmelerinde iki farklı yol öngören iki temel yasa bulunmaktadır. Bunlardan ilki 16/1976 Yasası'dır. İkincisi ise 26/1977 Yasası'dır. Ayrıca bir hizmet sözleşmesine dayanarak çalıştırılan sigortalılar ile kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan sigortalılar da 16/1976 Yasası kapsamında olmaktadır. Dolayısıyla 16/1976 Yasası ile tüm sigortalı gruplar kapsama alınmış ise de 26/1977 Yasası ise açıklanacağı üzere ayrıca belirli bir kısım kamu çalışanı sigortalı grubu kapsamaktadır.

3.2.1.1.1 Bir Hizmet veya Çıraklık Akdine Dayanarak Çalıştırılan Sigortalılar

01.01.2008 tarihinden önce ilk kez sigortalı olan çalışanlar³⁶⁷, 16/1976 sayılı Yasa'ya tabi olmaktadır. Anılan yasanın “*Kapsam*” başlıklı 4. maddesi uyarınca “..*bir hizmet veya çıraklık akdine dayanarak çalıştırılanlar (Tarım, Orman ve hayvancılık kesimi dahil)..*” sigortalılar, bu yasa kapsamında sigortalıdır. Anılan yasanın m. 61/1 hükmüne göre, sigortalının yaşlılık aylığından yararlanmaya hak kazanabilmesi için 60 yaşını doldurmuş olması ve bu yasa kapsamında en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemiş olması gerekmektedir. Öngörülen prim ödeme gün şartını sağlayamayan sigortalılar için ise m. 61/2 hükmü ile kolaylaştırılmış haliyle yaşlılık aylığından yararlanabilmelerinin şartları düzenlenmiştir. Buna göre 9000 gün prim ödeme gün şartını yerine getirememiş olan sigortalılar bu yasa kapsamında en az 5400 gün yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası primi ödemiş olması ve 63 yaşını dolmuş olmak şartlarıyla indirimli olarak yaşlılık aylığından yararlanmaya hak kazanabilmektedirler. Anılan yasa son haliyle belirtilen şartları aramakta iken konunun açıklığa kavuşturulması amacıyla yasanın ilk hali ve yapılmış olan değişikliklere de değinmekte yarar olacaktır.

16/1976 Yasası'nın ilk halinde yaşlılık aylığına hak kazanılmasında öngörülmüş olan şartlar halihazırda uygulanan haliyle farklılık göstermektedir. Değişikliklerden önceki Yasanın 61. maddesinin 1. fıkrasında ve 2. fıkrasında aranılan şartlar belirtilmiştir. Sigortalıların 60 yaşını dolmuş olması yanında kadın sigortalı için öngörülen en az 20 yıldan beri sigortalı olması ile birlikte 7200 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödenmiş olması, erkek sigortalı için ise en az 25 yıldan beri

³⁶⁷ 16/1976 Yasası'nın “*Sigortalılığın Başlangıcı ve Sigortalı Olma Zorunluluğu*” başlıklı 8. maddesi 1. fıkrası uyarınca, “*Bu Yasanın 4'üncü maddesinin (1)' inci ve (2)' nci fıkralarında belirtilenler, göreve ve işe alınmalarıyla; (3)' üncü ve (4)' üncü fıkralarında belirtilenler de herhangi bir işte çalışmaya başlamalarıyla, kendiliğinden “sigortalı” olurlar. Bu suretle sigortalı olmak hak ve yükümlünden kaçınılamaz ve vazgeçilemez.*” olarak ifade edildiği üzere sigortalı olmak için bildirim yapılması yahut talep edilmesi gerekmemektedir.

sigortalı bulunması ile birlikte en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödenmiş olması şartları aranmaktaydı. Tüm bu şartların sağlanması ile birlikte aynı zamanda sigortalıların, yaşlılık aylığından yararlanma taleplerinin yapıldığı tarihten geriye doğru son 5 takvim yılında en az 600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödenmiş olması gerekmektedir. Görüleceği üzere yaş şartında yasanın ilk hali ve uygulanan halinde bir farklılık olmamakta, kadın erkek sigortalı ayrımı yapılmaksızın yaşlılık aylığından yararlanmak isteyen sigortalının 60 yaşını doldurmuş olması öngörülmüştür. Farklılık arz eden nokta ise prim ödeme gün sayısı şartında karşımıza çıkmaktadır. İlk haliyle yasa kadın sigortalı için 7200 gün prim ödeme gün şartı, erkek sigortalı için 9000 gün şartı öngörmektedir. Bilindiği üzere yasanın son haliyle uygulanmasında kadın erkek ayrımı yapılmaksızın her sigortalıdan 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemiş olması şartı aranırken yasanın ilk halinde farklı prim gün sayılarının öngörülmesi düzenlenmiştir. Bir diğer farklılık ise yasanın ilk halinde sigortalının yaş ve prim ödeme gün şartlarını sağlaması ile birlikte aynı zamanda yaşlılık aylığını talep tarihinden geriye doğru son 5 takvim yılında en az 600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesinin bulunmuş olması gerekliliğidir. Yasanın son halinde bu hüküm yer almamaktadır.

Kısmi yaşlılık aylığından yararlanabilmek için ise sigortalının, bahsedilen şartları yerine getirememiş olması ile birlikte, kadın sigortalının 12 yıl, erkek sigortalının 15 yıldan fazla sigortalılık sürelerinin olması ve her yıl için³⁶⁸ en az 150 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesinin bulunması gerekmektedir. Yasanın son halinde kısmi yaşlılık aylığına hak kazanılmasında aranılan şartlar yaş ve

³⁶⁸ Yasanın yürürlüğe girmesi ile çok yakın sürede 05.02.1981 tarihli 9/1981 sayılı 1976 Kıbrıs Türk Sosyal Sigortalar Yasasını Değiştiren Yasa ile değişiklik yoluna gidilmiş ve “her yıl için” ibaresi yerine “yıllık ortalama” ibaresi getirilmiştir. Böylelikle sigortalının her yıl için sağlaması gereken prim ödeme gün sayısı yıllık ortalama ile belirlenecek olup hak kaybı azaltılmaya çalışılmıştır.

prim ödeme gün sayısı olarak düzenlemişken ilk halinde sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı şartlarda kriter olarak belirlenmiştir.

1976 Yasası'nın ilk halinde öngörülen yaşlılık aylığına hak kazanılmasında aranan şartlarda önemli ilk değişiklik Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanından sonra, 23.05.1985 tarihli 26/1985 sayılı Kıbrıs Türk Sosyal Sigortalar (Değişiklik) Yasası ile gerçekleştirilmiştir. Bu yasaya göre, aranılan 60 yaşın doldurulması şartı 55 olarak düşürülmüştür. Kadın sigortalının en az 20 yıl sigortalılık süresi, erkek sigortalının ise en az 25 yıl sigortalılık süresinin bulunması öngörülürken yasanın ilk halinden farklı olarak aranılan prim ödeme gün sayısında tarihe göre bir ayırım yapılmıştır.

01.06.1977 tarihinden sonra 3000 gün olmak üzere, kadın sigortalının en az 7200 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesinin, erkek sigortalının ise en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesinin bulunması düzenlenmiştir. Yasanın ilk halinde olduğu gibi yaşlılık aylığını talep tarihinden geriye doğru son 5 takvim yılında en az 600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesinin bulunmuş olması şartı aynen tekrar etmiştir.

Yasa değişikliğinden sonra kısmi yaşlılık aylığından yararlanabilmek için aranılan koşulların yanında ayrıca yaş şartı düzenlenmiştir. Buna göre, sigortalının belirtilen yaşlılık aylığından yararlanma şartlarını yerine getirememiş olması ile birlikte, kadın sigortalının 12 yıl, erkek sigortalının 15 yıldan fazla sigortalılık sürelerinin olması ve yıllık ortalama en az 150 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesinin bulunması gerekmektedir. Bunun yanı sıra yasanın ilk halinde olmayan yeni bir şart olarak yaş şartı getirilmiştir. Tüm bu şartlar ile birlikte artık sigortalıların kadın erkek fark etmeksizin 60 yaşını doldurmuş olması gerekmektedir. Bu halde sigortalı kısmi yaşlılık aylığından yararlanmaya hak kazanabilecektir.

Çok geçmeden yeniden bir düzenleme yapılmış ve 01.07.1988 tarihli 36/1988 sayılı Kıbrıs Türk Sosyal Sigortalar (Değişiklik) Yasası ile bu kez hem yaşlılık aylığına hem kısmi yaşlılık aylığına hak kazanılması şartları düzenlemeye tabi kılınmıştır. Yeni düzenleme ile yaşlılık aylığına hak kazanılma şartlarında değişiklikler öngörülmüştür. Sigortalının, kadın-erkek ayrımı yapılmaksızın, 55 yaşını doldurmuş olması ile birlikte 3000 günü 01.06.1977 yılından sonra olması kaydıyla kadın sigortalı için aranılan en az 7200 gün, erkek sigortalının ise en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesinin bulunması ve yaşlılık aylığını talep tarihinden geriye doğru son 5 takvim yılında en az 600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesinin bulunmuş olması şartı aynen düzenlenmiştir.

Bunun yanı sıra kanun koyucu alternatif bir yol öngörmüştür ki daha önce yaşlılık aylığı kazanılmasında alternatif yol ile farklı şartlar öngören bir düzenleme yapılmamıştır. Yeni hüküm ile bahsi geçen şartların sağlanması gerektiği ifade edilirken “veya” ibaresi ile yaş şartı ve yaşlılık aylığını talep tarihinden geriye doğru son 5 takvim yılında en az 600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesinin bulunmuş olması şartı aynen geçerli sayılmakta iken aranılan prim ödeme gün sayısı şartında kolaylaştırılmış düzenleme yapılmış olduğu görülmektedir. Sigortalının, kadın-erkek ayrımı yapılmaksızın, 01.07.1977 tarihinden sonra bu yasa kapsamında en az 5400 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesinin bulunmuş olması kadın sigortalı için 7200 gün, erkek sigortalı için 9000 gün prim ödeme gün sayısının tamamlanmış olup olmadığına bakılmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanılmasında imkan verilmiştir.

Kısmi yaşlılık aylığına hak kazanılmasında öngörülmüş olan şartlar yeni düzenleme ile değişikliğe uğramıştır. Yeni düzenleme ile bahsi geçen şartları sağlayamayan sigortalılar, 01.06.1977 tarihinden sonra yasa kapsamında kadın

sigortalının en az 12 yıl, erkek sigortalının en az 15 yıl sigortalılık süresi bulunması ile birlikte yıllık ortalama en az 150 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesinin bulunması halinde 60 yaşın doldurulması kaydıyla kısmi yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir. Görüleceği üzere şartların sınırlarında bir değişiklik olmamakta ancak aranılan sigortalılık süresinin 01.07.1977 tarihinden sonra geçerli olması diğer bir ifade ile kadın sigortalının 12 yıldan fazla erkek sigortalının 15 yıldan fazla sigortalılık süresinin 01.07.1977 tarihinden sonrası için bulunuyor olması gerektiği öngörülmüştür.

Uzun yıllar Kuzey Kıbrıs'ta uygulanan 16/1976 Yasası'nda 26.12.2011 tarihinde yeni bir değişiklik yapılmış olup yaşlılık aylığına hak kazanabilme şartlarına ilişkin uygulanan hükümlerde büyük farklılıklara gidilmiştir. 2/2012 sayılı Kıbrıs Türk Sosyal Sigortalar (Değişiklik) Yasası ile getirilen yeni hükme göre, sigortalının yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi için kadın-erkek ayrımı olmaksızın 60 yaşını doldurması ve yine ilk kez görüleceği üzere kadın-erkek ayrımı yapılmaksızın yasa kapsamında en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesinin bulunması gerektiği düzenlenmiştir. Böylelikle yaş şartı sigortalılar için yükseltilmişken kadın sigortalı ile erkek sigortalı için farklı öngörülmüş olan prim ödeme gün sayısı şartında da eşitliğe gidilerek aynı şarta tabi tutulmuşlardır. Bir diğer önemli husus ise önceki düzenlemelerle aranan sigortalılık süresi kriteri yeni düzenlemeyle tamamen kaldırılmış olup yaşlılık aylığına hak kazanılmasında, sigortalılar için yaş ve prim ödeme gün esasları dikkate alınarak düzenleme yoluna gidilmiştir.

Kısmi yaşlılık aylığına hak kazanılmasında öngörülmüş olan şartlar yeni düzenleme ile yine önemli değişiklikler yapılmıştır. Yeni düzenleme ile bahsi geçen 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme şartını sağlayamayan

sigortalılar, yasa kapsamında en az 5400 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi şartını yerine getirerek 63 yaşın doldurulmasıyla kısmi yaşlılık aylığından yararlanmaya hak kazanabilmektedirler. Dolayısıyla düzenleme öncesi aranan 01.06.1977 tarihinden sonra belirli bir prim ödeme gün şartı ile kadın sigortalı için ayrı erkek sigortalı için ayrı olacak şekilde öngörülmüş olan sigortalılık süresi kriterleri yeni düzenlemede genel maddede yer almamıştır. Bununla birlikte aranan yıllık ortalama prim ödeme gün kriteri de yasanın değiştirilmiş bu hükmünde bulunmamaktadır.

Önemle belirtmek gerekir ki, 2/2012 sayılı Kıbrıs Türk Sosyal Sigortalar (Değişiklik) Yasası ile yapılan en önemli değişikliklerden bir diğeri ise kademeli geçiş hükümlerinin düzenlenmiş olmasıdır. Bilindiği üzere Sosyal Güvenlik Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle tüm sigortalı statüler yasa kapsamına alınmıştır. Dolayısıyla ülkemizde de olduğu gibi KKTC'de de farklı statülerde olan sigortalıların farklı yasa ve hükümlere göre hak ve yükümlülüklerinin değişmesi sigortalılar arasında eşitsizliğe sebep olmaktadır. Özellikle 01.01.2008 tarihinden sonra ilk kez sigortalı olan tüm çalışanları kapsamak üzere düzenlenmiş Sosyal Güvenlik Yasası hükümleri ile halihazırda uygulanan 16/1976 Yasası hükümleri arasındaki hak ve yükümlülük farklılıkları aynı statüde olup farklı yasalara tabi olmaları sebebiyle sigortalılar için eşit olmayan sonuçları karşımıza çıkmaktaydı. Dolayısıyla yasalar arasındaki hükümlerin uyumlaştırılması amacıyla 2/2012 sayılı Kıbrıs Türk Sosyal Sigortalar (Değişiklik) Yasası'yla yeni bir düzenleme ortaya çıkmıştır. 2/2012 sayılı Değişiklik Yasası ile 16/1976 Yasası'nın yaşlılık aylığına hak kazanılmasına yönelik şartları düzenleyen m. 61 hükmünden hemen sonra gelmek üzere m. 61/A maddesi düzenlenmiştir.

Bu noktada, 2/2012 Sayılı Değişiklik Yasası ile getirilen kademeli geçiş hükümleri kapsamına girebilecek sigortalılar için, 01.02.2012 tarihinden önce ilk kez sigortalı olmaları şartının arandığını ifade etmek gerekir. Diğer bir ifade ile sigortalılığın 01.02.2012 tarihinden sonra olması halinde yasanın bu hükmünden yararlanılmamaktadır.

01.02.2012 tarihinde yasa kapsamında yaşlılık aylığına hak kazanmış olan, en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunan, 45 yaşını doldurmuş olan sigortalılar ile 45 yaşını doldurmamış olan sigortalılar olmak üzere ikili bir ayırım yapılmasında kademeli geçiş hükümlerinin daha kolay anlaşılabilmesi için yarar olacaktır.

Birinci durumda, 2/2012 sayılı Değişiklik Yasası'nın m. 61A/1. fıkrasına göre, 01.02.2012 tarihinde yasa kapsamında yaşlılık aylığına hak kazanmış olan, en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunan, 45 yaşını doldurmuş olan sigortalılar için 3 alternatif yol ile yaşlılık aylığı almasına hak kazanabilecekleri düzenlenmiştir.

2/2012 Değişiklik Yasası'nın m. 61A/1-A hükmü uyarınca, bahsi geçen şartları sağlamış olan sigortalı, en az 25 yıl sigortalılık süresine sahip ise 5400 günü 01.06.1977 tarihinden sonra olmak üzere yasa kapsamında en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunması ve 50 yaşını doldurmasıyla yaşlılık aylığından yararlanılacaktır.

2/2012 Değişiklik Yasası'nın m. 61A/1-B hükmü uyarınca, kadın sigortalının en az 20 yıl sigortalılık süresine sahip olmasıyla 3000 günü 01.06.1977 tarihinden sonra olmak üzere yasa kapsamında en az 7200 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunması, erkek sigortalının en az 25 yıl sigortalılık süresine sahip olmasıyla 3000 günü 01.06.1977 tarihinden sonra olmak üzere yasa kapsamında

en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunması ile yaşlılık aylığından yararlanılacaktır. Bahsi geçen şartların yerine getirilmesi dışında aynı hükümde, 01.06.1977 tarihinden sonra yasa kapsamında en az 5400 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunan ve bununla birlikte yaşlılık aylığından yararlanmak istenilen talep tarihinden geriye doğru 5 takvim yılında en az 600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunan sigortalılar 55 yaşın doldurulmasıyla yaşlılık aylığından yararlanabilecekleri de düzenlenmiştir. Dolayısıyla kanun koyucu ikinci yolda yaşlılık aylığından yararlanma şartlarını düzenlerken kendi içerisinde yine iki alternatif şartlar içerir düzenleme öngörmüştür.

2/2012 Değişiklik Yasası'nın m. 61A/1-C hükmü uyarınca, 01.06.1977 tarihinden sonra yasa kapsamında olmak üzere kadın sigortalının 12 yıldan fazla, erkek sigortalının 15 yıldan fazla sigortalılık sürelerinin bulunmasıyla birlikte yıllık ortalama en az 550 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunması ve yaşlılık aylığından yararlanmak istenilen talep tarihinden geriye doğru 5 takvim yılında en az 600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunan sigortalılar 60 yaşın doldurulmasıyla yaşlılık aylığına hak kazanılacaktır.

İkinci durum ise, yasaya tabi sigortalıların, 01.02.2012 tarihinde yasa kapsamında yaşlılık aylığına hak kazanmış olan, en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunan ancak 45 yaşını doldurmamış olması halinde tabi oldukları şartların düzenlenmesine ilişkindir. Yasa koyucu, m. 61A/3 hükmü ile yaptığı düzenlemede, yerine getirilmesi gereken şartların neler olduğunu m. 61A/1. fıkrasına atıflar yaparak açıklamaktadır. Her ne kadar tekrar olacak gibi görünecekse de 45 yaştan geriye doğru doldurulmuş olan yaşa göre artış gösteren doldurulması gereken yaş şartlarına ve tabi olunan sigortalılık süresine, prim ödeme gün sayısına ilişkin kademeli geçiş hükümlerinin detaylı açıklanmasında yarar olacaktır.

01.02.2012 tarihi itibariyle 44 yaşını doldurmuş olan sigortalılar (m. 61A/3),

- En az 25 yıl sigortalılık süresine sahip ise 5400 günü 01.06.1977 tarihinden sonra olmak üzere yasa kapsamında en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunması halinde 51 yaşını doldurmakla (m. 61A/1-A),
- Kadın sigortalının en az 20 yıl sigortalılık süresine sahip olmasıyla 3000 günü 01.06.1977 tarihinden sonra olmak üzere yasa kapsamında en az 7200 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunması, erkek sigortalının en az 25 yıl sigortalılık süresine sahip olmasıyla 3000 günü 01.06.1977 tarihinden sonra olmak üzere yasa kapsamında en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunması veya 01.06.1977 tarihinden sonra yasa kapsamında en az 5400 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunan ve bununla birlikte yaşlılık aylığından yararlanmak istenilen talep tarihinden geriye doğru 5 takvim yılında en az 600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunan sigortalılar 55 yaşın doldurulmuş olması halinde 56 yaşını doldurmakla (m. 61A/1-B),
- 01.06.1977 tarihinden sonra yasa kapsamında olmak üzere kadın sigortalının 12 yıldan fazla, erkek sigortalının 15 yıldan fazla sigortalılık sürelerinin bulunmasıyla birlikte yıllık ortalama en az 550 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunması ve yaşlılık aylığından yararlanmak istenilen talep tarihinden geriye doğru 5 takvim yılında en az 600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunan sigortalılar 60 yaşını doldurulmakla (m. 61A/1-C),

01.02.2012 tarihi itibariyle 43 yaşını doldurmuş olan sigortalılar,

- m. 61A/1-A'da öngörülen koşulları 52 yaşını doldurmakla

- m. 61A/1-B’de öngörülen koşulları 57 yaşını doldurmakla
 - m. 61A/1-C’de öngörülen koşulları 60 yaşını doldurmakla
- 01.02.2012 tarihi itibariyle 42 yaşını doldurmuş olan sigortalılar
- m. 61A/1-A’da öngörülen koşulları 53 yaşını doldurmakla
 - m. 61A/1-B’de öngörülen koşulları 58 yaşını doldurmakla
 - m. 61A/1-C’de öngörülen koşulları 60 yaşını doldurmakla
- 02.02.2012 tarihi itibariyle 41 yaşını doldurmuş olan sigortalılar
- m. 61A/1-A’da öngörülen koşulları 54 yaşını doldurmakla
 - m. 61A/1-B’de öngörülen koşulları 59 yaşını doldurmakla
 - m. 61A/1-C’de öngörülen koşulları 60 yaşını doldurmakla
- 02.02.2012 tarihi itibariyle 40 yaşını doldurmuş olan sigortalılar
- m. 61A/1-A’da öngörülen koşulları 55 yaşını doldurmakla
 - m. 61A/1-B’de öngörülen koşulları 60 yaşını doldurmakla
 - m. 61A/1-C’de öngörülen koşulları 60 yaşını doldurmakla
- 02.02.2012 tarihi itibariyle 39 yaşını doldurmuş olan sigortalılar
- m. 61A/1-A’da öngörülen koşulları 56 yaşını doldurmakla
 - m. 61A/1-B’de öngörülen koşulları 60 yaşını doldurmakla
 - m. 61A/1-C’de öngörülen koşulları 60 yaşını doldurmakla
- 02.02.2012 tarihi itibariyle 38 yaşını doldurmuş olan sigortalılar
- m. 61A/1-A’da öngörülen koşulları 57 yaşını doldurmakla
 - m. 61A/1-B’de öngörülen koşulları 60 yaşını doldurmakla
 - m. 61A/1-C’de öngörülen koşulları 60 yaşını doldurmakla
- 02.02.2012 tarihi itibariyle 37 yaşını doldurmuş olan sigortalılar
- m. 61A/1-A’da öngörülen koşulları 58 yaşını doldurmakla
 - m. 61A/1-B’de öngörülen koşulları 60 yaşını doldurmakla

- m. 61A/1-C’de öngörülen koşulları 60 yaşını doldurmakla
02.02.2012 tarihi itibarıyla 36 yaşını doldurmuş olan sigortalılar
- m. 61A/1-A’da öngörülen koşulları 59 yaşını doldurmakla
- m. 61A/1-B’de öngörülen koşulları 60 yaşını doldurmakla
- m. 61A/1-C’de öngörülen koşulları 60 yaşını doldurmakla
02.02.2012 tarihi itibarıyla 35 yaşını doldurmuş olan sigortalılar
- m. 61A/1-A’da öngörülen koşulları 60 yaşını doldurmakla
- m. 61A/1-B’de öngörülen koşulları 60 yaşını doldurmakla
- m. 61A/1-C’de öngörülen koşulları 60 yaşını doldurmakla

yasa kapsamında yaşlılık aylığından yararlanmaya hak kazanabileceklerdir.

Diğer sigortalılar ise yasanın m. 61 hükmünde öngörülmüş olan genel şartları sağlamakla yaşlılık aylığından yararlanacaklardır.

Açıklanan değişiklikler ile birlikte 2/2012 Değişiklik Yasası’yla 16/1976 Yasası’na getirilmiş olan kademeli geçiş hükümleri, 01.01.2008 tarihi öncesi ve sonrası ilk kez sigortalı olanların tabi oldukları hak ve yükümlülüklerdeki farklılıkların azalmasını sağladığı ifade edilmektedir³⁶⁹.

Tüm bu açıklamalar ile 16/1976 Yasası’na tabi sigortalılar diğer bir ifade ile 01.01.2008 tarihinden önce ilk kez sigortalı olan hizmet sözleşmesi ile çalışan sigortalıların, yasanın ilk halinden yapılmış olan değişikliklerle son haline kadar tabi oldukları şartlar belirtilmeye çalışılmıştır.

3.2.1.1.2 Kamu Görevlisi Olarak Çalışan Sigortalılar

Kuzey Kıbrıs’ta kamu çalışanı olan sigortalıları kapsamak üzere uygulanan iki ayrı yasa bulunduğu ifade edilmiştir. Esasında temel yasanın 16/1976 Yasası olduğu,

³⁶⁹ Dizdarlı, E., ‘Sayın İlke Özgür Davulcu’nun Raporu, <https://ombudsman.gov.ct.tr/BA%C5%9EVURU-RAPORLARI/y252ksek-y246netim-denet23lisi-ombudsman-emine-dizdarli%C4%B1-say%C4%B1n-%C4%B0lke-214zg252r-davulcunun-raporunu-yay%C4%B1nlan%C4%B1>, (Erişim Tarihi: 20.04.2022).

26/1977 Yasası'nın ise özel durumlarda geçerli olacak şekilde belirli bir kısım kamu çalışanının vermiş oldukları hizmetlerden dolayı kapsamına alan düzenlemeler içerdiği ifade edilebilir.

16/1976 Yasası'nın hizmet sözleşmesi ile çalışan sigortalılar için öngörmüş olduğu şartlar aynen kamu çalışanları için de geçerli olmaktadır. Bu nokta önemli fark 26/1977 Yasası ile yaşlılık aylığına hak kazanabilme hüküm ve koşullarında karşımıza çıkmaktadır.

26/1977 Yasası'na göre devlet memurlarının yaşlılık aylığından yararlanabilmesi için öncelikle emeklilik hakkı kazandıran hizmetler çerçevesinde hizmetlerinin bulunması gerekmektedir. Bilindiği üzere emeklilik hakkı kazandıran hizmetler anılan yasanın 3. maddesinde sayılmıştır.

26/1977 Yasası kapsamında emeklilik hakkının kazanılması için diğer yasalardan farklı olarak, sigortalılar için belirli bir yaş, prim ödeme gün sayısı veya sigortalılık süresi öngörmemiş olup belirli hizmetlerde bulunmuş olma koşuluyla emeklilik hakkı kazanılabileceği öngörülmüştür³⁷⁰.

Ancak emekliliğe hak kazandıran hizmetlerde bulunmuş olmak tek başına yeterli kabul edilmemektedir³⁷¹. Aynı zamanda emekliliğe hak kazandıran hizmetin yasanın yürürlüğe girdiği tarih itibariye devam ediyor olması gerekmektedir³⁷². Diğer bir ifade ile yasanın yürürlük tarihi itibariyle emekliliğe hak kazandıran hizmette görev

³⁷⁰ KKTC. YİM. D. 9/80., “..Yasa yürürlüğe girdiğinde veya daha sonra müstedinin yapmış olduğu hizmet emeklilik hakkı kazandıran bir hizmet olmadığından Yasa uyarınca herhangi bir emeklilik hakkı kazanmış olamaz”, <https://www.mahkemeler.net/> (Erişim Tarihi: 14.04.2022).

³⁷¹ 26/1977 Yasası m. 43/1 hükmü uyarınca; “Bu Yasa, yürürlükten kaldırılan Emeklilik Yasası ve Emeklilik (Değişiklik) Yasaları gereğince emeklilik hakkına sahip olan veya bu Yasa ile hak sahibi olup da Yasanın yürürlük günü görev başında bulunan kişiler bakımından, emeklilik hakkı kazandıran hizmete ilk atanma veya seçilme tarihlerinden başlayarak uygulanır.”

³⁷² KKTC. YİM. D. 20/80., “..bu hizmetin 26/77 sayılı Emeklilik Yasasının 3(8)(b) maddesi uyarınca emeklilik hakkı kazandıran hizmet olduğuna kuşku yoktur. Ancak Yasanın 43(1) maddesi Yasadan yararlanacak kişilerin Yasanın yürürlüğe girdiği tarihte görev başında bulunmalarını bir ön koşul olarak saymıştır. Emeklilik menfaatlarından yararlanabilmesi için bir kişinin sadece emeklilik menfaati kazandıran hizmette bulunması kâfi değildir. O kişinin sözü edilen hizmette bulunmasına ek olarak Yasanın yürürlüğe girdiği tarihte görev başında bulunması gerekmektedir”, <https://www.mahkemeler.net/> (Erişim Tarihi: 14.04.2022).

başında bulunulması gerekmektedir. Ayrıca ilgilinin yasanın yürürlük tarihinde meşru bir mazeret ile görevinin başında fiilen bulunmaması hakkın kullanıma engel teşkil etmeyecektir³⁷³.

Önemle belirtmek gerekir ki, yasanın yürürlük tarihinden önce emekli olmuş ancak hizmetleri sebebiyle anılan yasa kapsamında hak sahibi olan kişilerin durumu karşımıza çıkmaktadır. Bu halde yasa kapsamında emeklilik hakkı kazandıran hizmet yapılmış olsa dahi yasanın yürürlük tarihinden önce emeklilik sebebiyle görevden ayrılanlar anılan yasa kapsamında emeklilik hakkından yararlanamayacakları öngörülmüştür. Diğer bir ifade ile yasa yürürlüğe girmeden önce bahsi geçen hizmetler gerçekleştirilmiş olup tabi olunan yasa uyarınca emekli olarak kamu görevinden ayrılan kamu görevlilerinin hizmetleri bu yasa kapsamında sayılmamıştır³⁷⁴. Ancak

³⁷³ Bkz. KKTC. YİM. D. 4/80., “..İşbu başvuruya has özel durum ve sair tüm ahval ve şerait göz önünde bulundurulduğunda müstediye ödeneksiz izinli olduğu intibai verildikten sonra ve müstedi görevine devam etmediği halde aleyhine herhangi yasal bir tedbir alınmaması onun el'an bir kamu görevlisi addedilmesini kaçınılmaz kılar. Diğer bir deyimle müstedi ilgili mercilerce azledilmediği veya müstafi addedilmediği sürece yukarıda belirtilen olgular ışığında aleyhine herhangi bir tedbir alınmayan bir kamu görevlisidir. Müstedi aleyhine statüsü ile ilgili olarak herhangi bir tedbir alınmadığına göre müstedinin el'an bir kamu görevlisi olarak kabul edilmesi kaçınılmazdır ve 26/77 sayılı Emeklilik Yasası hükümlerine göre emekliye ayrılma ve emeklilik haklarından yararlanma hakkına sahiptir”, <https://www.mahkemeler.net/> (Erişim Tarihi: 23.02.2022); KKTC. YİM. D. 2/85., “..Bu Yasanın 43(1) maddesi özetle Yasanın yürürlüğe girdiği tarihte görev başında bulunan kişileri kapsadığı görülür. İlk bakışta bu kurala katı bir anlam verdiğimizde müstedinin fülen görev başında olmadığı sarihdir. Ancak Yasanın bu maddesi daha önce YİM 35/78 sayılı Mustafa f-lakkt v. Maliye - Bakanlığı arasındaki başvuruda incelenere, Yasanın yürür işe girdiği tarihte ta.rd edilmeyen, haklarında işlem yapılmayan kişilerin de emeklilik yasası kapsamında oldukları hususu karara bağlanmıştır. Bu karardan sonra, müteakiben yine YİM - 33-5/80 sayılı başvuruda aynı ilkeler benimsenerek tekrarlanmıştır. Bu urumda müstedinin azledilmediği, görevden çıkarılmadığı ve hakkında herhangi bir işlem yapılmadığı sarih olduğuna göre, müstedi el'an aleyhine herhangi bir işlem yapılmayan ve kamu görevlisi durumunda bulunan bir kişi statüsündedir”, <https://www.mahkemeler.net/> (Erişim Tarihi: 14.04.2022); KKTC. YİM. D. 28/81., “..Benzeri bir başvuru olan YİM 35/78'de verilen hükümde şöyle denmişti: “İlgili mercilerce azledilmediği veya müstafi addedilmediği sürece yukarıda belirtilen olgular ışığında müstedi aleyhine herhangi bir tedbir alınmayan bir kamu görevlisidir. Müstedi aleyhine statüsü ile ilgili olarak herhangi bir tedbir alınmadığına göre müstedinin el'an bir kamu görevlisi olarak kabul edilmesi kaçınılmazdır ve 26/77 sayılı Emeklilik Yasası hükümlerine göre emekliye ayrılma ve emeklilik haklarından yararlanma hakkına sahiptir.” Bu başvuruda da müstedi aleyhine herhangi bir tedbir alınmadığına ve istifa edene dek kamu görevlisi olduğuna göre 26/77 sayılı Yasa hükümlerine göre emekliye ayrılma ve emeklilik haklarından yararlanma hakkına sahip olduğuna kuşku yoktur”, <https://www.mahkemeler.net/> (Erişim Tarihi: 14.01.2022).

³⁷⁴ 26/1977 Yasası'nın m. 43/2 hükmü uyarınca, “Bu Yasanın yürürlüğe girmesinden önce, kamu görevinden veya siyasal kamu görevinden ayrılan ve Yasada hak sahibi olarak tamamlanan bir emekli kişi, Yasanın yürürlüğe girmesinden önce emekliye ayrılmış olup olmadığına bakılmaksızın, Yasa çerçevesinde emekliye ayrılmış sayılır ve bu Yasa; böyle bir emekli kişi bakımından, emeklilik menfaatlerinin hesaplanmasında, mücahitlik hizmetlerinin emeklilik amaçları açısından hizmetten

belirtmek gerekir ki emeklilik hakkı kazandıran hizmetlerden mücahitlik hizmetleri bu kapsam dışında tutulmuştur. Her ne kadar yasanın yürürlük tarihinden önce emeklilik hakkı kullanılarak görevden ayrılmış olsa dahi yasa kapsamında sayılmasına imkan tanınmıştır³⁷⁵. Bu halde yasanın yürürlük tarihinden önce gerçekleştirilmiş olan mücahitlik hizmeti hak sahibinin yasanın yürürlük tarihinden önce emeklilik hakkı kullanılmış olup olmadığına bakılmaksızın emekliliğe hak kazandıran hizmetlerinin yeniden hesaplanmasında dikkate alınması benimsenmiştir.

26/1977 Yasası kapsamında yaşlılık aylığına hak kazanılabilmesi için bahsi geçen emekliliğe hak kazandıran hizmetlerin belirli bir süre gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. Yasanın m. 5 hükmünde öngörülmüş olan 25 yıl emekliliğe hak kazandıran hizmet süresinin doldurulmuş olması halinde emekliliğe hak kazanılabilecektir. Yaşlılık aylığına hak kazanılabilmesi için ise emekliliğe hak kazandıran hizmetlerde belirli süre hizmet yılının tamamlanmış olması yeterli sayılmamıştır. Emekliliğe hak kazandıran hizmetlerde 25 yıl hizmet süresinin tamamlanmış olmasının yanı sıra 55 yaşının doldurulmuş olması gerektiği de ayrıca düzenlenmiştir³⁷⁶. Diğer bir ifade ile 25 yıl hizmet süresinin doldurmuş ancak 55 yaşın doldurulmuş olma şartının gerçekleşmemiş olması halinde hak sahibi emeklilik hakkını elde etmiş olmakta ancak yaşlılık aylığının bağlanabilmesi için yaş şartının da gerçekleşmesini beklemek durumundadır.

sayılmasına, emeklilik hakkı kazandıran hizmet yıllarının indirilmesine, artırılmasına veya değiştirilmesine ilişkin kurallar çerçevesinde kazanılan haklarla benzeri diğer haklar gözönünde bulundurulmak suretiyle uygulanır.”

³⁷⁵ Bkz., KKTC. YİM. D. 30/80., “... 26/77 sayılı Yasanın 43. maddesinin (1). fıkrası Yasanın yürürlüğe girdiği tarihte görev başında bulunan kamu görevlilerini (2). fıkrası da yasanın yürürlüğe girdiği tarihten önce kamu görevinden ayrılan kamu görevlilerini kapsar... Bu fıkra yasa yürürlüğe girmeden önce emekliye ayrılan kamu görevlilerinin sadece mücahitlik hizmetlerinin göz önünde tutularak emeklilik hakkı kazandıran hizmetlerinin yeniden hesaplanmasını öngörmekte bunun dışında geriye dönük başka herhangi bir hüküm içermemektedir”, <https://www.mahkemeler.net/> (Erişim Tarihi: 14.05.2022).

³⁷⁶ 26/1977 Yasası “Emeklilik Menfaatinin Ödenmesi” başlıklı m 34/1 hükmü uyarınca, “Hak Sahibinin emeklilik maaşına hak kazanabilmesi için kamu görevinde yirmi beş fiili hizmet yılının doldurulması ve elli altıncı yaşından gün alması gerekmektedir.”

Anılan yasa uyarınca alternatif yol ile yaşlılık aylığına hak kazanılması imkanı tanınmıştır. Bu halde hak sahibinin 60 yaşını tamamlamış olması halinde 15 yıllık hizmet süresinin bulunması halinde yaşlılık aylığına hak kazanabileceği öngörülmüştür.

Ayrıca belirtilen hizmet süresi, yasanın ilk halinde 10 hizmet yılı olarak düzenlenmişken değişiklikler ile önce 15 yıla çıkartılmış nihayetinde 25 yıl olarak düzenlenmiştir³⁷⁷. Bu aşamada yapılan düzenlemelerle 25 yıllık hizmet süresi şartının aranmasında belirli tarihler esas alınarak indirilmiş haliyle hizmet süresi arandığı durumlar da ortaya çıkmıştır. Şöyle ki, 2 Nisan 1985 tarihinden önce göreve başlayanlar için en az 10 yıl; 2 Nisan 1985 tarihinden 1 Temmuz 1987 tarihine kadar olan dönem içerisinde göreve başlayanlar için ise en az 15 yıl hizmet süresinin bulunması düzenlenmiştir. Dolayısıyla bir dönem Kuzey Kıbrıs'ta en az 25 yıl hizmet süresinin bulunması ile 55 yaşın doldurulmuş olması halinde yahut en az 15 yıl hizmet süresinin bulunması ile 60 yaşın doldurulmuş olması halinde yaşlılık aylığına hak kazanılabilmesi benimsenmişken, herhangi bir yaş şartı olmaksızın 10 yıl ve 15 yıl hizmet sürelerinin tamamlanması ile yaşlılık aylığına hak kazanabildiği dönemler de karşımıza yaşanmıştır.

Emeklilik hakkı ile amaçlanan ödenekler olarak belirtilmiş olan maaş, temsil ödeneği, makam ödeneği, kişisel ödenek, iaşe ödeneği, iaşe ve ibate ödeneği, iyi ahlak ödeneği ve liyakat ödeneğinden yararlanabilmektedir (m. 4/1). Bu halde emekliliğe hak kazandıran en az 25 hizmet yılına sahip olan kişi, bu hizmetlerinin her tamamlanmış ayı için bahsi geçen ödeneklerinin yıllık olmak üzere 1/484'ü oranında hesaplanması sonucu ortaya çıkacak olan yıllık emekli maaşına hak kazanmaktadır. Bu şekilde hesaplanan emeklilik maaşının hiçbir şekilde emeklilik işleminin

³⁷⁷ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanlık, Sosyal Güvenlik, s. 14.

yapılmasında esas alınan emeklilik hakkı kazandıran ödeneklerin %70'ini aşamayacağı düzenlenmiştir (m. 5/1). Yasa koyucu bu noktada hak sahibine, bahsi geçen emeklilik maaşı yerine, emeklilik maaşının 3/4 oranına denk gelecek olan bir emeklilik maaşı ve bununla birlikte emeklilik tarihi itibarıyla son brüt maaşı ile diğer ödenekler ve olması halinde tabi oldukları yasalarında emeklilik amaçları bakımında tahsisatlar üzerinden emeklilik amaçları bakımından kabul edilen her tam hizmet yılına karşılık bir aylık brüt maaş tutarında ikramiye almayı tercih edebileceği yönünde düzenleme ile seçimlik bir hak tanımıştır (m. 5/1-2). Hak sahibi bu seçimlik hakkını emekliye ayrılmak istediği tarihe kadar kullanabilir ancak emekliliğe ayrıldıktan sonra tercihini değiştiremeyecektir (m. 5/3). Ayrıca emekli olacağı güne kadar bu konuda bir tercih başvurusu olmayan hak sahibinin tercih hakkını kullandığı sayılmaktadır (m. 5/2).

Emeklilik hakkı kazandıran hizmette bulunup da 25 hizmet yılı dolmamış kişiler de emeklilik hakkında yararlanabilmektedirler. Ancak şöyle ki, hak sahibi emekliye ayrılmak isterse son net maaşı ile diğer ödenekler ve tabi oldukları yasalarında emeklilik amaçları bakımında tahsisatlar üzerinden emeklilik amaçları bakımından kabul edilen her tam hizmet yılına karşılık bir aylık brüt maaş tutarında ikramiye almaya hak kazanabilmektedir (m. 6).

Dikkat edileceği üzere, 26/1977 Yasası'na tabi kamu görevlileri için emekliliğe hak kazanılmasında ülkemizde olduğunun aksine belirli bir yaş şartı veya sigortalılık süresi yahut belirli bir fiili hizmet yılı şartı aranmaktadır. Aranılan tek şart yasada sayılmış olan emekliliğe hak kazandıran hizmette bulunulmasıdır. Yasada belirtilen dönem değişkenlik göstermiş olan belirli fiili hizmet süresi ve yaş şartları dahi yaşlılık aylığının bağlanmasında yahut ve emeklilik ikramiyesinin hesaplanmasında dikkat edilen hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla

sadece emekliliğe hak kazandırıcı hizmette bulunan kişi salt bu sebeple emeklilik hakkını kazanmaktadır.

16/1976 Yasası'nın hizmet sözleşmesi ile çalışan sigortalılar için öngörmüş olduğu şartlar aynen kamu çalışanları için de geçerli olmaktadır³⁷⁸.

3.2.1.1.3 Kendi Nam ve Hesabına Bağımsız Çalışan Sigortalılar

01.01.2008 tarihinden önce ilk kez sigortalı olan çalışanları kapsayan, 16/1976 Yasası'nın m. 4 hükmü uyarınca “..*kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan (Tarım, orman ve hayvancılık kesimi dahil),*” sigortalılar, bu yasa kapsamında sigortalıdır. Yasanın m. 61/1 hükmüne göre, sigortalının yaşlılık aylığından yararlanmaya hak kazanabilmesi için 60 yaşını doldurmuş olması ve bu yasa kapsamında en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemiş olması gerekmektedir. Öngörülen 9000 gün prim ödeme gün şartını yerine getirememiş olan sigortalılar bu yasa kapsamında en az 5400 gün yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası primi ödemiş olması ve 63 yaşını dolmuş olmak şartlarıyla indirimli olarak yaşlılık aylığından yararlanmaya hak kazanabilmektedirler.

01.01.2008 tarihinden sonra ilk kez sigortalı olanlar ise Sosyal Güvenlik Yasası kapsamında olmaktadır³⁷⁹. Dolayısıyla yasanın m. 53 hükmünde belirtilen yaşlılık aylığına hak kazanılmasında aranılan şartları tabidirler. Buna göre, sigortalının 60 yaşını doldurmuş olması ve yasa kapsamında 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemiş olması halinde yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir. Sigortalının, öngörülen 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesini sağlayamadığı durumlarda, yasa kapsamında en az 5400 gün malullük, yaşlılık ve

³⁷⁸ Bkz. s. 164 vd.

³⁷⁹ Sosyal Güvenlik Yasası “*Sigortalı Sayılınlar*” başlıklı m. 5'e göre; “..*Kendi nam ve hesabına bağımsız çalışmaya başlayanlar (tarımsal faaliyet kapsamına giren işlerde çalışanlar dahil)..*” bu yasanın kısa ve uzun vadeli sigorta kollarının uygulanmasında sigortalı sayılmaktadır.

ölüm sigortası primi ödemesi bulunması halinde dilerse 63 yaşını doldurmak şartıyla kısmi yaşlılık aylığından yararlanabileceklerdir.

Hizmet veya çıraklık sözleşmesine göre çalışan sigortalılar ile kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan sigortalıların tabi oldukları yasalar ve değişiklik yasalarında herhangi bir farklılık yoktur. Gerek değişikliklerle birlikte tabi olunan genel hükümler gerekse kademeli geçiş hükümleri bu sigortalı grup içinde geçerlidir. Bu sebeple belirtilen tüm hususlar kendi adına ve namına bağımsız çalışan sigortalı grubu da kapsamakta ve aynen uygulanmaktadır³⁸⁰.

3.2.1.2 01.01.2008 Tarihinden Sonra İlk Kez Sigortalı Olanlar

01.01.2008 tarihinden sonra ilk kez sigortalı olan, hizmet sözleşmesi ile çalışan, kamu çalışanları ile kendi nam ve hesabına bağımsız çalışanlar tek çatı altında toplanıp Sosyal Güvenlik Yasası kapsamına alınmışlardır. Bu sebeple tüm sigortalı gruplar tek bir başlık altında yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için tabi oldukları şartlar açıklanmaya çalışılacaktır.

Sosyal Güvenlik Yasası'nda yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için aranan yaş ve prim ödeme gün sayısına ilişkin koşullar düzenlenmiştir. Yasası'nın "*Yaşlılık Sigortasına İlişkin Kurallar*" başlığı altında yer alan 53. madde ile sigortalıların, yaşlılık aylığından yararlanmak için doldurulması gereken yaş şartı 60, ödenmiş yahut bildirmiş olması gereken malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim şartı ise bu yasa kapsamında en az 9000 gün olarak düzenlenmiştir. Belirtilen 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim şartını sağlayamamış olan sigortalılar ise bu yasa kapsamında 5400 malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemiş olmak ile birlikte 63 yaşını doldurmak kaydıyla kısmi yaşlılık aylığından yararlanmaya hak kazanabilmektedir (m. 53/2).

³⁸⁰ Ayrıntı açıklamalar için bkz. s. 169 vd.

Hizmet sözleşmesi ile çalışanlar ve kamu çalışanları için bahsi geçen şartların yerine getirilmesi ile yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri mümkün için kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan sigortalılar için yasa koyucu ayrıca bir şart öngörmüştür. Buna göre, kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan sigortalılar belirtilen yaş ve prim ödeme gün şartlarını sağlamanın yanı sıra yasa kapsamında tüm primlerini ödemiş olmaları gerekmektedir.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise kanun koyucunun sigortalılar için aradığı koşullarda kadın ve erkek ayrımı yapmamış olmasıdır. Bilindiği üzere ülkemizde yaşlılık aylığına hak kazanılmasında aranılan şartlarda kadın sigortalılar için ayrı erkek sigortalılar için ayrı sınırlar öngörülmektedir. İstenilen şartlar aynı olmakta ancak kadın sigortalılar için erkek sigortalılara oranla biraz daha kolaylaştırılmış sınırlar olduğu görülmektedir. Ancak çoğu zaman, aranılan prim ödeme gün sayısı şartında yahut fiili çalışma süresi şartında eşitlik söz konusu iken yaş şartında farklılık gösteren hükümler yer almaktadır. Kadınların, iş hayatında çalışmaları olduğu gibi aile hayatında da çalışmaları mevcuttur. Dolayısıyla hem çalışma alanı fazlalığı hem de aile hayatında daha fazla yüklerinin olması hususu dikkate alındığında kadınların erkeklere göre daha çok yıprandıkları ifade edilmektedir³⁸¹. Bu sebeplerle birlikte ülkemizde olduğu gibi birçok ülkede kadınların yaşlılık aylığından yararlanmaları için sağlaması gereken özellikle yaş koşulu erkek sigortalılara göre kolaylaştırılmıştır³⁸². KKTC sosyal güvenlik sisteminde ise kadın sigortalı ve erkek sigortalı ayrımı yapılmaksızın hem yaş şartında hem de prim ödeme gün sayısı şartında aynı sınırlar öngörecektir şekilde düzenlemeler yapılmıştır.

³⁸¹ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 504.

³⁸² Farklı yaş şartı öngören ülkelerde genellikle kadınlar için 50-65, erkekler için 55-70 aralıklarında değişkenlik gösteren düzenlemeler yer almaktadır. Bunun yanı sıra kadın-erkek eşitliğinden hareketle farklı yaş şartı uygulamasını kabul etmeyip eşit şartlara tabi düzenlemeler öngören ülkeler de mevcuttur. Bkz. Tuncay/Ekmekçi, s. 504.

Belirtmek gerekir ki, 01.01.2008 tarihinden sonra ilk kez kamu çalışanı olanlar, bahsi geçen 2/2012 sayılı Değişiklik Yasası ile getirilen kademeli geçiş hükümleri devlet memurlarını kapsamamaktadır. Dolayısıyla Sosyal Güvenlik Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle ilk kez 01.01.2008 tarihinden sonra devlet memuru olanların da bu yasa kapsamına alınmasıyla tabi oldukları şartlar ile 16/1976 Yasası'na tabi olan devlet memurlarının tabi oldukları şartlar arasındaki ciddi farklar karşımıza yine eşit olmayan sonuçları çıkmaktadır. Ancak devlet memurları için bu eşitsizliği gidermek adına bir düzenleme yapılmamıştır. Halbuki 16/1976 Yasası ile Sosyal Güvenlik Yasası'nın uyumlaştırılması adına yapılmış olan kademeli geçiş hükümleri ile sağlanmaya çalışılmış olan geçiş süreci devlet memurları içinde düşünülmüş olsaydı tabi oldukları şartlardaki ciddi farklılık büyük bir ölçüde azaltılmış olabilir hem statülerindeki hem şartlardaki farklılık sebebiyle uygulama yaşanan karışıklığın önüne geçilebilirdi.

Sosyal Güvenlik Yasası'nın yaşlılık aylığına hak kazanılması için sigortalılar sağlaması gereken şartlara ilişkin genel hükümler esaslı bir değişiklik geçirmemiştir.

3.2.2 Özel Koşullara Tabi Sigortalılar Açısından

Sosyal Güvenlik Yasası'na göre, sigortalıların yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri için sağlamaları gereken yaş ve prim ödeme gün şartları açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca yasa kapsamında yaşlılık aylığı bağlanmasında bir kısım özel haller düzenlenmiştir. Bu hallerde normal şartların dışında daha hafifletilmiş haliyle tabi olunan şartlar öngörülmüştür. Bu kapsamda kimi sigortalılar lehine hem yaş koşulu hem de prim gün koşulu bakımından kolaylık sağlanırken, kimi sigortalılar için ise sadece yaş ya da sadece prim gün şartında genel şartlara göre esnekleştirilmiş hükümler öngörülmüştür.

3.2.2.1 Erken Yaşlılık Aylığı Bağlanan Sigortalılar

Yasa kapsamında belirtilmiş 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim şartını sağlamış ancak yaş şartını sağlayamamış sigortalılar, 55 yaşını doldurmakla erken kısmi yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir. Bu halde erken kısmi yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi için aynı zamanda sigortalının işten ayrılmış olması da gerekmektedir (m. 54/2-1). Ancak bu şekilde erken kısmi yaşlılık aylığı bağlandıktan sonra herhangi bir işte yeniden çalışmaya başlanması halinde bağlanmış olan aylığın, kesilme yapılmaksızın ödenmeye devam edeceği öngörülmüştür (m. 54/2-2). Çalışması devam ederken yasa kapsamında iş kazası, meslek hastalığı, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına ilişkin hak ve yükümlülükleri devam etmektedir.

Bu noktada, sigortalının işten ayrılmasıyla hesaplanmış olan ve bağlanmış olan erken kısmi yaşlılık aylığına, tekrar çalışılmaya başlaması üzerine ödenecek olan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödemelerinin etkisi hususu karşımıza çıkmaktadır. Erken indirimli yaşlılık aylığı almakta iken tekrar çalışmaya başlamış olan ve adına ödenmiş olan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primlerinin, bağlanmış olan yaşlılık aylığına herhangi bir etkisinin olamayacağı düzenlemiştir (m. 54/2-4). Ancak sigortalının tekrar işten ayrılması halinde gerek kendisi tarafından gerekse işvereni tarafından ödenmiş olan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödemeleri, 65 yaşını doldurması ve yazılı talepte bulunması şartları ile kendisine toptan ödeme şeklinde verilmesi öngörülmüştür.

Dolayısıyla sigortalının erken kısmi yaşlılık aylığı almakta iken tekrar bir işe başlaması ile başlanmış olan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödemelerinin, kesilme olmaksızın almaya devam edecek olan yaşlılık aylığının miktarında herhangi

bir etkisi olmayacaktır bu süreçte ödenmesi gerekli primlerin toptan ödeme ile hak sahibine verilmesi söz konusu olmaktadır.

16/1976 Yasası'nda da bu konuda düzenleme bulunmaktadır. 2/2012 Yasası ile 16/1976 Yasası'na getirilmiş olan hüküm uyarınca, yasa kapsamında 01.02.2012 tarihi itibarıyla 40 yaşını doldurmamış sigortalılar 55 yaşını doldurmuş ve en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısı bulunması şartlarını sağlamakla erken kısmi yaşlılık aylığına hak kazanabilmektedirler. Sigortalıların ayrıca işten ayrılmış olması da gerekmektedir. Yine erken kısmi yaşlılık aylığı bağlanan sigortalının tekrar işe girmesi durumunda aylığında herhangi bir kesinti yapılmamakta ancak yeni çalışma dönemlerine ilişkin yapılması öngörülen malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödemelerinin de bağlanmış olan aylıklarına herhangi bir etkisinin olmayacağı düzenlenmiştir. Bu kapsamda yapılan prim ödemelerinin yine sigortalının 65 yaşını doldurması ve yazılı talepte bulunması şartları ile kendisine toptan ödeme şeklinde verilmesi öngörülmüştür.

3.2.2.2 Engeli Bulunan Sigortalılar

Sosyal Güvenlik Yasası'nın m. 54/1 hükmü uyarınca, Engellileri Koruma, Rehabilitasyon ve İstihdam Yasası'na göre sigortalı olanlar ile yasa kapsamında ilk kez sigortalı oldukları tarihte engeli bulunan ve yaşlılık aylığı bağlanması talebinde bulundukları tarih itibarıyla de engelini devam ettiğini belgeleyen sigortalıların genel şartlara göre hafifletilmiş şartlarla yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri düzenlenmiştir.

Bu kapsamdaki sigortalılar için 3 alternatif yol ile yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri mümkün olmaktadır. İlk yol, sigortalının en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunması halinde yaş şartına tabi olmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci yol ise, en az

5400 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunması ve 55 yaşın doldurulmuş olması şartlarının gerçekleşmesi ile hak kazanılması. Üçüncü yol olarak en az 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunması ve 60 yaşın doldurulması ile yaşlılık aylığına hak kazanılmasıdır. Her üç durumda da sigortalının ayrıca işten ayrılmış olması gerekmektedir (m. 54/1).

Bahsi geçen tüm şartların sağlanması ile yaşlılık aylığı bağlanan sigortalının daha sonra yeniden çalışmaya başlamayacağı halinde bağlanmış olan yaşlılık aylığının kesilmesi öngörülmüştür. Ancak sigortalının tekrar işten ayrılması ve yazılı talepte bulunması halinde kesilmiş olan yaşlılık aylığı yeniden hesaplanarak bağlanabilecektir (m. 54/1-2).

16/1976 Yasası'nda da benzer şartlar öngörülmüş olup ilk kez 01.01.2008 tarihinden önce sigortalı olanlar ile 01.01.2008 tarihinden sonra ilk kez sigortalı olanların tabi oldukları şartlar bakımında esaslı bir fark bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile ilk kez 01.01.2008 tarihinden önce sigortalı olup ve bu halde 26/1976 Yasası'na tabi olan sigortalıların da Sosyal Güvenlik Yasası'nda olduğu gibi, en az 9000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunmasıyla yaş şartına tabi olmaksızın veya en az 5400 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunması ve 55 yaşın doldurulmuş olmasıyla yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri öngörülmüştür.

Sosyal Güvenlik Yasası'nda öngörülen diğer bir yol olan en az 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunması ve 60 yaşın doldurulmuş olması şartı ise 26/1976 Yasası'ndaki haliyle biraz farklılık göstermektedir. Şöyle ki, 26/1976 Yasası en az 3600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi ödemesi bulunması ve 60 yaşın doldurulmuş olması şartına alternatif olarak 01.06.1977 tarihinden sonra yasa kapsamında olmak üzere kadın sigortalılarda 12 yıl, erkek

sigortalılarda 15 yıl sigortalılık süresi ile birlikte yıllık ortalama en az 150 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme süresi bulunması ve yaşlılık aylığı bağlanma talep tarihinden önceki son 5 takvim yılında en az 600 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigorta prim ödemesi ve 60 yaşın doldurulmasıyla yaşlılık aylığına hak kazanabilecekleri öngörülmüştür. Yine sigortalının işten ayrılması gerekliliği de şartlar arasında yer almaktadır. Ayrıca sigortalıların bu kapsamda yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için bahsi geçen yasa maddesi uyarınca prim borcunun bulunmaması gerektiği belirtilmiştir (m. 61/6).

3.2.2.3 Yeraltı Maden veya Zehirleyici Maddelerle Çalışan İşyerinde Çalışan Sigortalılar

Yeraltı maden işyerinde veya solunun yahut cilt yoluyla vücuda geçen gaz veya diğer zehirleyici maddelerle çalışılan işyerlerinde çalışan sigortalıların kolaylaştırılmış şartlarla yaşlılık aylığına hak kazanabilmelerine ilişkin Sosyal Güvenlik Yasası'nda yeni bir düzenleme yer almamaktadır. Buna karşın 16/1976 Yasası'nın m. 61/3 hükmü uyarınca bahsi geçen işyerlerinde çalışması bulunan sigortalılar için kolaylaştırılmış şartlar ile yaşlılık aylığına hak kazanabilmelerine ilişkin düzenleme bulunmaktadır. Buna göre, sigortalının 1800 günü, yeraltı maden işyerinde veya solunun yahut cilt yoluyla vücuda geçen gaz veya diğer zehirleyici maddelerle çalışılan işyerinde geçmiş olması şartıyla toplam 7200 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödemesi bulunması ve 55 yaşın doldurulmuş olmasıyla yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri öngörülmüştür. Ayrıca sigortalıların bu kapsamda yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için bahsi geçen yasa maddesi uyarınca prim borcunun bulunmaması gerektiği belirtilmiştir (m. 61/6).

Dolayısıyla 01.01.2008 tarihinden önce ilk kez sigortalı olup 55 yaşının doldurmuş ve bahsi geçen işyerlerinde 1800 gün olmak üzere toplam 7200 gün

malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödemesi bulunan sigortalar yaşlılık aylığına hak kazanabilecekken 01.01.2008 tarihinden sonra ilk kez sigortalı olanların bahsi geçen işyerlerinde çalışması bulunsu dahi kolaylaştırılmış şartlar olmaksızın genel şartlara tabi olarak yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir.

3.2.2.4 İleri Yaştaki Sigortalılar

Sosyal Güvenlik Yasası ile ileri yaştaki sigortalılar için bir düzenleme öngörülmemiştir. Ancak 16/1976 Yasası'nda yer alan ve uygulama alanı bulan ileri yaştaki sigortalıların yaşlılık aylığından yararlanma koşullarına değinilmesinde yarar olacaktır.

Anılan yasanın geçici 2. madde hükmü uyarınca sigortalı olup yasanın uygulanmaya başlandığı tarih itibariyle en az 45 yaşını doldurmuş olan sigortalılardan, 60 yaşını doldurmakla birlikte bahsi geçen 61. maddede belirtilen şartları sağlayamamış ve bu sebeple, yasa kapsamında özel durumlara tabi hükümler uyarınca da yaşlılık aylığına hak kazanamayan sigortalıları kapsamak üzere hüküm öngörülmüştür. Buna göre,

- Yasa kapsamında sigortalılıklarının başladığı tarihten önceki 10 yıl içinde Kıbrıs Türk Yönetimi ve Kıbrıs Türk Federe Devleti idaresinin geçerli olduğu yer ve bölgelerde 4'ncü madde kapsamı niteliğinde en, az 2000 gün çalıştıklarını Sosyal Sigortalar Dairesi Müdürlüğünce geçerli kabul edilecek çalışma belgeleri ile belgeleyen (geç. m. 2/1-a);
- Yasa kapsamında sigortalılık süresince her yıl için en az ortalama 300 günlük sigorta primleri ve Devlet karşılıkları ödenmiş olan (geç. m. 2/1-b);
- Yasa kapsamında en az 5 yıl sigortalılıkları bulunan (geç. m. 2/1-c);
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde hizmetlerine gereksinim duyulması nedeniyle 1 Haziran 1977 tarihinden önce özel İskâna bağlı tutularak, yukarıda

sözü edilen tarihten önce veya sonra Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığına geçmiş ve sürekli olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde ikamet eden ve bu durumunu Sosyal Sigortalar Dairesi Müdürlüğünce geçerli kabul edilecek çalışma belgeleriyle en geç 31 Aralık 1989 tarihine kadar belgeleyen ve bu Yasaya göre ödemiş oldukları prim süresini borçlanma için başvurduğu tarihte yürürlükte bulunan prime esas ücreti veya seçtiği gelir basamağı üzerinden malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primlerinin tüm hisselerinin ödenmesi tamamen kendilerine ait olmak üzere, bu maddenin 1. fıkrasının (b) ve (c) bentlerindeki koşulları yerine getirmiş olmak koşuluyla, prim ödediği süreyi borçlanmak suretiyle 3600 güne tamamlayan, sigortalılara sigortalılık süresi 15 yılı doldurmuş olanlar gibi 62. ve 63. maddelerdeki esaslara ve usullere göre yaşlılık aylığı bağlanması öngörülmüştür.

3.2.3 İşten Ayrılma ve Kuruma Başvuru

Sosyal Güvenlik Yasası'nın 56. madde hükmü uyarınca sigortalının tabi olduğu yaş şartını sağladıktan sonra kuruma yazılı başvuruda bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla tabi olunan şartların yerine getirilmesi kendiliğinden yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazandırmayacak ilgilinin ayrıca kuruma yaşlılık aylığı bağlanması yönünde talebini içerir yazılı başvuru yapması gerekmektedir. Bu halde Kurumca gerekli belgelerin tamamlanıp bağlanacak aylığın hesaplanması neticesi hak sahibine yazılı olarak bildirilir. Kurum yazılı cevabını başvuru tarihini takip eden en geç 2 ay içerisinde ilgiliye bildirmekle yükümlüdür (m. 112/1). Yapılan inceleme neticesinde yaşlılık aylığına hak kazanan sigortalıya talep tarihinden başlamak üzere yaşlılık aylığı ödemesi yapılmaya başlanır.

Önemle belirtmek gerekir ki ülkemizde olduğu gibi Kuzey Kıbrıs Hukuku'nda hak sahibinin yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi için tabi olduğu şartları sağlamış

olmanın yanı sıra kuruma yazılı başvuru şartına da sağlaması gerekir. Ancak kural olarak sigortalının başvuru yapabilmesi için işten ayrılma zorunluluğu bulunmamaktadır. Diğer bir ifade ile yaşlılık aylığına hak kazanan ve bu yönde yazılı başvuru yapan sigortalının, çalışmaya devam edip etmemesi yaşlılık aylığına hak kazanması yahut yaşlılık aylığının bağlanmasında herhangi bir engel teşkil etmeyecektir. Yine başvuru sırasında işten ayrılmış olup yaşlılık aylığının bağlanmasından sonra tekrar çalışmaya başlanılmış olması halinde de alınmakta olan yaşlılık aylığı etkilenmeyecek olup herhangi bir kesinti de yapılmayacağı öngörülmüştür (m. 57).

Bu kapsamda hem yaşlılık aylığının bağlanması hem de çalışmaya devam edilmesi yahut aylığın bağlanmasından sonra tekrar çalışmaya başlanması halinde, ödenecek olan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödemelerinin bağlanmış olan yaşlılık aylığına etkisi hususu karşımıza çıkmaktadır.

Sigortalıların yasa kapsamında malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalına ilişkin hak ve yükümlülükleri açısından ikili bir ayırım yapıldığı görülmektedir. Şöyle ki, kamu görevlileri ve hizmet sözleşmesine dayanarak çalıştırılan sigortalılar açısından yasa kapsamında malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları hak ve yükümlülüklerinin devam edeceği düzenlenmiştir. Bu halde devletçe karşılanacak prim hisselerinin işveren tarafından ödemesi beklenecaktır (m. 57/1-1). Kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan sigortalılar açısından ise prim ödeme yükümlülükleri ise kendi tercihlerine bırakılmıştır. Tercihleri prim ödeme yönünde kullanmak isteyen sigortalılar açısında malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına ilişkin hak ve yükümlülükleri aynen devam edecektir. Ancak devletçe karşılanacak prim hisselerinin de kendileri tarafından ödenmesi beklenecaktır (m. 57/1-2).

Yaşlılık aylığı almakta iken işten ayrılan ve yazılı istekte bulunan sigortalıların, yaşlılık aylığı almaya başladıktan sonraki süreçte ödenmiş olan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödemelerinin de hesaba katılmasıyla yaşlılık aylığının tekrar hesaplanması söz konusu olmaktadır. Bu halde hesaplanan aylık miktarı, hak sahibinin almakta olduğu aylıktan fazla ise yeni hesaplanan aylık üzerinden eğer almakta olduğu aylıktan daha az ise almakta olduğu aylık üzerinden yaşlılık aylığı ödemesine devam edilir (m. 57/3).

Genel olarak açıklanmaya çalışılan hususların 16/1976 Yasası'nda farklılık arz eden birkaç duruma değinmekte yarar olacaktır. Bu kapsamda 16/1976 Yasası'nda da yaşlılık aylığına hak kazanılmasında tabi olunan yaş şartının sağlanmasından sonra yazılı talepte bulunulması gerekmektedir. Dolayısıyla tabi olunan şartların yerine getirilmesi kendiliğinden yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazandırmayacak hak sahibinin ayrıca bakanlığa yaşlılık aylığı bağlanması yönünde talebini içerir yazılı başvuru yapması gerekmektedir. Bakanlık tarafından gerekli belgeler tamamlandıncaya, bağlanacak aylığı hesaplayarak ilgililere başvuru tarihini takip eden en geç 2 ay içerisinde ilgiliye bildirmekle yükümlüdür (m. 119/1). Yapılan inceleme neticesinde yaşlılık aylığına hak kazanan sigortalıya talep tarihinden başlamak üzere yaşlılık aylığı ödemesi yapılmaya başlanır. Ancak yaşlılık aylığının ödenmesine başlanılacağı tarihte sigortalının geçici iş göremezlik ödeneği aldığı tespit olunursa yaşlılık aylığı bağlanması ödeneğin sona ermesini takip eden günden itibaren ödenmeye başlanacağı öngörülmüştür. Bağlanacak olan yaşlılık aylığı, alınmakta olan geçici iş göremezlik ödeneğinin aylık ödemesinden fazla ise aradaki fark yaşlılık aylığının ödenmeye başlanacağı tarihte hak sahibine ödeneceği ayrıca düzenlenmiştir. (m. 63/2).

16/1976 Yasası ile yine yaşlılık aylığının bağlanması için sigortalının işten ayrılması zorunluluğu bulunmamaktadır. Yasa kapsamında yaşlılık aylığı

almaktayken yine yasa kapsamında sigortalı olunan bir işte çalışmaya başlanılsın veya başlanılmasın yahut diğer yasalar kapsamında emeklilik hakkı kazandıran bir işte çalışılmaya başlanılsın veya başlanılmasın bağlanmış olan yaşlılık aylığının ancak hak sahibinin yazılı feragati bulunması koşuluyla kesilebileceği öngörülmüştür (m. 64/1). Dolayısıyla kural olarak sigortalının yaşlılık aylığı için işten ayrılması gerekmediği gibi aylık almakta iken yeniden işe başlaması önünde de bir engel bulunmamaktadır. Ancak 26/1977 Yasası hükümleri uyarınca yaşlılık aylığının durdurulması halinde ilgilinin ayrıca feragati aranmayacaktır³⁸³. Yazılı feragat ile yaşlılık aylığı ödemesi durdurulan sigortalıların yeniden aylığı bağlanması, işten ayrılmaları ve yazılı talepte bulunmaları koşullarına bağlı olmak üzere düzenlenmiştir. Bu halde yaşlılık aylığı, işten ayrılma gününü takip eden günden itibaren yeniden hesaplanarak bağlanacak ancak feragat sebebiyle durdurulan aylara ilişkin herhangi bir ödeme yapılmayacağı öngörülmüştür (m. 64/2-3).

Yaşlılık aylığının durdurulması için yazılı feragatte bulunulmaması yahut aylığın ödenmesinin durdurulmasını gerektirecek bir durumun bulunmaması hallerinde diğer bir ifade ile yaşlılık aylığının ödenmeye başlanmış ve devam ediyor olması halinde diğer yasa hükümlerine tabi emeklilik hakkı kazandıran bir işte çalışmaya dayalı emeklilik durumları tabi olunan hükümler uyarınca düzenlenecektir (m. 64/4).

³⁸³ Anılan yasa kapsamında yaşlılık aylığının durdurulacağı haller için bkz. 26/1977 Yasası m. 28 hükmü, “Devlet bütçesinden, Emekli Sandığı Fonundan, Sosyal Sigortalar Fonundan, kamu tüzel kişiliklerinin bütçelerinden, kamu kuruluşlarından, yerel kuruluşların bütçelerinden, en az %10 (yüzde on) oranında Devlet ve kamu iştiraklerinden, kamu iktisadi teşebbüslerinden, döner sermayeli kurum ve kuruluşlardan, katma bütçeli kurum ve kuruluşlardan, Devletin yönetiminde veya denetiminde faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlardan, Vakıflar ve Vakıflar İdaresinden, Merkez Bankasından, Kalkınma Bankasından ve belediye birliklerinden, bu Yasa kuralları çerçevesinde veya bu Yasa kuralları esas alınarak bağlı oldukları özel emeklilik kuralları çerçevesinde emeklilik maaşı/yaşlılık aylığı alan herhangi bir kişinin, bu madde kapsamında bulunan herhangi bir göreve kimin tarafından ve hangi şekilde atandığına veya görevlendirildiğine bakılmaksızın, doğrudan doğruya veya gönderme yoluyla herhangi bir göreve atanması veya seçilmesi halinde, bu Yasa kuralları uyarınca veya kendi özel yasaları veya Dairelerin (Kuruluş, Görev ve Çalışma Esasları) yasalarında aksine kural bulunup bulunmadığına bakılmaksızın bu görevinden ayrılacağı tarihe kadar emeklilik maaşı/yaşlılık aylığı durdurulur.”

Feragatleri nedeniyle yahut 16/1976 Yasası hükümleri uyarınca almakta oldukları yaşlılık aylıkları durdurulanlar ile bağlanan yaşlılık aylıkları ödenmekteyken bu yasa kapsamında sigortalı olunan bir işte çalışanların, tekrar bağlanacak olan aylıklarında dikkat edilmesi gereken hususlarda ikili bir ayırım yapılarak açıklanmasında yarar olacaktır. Buna göre,

Kamu çalışanı ve hizmet sözleşmesine dayanarak çalışan sigortalılar açısından, yasa kapsamında çalıştıkları sürelerle ilişkin malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primlerinin tümünün ödenmiş olup olmadığına bakılmaksızın, işten ayrılarak yazılı istekte bulundukları tarihte sigorta primi ödenmiş süreleri dikkate alınarak hesaplama yapılır ve yeni yaşlılık aylığı miktarı almış oldukları aylık miktarından fazla ise yeni miktarı üzerinden yaşlılık aylığı ödemesine devam olunur (m. 64/5-1,A).

Kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan sigortalılar açısından ise, anılan yasa kapsamda çalıştıkları sürelerle ilişkin işten ayrıldıkları tarihine kadar olan sigorta primlerinin tümünün ödenmiş olması koşulu ile hesaplama yapılır ve yeni aylık miktarı almış oldukları aylıktan fazla ise yeni miktarı üzerinden yaşlılık aylığı ödemesine devam olunur (m. 64/5-1,B).

Ayrıca belirtmek gerekir ki kamu çalışanı ve hizmet sözleşmesine dayanarak çalışan sigortalılar yasa kapsamında malullük, yaşlılık ve ölüm sigortasına ilişkin hak ve yükümlülükleri devam etmektedir (m. 64/5-2). Ancak, yaşlılık aylığı almakta iken yasa kapsamında çalışanlar için prime esas kazançlarının % 16 oranındaki malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları priminin % 6 oranındaki hisse miktarını sigortalı, % 10 oranındaki hisse miktarını işveren öder. Buna karşın kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan sigortalıların yasa kapsamında aynı statüde çalışmaya devam etmeleri ve yaşlılık aylığı almaları halinde 65 yaşını doldurmuş olmaları halinde prim ödeme yükümlülükleri tercihlerine bağlı tutulmuştur. Prim ödemeye devam etmeyi tercih

edenlerin, yasa kapsamında malullük, yaşlılık ve ölüm sigortasına ilişkin hak ve yükümlülükleri devam etmektedir. Bu halde malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primlerinin tümünü kendisi ödemekle yükümlü tutulmuştur (m. 64/5-3).

26/1977 Yasası'na tabi sigortalıların açısından da işten ayrılma ve kuruma başvuru koşullarının kısaca açıklanmasında yarar olacaktır. Yasa kapsamında emeklilik hakkı kazandıran belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde kamu çalışanı sigortalılar çeşitli sebeplere dayanarak hizmetlerinden emeklilik hakkını kullanabilir³⁸⁴. Yine hak sahibi kendi isteğiyle emeklilik için hizmetten çekilme hakkında sahiptir. Emeklilik hakkı kazandıran hizmette çekilme istemi tarihi itibarıyla en az 25 sene fiili hizmeti bulunan hak sahibi diğer emeklilik menfaatleri gibi yaşlılık aylığı bağlanmasına da hak kazanabilmektedir (m. 8/2). Bu halde hak sahibinin Maliye Bakanlığı'na çekilme istemine ilişkin yazılı başvuruda bulunması gerekmektedir (m. 8/2-c). Başvuru üzerine bakanlıkça işlemler en çok 90 gün ertelenebilir.

Dolayısıyla 26/1977 Yasası kapsamında kamu çalışanlarının çeşitli sebeplerle veya tercihen yahut mecburi olarak gerekli şartları sağlamakla emeklilik menfaatlerine hak kazanabilmektedirler. Dolayısıyla bahsi geçen yasalar kapsamında olan diğer

³⁸⁴ Anılan yasanın m.8 hükmü uyarınca, “*Hak sahibi, aşağıda öngörülen ve kendisine uygun düşen usuller uyarınca emekliye ayrılır;*

(a) *Mecburi emeklilik yaşını veya mecburi hizmet süresini doldurması halinde,*
(b) *Görevi ile ilgili başka yasa kurallarının olanak vermesi halinde,*
(c) *İşgal ettiği mevkiin kaldırılması halinde,*
(ç) *Kamu hizmetlerinde etkinlik veya tasarruf sağlamak amacı ile, bağlı olduğu daire veya kuruluşun reorganizasyonu, kaldırılması veya başka bir daire veya kuruluşa bağlanması gerekçesine dayanarak, yürürlükteki mevzuatın yetki verdiği durumlarda, Bakanlar Kurulunun önerisi üzerine Kamu Hizmet Komisyonunca mecburi emekliye sevk edilmesi halinde,*
(d) *Sağlık Kurulu raporuna dayanarak, aklen veya bedenen görevini yapamayacak durumda olduğuna Kamu Hizmeti Komisyonunca kanaat getirilmesi halinde,*
(e) *Muvazzaf, geçici, arızı veya sözleşmeli bir hizmete bulunduğu sırada ölmesi halinde,*
(f) *Kamu görevi veya işgal ettiği mevki ile bağdaşmayan ve Devlet bütçesinden ödenecek emeklilik hakkı olmayan baska bir göreve atanması sonucu emekliye ayrılmasının kamu yararı yönünden gerekli olduğu halde,*
(g) *Sadece hak sahibi siyasal kamu görevlileri bakımından, her ne nedenle olursa olsun, siyasal kamu görevinden ayrılma halinde,*
(h) *Yürürlükteki herhangi bir yasa gereğince, emeklilik hakkı kazandıran hizmetinin kendiliğinden sona ermesi halinde.”*

sigortalılarda olduğu gibi işten ayrılma koşulunun aranıp aranmadığı yasa metninden net anlaşılamamakta ise de “*Emekliye Ayrılma Usulleri*” başlığı ve devamı hükümlerinin lafzi yorumunda emekliliğe hak kazandıran hizmetten ayrılması yönünde anlam çıkartılmaktadır. Dolayısıyla bahsi geçen yasalardan farklı olarak hak sahibinin yasa kapsamında yaşlılık aylığının bağlanması için hizmetten ayrılmış olması gerektiği ifade edilebilir³⁸⁵. Öte yandan yasa kapsamında emeklilik hakkını kullanıp başkaca yasaya tabi herhangi bir işte çalışılmasını önünü engelleyen bir hüküm de öngörülmemiştir.

3.3 Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları Etkileyen Nedenler

Ülkemiz düzenlemelerinde olduğu gibi Kuzey Kıbrıs Sosyal Güvenlik Hukuku’nda da yaşlılık aylığına hak kazanılması için tabi olunan koşulları etkileyen birtakım sebepler karşımıza çıkmaktadır.

3.3.1 Yaş ile İlgili Koşullarını Etkileyen Nedenler

Sosyal Güvenlik Yasası kapsamında yaşlılık sigortası yardımı olan yaşlılık aylığına hak kazanılabilmesi için öngörülmüş yaş şartının bulunması halinde sigortalının yaşı, ilk defa çalışmaya başladığı tarihte nüfus kaydındaki doğum tarihinin esas alındığı düzenlenmiştir (m. 114/2). Bu halde yasa kapsamında yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için tabi oldukları yaşı hesaplanmasında başvuru talep tarihinden nüfus kaydındaki doğum tarihinin çıkartılmasıyla ortaya çıkan doldurulmuş olunan yaşı, aranılan yaş şartını sağlayıp sağlamadığı hesap edilir.

Ancak bazı durumlarda sigortalının doğum tarihinde eksiklikler, belirsizlikler karşımıza çıkabilmektedir. Bu halde, doğum yılı belirli ancak ay ve günü belli olmayan sigortalıların yaş hesabında, doğduğu yılın temmuz ayının 1’inde, doğum yılı ve ayı

³⁸⁵ Ayrıca 26/1977 Yasası m.18/2 hükmünde ‘*emekli kişi*’ tanımı yapılmaktadır. Buna göre, “‘*Emekli kişi*’, hak sahibi olarak “*İKİNCİ KISIM*” kurallarına göre emekliye ayrılan ve Devletten ve/veya Emekli Sandığı Fonu’ndan emekli maaşı veya 15. madde uyarınca bir defaya mahsus olmak üzere ikramiye alan Devlet Yurttaşlarını veya Kıbrıs Türk asıllı kişiyi anlatır.”

belirli ancak günü belli olmayanların ise o ayın 1'inde doğmuş sayılarak hesaplama gerçekleştirilir (m. 114/3).

16/1976 Yasası'nda da Sosyal Güvenlik Yasası ile benzer düzenleme yer almaktadır. Malullük, yaşlılık ve ölüm sigortasına ilişkin yaş ile ilgili hükümlerin uygulanmasında ilk defa çalışmaya başladığı tarihte nüfus kaydındaki doğum tarihinin esas alınacağı öngörülmüştür (m. 122/2). Bu halde yasa kapsamında yaşlılık aylığına hak kazanılmasında tabi olunan yaş şartının gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespitinde, yaşlılık aylığı talep tarihi ile nüfus kaydındaki doğum tarihi arasındaki senelerin hesaplanmasıyla ortaya çıkan doldurulmuş yaşı dikkate alınacaktır. Yine sigortalının doğum tarihinde eksiklikler, belirsizlikler olması halinde doğum yılı belirli ancak ay ve günü belli olmayan sigortalıların yaş hesabında, doğduğu yılın temmuz ayının 1'inde, doğum yılı ve ayı belirli ancak günü belli olmayanların ise o ayın 1'inde doğmuş sayılmaktadır (m. 122/4).

Bu noktada yaş düzeltme kararlarının yasa kapsamında tabi olunan yaş şartının hesaplanmasında etkisi düşünülebilir. Bilindiği üzere ülkemizde yaş düzeltme kararının bulunması halinde kural olarak, sigortalının yaşlılık aylığına hak kazanabilmesinde öngörülmüş yaş şartını sağlayıp sağlayamadığının belirlenmesinde bu yargı kararı sonucu belirlenen yaşı esas alınması gerekmektedir. Nitekim sonradan gerçekleştirilen düzenlemeler ile sigortalıların ilk kez sigortalı olarak çalışmaya başlamadan önce almış oldukları yaş düzeltme kararlarının dikkate alınacağı, sigortalılıkların başlanmasından sonra alınmış olan yaş düzeltme kararlarının belirli şartlarla etkili olabileceği düzenlenmiştir. Ayrıca yaş düzeltmenin, yaş düzeltme davası ile olmayıp başkaca dava ile olması veya nüfus kayıtlarından kaynaklanan herhangi bir sebeple olması halinde yaşlılık aylığına hak kazanılmasında aranılan yaş şartında dikkate alınabilecektir.

Buna karşın Kuzey Kıbrıs Hukuku'nda yaş düzeltme kararların yaşlılık aylığı bağlanması için tabi olunan yasa kapsamında düzenlenen yaş şartına etkisi konusunda yasal bir düzenleme olmamakla birlikte emsal gösterilebilecek karar da bulunmamaktadır. Dolayısıyla yargı kararlarının Kuzey Kıbrıs Hukuku'nda yeri ve önemi dikkate alınacak olursa yaş düzeltme kararı ile tespit olunan yaşın, kararın sigortalılık başlangıcından önce veya sonra verilmesi dikkate alınmaksızın, yaşlılık aylığına hak kazanılmasında esas alınacağı kanaati doğmaktadır.

3.3.2 Sigortalılık Süresi ve Prim Ödeme Gün Sayısı ile İlgili Koşulları Etkileyen Nedenler

Kuzey Kıbrıs Sosyal Güvenlik Hukuku'nda kural olarak yaşlılık aylığına hak kazanılmasında öngörülmüş olan koşullardan bir diğer ise belirli bir sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısının tamamlanmış olmasıdır. Bu noktada sigortalıların sigortalılık süreleri ne dolayısıyla prim ödeme gün sayısının hesaplanması hususunun belirtilmesinde yarar olacaktır.

Sosyal Güvenlik Yasası kapsamında sigortalılık başlangıç tarihi hizmet sözleşme dayanarak çalışan sigortalılar ile kamu çalışanlarının ilk işe başladıkları tarih, kendi nam ve hesabına bağımsız çalışanların ise çalışmaya başladıkları ilk tarih olarak belirtilmiştir (m. 8/1,3). Yasa kapsamında malullük, yaşlılık ve ölüm sigortasında dikkate alınacak olan sigortalılık süresinin başlangıcı, sigortalının yasa kapsamında ilk kez sigortalı olduğu tarihi ifade etmektedir (m. 107/1-A). Sigortalılık süresi ise sigortalılığın başladığı tarih ile yaşlılık aylığı bağlanması için yazılı talepte bulunulan tarih arasında geçen süreyi ifade etmektedir (m. 107/1-B).

Yaşlılık aylığına hak kazanılmasında malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim gününden sayılacak olan günler ise işsizlik ödeneği alınan süreler, analık sigortası, iş kazası ile meslek hastalığı sigortalarından geçici iş göremezlik ödeneği alınan süreler,

en fazla 1080 günü dikkate alınabilecek olan hastalık sigortasından geçici iş göremezlik ödeneği alınan süreler ile özel hizmet süresi ve hizmet borçlanmasında kapsamındaki süreler olarak sayılmaktadır (m. 107/2).

16/1976 Yasası kapsamında sigortalılık süresinin başlangıcı yine yasa kapsamında hizmet sözleşmesine dayanarak çalışan sigortalılar ile kamu çalışanlarının ilk işe başladıkları tarih, kendi nam ve hesabına bağımsız çalışanların ise çalışmaya başladıkları ilk tarih olarak belirtilmiştir (m. 8/1). Bu halde sigortalılıkları kendiliğinden başlamakta ve buna bağlı hak ve yükümlülükleri ortaya çıkmaktadır. Anılan yasa Sosyal Güvenlik Yasası'ndan farklı olarak ayrıca sigortalı sayılma hususunda, *“1 Haziran 1977 tarihinden önce veya sonra kendi nam ve hesabına bağımsız veya işveren olarak, bu Yasanın 4'üncü maddesinin (3)'üncü veya (4)'üncü fıkraları kapsamında sigortalı olmasını gerektiren bir işte çalışmakta olduğu halde, bu durumu müfettiş raporları ile daha önceden saptanmamış veya gerekli tescil işlemlerini yaptırmamış veya bu Yasa uyarınca aleyhine yasal kovuşturma işlemi yapılmamış 50 ve daha yukarı yaştaki kişiler sigortalı olmak için başvurdukları takdirde, daha önce sigortalı olup olmadıklarına ve bu madde kurallarına bakılmaksızın, başvurdukları tarihten en çok 3 yıl geriye dönük sigortalı olabilirler.”* demekle kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan en az 50 yaşını doldurmuş olan sigortalıların, sigorta başlangıç tarihlerinde istisna öngörerek geriye dönük en fazla 3 yıllık sürenin sigortalılık sürelerine eklenebileceği öngörülmüştür (m. 8/2).

Tüm bu açıklamalar ile 16/1976 Yasası ile öngörülmüş olan eski sigortalılık sürelerinin yasa kapsamında sigortalılık sürelerine etkisi konusunda düzenlemeye de kısaca değinmekte yarar olacaktır. Zira Kıbrıs Türk Federe Devleti Meclisi tarafında yürürlüğe girmiş 16/1976 Yasası öncesi süreçte çalışmaları bulunan ve yasanın yürürlüğü ile yasa kapsamında alınan sigortalıların önceki çalışmaları ve dolayısıyla

adlarına bulunun malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme günlerinin yasa kapsamında sayılıp sayılmayacağı hususu önem arz etmektedir. Bu noktada yasa hükmü uyarınca, yasanın 149. maddesinde belirtilen kişilerin, Kıbrıs Cumhuriyeti idaresi Sosyal Sigorta Fonu'na Yaşlılık Sigortası için ödemiş oldukları primlere ait bildirimlerinde ve varsa belgelerinde belirttikleri ve Sosyal Sigortalar idare Meclisince geçerli kabul edilen haftalık prim ödeme süreleri yasa kapsamında malullük, yaşlılık ve ölüm sigortasının uygulanmasında dikkate alınmakta dolayısıyla yaşlılık aylığına hak kazanılması için tabi olunan sigortalılık süresi hesabına katılması öngörülmüştür (m. 151).

Sigortalıların iradesi dışında çeşitli nedenlerle sigortalılıklarının devam edememesi ve dolayısıyla yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için tabi oldukları sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı şartının tamamlanamamış olma durumlarıyla karşılaşlabilmektedir. Ülkemizde olduğu gibi Kuzey Kıbrıs Hukuku'nda da eksik sigortalılık sürelerinin ve dolayısıyla yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası prim ödemelerindeki eksikliklerin sonradan tamamlanabilmesi imkanı bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, hizmet borçlanması hükümleri doğrultusunda, sigortalıların belli bazı nedenlerle prim ödemediği geçirilmiş sürelerle ilişkin primlerinin borçlanılarak sonradan ödenmesiyle sigortalılık sürelerinin ve primlerinin tamamlanması söz konusu olmaktadır. Yine sigortalıların, sigortalılığına dayanak işinin niteliğine göre, prim ödeme gün sayıları arttırılıp, yaş koşulunun kolaylaştırıldığı fiili hizmet süresi zammı olarak anılan uygulamayla aynı amacı taşıyan özel hizmet süresi eklemesi uygulaması karşımıza çıkmaktadır.

3.3.2.1 Hizmet Borçlanması

Hizmet borçlanması, Sosyal Güvenlik Yasası'nın 66. maddesinde düzenlenmiştir. Sigortalıların, yasa kapsamında yaşlılık aylığına hak kazanılabilmeleri

için tabi oldukları malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sürelerinde belirli sebeplerle eksiklik olması halinde bu sürelerin borçlanması imkanı bulunmaktadır. Eksik sürelerin borçlanılabilmesi için yaşlılık aylığına hak kazanılması ve yaşlılık aylığı talebinde bulunulması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile eksik prim ödeme gün sürelerine ilişkin borçlanma hakkının kullanılarak veya kullanılmayarak prim ödeme gün şartının sağlanıp sağlanmadığı fark etmeksizin yaşlılık aylığına hak kazanılmış ve aylık bağlanması talebinin bulunması koşullarının sağlanması halinde eksik sürelerin hizmet borçlanması ile tamamlanması imkanı tanınmaktadır. Dolayısıyla borçlanma ile yaşlılık aylığına hak kazanılması için tabi olunan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısının tamamlanamaması halinde sigortalının borçlanma hakkı bulunmamaktadır. Buna karşın yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi için yeterli malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısı bulunan sigortalı dahi sigortalılık süresinde eksiklik olması halinde bu sürenin borçlanması hakkına sahip olmaktadır. Ancak her halde yaşlılık aylığına hak kazanmış ve aylık bağlanması talebinin olması gerekmektedir. Bu halde eksik sürelerin tamamının borçlanması mümkün iken kısmi borçlanma da yapılabilmektedir. Sigortalılara, hizmet borçlanması ile borçlanılan bedelin ödendiği tarih itibarıyla yaşlılık aylığı bağlanmaktadır.

Yasa kapsamında borçlanılabilecek süreler, toplam 1080 günü aşmayacak şekilde ödeneksiz analık izin süreleri, mükellef askerlikte geçen süreler ve kamu görevlileri için ödeneksiz izin süreleri olarak sayılmıştır (m. 66/2). Mükellef askerlikte geçen süreler, Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığından alınarak Kuruma ibraz edilecek bir belgeyle belgelenir ve ödenecek primlerin sigortalı hissesi sigortalı tarafından, işveren ve Devlet hissesi ise Maliye İşleriyle Görevli Bakanlık tarafından karşılanır. Ödeneksiz analık izin süreleri için borçlanma, doğumdan sonraki altı ay içerisinde

belgelendirmek koşuluna bağlıdır. Ödenecek primlerin tamamı sigortalı tarafından karşılanır. Kamu görevlisi sigortalılar, ödeneksiz izinde geçen sürelerini amacına uygun olarak kullandıklarını belgelendirmeleri koşulu ile ve primlerin tamamının kendileri tarafından ödenmesi suretiyle borçlandırılır (m. 66/4-5-6).

Ayrıca belirtmek gerekir ki, yasa kapsamında engelli, indirimli erken veya kadrosuzluk nedeniyle emekliliğe sevk edilenlerde yaşları itibariyle uygulanır.

Sigortalılar belirtilen sürelerden tercih ettikleri kadarını yazılı talepte bulunmaları ve yaşlılık aylığı talep tarihinde bu Yasanın 83. maddesine göre belirlenen prime esas günlük kazanç alt sınırından hesaplanacak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerinin tamamının ödenmesi şartı ile borçlandırılırlar.

Görüleceği gibi ülkemizde geniş kapsamda düzenlenmiş olan hizmet borçlanması yapılabilecek süreler Kuzey Kıbrıs Hukuku'nda oldukça dar kapsamda düzenlemeye konu edilmiştir.

3.3.2.2 Özel Hizmet Süresi Eklenmesi

Sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı koşullarını etki etkileyen bir husus da özel hizmet süresi eklemesidir. Sosyal Güvenlik Yasası'nın 65. maddesinde düzenlenen özel hizmet süresi eklemesi ile sigortalıların yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için gerekli şartları kolaylaştırılmaktadır. Böylelikle ülkemizdeki fiili hizmet süresi zammı düzenlemesi ile aynı amaç doğrultusunda diğer hizmetlere göre yıpratıcı hizmetlerde bulunan sigortalıların korunması öngörülmüştür.

Yasa kapsamında Güvenlik Kamu Görevlileri Yasası'na tabi subay, astsubaylar ile aylıkçı veya mukaveleli er ve erbaşlar, çavuş rütbesinden yukarı olmayan polis mensupları ile Merkezi Cezaevi kadrolarında görev yapan kıdemli gardiyanlar ve gardiyan erleri, hemşire, hemşire yardımcısı, ebe, hastabakıcı ve hastabakıcı yardımcısı, radyodiagnostik, radyoterapi ve radyoizotop sahalarında fiilen

Çalışanlar, tersanelerde ve yüzer havuzlarda gemi yapımı, bakımı ve tamiri işlerinde fiilen çalışanlar, her türlü maden döküm işlerinde fiilen çalışanlar, taç ocağı, kireç ocağı dahil yeryüzünde yapılan her türlü maden işletmeciliğinde fiilen çalışanlar, elektrik santrallerinde, elektrik üretimi hizmetlerinde fiilen çalışan sigortalıların için belirli şartlarla özel hizmet süresi eklemesi yapılabileceği öngörülmüştür (m. 65/1).

Belirtilen hizmetlerde çalışan sigortalıların, fiili çalışmaları bulunan hizmet sürelerine, fiili hizmette geçen her 360 gün için 72 gün özel hizmet süresi eklenmesi öngörülmüştür. Bu görevlerde geçen üç yüz altmış günden eksik srelere ait özel hizmet süresi, üç yüz altmış gün için eklenen 72 günlük özel hizmet süresi ile orantılı olarak belirlenir.

Ancak Güvenlik Kamu Görevlileri Yasası'na tabi subay, astsubaylar ile aylık veya mukaveleli er ve erbaşlar, avuş rütbesinden yukarı olmayan polis mensubu çalışanı ile Merkezi Cezaevi kadrolarında görev yapan kıdemli gardiyanlar ve gardiyan erleri olarak çalışan sigortalıların terfi etmeleri ile st rütbelere geçmeleri halinde, 72 gün özel hizmet süresi eklemesi, belirtilen hizmetlerde fiilen geçirilen süreyle orantı yapılarak uygulanacaktır.

Özel hizmet süresi eklemesi, sigortalının malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları prim ödeme gün sayısına eklenerek malullük, yaşlılık ve ölüm aylığı hesaplamalarında kullanılır. Özel hizmet süresi eklemesi en çok 1800 gün olarak kullanılabileceği düzenlenmiştir (m. 65/3).

Bunun yanı sıra belirtilen hizmetler dışında çalışan kadın sigortalıların da her 360 gün çalışmalarına karşılık yetmiş 72 gün özel hizmet eklenmesi hakkından tercihen yararlanma imkanları bulunabilmesi düzenlenmiştir (m. 65/2). Dolayısıyla görüleceği üzere kadın sigortalılar için pozitif ayrımcılık yapılmıştır. Zira kadın sigortalılar açısından, sigortalılıklarına dayanak çalışmanın niteliğinde herhangi bir

ayrım yapılmaksızın özel hizmet süresi eklemesi hakkı tanınmıştır. Bu noktada özel hizmet eklemesi uygulamasının amacı, yapılan hizmetin yıpratıcılığı hususu da kadın sigortalılar için önem arz etmemektedir. Buna karşın ülkemizde kadın sigortalı ve erkek sigortalı ayrımı yapılmaksızın aynı amacı güden fiili hizmet süresi zammı uygulamasına tabi hizmetler, sınırlı sayı ilkesi ile belirtilmiş iş yahut işyerinde fiilen çalışılması ve riske maruz kalınması gerekmektedir. Yine fiili hizmet süresi zammı uygulaması neticesinde kural olarak sigortalıların yaş şartını etkilediği görülmekte iken Kuzey Kıbrıs Sosyal Güvenlik Hukuku'nda özel hizmet süresi eklemesi sigortalının prim ödeme gün sayısını etkilemektedir.

3.4 Yaşlılık Aylığının Hesaplanması

Sosyal Güvenlik Yasası kapsamında yaşlılık aylığına hak kazanan sigortalıların bağlanacak olan aylıklarının hesaplaması yarasının 55. madde hükmü uyarınca yapılmaktadır. Buna göre sigortalının ortalama aylık kazancı ile aylık bağlama oranının çarpımı sonucunda ortaya çıkan tutar sigortalının yaşlılık aylığının tutarını oluşturmaktadır (m. 55/1).

Her bir takvim yılı için prim yatırımı yapan tüm sigortalı sayısı, prime esas kazançları dikkate alınarak o yıl için geçerli olacak genel aylık prime esas kazanç ortalaması bu Yasanın 111. maddesiyle öngörülen yönteme göre hesaplanır. Buna göre, genel aylık prime esas kazanç ortalaması, her yılın Aralık ayının ikinci yarısında; o yılın Mart, Haziran ve Eylül ayları için tespit edilecek aylık prime esas kazanç ortalaması değerlerinin aritmetik ortalaması alınmak suretiyle saptanır. Aylık prime esas kazanç ortalaması, ilgili ayda prim yatırmış olan tüm sigortalıların prime esas

kazançlar toplamının, prim yatırılmış toplam prim ödeme gün sayısına bölümünün otuz ile çarpılması suretiyle hesaplanır³⁸⁶.

Yaşlılık aylığı başvurusunda bulunan sigortalının, yaşlılık aylığı bağlanması isteğinde bulunduğu tarihten önceki malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödenmiş her takvim yılındaki aylık prime esas kazançları toplanıp on ikiye bölünmek sureti ile o takvim yılı için aylık prime esas Kazanç Ortalaması hesaplanır.

Sigortalının geçmiş her takvim yılındaki aylık prime esas kazanç ortalaması o yıldaki genel aylık prime esas kazanç ortalamasına bölünerek yıllık oranı bulunur. Her takvim yılı için ayrı ayrı bulunacak bu oranlar toplanarak, hesaplamada dikkate alınan takvim yıllarına bölünmek suretiyle sigortalının ortalama oranı bulunur.

Sigortalının ilk defa tescil olduğu takvim yılı ve yaşlılık aylığı başvurusunda bulunduğu son takvim yılı, sigortalının ortalama oranının hesaplanmasında dikkate alınmaz.

Bulunan bu ortalama oran yaşlılık aylığı başvurusundan önceki takvim yılındaki genel aylık prime esas kazanç ortalaması ile çarpılarak, sigortalının güncellenmiş ortalama aylık kazancı hesaplanır.

Sigortalının özel hizmet süresi eklemesi ve sigortalılık borçlanmasındaki prime esas kazançları, ortalama aylık kazancının hesaplanmasında dikkate alınmaz.

Aylık bağlama oranı, sigortalının malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olarak geçen toplam prim ödeme gün sayısının, ilk beş bin dört yüz günün her üç yüz altmış günü için %2,5 ve ondan sonraki her üç yüz altmış günü için de %2 olup, bu oranların toplanması suretiyle tespit edilir. Bu hesaplamada, üç yüz altmış günden eksik süreler orantılı olarak dikkate alınır.

³⁸⁶ Her yıl hesaplanan Genel Aylık Prime Esas Kazanç Ortalaması Bakanlar Kurulunun onayından sonra Resmi Gazete’ de yayımlanmak suretiyle duyurulmaktadır.

Bu Yasanın m. 107/2 hükmünde belirtilen süreler, sigortalının aylık bağlama oranının saptanmasında dikkate alınır.

Bu Yasanın m. 54/2 hükmüne göre erken yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanan sigortalıya, yukarıdaki yönteme göre hesaplanan yaşlılık aylığından, altmış yaşından önceki her yıl için %6 oranında indirim yapılarak yaşlılık aylığı bağlanır.

Hesaplanan yaşlılık aylığı, aylık bağlanması için yazılı başvurunun yapıldığı yılın Ocak ayı ile aylığın başlangıç tarihi arasında geçen her ay için aylıklara uygulanan artış oranı kadar artırılarak bağlanır.

3.5 İsteğe Bağlı Sigortalılığın Sonucu Olarak Yaşlılık Aylığı

3.5.1 Genel Olarak

Bilindiği üzere Sosyal Güvenlik Yasası'nın m. 5 hükmü uyarınca ilk kez yasa kapsamında kamu çalışanı, hizmet sözleşmesine dayanarak çalışan ile kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan kişiler çalışmaya başlamalarıyla yasa kapsamında uzun vadeli sigorta kollarına tabi sigortalı olmaktadır. Bu halde uzun vadeli sigorta kollarından yaşlılık sigortası yardımı olarak yaşlılık aylığından tabi oldukları şartları sağlamakla yararlanabilmektedir. Dolayısıyla malullük, yaşlılık ve ölüm sigorta prim ödemeleri kamu çalışanları için kamu idareleri, hizmet sözleşmesine dayanarak çalışanlar için işverenleri, kendi nam ve hesabına bağımsız çalışanlar ise kendilerince yapılmaktadır. Kamu çalışanlarının, hizmet sözleşmesine dayanarak çalışanların işten ayrılmalarıyla, kendi nam ve hesabına bağımsız çalışanlar ise faaliyetlerine son vermeleriyle zorunlu sigortalılıkları sona ermektedir.

Öte yandan yasanın m. 5 hükmü uyarınca uzun vadeli sigorta kollarının uygulanmasında sigortalı sayılmayanlar belirtilmiştir. Buna göre, işverenin işyerinde çalışan ve yasa kapsamında bir işveren veya kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan statüsüne girmek istemeyen eşi, anası veya babası, muhtelif ev hizmetlerinde

Çalışanlardan yasanın m. 5/5 hükümüne tabi nitelikte kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan gibi sigortalı olmak istemeyenler, askerlik yükümlülüklerini yerine getirmekte olanlar, sağık kurumlarında işe alıştırılmakta olan hasta veya maluller, zorunlu eğıtim yaşını doldurmamış olanlar, işyeri merkezi, Sosyal Güvenlik Antlaşması yapılan ülkelerden birinde bulunan bir kuruluş tarafından o kuruluş adına iki yılı geçmemek üzere görevli olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki şubesine gönderilen yabancı uyruklular, yabancı bir ülkede kurulu herhangi bir kuruluş tarafından o kuruluş adına üç ayı geçmemek üzere bir iş için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine gönderilen ve yabancı ülkede sigortaya tabi olduğı belgelenen yabancı uyruklular, devlete ait meslek ve sanat okulları ile devletin yetkili makamlarının izniyle kurulan meslek ve sanat okullarında ve yüksek okullarda tatbiki nitelikteki yapım ve üretim işlerinde çalışan öğrenciler, ilk defa çalışmaya başladığı tarihte 65 yaşını doldurmuş olanlar, yaşlılık sigortasından dolayı toptan ödeme alanlar olarak sigortalı sayılmayacak kişiler belirtilmiştir.

Bu noktada yasa kapsamında prim ödemesi ile zorunlu sigortalı sayılmayanların uzun vadeli sigorta kollarına tabi olunabilmesine ilişkin düzenlemeler ngrlmştir. İsteğe bağılı sigortalı olan ve öngörülen malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödemelerini tamamlayan kişiler zorunlu sigortalılar gibi yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için diğer şartları da sağlayarak yaşlılık aylığına hak kazanabilmektedirler.

Bu kapsamda uzun vadeli sigorta kolları kapsamında sigortalı sayılmayan işverenin işyerinde çalışan ve yasa kapsamında bir işveren veya kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan statüsüne girmek istemeyen eşi, anası veya babası ile muhtelif ev hizmetlerinde çalışanlardan yasanın 5. maddenin 5. fıkrasına tabi nitelikte kendi nam ve hesabına bağımsız çalışan gibi sigortalı olmak istemeyenler sigortalı olmak

istedikleri takdirde yasanın uygulanmasında 5. maddenin 5. fıkrasında yazılı kişilerden sayılacaklardır (m. 6/2).

3.5.2 İsteğe Bağlı Sigortalıların Yaşlılık Aylığına Hak Kazanabilme Koşulları

Sosyal Güvenlik Yasası 67. madde hükmü uyarınca isteğe bağlı sigortalı olunabilmesi için tabi olunan şartlar belirtilmiştir. Buna göre, yasa kapsamında zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışmamak, kendi çalışmaları nedeniyle bu yasa kapsamında veya üçüncü ülkelerle yapılan anlaşmalar uyarınca hizmet birleştirilmesinden dolayı aylık bağlanmamış olmak, 18 yaşını doldurmuş bulunmak, isteğe bağlı sigorta talep dilekçesiyle Kuruma başvuruda bulunmuş olmak olarak belirtilmiştir.

Dolayısıyla 18 yaşını doldurmuş olan kişiler yasa kapsamında zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek bir işte çalışmamaları veya yasa kapsamında yaşlılık aylığı bağlanmamış kişiler kuruma isteğe bağlı sigortalı olmaları yönünde yapacakları yazılı başvuruları üzerine isteğe bağlı sigortalılıkları başlatabileceklerdir. Bu halde öngörülmüş olan şartları sağlayan kişiler için başvurunun kuruma yapıldığı tarihi takip eden ayın başından itibaren uzun vadeli sigortalılıkları başlayacaktır (m. 69).

Ayrıca belirtmek gerekir ki, isteğe bağlı sigortalılar, 1. basamak ile 20. basamak arasında seçmiş oldukları basamağa tekabül eden prime esas kazanç üzerinden malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primlerinin tamamını yasanın 86. maddesinin 2. fıkrasına göre kendileri öderler. İsteğe bağlı sigortalılık ile zorunlu sigortalılığın çakışması halinde Zorunlu sigortalılıkla çakışan isteğe bağlı prim ödenen sürelerin tespiti halinde iptal edilerek, bu süreye ilişkin ödedikleri primler, faiz uygulanmaksızın iade edilmektedir.

3.5.3 İsteğe Bağlı Sigortalılığın Sona Erme Halleri

İsteğe bağlı sigortalılığın sona ermesi halleri Sosyal Güvenlik Yasası'nın 71. maddesi ile düzenlenmiştir. Yasa kapsamında zorunlu sigortalılığa tabi çalışılmaya başlanması halinde zorunlu sigortalılık tarihi itibariyle isteğe bağlı sigortalılığın sona ereceği öngörülmüştür. Ayrıca isteğe bağlı sigortalıların talepleriyle sigortalılıklarını sona erdirebileceklerdir. Bu halde isteğe bağlı sigortalılığını sona erdirme talebinde bulunanların, prim ödenmiş son ayın tamamlanmasıyla isteğe bağlı sigortalılık süreci sona erecektir. İsteğe bağlı sigorta primlerini, primi ödenmiş son aydan veya sigortalı olduğu tarihten itibaren en geç yedi ay içerisinde gecikme zammı ile birlikte ödemeyenlerin sigortalılıkları, primi ödenmiş son aydan veya ilk sigortalı oldukları tarihten itibaren sona erecektir.

Yaşlılık aylığı talebinde bulunanların, aylığa hak kazanmış olmaları koşuluyla, toptan ödeme talebinde bulunanların ise talep tarihinde itibaren isteğe bağlı sigortalılıkları sona erecektir. Her halde isteğe bağlı sigortalılık sürecinde vefat eden sigortalıların da ölüm tarihinden itibaren sigortalılık süreci sona erecektir.

İsteğe bağlı sigortalılığı sona eren sigortalının, isteğe bağlı sigortaya devam edebilmesi için yeniden başvuruda bulunması koşul olarak öngörülmüştür (m. 71/2).

3.6 Toptan Ödeme ve İhya

Kuzey Kıbrıs Sosyal Güvenlik Yasası'nda da yaşlılık sigortasının sağladığı iki temel yardım bulunmaktadır. Anılan yasanın 52. maddesi uyarınca birinci yardım yaşlılık aylığı bağlanması ikinci yardım ise toptan ödeme yapılmasıdır.

Yaşlılık sigortası ile çalışma hayatından ayrılan ve gelir yokluğu sebebiyle yoksulluk riski ile karşılaşılmasının önüne geçilebilmesi adına toptan ödeme uygulaması düzenlenmiştir. Diğer bir ifade ile sigortalıların çalışma hayatları boyunca ödemiş oldukları yahut adlarına ödenmiş olan primlerin bir nevi karşılığı olan yaşlılık

aylığına hak kazanamayacak durumda olmaları halinde, adlarına bulunan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primlerinin karşılıksız kalmasının önüne geçilebilmesi için sigortalılara toptan ödeme yapılması öngörülmüştür.

Sosyal Güvenlik Yasası'na göre toptan ödeme, sigortalının çalıştığı işten ayrılması ancak yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanamamış olması halinde, kendisinin ödemiş olduğu veya işvereni tarafından adına ödenmiş olan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primlerinin sigortalıya verilmesi olarak ifade edilmektedir (m. 58/1). Toptan ödemenin yapılabilmesi için ayrıca sigortalının talep tarihi itibarıyla 65 yaşın doldurulmuş olması ile yazılı talebi koşullarına bağlı tutulmuştur. Diğer bir ifade ile işten ayrılan ancak yaşlılık aylığına hak kazanamayan sigortalıların tüm malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödemeleri, 65 yaşını doldurmuş olmaları halinde yazılı talepleriyle kendilerine toptan ödeme şeklinde iade edilmektedir. Talep olmaksızın diğer şartların olması halinde kendiliğinde toptan ödeme yapılması söz konusu değildir.

Dikkat edileceği üzere yaşlılık aylığı bağlanması için gerekli malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısını tamamlayamamış olan sigortalıların toptan ödeme talep edebilmeleri, yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için tabi oldukları yaş şartından bağımsız olarak öngörülmüş olan 65 yaş şartını doldurmaları ile mümkün kılınmıştır.

Buna karşın ülkemizde yaşlılık aylığı bağlanması mümkün değil ise belirli şartların sağlanmasıyla toptan ödeme yapılması söz konusu olabilmekte ve sigortalıların yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için sağlamaları gereken malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısı şartını tamamlayamadan sigortalılıklarının sona ermesi halinde yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için tabi oldukları yaş şartının doldurulmuş olmasıyla toptan ödeme talep edilebilmektedir.

Dolayısıyla esasında sigortalının yaşlılık aylığına hak kazanabilmesinde tabi olduğu yaş şartının toptan ödeme talebinde aranılan yaş şartı olması hususun benimsenmesi yerinde olacaktır. Zira toptan ödeme yaşlılık aylığına hak kazanamayan sigortalıların talep edebileceği bir hak iken aylığa ilişkin şartlardan bağımsız şart öngörülmesi yerinde olmamaktadır. Ayrıca kural olarak yaşlılık aylığına hak kazanılmasında aranılan yaş şartı 60 iken toptan ödeme talebinde bulunulması için doldurulması gereken yaşı 65 olarak öngörülmesi sigortalıların 5 yıl daha beklemelerine ve bu halde prim ödemelerinin de yetersiz kalmasının aranmasının hakkaniyetli sonuç ortaya çıkarmayacaktır. Öte yandan toptan ödeme için yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için aranılan prim ödeme gün sayısı şartı dikkate alınırken yaş şartının dikkate alınmaması ayrıca bir yaş şartı öngörülmesi yaşlılık aylığına hak kazanamamış sigortalılar adına prim ödemelerinin iadesi amacı güden toptan ödeme uygulamasının yersiz ertelenmesi sonucu doğurmaktadır.

Bu noktada toptan ödeme yapılmasının esasında yaşlılık aylığı gibi bir temel yardım olarak değerlendirilip değerlendirilmemesi hususu burada da karşımıza çıkmaktadır. Yasal düzenleme dikkate alındığında yaşlılık aylığına hak kazanılmasında aranılan yaş şartından bağımsız yaş şartı öngörülmesi yaşlılık aylığından bağımsız ve gerçekten ikinci bir yardım olarak düşünülmesine yol açmaktadır. Ancak yaşlılık aylığına hak kazanılmasında aranılan prim ödeme gün sayısının sağlanamaması halinde talep edilebilecek olan toptan ödeme bu haliyle de yaşlılık aylığı gibi bir yardım olarak değerlendirilmesinden uzaklaşmaktadır. Bu halde yaşlılık aylığına hak kazanılamaması halinde belirli şartların sağlanması ise toptan ödeme ile primlerin iadesinin talep edilebilmesi esasında yardımdan ziyade sigortalının temel yardım olan yaşlılık aylığına hak kazanamamasının sonucunun telafisi olarak değerlendirilebilir.

Bir diğerk dikkat edilmesi gereken husus ise, Sosyal Güvenlik Yasası'na göre toptan ödeme talep edilebilmesi için sigortalını işten ayrılmış olması gerekliliğidir. Oysa ki yaşlılık aylığına hak kazanılabilmesi için ölkemizde olduğundan farklı olarak 'işten ayrılma' koşulu aranmamaktadır. Buna karşın toptan ödeme talep edilebilmesi için işten ayrılma koşulu da aranması yine toptan ödemenin yine ikinci bir yardım olarak düşünölmesine sebep olabilmektedir.

16/1976 Yasası'nda da toptan ödemeye ilişkin düzenleme yer almaktadır. Buna göre toptan ödeme, sigortalının çalıştığı işten ayrılması ve yaşlılık aylığına hak kazanamadığı durumda, kendisinin ödemiş olduğu veya işvereni tarafından ödenmiş olan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primlerinin iadesini ifade etmektedir. Yine, sigortalının 60 yaşını doldurmuş olması halinde yazılı talebiyle toptan ödeme alabilecekleri düzenlenmiştir (m. 65). Bunun yanı sıra ayrıca sigortalıların işten ayrılması ile yazılı olarak toptan ödeme talebinde bulunulması hususlarında benzer esaslar benimsenmiştir. Sosyal Güvenlik Yasası ile benzer düzenlemeyi içermesi sebebiyle yapmış olduğumuz açıklamalar aynen geçerlidir.

26/1977 Yasası ise toptan ödeme uygulamasına ilişkin herhangi bir düzenleme içermemektedir. Yasa kapsamında emeklilik hakkı kazandıran hizmette bulunulması ile diğerk şartların da sağlanması halinde sigortalılar yasa kapsamında yaşlılık aylığına hak kazanabileceklerdir. Bilindiğı üzere yasa kapsamında yaşlılık aylığı bağlanabilmesi yasada sayılı emeklilik hakkı kazandıran hizmetlerde en az 25 fiili hizmet senesinin bulunması koşullarına bağlıdır. Emeklilik hakkı kazandıran hizmetlerde 25 senesi bulunmayan sigortalılar yaşlılık aylığı olmasa da emeklilik ikramiyesi kazanmaktadır. Emeklilik hakkı kazandıran hizmetlerde çalışılmamış olması halinde zaten yasa kapsamına girmemekte bahsi geçen diğerk yasalar

kapsamında yaşlılık aylığı koşullarına dolayısıyla toptan ödeme koşullarına tabi olmaktadır.

Önemli bir diğer husus olarak ülkemizde yasal düzenlemede yer alan Sosyal Güvenlik Hukuku'ndaki ihyanın, Kuzey Kıbrıs Hukuku'ndaki yerine değinmekte yarar olacaktır. Bilindiği üzere çalışma hayatından çekilip tabi oldukları şartları sağlayarak toptan ödeme alan sigortalıların daha çalışmalarında engel bulunmadığı gibi çalışmaya tekrar başlanılmasında alınan toptan ödemenin de iade edilmesi gerekmektedir. Bu halde sonlandırılmış sigortalılık sürecinden bağımsız olarak yeni bir sigortalılık süreci başlayacaktır. Bu kapsamda alınan ödemenin iade edilmesi ile sigortalılık sürecinin devam ettirilmesine de imkan tanınmıştır. Toptan ödeme ile sonlandırılmış sigortalılık ilişkisinin, hiç sonlandırılmamış gibi devam ettirilebilmesi, ihyası mümkündür. İhya ile alınan toptan ödemenin, alınma tarihi ile ihya talep tarihi arasında geçen yıllar için her yılın gerçekleşen güncelleme katsayılarıyla güncellenerek belirlenecek tutarın tebliği tarihini takip eden ayın sonuna kadar ödenmesi halinde sigortalılık süreci kaldığı yerden devam edebilecektir.

Buna karşın Kuzey Kıbrıs Sosyal Güvenlik Hukuku'nda ise ihya düzenlemelere konu edilmemiştir. Zira belirtildiği üzere kural olarak yaşlılık aylığı almak için işten ayrılma koşulu aranmamaktadır. Bu doğrultuda aylık almakta iken çalışılması yahut aylık bağlandıktan sonra tekrar çalışmaya başlanması, yukarıda detaylı izah edilmeye çalışıldığı üzere bağlanacak yahut bağlanmış olan yaşlılık aylığının önünde bir engel olmamaktadır. Zira yaşlılık aylığı bağlandıktan sonra gerçekleşen malullük, yaşlılık ve ölüm sigorta prim ödemelerinin aylığın miktarını etkileyeceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla sigortalılık sürecinin devam ettiği veya aylık bağlandıktan sonra tekrar başlayan sigortalılık sürecinin sona ermesi halinde yaşlılık aylığının miktarına etkisi mümkün olduğu için sigortalılığın ihyası amacı dolaylı

olarak gerçekleşmektedir. Bu kapsam her ne kadar yasal düzenlemelerde yer almasa dahi esasında ihyanın tam anlamıyla bulunmadığını söylemek de yerin olmayacaktır.

3.7 Türkiye ile Kıbrıs Arasındaki Sosyal Güvenliğe İlişkin İkili Sözleşme

3.7.1 Genel Olarak

Çalışma hayatının bir getirisi olarak yurt dışına çalışma amacıyla giden çalışanların özellikle sosyal güvenlik problemleri ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda vatandaşlığın bulunduğu ülke mevzuatı ile yabancı ülke mevzuatları arasındaki farklardan dolayı sosyal güvenlik sorunları karşısında devletler birbirleri ile sorunların çözümüne ilişkin ikili anlaşmalar yapmaya başlamışlardır. Kişilerin çalışma faaliyetleri yalnızca ülke sınırları içerisinde kalmayarak ülke sınırları dışına taşması sonucunda, karşılıklı çalışan işçilerin bulunduğu ülkeler arasında yapılan iki taraflı çalışma ve sosyal güvenlik sözleşmelerinin imzalanmasını sağlamıştır³⁸⁷. Böylelikle iki taraflı sözleşmeler ile sözleşmeye taraf olan ülkede çalışan işçilerin diğer ülkenin mevzuatına göre kazandığı sigortalılık haklarının devam etmesi sağlanmış, çalışanların yabancı ülkelerde geçirdiği sigortalılık süresi kendi ülkesinde geçmiş gibi değerlendirilmesinin önü açılmıştır. İki ülke arasında sosyal güvenlik sözleşmesi bulunması halinde taraf ülke vatandaşlarını sosyal güvenlik haklarının korunması öngörülmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasında 9 Mart 1987 tarihinde Sosyal Güvenlik Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile iki ülke vatandaşlarının karşılıklı olarak sosyal güvenlik hukukundan doğan haklarının korunması amaçlanmış olup taraf iki ülkede sigortalı olarak geçen hizmetlerin diğer

³⁸⁷ Levent, R., “Yurt Dışında Çalışan veya Bulunanlar ile Göçmenlerin Sosyal Güvenliği”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 116, Y. 2016, s. 317.

Ülkede geçmiş hizmet olarak kabul edilmesi öngörülmüştür. Anlaşma zerine Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde anlaşmanın onaylanmasına ve uygulanmasına ilişkin 23/1987 Yasası yürürlüğe girmiřtir³⁸⁸.

Anlaşma ve anlaşmanın onay yasasının yürürlüğe girmesinde kısa bir süre sonra iki ülke arasında Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasındaki Sosyal Güvenlik Anlaşması ile İlgili Ek Anlaşma imzalanmıřtır³⁸⁹. 1987 Anlaşması ile düzenlenmeyen yahut eksikliği tespit olunan hususların tadili öngörülmüştür.

Nihayetinde 23 şubat 2017 tarihinde Ankara’da iki ülke arasında yeni bir anlaşma imzalanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hkmeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hkmeti Arasında Sosyal Güvenlik Anlaşması 1 Ekim 2020 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiřtir³⁹⁰. Bu anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte, iki ülke arasındaki 1987 Anlaşması ile bu anlaşmanın tadil edilmesine yönelik olarak 1998 Ek Anlaşması yürürlükten kaldırılmıştır.

23 şubat 2017 tarihli yeni sosyal güvenlik anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle birlikte, Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde çalışma hayatı bulunan ülke vatandaşlarının sosyal güvenlik haklarına ilişkin düzenlemeler öngörülmüştür. Aynı zamanda tabi olunan sosyal güvenlik mevzuatının uygulanmasında taraf ülke vatandaşlarının tabi oldukları hak ve yükümlülüklerde eşitliğin sağlanması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda taraf ülkelerde sigortalı olarak

³⁸⁸ 12 Mayıs 1987 tarihli 23/1987 Sayılı ‘Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında 9.3.1987 Tarihinde İmzalanan Sosyal Güvenlik İlişkilerini Düzenleyen Sosyal Güvenlik Andlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunmasına İlişkin Yasa’, 01.12.1988 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

³⁸⁹ Anlaşma 08.01.1998 tarihinde iki ülke tarafından imzalanmış olup 01.01.2000 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

³⁹⁰ çalışmamızda anlaşma “*Sosyal Güvenlik Anlaşması*” olarak anılacaktır.

geçen hizmet sürelerinin birleştirilmesi ile sigortalıların haklarının korunması amaçlanmıştır.

Çalışmamızda gerek Sosyal Güvenlik Anlaşması hükümlerinin incelenmesinde gerek Onay Yasası hükümlerinin incelenmesinde uzun vadeli sigortalı kollarından yaşlılık sigortası ve yaşlılık aylığına ilişkin düzenlemelerinde hak sahiplerinin korunan hak ve yükümlülükleri açıklanmaya çalışılacaktır.

3.7.2 Sosyal Güvenlik Anlaşmasının Hükümleri

Sosyal Güvenlik Anlaşmasının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde yasal işlerlik kazandırılması amacıyla 38/2017 sayılı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Sosyal Güvenlik Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunmasına İlişkin (Onay) Yasası yürürlüğe girmiştir³⁹¹. Ülkemizde ise Sosyal Güvenlik Anlaşması’nın usul ve esaslarına ilişkin olarak 2020/40 sayılı Genelge açıklanmıştır³⁹².

Sosyal Güvenlik Anlaşması’nın kapsamını, hizmet akdi ile çalışanlar, bağımsız çalışanlar ve kamu idarelerinde çalışanlar açısından malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarında taraf ülke mevzuatlarındaki düzenlemeler oluşturmaktadır (m. 2). Bu durumda aksine bir hüküm bulunmadığı sürece taraf ülke mevzuatlarına tabi çalışması bulunan yahut bulunmuş olan hak sahipleri de yasa kapsamında sayılmaktadır (m. 3).

Sigortalıların, çalışmaları süresince tabi olduğu sosyal güvenlik mevzuatının, aksine bir hüküm öngörülmedikçe çalışmanın gerçekleştirildiği ülkenin sosyal güvenlik mevzuatı olacağı düzenlenmiştir (m. 7). Dolayısıyla uzun vadeli sigorta

³⁹¹ Onay Yasası 30 Mayıs 2017 tarihli 92 Sayılı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Resmi Gazetesi’nde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Çalışmamızda yasa “*Onay Yasası*” olarak anılacaktır.

³⁹² Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı’nın, E-15591373-724.01.02-11689791 sayılı, 30.09.2020 tarihinde yayımlanmış olduğu genelge için bkz. <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/167518>, (Erişim Tarihi: 22.12.2021).

kollarına tabi olarak gerçekleştirilen sigortalı çalışmalarda geçen sigortalılık süreleri tabi olunan mevzuat kapsamında sayılmaktadır.

Bu açıklamalar yaşlılık aylığına hak kazanılması için tabi olunan sigortalılık süresi şartının, taraf ülkelerde çalışmalarının olması sebebiyle, tabi olduğu mevzuata göre sağlanamamış ancak bu eksikliğin taraf ülkelerde geçen sigortalı hizmet sürelerinin birleştirilmesi ile tamamlanabilir olduğu hallerde önemini göstermektedir.

3.7.2.1 Sosyal Güvenlik Anlaşmasının Uygulanması

Sosyal Güvenlik Anlaşması uyarınca, taraf ülkede geçen sigortalılık süresinin tek başına yaşlılık aylığına hak kazanmak için yeterli olmaması halinde, diğer taraf mevzuatına tabi olarak geçen sigortalılık sürelerini kendi mevzuatına göre geçmiş süreler ile birleştirilmesi imkanı öngörülmüştür (m. 20). Ancak birleştirilecek olan sigortalılık süresinin çakışması halinde çakışan süre dikkate alınmayacaktır. Aynı zamana rastlayan sürelerde taraf ülke yalnızca kendi mevzuatına göre geçmiş olan sigortalılık süresini dikkate almaktadır.

Bu noktada belirtmek gerekir, taraf ülkelerdeki sigortalılık sürelerinin birleştirilmesine rağmen yaşlılık aylığına hak kazanmayanlar için bir imkan daha sağlanmıştır. Bu hususta öncelikle sigortalının taraf iki ülkede geçen sigortalılık sürelerinin birleştirilmesine rağmen yaşlılık aylığına hak kazanabilmesi için tabi olduğu sigortalılık süresi şartını sağlayamıyor olması gerekmektedir. Bu halde taraf ülkelerin ayrıca sosyal güvenlik anlaşması imzalamış olduğu üçüncü ülkelerdeki sigortalılık sürelerin de dikkate alınabilmesi öngörülmüştür. Diğer bir ifade ile sigortalılık sürelerinin birleştirilmesiyle yaşlılık aylığına hak kazanılamaması halinde sigortalının, taraf ülkelerden biri ile sosyal güvenlik anlaşması bulunan 3. bir ülkede sigortalılık süresinin bulunması durumunda çakışmaması şartıyla bu sürelerin de dikkate alınabilmesi öngörülmüştür (m. 20/3).

Sigortalılık sürelerinin birleştirilmesinde, sigortalılık sürelerinin tespitinde bir ay 30 gün, bir yıl 360 gün olarak kabul edileceği esası benimsenmiştir (m. 20/5).

Taraf ülkede tamamlanan sigortalılık süresinin toplamının 12 aydan az olması durumunda, bu sürenin yaşlılık aylığı bağlanması için yeterli olmaması halinde sigortalılık süresi birleştirilmesi yapılmayacaktır (m. 21/1).

Taraf ülkelerden birinin mevzuatına göre yaşlılık aylığından yararlanma hakkının sigortalılık süreleri birleştirilmeksizin kazanılması halinde, tabi olan mevzuat kapsamında geçen sigortalılık süreleri dikkate alınmak suretiyle yaşlılık aylığının hesaplanması yapılmaktadır (m. 22/1).

Yaşlılık aylığına sigortalılık sürelerinin birleştirilmesiyle hak kazanılıyorsa, hesaplama farkı olmaktadır. Buna göre, yetkili kurum, her iki taraf ülkenin, varsa 3. ülke mevzuatına göre geçen bütün sigortalılık sürelerini, sadece kendisinin uyguladığı mevzuata göre geçmiş gibi değerlendirerek bir hesaplama yapmaktadır. Bu hesaplama sonucu çıkan değer ile kendi mevzuatında geçen sürenin toplam süreye oranını çarpmak suretiyle bağlanacak olan yaşlılık aylığı miktarını tespit etmektedir (m. 22/2). Yetkili Kurum, sadece kendi mevzuatına göre ödenen kazanç veya primleri dikkate alarak ödenecek aylığın miktarını hesaplamaktadır (m. 22/3).

Sosyal Güvenlik Anlaşması kapsamında sigortalılık sürelerinin birleştirilmesi talebinin, yaşlılık aylığının bağlanmasını sağlayacak olan kuruma yapılması esastır. Buna karşın diğer taraf ülkenin yetkili kurumuna yapılan başvuru da geçersiz sayılmamakta tabi ülkenin yetkili kurumuna yapılmış gibi sayılmaktadır. Bu halde sigortalılık sürelerinin birleştirilmesi talebini alan kurum yetkili kuruma gecikmesizin iletmekle yükümlü olmaktadır. (m. 33).

Tüm bu açıklamalar ile görüleceği üzere Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasında imzalanmış olan Sosyal Güvenlik Anlaşması kapsamında

taraf iki ÷lkede uzun vadeli sigorta kollarına tabi olarak gerçekleştirilen sigortalılık s÷relerine ilişkin ayırım g÷zetmeksizin vatandaşların haklarının korunması amacıyla d÷zenlemeler ngr÷lm÷řt÷r.

Bu kapsamda T÷rk Sosyal Sigortalar Hukuku'na tabi olup Kuzey Kıbrıs T÷rk Cumhuriyeti'nde sigortalılık s÷resi bulunanlar ile Kuzey Kıbrıs Sosyal G÷venlik Hukuku'na tabi olup T÷rkiye Cumhuriyeti'nde sigortalılık s÷resi bulunanların bu çalışmaları diğerk taraf ÷lkede geçmiş gibi sayılmakta olup yaşlılık aylığına hak kazanılmasında eksik sigortalılık s÷resinin bulunması halinde iki ÷lkede bulunan ancak çakışmayan sigortalılık s÷relerinin birleştirilmesi imkanı tanınmıştır.

SONUÇ

Bireysel ve toplumsal boyutuyla yaşlılık riski karşısında sosyal güvenliğin sağlanması sosyal devletin bir gereği olarak devletin müdahalesi ile güvence altına alınması ulusal ve uluslararası alanda kabul görmüştür. Bu kapsamda gerek Türk Sosyal Güvenlik Hukuku'nda gerekse Kuzey Kıbrıs Sosyal Güvenlik Hukuku'nda anayasal bir hak olarak kabul edilen sosyal güvenlik hakkına ilişkin çok sayıda sosyal güvenliğe ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bununla birlikte yaşlılık sigortası ile amaçlanan, yaşlılık olgusuyla çalışma hayatından çekilen bireylerin sosyal güvencelerinin sağlanabilmesidir. Dolayısıyla kaçınılması mümkün olmayan yaşlılık riskinin sosyal güvencesini yaşlılık sigortası sağlamaktadır.

Her iki ülke mevzuatları incelendiğinde benzer çok sayıda hüküm karşısında farklı hususlar öngören hükümler de görülmektedir. Çalışmamızda genel hatlarıyla yaşlılık sigortası ile sağlanan yardımlara hak kazanılabilmesi için benzerlikler ve farklılık gösteren hususlara değinilmesinde yarar olacağı kanaatindeyiz.

Türk Sosyal Güvenlik Hukuku'nda reform olarak nitelendirilen ve sosyal güvenlik sisteminde köklü değişiklik öngören düzenleme olan SSGSSK yürürlüğe girmiştir. Anılan kanun ile farklı statüdeki sigortalıların tek bir kanuna tabi olmaları amaçlanmıştır. Farklı sigortalılar hakkında norm ve standart birliği oluşturma çabası Kuzey Kıbrıs Sosyal Güvenlik Hukuku'nda da karşımıza çıkmaktadır. Sosyal Güvenlik Yasası ile farklı statüde olup farklı yasalara tabi sigortalıların tek bir yasa kapsamında olmaları öngörülmüştür. Bu önemli geçiş sürelerinin tek bir düzenleme ile gerçekleştirilebilmesi mümkün olmamıştır. Her iki yasal düzenleme de geçiş hükümlerine yer verilmiştir. Böylelikle hem SSGSSK'nın hem Sosyal Güvenlik

Yasası'nın yürürlük tarihlerinden önce uygulanan kanun ve yasalar kapsamında sigortalılarının haklarının korunması amaçlanmıştır.

SSGSSK kapsamında yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanılabilmesi için öncelikle uzun vadeli sigorta kollarına tabi sigortalı olunması gerekmektedir. Bu kriter SSGSSK'nın yürürlüğe girmesinden önce farklı statüdeki sigortalıların tabi oldukları 506 sayılı Kanun, 1479 sayılı Kanun ve 5434 sayılı Kanun hükümlerinde de öngörülmüştür. Sosyal Güvenlik Yasası da bu kriterleri benimsemiştir. Yasanın yürürlük tarihinde önce sigortalı olanları kapsamına alan 16/1976 Yasası ve 26/1977 Yasası hükümlerinde de yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanılabilmesi için uzun vadeli sigorta kollarına tabi sigortalı olunması esası benimsenmiştir.

SSGSSK ve Sosyal Güvenlik Yasası ile yaşlılık sigortası yardımları olarak yaşlılık aylığı ve toptan ödeme yardımı öngörülmüştür.

SSGSSK ve Sosyal Güvenlik Yasası kapsamında yaşlılık aylığına hak kazanılması için kural olarak belirli bir yaştan doldurulması ile belirli bir malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası prim ödeme gün sayısının bulunması şartları öngörülmüştür. Buna karşın her iki ülke mevzuatında da bazı hallerde belirli süre sigortalılık süresi şartının da arandığı düzenlemeler görülmektedir. Bunun yanı sıra 26/1977 Yasası kapsamında yaşlılık sigortası yardımı olarak yaşlılık aylığına hak kazanılmasında belirli hizmetlerde 25 sene hizmet süresinin bulunması şartını öngörmüştür. Yasa bu yönüyle gerek 16/1976 Yasası'nda gerek Sosyal Güvenlik Yasası'ndan gerekse SSGSSK ve öncesi kanunlarda öngörülen şartlardan oldukça farklılaşmaktadır.

SSGSSK ve Sosyal Güvenlik Yasası'nda yaşlılık aylığına hak kazanma koşullarının kimi sigortalılar için kolaylaştırıldığı görülmektedir. SSGSSK'ya göre ileri yaştaki, hastalı veya engeli bulunan, yeraltı maden işyerinde çalışan, erken yaşlanan sigortalılar ile sürekli bakıma muhtaç derecede ağır engelli çocuğu bulunan

kadın sigortalılar özel koşulları ile yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri düzenlenmiştir. Sosyal Güvenlik Yasası'na göre ise özel koşullara tabi sigortalılar, engeli bulunan sigortalılar olmak üzere sınırlandırılmıştır.

SSGSSK kapsamında yaşlılık sigortası yardımlarından yararlanabilmek için ayrıca kuruma başvuru ve işten ayrılma şartları öngörülmüştür. Sosyal Güvenlik Yasası'nda ise kuruma başvuru şartı aranmakta olup kural olarak işten ayrılma şartı öngörülmemiştir. Bunun bir sonucu olarak ise SSGSSK kapsamında kural olarak yaşlılık aylığı almakta olanların tekrar işe başlaması yaşlılık aylıklarının kesilmesine sebep olmaktadır. Buna karşın işten ayrılma şartının olmaması kişilerin çalışma hayatını yaşlılık aylığı alabilmek için sonlandırmak zorunda olmamalarını sağlamaktadır. Yine yaşlılık aylığı alanların tekrar çalışmaya başlamaları önünde de bir engel bulunmamaktadır. Ancak yaşlılık sigortasının ve yardımlarının riske karşı koruma amacı dikkate alındığında bağdaşmadığı düşünülebilir.

Yaşlılık aylığına hak kazanma için öngörülen koşullarının etkilendiği kimi olay ve durumlar söz konusu olabilmektedir. Bu kapsamda bazı nedenlerle yaş şartı etkilenmekte bazı nedenler ise prim ödeme gün sayısı yahut sigortalılık süresi şartları etkilemektedir.

Kimi zaman sigortalının iradesi olmaksızın, sigortalılık süresinin kesilmesi, sona ermesi veya askıya alınması gibi durumlar yaşanabilmektedir. Bu halde sigortalılığın devam etmemesi sebebiyle yaşlılık sigortası aylığına hak kazanabilmeleri için tabi oldukları sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısının tamamlanmasında eksiklik ortaya çıkabilmektedir. Hizmet borçlanması ile sigortalılık sürelerinin ve süreye ilişkin yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası primlerinin sonradan ödenerek tamamlanması imkanı tanınmıştır. SSGSSK kapsamında hizmet borçlanması

yapılabilecek süreler Sosyal Güvenlik Yasası'na göre çok daha geniş ve çeşitlilik göstermektedir.

SSGSSK kapsamında borçlanılacak olan, doğum ve analık izin süreleri, askerlik süreleri, öğrenim süreleri, avukatlık staj süreleri, gözaltı ve tutukluluk süreleri, grev ve lokavtta geçen süreler, fahri asistanlık süreleri, yurt dışı eğitiminde geçen süreler, aylıksız izin süreleri ve seçim nedeniyle görevden uzak kalınan süreler, kısmı süreli çalışılan aylardaki eksik sürelerin borçlanılma ile tamamlanması sigortalılık süresinden olarak sayılacaktır.

Ayrıca SSGSSK'da fiili hizmet zammı adı altında Sosyal Güvenlik Yasası'nda özel hizmet süresi eklenmesi olarak anılan uygulamalarla kimi sigortalıların çalışma koşulları dikkate alınarak sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı koşullarının kolaylaştırıldığı görülmektedir. Bu hususta da iki mevzuat arasında farklılık bulunmakta olup Sosyal Güvenlik Yasası'nda özel hizmet süresi eklemesi imkanından daha dar kapsamda sigortalılar yararlanabilmektedir.

Bireylerin istek ve iradelerinden bağımsız olarak, yasa kapsamında öngörülen şartların varlığı sigortalılık statüsünü kanuna dayalı olarak kendiliğinden kazandırmaktadır. SSGSSK ve Sosyal Güvenlik Yasası kapsamında sigortalılık statüsünün kazanılamamış veya kaybedilmiş olması halinde belli şartlar ile isteğe bağlı sigortalılık imkanı öngörülmüştür. Her iki mevzuatta da isteğe bağlı sigortalılık koşulları ve sona erme halleri büyük ölçüde benzerlik göstermektedir.

Hem SSGSSK hem Sosyal Güvenlik Yasası'nda toptan ödeme, yaşlılık aylığına hak kazanabilmeleri için tabi oldukları koşulları sağlayamayan sigortalıların adlarına bulunan malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası primlerinin iadesini ifade etmektedir. Her ülke mevzuatında da toptan ödeme, yaşlılık aylığına hak kazanılamaması halinde yararlanılabilen bir yardım olarak kabul edilmiştir. SSGSSK

toptan ödeme talep edilebilecek yaş şartı hususunda, yaşlılık aylığına hak kazanılabilmesi için tabi olunan yaş koşulunu esas almaktadır. Buna karşın Sosyal Güvenlik Yasası toptan ödeme yardımından yararlanılabilmesi için ayrıca bir yaş şartı öngörmüştür.

Önemli bir farklılık ise ihya uygulamasında karşımıza çıkmaktadır. SSGSSK'ya göre ihya ile sigortalılara, toptan ödeme hakkının kullanılması sonucunda sonlanmış sigortalılık sürecinin sonlandırılmamış gibi devam ettirilebilmesi imkanı tanınmıştır. Buna karşın Sosyal Güvenlik Yasası'nda ise ihya düzenlemelere konu edilmemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasında imzalanmış olan Sosyal Güvenlik Anlaşması ise ayrıca bir önem arz etmektedir. Anlaşma ile taraf iki ülkede uzun vadeli sigorta kollarına tabi olarak gerçekleştirilen sigortalılık sürelerine ilişkin ayırım gözetmeksizin haklarının korunması amaçlanmış olup taraf ülke vatandaşlarının kural olarak sigortalılık sürelerinin birleştirilmesi güvencesi sağlanmıştır.

Görüleceği üzere Kuzey Kıbrıs Sosyal Güvenlik Hukuku'nda yer alan mülga ve yürürlükte bulunan yasalar kapsamında yaşlılık sigortası ve yardımlarına ilişkin hükümler büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. En büyük benzerlik ise kendini "*tek çatı tek kanun*" anlayışıyla tüm sigortalı grupları kapsama almak amacıyla düzenlemeler gerçekleştirilmesinde karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda SSGSSK gibi Sosyal Güvenlik Yasası da aynı amaçla yürürlüğe girmiş olduğu ifade edilebilir. Öte yandan SSGSSK kapsamında yaşlılık sigortasına ilişkin yer alan düzenlemelerin Sosyal Güvenlik Yasası'na kıyasla daha geniş kapsamda olduğu görülmektedir.

Hem SSGSSK hem Sosyal Güvenlik Yasası ile yaşlılık sigortası ile sağlanan güvenceler ve imkanlar genel hatlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda

yürürlükte bulunan kanunlar ile mülga yasa hükümlerinin uygulanması sebebiyle yaşanan sıkıntılar uzun bir süre daha devam edeceği düşünülmektedir. Zira SSGSSK gibi Sosyal Güvenlik Yasası da genel olarak 2008 yılından sonra sigortalı olanları kapsamaktadır. Mülga kanun hükümlerinin uygulanmaya devam edilmesi ise aynı statüde olan sigortalıların farklı esaslara ve şartlara tabi olmasına yol açmaktadır. Pekâlâ bunun önüne geçilebilmesi mümkün olmamakla birlikte kanunlarda yapılan önemli değişiklikler ise uygulamada çok daha fazla karışıklık yaşanmasına sebep olmaya devam edecektir.

KAYNAKLAR

- Akın, L. (2012), *Tebliğ: Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtay'ın 2010 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi*, Yargıtay'ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2010, Kamu İş Dergisi, 405-595.
- Angın, C. (2019), *Sosyal Güvenlik Reformu, Kamu Personeli ve Emeklilik*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 9(3), 427-441.
- Alper, Y. (2006), *Sosyal Güvenlik Sisteminde Reform: Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu: Değişiklikler, Yenilikler ve Kurumsal Değerlendirme Analizi*, Mercek Dergisi, Özel Sayı, 40-55, (Değerlendirme Analizi).
- Alper, Y. (2011), *Kurumsal Yapıda 'Tek Çatı' Hayat Geçti*, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (53), 141-171, (Tek Çatı).
- Alper, Y. (2017), *Sosyal Güvenlik Reformu (2008-2016): Kapsamla İlgili Gelişmeler*, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 1(68), 1-23, (Gelişmeler).
- Alper, Y. (2019), *Sosyal Güvenlik Üzerine Yazılarım*, Ankara: Türk Metal Sendikası Araştırma ve Eğitim Merkezi, (Yazılarım).

Alper, Y. (2020), *Sosyal Sigortalar Hukuku*, 11. Baskı, Bursa: Dora Yayıncılık, (Sosyal Sigortalar).

Alper, Y. ve Kılıkış, İ. (2018), *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, 4. Baskı, Bursa: Dora Yayıncılık.

Alper, Y. ve Özgökçeler, S. (2016), *Türk Sosyal Güvenlik Reformu ve Sosyal Adalet*, Sosyal Güvenlik Dergisi, 6(2), 9-27.

Altıntaş, H. E. (2019), *Doğumla Türk Vatandaşı Olup Çıkma İzni İle Türk Vatandaşlığından Ayrılan Kişilerin (Mavi Kart Hamillerinin) Sosyal Güvenlik Hakkı*, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, (2), 391-434.

Arıcı, K. (1986), *Beveridge Planı*, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(1-2), 13-50, (Plan).

Arıcı, K. (2005) *Türk İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Bakımından, Yeni Bir Sorun: Yaşlı İşçiler*, A. Can Tuncay'a Armağan, İstanbul: Legal Yayıncılık, (Yaşlı İşçiler).

Arıcı, K. (2010), *5510 Sayılı Kanunun Yürürlük Tarihinden Önceki Dönemde Doğum Yapan Kadın Sigortalılar (4A) da Doğum Borçlanmasından Faydalanabilirler*, Sicil İş Hukuku Dergisi, (19), s. 159-167, (Kadın Sigortalılar).

Arıcı, K. (2015), *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, Ankara: Gazi Kitabevi, (Sosyal Güvenlik).

Arslan Ertürk, A. (2014), *6552 Sayılı Kanunun 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa Getirdiği Bazı Önemli Değişikliklerin Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 20 (3), 247-272.

Aydın, A. M. (2004), *Sosyal Güvenlik Hakkı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydoğdu, A. (2005), *Tarihsel Süreçte Kıbrıs Türk Seçimleri ve Yönetimleri*, Ankara: BRC Basım ve Matbaacılık.

Ayhan, A. (2012), *Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri*, Sosyal Güvenlik Dergisi, 1(1), 41-55.

Babaoğlu, R. (2018), *Türkiye'nin Kıbrıs Politikasının Evriminde Bir Dönüm Noktası: Londra Konferansı (29 Ağustos-6 Eylül 1955)*, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 18(36), 323-347.

Balcı, M. (2010), *Yurtdışında Bulunan Türk Vatandaşlarının 3201 Sayılı Yasa'ya Göre Borçlanmalarında Yeni Uyuşmazlıklar*, Sicil İş Hukuku Dergisi, (17), 277-280.

Başterzi, F. (2006), *Yaşlılık Sigortası Bakımından Sosyal Güvenlik Normlarının Uyumlaştırılması*, Ankara: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, (Normların Uyumlaştırılması).

Başterzi, S. (2010), *5510 Sayılı Yasaya Göre Yaşlılık Sigortası ve Yeni Gelişmeler*, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi Onursal Başkanı Coşkun Erbaş'a Armağan Semineri, 5510 Sayılı Yasaya Göre Malullük-Yaşlılık Sigortası, İş ve Sosyal Güvenlik Hukukunda Yeni Gelişmeler, Ankara: Erkam Yayınları, (Yeni Gelişmeler).

Başterzi, S. (2011), *5510 Sayılı Yasaya Göre Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları-Önceki Mevzuatla Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme*, Prof. Dr. Sarper Süzek'e Armağan, C. 1, İstanbul: Beta Yayıncılık, (Değerlendirme).

Baycık, G. (2006), *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Açısından Maden İşçileri*, Ankara: Yetkin Yayıncılık.

Bostancı, Y. (2004), *Sosyal Güvenlik Hukukunda İsteğe Bağlı Sigortalılık*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (12), 347-366.

Caniklioğlu, N. (2002), *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Sakatlara Emeklilik Aylığına Hak Kazanma Bakımından Bir Karşılaştırma*, Yargıç Dr. Aydın Özkul'a Armağan, Kamu İş Dergisi, 6(4), 195-215, (Karşılaştırma).

Caniklioğlu, N. (2007), *Yaşlılık Sigortasının Yeniden Yapılandırılmasının Esasları*, Sosyal Güvenliğin Yeniden Yapılandırılması Semineri, Aralık 2006, Ankara: TİSK Yayınları, (Yeniden Yapılandırma).

Caniklioğlu, N. (2008), *5510 Sayılı Kanun ve İş Sözleşmesine Göre Çalışanların Sosyal Güvenlik Destek Primi Ödeyerek Çalışmaları*, Sicil İş Hukuku Dergisi, (10), 164-177, (Destek Primi).

Caniklioğlu, N. (2016), *Atipik İstihdam Biçimi İle Çalışanların-Özellikle Kısmi Süreli Çalışanların-Sosyal Güvenliği*, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 15(1), 43-78, (Kısmi Süreli).

Ceylan, C. (2008), *Ölüm Aylığından Hizmet Birleşmesi*, Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi, (51), 19-23.

Coşkun, Y. (2020), *Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin (1975) Kuruluş İlanına İngiliz Parlamentosunun Tepkisi*, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, (37), 1-19.

Çelebi, D. (2017), *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yurt Dışı Hizmet Borçlanması*, Ankara: Adalet Yayınevi.

Dilik, S. (1988), *Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, 43, 41-80.

Dizdarlı, E. (2021), Sayın İlke Özgür Davulcu'nun Raporu, Erişim Adresi:

<https://ombudsman.gov.ct.tr/BA%C5%9EVURU-RAPORLARI/y252ksek-y246netim-denet231isi-ombudsman-emine-dizdarlı%C4%B1-say%C4%B1n-%C4%B0lke-214zg252r-davulcunun-raporunu-yay%C4%B1nlad%C4%B1>

Elma, R. (2019), *Örnekler ve Uygulamalarla Sosyal Güvenlik Hukuku*, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Emeksiz, Ç. (2019), *Yaşlılık Olgusunun Sosyal Güvenlik Sistemi Açısından İncelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ergin, H. (2008), *Yeni Sistemde Yaşlılık Aylığı*, Sicil İş Hukuku Dergisi, (10), 178-190, (Yaşlılık Aylığı).

Ergin, H. (2008), *Son Değişiklikler Işığında Yurtdışı Hizmet Borçlanması*, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, 5(18), 551-592, (Son Değişiklikler).

Ergin, H. (2009), *Yurtdışı Hizmet Borçlanmasında Son Gelişmeler*, Sicil İş Hukuku Dergisi, 4(16), 163-180, (Son Gelişmeler).

Erol, S. (2011), *Yaşlılık Sigortası ve Emeklilik Yaşı Tartışması*, Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1), 40-65.

Ertan, E. (2008), *Yaşlılık Aylığı Bağlanması İstemi, Yazılı Başvuru Koşulu ve Sigortalı Lehine Yorum İlkesi-Karar İncelemesi*, Çalışma ve Toplum Dergisi, 4(19), 239-251.

Ertürk, Ş. (2008), *5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanun'unda Değişiklik Öngören 5754 Sayılı Kanun'dan Sonra Uzun Vadeli Sigorta Kollarına Genel Bir Bakış*, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, 5(19), s. 1051-1072, (Genel Bakış).

Ertürk, Ş. (2011), *Malullük ve Özürlülük, İş Hukukuna ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, 14. Yıl Toplantıları 14-18 Haziran 2010, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, (Malullük).

Ertürk, Ş. (2011), *Sosyal Güvenlik Destek Primi Ödeyerek Çalışanların Sağlık Yardımlarından Yararlanması*, Sicil İş Hukuku Dergisi, (21), 221-237, (Destek Primi).

Ertürk, Ş. (2017), *Tebliğ: Yargıtay'ın Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türlerine İlişkin 2016 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi*, Yargıtay'ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Kararlarının Değerlendirilmesi 2016, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, (Değerlendirme).

Ertürk, Ş. (2018), *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Pratik Çalışma*, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, (Pratik Çalışma).

Ertürk, Ş. (2021), *Anayasa Mahkemesi'nin Çalışan Sigortalının Yaşlılık Aylığı Bağlanması İçin İşten Ayrılması Gerektiren Kuralın İptaline Karar Vermesinin Bazı Sonuçları Hakkında*, Sicil İş Hukuku Dergisi, (45), 23-44, (Bazı Sonuçlar).

Gerek, N. (2009), *Üniversitelerde Kısmi Zamanlı Olarak Çalıştırılan Öğrencilerin Sosyal Güvenlik Sorunları*, Sicil İş Hukuku Dergisi, (14), 233-238.

Güzel, A. (2001), *4447 Sayılı Kanun İle 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununda Yapılan Son Değişiklikler*, Prof. Dr. Nuri Çelik'e Armağan, C. 2, İstanbul: Beta Yayıncılık.

Güzel, A. ve Okur, A. R. ve Caniklioğlu, N. (2021), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 19. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.

Göktaş, M. ve Çakar, E. ve Özdamar, M. (2011), *Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Emeklilik ve Primsiz Rejim*, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.

Karaman, M. H. (2014), *5510 Sayılı Kanunda Tanımlı Sosyal Sigorta Statüleri ve Çalışan Sigortalılık*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Ali Rıza Okur'a Armağan, 20(Özel Sayı), 875-894.

Kayırgan, H. (2021), *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda Yaşlılık Sigortası*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kılıç, M. (2017), *Sosyal Güvenlik Hakkının Kapsamı ve Sınırı*, İş ve Hayat Dergisi, 3(5), 378-398.

Kılıçoğlu, M. (2002), *Sosyal Güvenlik Hukukunda Borçlanma*, Ankara: Turhan Kitabevi.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanlık, “KKTC Fokus-KKTC’de Yasa Hazırlama ve Yasa Yapma Süreci Kurumsal ve Fonksiyonel Analizi”, Tepav Araştırma Raporu, (Yasa Hazırlama).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanlık, “KKTC Fokus-KKTC Sosyal Güvenlik Sistemi’nin Kurumsal ve Fonksiyonel Analizi”, Tepav Araştırma Raporu, (Sosyal Güvenlik).

Koç, M. (2006), *Sosyal Güvenlik ve Beveridge Raporu*, Mali Çözüm Dergisi, (76), 90-102.

Korkusuz, R. ve Uğur, S. (2020), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 7. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi.

Levent, R. (2016), *Yurt Dışında Çalışan veya Bulunanlar ile Göçmenlerin Sosyal Güvenliği*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (116), 315-334.

Makas, R. (2005), *Sosyal Güvenlik Kurumlarında İdari Özerklik ve Önemi*, Öneri Dergisi, 6(23), 1-7.

Memiş, E. (2003), *Mevzuatımızda ve Uygulamada Kamu Hizmetlerine Girme/Çekilme Hakları, Arşiv Araştırması ve Güvenlik Soruşturması Analizleri*, Kamu Personeli Sorunları Sempozyumu, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 209-262.

Mor, A. ve Çiftçi, M. D. (2007), *KKTC’de Kentleşme*, Doğu Coğrafya Dergisi, 12(18), 225-245.

Mutlay, F. B. (2019), *Kıdem Tazminatına Hak Kazanmak İçin Aranan 15 Yıl Sigortalılık Süresini Tamamlama 3600 Gün Prim Bildirme Şartlarının Dayanağı ve Farklı Şartların Dikkate Alınma Zorunluluğu*, Sicil İş Hukuku Dergisi, (41), 130-151.

Ocak, S. (2008), *Sosyal Güvenlik Sözleşmesi İmzalanmamış Ülkelere Götüürülen İşçilerin Sosyal Güvenliği*, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, (19), 1069-1102.

Okur, A. R. (2006), *Yurt Dışı Hizmet Borçlanması ve Türk Vatandaşlığı Koşulu*, Çalışma ve Toplum Dergisi, 3(10), 101-134, (Hizmet Borçlanması).

Okur, A. R. (2008), *Hukuk Tarihimizin Yürürlük Özürlü İlk Yasası: 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu*, İşveren Dergisi, 40-43, (Özürlü Yasa).

Okur, A. R. ve Ergin, H. (2006), *Tek Çatı Tek Yasadan, Tek Çatı Çok Yasaya*, İşveren Dergisi, 32-39, (Çok Yasa).

Okur, A. R. ve Ergin, H. (2007), *5510 Sayılı Kanunda Değişiklik Öngören 25/10/2007 tarihli Taslağın Değerlendirilmesi*, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, (16), 1441-1470, (Değerlendirme).

Okur, A. R. ve Ertan, E. (2006), *Yaş Düzeltme Kararlarına İlişkin Anayasa Mahkemesi Kararı*, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, (9), 190-205.

Oral, A. İ. (2008), *Emeklilerin Yeniden Çalışmaya Başlaması ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar Üzerine Düşünceler*, Çalışma ve Toplum Dergisi, 19(4), 135-186, (Düşünceler).

Oral, A. İ. (2009), *5510 Sayılı Kanunda Fiili Hizmet Süresi Zammına İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi*, Çimento İşveren Dergisi, 23(2), 20-44, (Fiili Hizmet).

Ören, K. (2019), *Bireysel ve Toplu İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, 4. Baskı, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Özer, H. D. (2012), *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku'nda Yaşlılık Aylığına Hak Kazanma Koşulları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdamar, M. (2015), *5510 Sayılı Kanunda Düzenlenen Sigorta Borçlanmaları*, İş ve Hayat Dergisi, 1(1), 219-230.
- Özkaraca, E. (2010), *Doğum Borçlanması-Karar İncelemesi*, Legal İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, 7(26), 506-524.
- Sağlam, F. (2019), *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde Tüm Hak ve Özgürlüklere Yönelik Kurallar Üzerine Bir Deneme*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Ferit Hakan Baysal Armağanı, 25(2), 1236-1252.
- Sarıca, M. ve Teziç, E. ve Eskiyyurt, Ö. (1975), *Kıbrıs Sorunu*, İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Sarıkoyuncu Değerli, E. (2012), *Demokrat Parti Döneminde Türkiye'nin Kıbrıs Politikası (1950-1960)*, Gazi Akademik Bakış Dergisi, 6(11), 85-101.
- Savrun, E. (2017), *1571 Türk Yönetiminden, 1878-1925 İngiliz Taç Kolonisi'ne; Kıbrıs Üzerinden Enosis Faaliyetleri ve İngiliz Stratejisi*, Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, 3(1), 1-20.

Sözer, A. N. (2021), *İşçi, Bağımsız Çalışan ve Kamu Görevlileri Bakımından Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, 5. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.

Sümer, H. H. (2020), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Şahin, İ. (2016), *İngiltere'nin Akdeniz Siyasetinde Kıbrıs (1580-1878)*, Asia Minor Studies, 4(7), 149-176.

Şakar, M. (2020), *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, 13. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, (Sosyal Güvenlik).

Şakar, M. (2013), 'Üç de Yetmez Beş Tane' Demeden Önce Ailevi Yükler Sigortasını Kurmak Gereklidir!', Sicil İş Hukuku Dergisi, (30), 103-108, (Ailevi Yükler).

Şenocak, H. (2009), *Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreç Işığında Değerlendirilmesi*, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, (56), 409-468.

Şimşek, N. (2012), *SSK ve BAĞKUR'da Emeklilik*, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.

Tezel, A. ve Kurt, R. (2009), *Sosyal Güvenlik Reformu Yorum ve Açıklaması*, 6. Baskı, Ankara: Yaklaşım Yayıncılık

Tuncay, A. C. ve Ekmekçi, Ö. (2019), *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, 20. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.

Tuncay, A. C. (2010), *5510 Sayılı Kanun Açısından Uzun Vadeli Sigorta Kolları, Yeni Sosyal Güvenlik Sistemi, Değerlendirmeler*, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları.

Tunçomağ, K. (1990), *Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar*, 5. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.

Turan, O. (2019), *Kıbrıs Ermeni Toplumu ve Ermeni Kilisesine Dair Bir İngiliz Raporu (1960-1963)*, Tarih ve Gelecek Dergisi, 5(3), 712-723.

Turhan, T. (2012), *Kıbrıs Makaleleri*, Gazimağusa, (Makaleler).

Turhan, T. (2008), *Tarihsel Bakış Açısıyla Kıbrıs Türk Hukuk Sistemi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 57(2), 253-288, (Tarihsel Bakış).

Uçarol, R. (2001), *'Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı İngiltere'ye Devri' Düünden Bugüne Kıbrıs Meselesi*, İstanbul: TATAV Yayınları.

Uğur, M. (2012), *Çalışma Yaşamında Kadınlara Sosyal Güvenlik Mevzuatına Göre Sağlanan Haklar*, Sicil İş Hukuku Dergisi, (28), 215-222.

Urhanoglu, İ. (2020), *3201 Sayılı Kanun'a Göre Yapılacak Yurt Dışı Hizmet Borçlanmasında Aylık Bağlanma Koşulları*, Sosyal Güvenlik Dergisi, 10(2), 245-258.

Uşan, M. F. (2009), *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, (Temel Esaslar).

Uşan, M. F. (2009), *5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun Yürürlük ve Uygulama Başlangıcına İlişkin Tespitler*, Sicil İş Hukuku Dergisi, (14), 239-248, (Tespitler).

Uşan, M. F. (2016), *Kanun Yapmak Bu Kadar Kolay mı, Yahut Bu Kadar Zor mu? (5510 Sayılı Kanun Uygulaması Çerçevesinde Bir Tespit)*, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, (1), 209-228, (Kanun Yapmak).

Ünal, C. (2012), *Özürlülerin Sosyal Güvenlik Hakları Dünyadaki Yeni Yaklaşımlar Işığında Öneriler*, İstanbul: Beta Yayıncılık.

Yıldız, A. (2006), *Türkiye'deki Sosyal Sigortalar Kurumlarının Primli Rejimlerinde Yaşlılık Sigortası Uygulaması ve Eleştirisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.

Yuvalı, E. (2020), *Sosyal Politika Aracı Olarak Sosyal Güvenlik Kavramı*, İş ve Hayat Dergisi, 6(11), 46-74.